ACCADEMIA DI MEDICINA DI TORINO

MAXIMILIANI STOLL

RATIO

MEDENDI

PARS TERTIA.

MAXIMILIANI STOLL

S. C. R. A. M. CONS. NOSOCOMII SS. TRINIT.
PHYSICI ORDINARII, ET PROF. PRAX.
MEDICAE P. O.

PARS TERTIA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO VINDOBONENSI

Nova editio accuratior et emendatior.

TICINI MDCCLXXXVIII.

Sumptibus) Typographiae Monasterii S. Salvatoris et
) Balthassaris Comini Bibliopolae:
Praesidib. rei lit. permitt.

PRAEFATIO

Cum viderem laborem meum eruditis non displicuisse, hunc quoque tertium tomulum, qui res in utroque meo nosocomio gestat (eo nempe, quod a SS. Trinitate nomen habet, atque altero praxi clinicae destinato), et binorum annorum constitutionem complectitur,

Non habeo, quae meos lectores moneam, praeterquam, ne in hac quoque tertia observationum mearum sylloge, inaudita prorsus, et nunquam, et nullibi, et a nemine visa exspectent; cum hunc mihi scopum non proposuerim, neque existimaverim proponendum.

Multa quippe in medicina reperiuntur, quae priusquam in canonem abire et stabilem sanandi leggem possint, iterum iterumque et saepissime visa et observata sint, oportet. Atque ita ex datis cognitisque, inter sese comparatis, novae demum exsurgent atque antea nondum cognitae veritates.

Aliae

Aliae quoque rationes supersunt, cur operam navasse prorsus perditam, et nemini proficuam non putem.

Nempe, quemadmodum a morum magistris non expetimus, ut nova vivendi praecepta, novaque της καλοκαγαθίας officia promanant, sed eos suo munere praeclare functos arbitramur, si vel tritissimas praeceptiones persuadibili quodam modo explanent, et antiqua novis rationum momentis suffulciant, ut, quae cognita quidem sunt atque intellecta, verum nondum, quantum optarent exercitata, plus frugis ferant; ita satisfactum a me meo ipsius proposito puto, neque plane in inutili labore versatum, si vetustis quibusdam, et dudum fortasse cognitis, quamdam addidero novitatis gratiam, novisque observationibus illustraro.

Id velim solummodo, lectores intelligant, me solum quaedam *fragmenta* dedisse, non integros tractatus, earum rerum, de quibus disserere institueram; ut ne forte plus exigatur, quam, quantum animus fuerat proferre.

In Ephemeridibus binorum annorum 1778. et 1779. promiscue multa occurrunt, solum leviter perstricta, prout sors dedit, et ordo temporum; sed quorsum ea pertineat, et quem in finem sint dicta, is noverit, qui *tritas* medendi methodos, et hypotheses medicas, subinde nimis praepropere in thesin receptas, et ad veritatum practicarum dignitatem elevatas (non plane in artis incrementum, aut aegrorum solatium) aeque norit.

Quae de dysenteria referebam, ex fidis, innumeris, meisque observationibus austa atque

ab-

abstracta sunt, et quosdam hinc inde illius scientiae, qua circa hunc morbum frequenter popularem, et plurimis funestum versatur, fortassis hiatus explebunt, atque efficient, ut una saltem lineola propius absimus ab eo, quod hucusque fuerat inter *desiderata* repositum.

Verum non ego, sed aequi, peritique Lectores de hoc laborum meorum specimine cognoscat.

CON

CONSPECTUS

MATERIARUM

SECTIO I.

Ephemerides anni 1778. pag. 1

SECTIO II.

Ephemerides anni 1779. 56

SECTIO III.

De caussa et sede phrenitidis, ad celeb. Virum *Gulielmum* GRANT Medicum Londinensem. 113

SECTIO IV.

De natura et indole dysenteriae comentatio 158

SECTIO V.

De morbis quibusdam systematis hepatici; praesertim de ictero 229

item

De quibusdam affectibus nervosis 264

et

Sparsa quaedam varii argumenti 282

EPHE-

EPHEMERIDES

ANNI 1778.

SECTIO I.

IANUARIUS.

Conſtitutio Januarii 1778 molis, auſtrina.

Anni 1778. exordium egelidum mador ingens deturpavit, nivibus paucis, et in aquas identidem fatiscentibus.

Die quarta nivosa, nubilave tempestas ingruit, non valdopere frigida, eaque triduo obtinuit, niveo vellere terram omnem obvelante.

Inde floccorum, nebularum, minutarumque pluviarum defluvia ad duodecimum usque vices vertebant, glacie plerumque nullibi comparente: hac die flatus austrini, tepentesque; et pluviis subinde madidi residuas hucusque nives liquarunt; unde ex tepore assiduo, madore, pluviis subinde, et crebris solibus mensem potius vernum, quam hyemalem aestimaveris.

Diem vigesimam sextam, et consequentem pruina, et boreae penetrabile frigus adussit, quod extremo mensis tempore denuo mitescebat.

Iam inde a medio mense primum campos nivibus denudatos, demum et colles, et vicinorum montium calva capita vidimus.

 Die

Die 7., 8., et 31. Ianuarii altissima barometri scatio fuit 28. poll. 3. lin. mensur. Vienn.

Die 15. Ianuarii eiusdem maxima depressio 27. poll. 3. lin.

Die 27. frigus maximum — 6. gr. id est 6. gr. infra o. in thermom. Reaumur.

Die 24. frigus minimum + 7. gr. sive 7. gr. supra o.

Calor medius $+ 1\frac{2}{3}$ gr.

Anni proxime elapsi febris bilioso-inflammatoria in hunc usque mensem porrecta

Ultimis anni decedentis mensibus biliosa febris, quae per aestatem, et partem quamdam autumni viguit, visa est expirare. Nihilominus non ita emortuam sub huiusce anni initio vidi, ut non aliquando vires colligeret quasi novas, atque aut sola nonnunquam, aut in consortio phlogoseos non opinantibns insiliret. Nulla certe per haecce tempora febris occursabat, quam quis simplicem, sinceramque inflammatoriam diceret, et putrida, biliosaque labe carentem.

Vereor, ne isthaec austrina hyemis molities delendae aestivae bili, penitusque profligandae non sufficiat, quae, si vim frigoris superaverit, denuo in aciem violentior prodibit, et per aestatem praedas aget, neque receptui canet, nisi ab hyeme boreali coacta.

Pleuritides plures, et peripneumoniae,

Morbi Ianuarii mensis fuerunt pleuritides, et peripneumoniae commistae, seu *bilioso-inflammatoriae*, et aegrotantium paulo maior copia, quam sub anni elapsi exitu; verum paucissimi mortem oppetierunt.

item quaedam scarlatinae,

Quaedam etiam febres scarlatinae obvenerunt, verae ut plurimum inflammationis expertes, in sexu praecipue sequiori, quaeve solventibus solis, et vomitorio serius propinato auscultarunt, neque eam sub hac methodo malignitatem experti sumus,

mus, quam alii eodem tempore, alia medendi usi. Hanc quoque exanthematum speciem genesin habere gastricam inde sum argutatus, quod qui sic aegrotabant, biliosa, pituitosa, putridave magno cum emolumento, et levamine evidenti, mox insequente, ανω et κατω purgarentur; sed et aphthas hoc modo abstersi, et a gangrena fauces prohibui, et hydropem pedissequum averti. nobis non malignaeo,

Quos solae aphthae vexarant, aut tonsillarum tumor, et angina, methodus solvens, et emetocatharsi aqualiculum infarctum distentumque vacuans, momento iuvit. In infimo ventre residere morbi causam autumabam, eamque vires suas in dissitas etiam corporis regiones porrigere. Subinde demere quid sanguinis oportebat, et materiem solvente et iugi potu semper idoneam efficere, ut evacuaati pharmaco quiverit obedire. atque aphthae comparuerunt.

Multas hoc mense quartanas anno elapso natas sanavimus, salibus primo mediis propinatis, et subiuncto emetico. Hac ratione febrilis paroxysmus insigniter cicurabatur, et, si hypochondriorum dolor, laboriosa spiratio, et tussis nocturna aegros urgebat, mirum emesis levamen attulit, eamque omni alii solventi, alteranti, expectoranti remedio praetulimus. Tum demum saturatis solummodo radicum graminis, taraxaci, et cichorei decoctis febri residuae cum constantia medebamur; vel vero, ubi febris altius visceribus insederat, corticem peruvianum dedimus, vel solum, vel floribus armatum martialibus ammoniaci salis. Quartanae prioris anni hoc mense curatae.

FEBRUARIUS.

Primum mensis dimidium dies serenos, siccos, frigidos, solesque ferme quotidianos, si diem

mensis tertiam crassis nebulis involutam exceperis, ventos vero aquilonares crebros, subinde furentes habuit, et noctes pruinosas.

Appetente die 15. hispidis coelum nubibus corrugari, et aquilo, frigusque intendi. Hucusque nullae nives.

Die 16. nives peraltae cadebant, per occiduum vix interruptae, ventis per id tempus a septentrione impetuose ruentibus, et gelidissimis. Has die 22. coorti austrini, tepidique flatus repente fuderunt.

Ultimi mensis dies denuo puriores, sicciores-que fuerunt.

Die 3., et 4. Februarii altissima mercurii statio 28. poll. $5\frac{1}{2}$ lin.

Die 16., et 17. eiusdem maxima depressio 27. poll. 1. lin.

Die 14. frigus maximum — 6. gr.

Die 23. calor maximus + 6. gr.

Calor medius + $1\frac{1}{6}$ gr.

Die 25. notabilis aurora borealis.

Non maior hoc mense morborum seges succrevit, quam Ianuario decurrente, nec multum dispar illorum indoles observabatur.

Morbi thoracis frequentes, pleuritides, peripneumoniae nothae

Febrium plerarumque hac tempestate id fuerat ingenium peculiare, ut thoracem more pleuritico, peripneumonicove impeterent; etsi benignius quam vera pleuritis, aut peripneumonia plerumque soleat, aegros adorirentur, neque in vitae coniicerent discrimen, nisi insanam medicationem nactae.

Febrim inflammatoriam *genuinam*, nullique alteri vitio commixtam nullam vidi, plures vero pleuritides *nothas*, seu *pituitosas*, easque aut *solas, et meracas*, aut superinducta phlogosi *compositas*.

Pul-

Harum descriptio

Pulsus habuere plerique, quales sani solebant, neque multum praeter morem incaluerunt.

Lotium aut naturale omnino erat, aut parum tantum ab urinis sanorum recedens, et coloratius. Tenuitas, et flammeus rubor, quo utroquae charactere urinae inflammatorum notantur, procul aberant.

Febrilis tenor is fuit, ut aegri maiorem plerumque meridie, aut devexo iam die, validioremque accessionem experirentur, quam illi assolent, quos vera *inflammatoria* febris tenet, minorem vero, quam quae febrim comitatur *biliosam*: easque accessiones aut nulla, aut modicissima horripilatio ordiebatur.

Nec prima morbi invasio violenta fuit, nec veluti ex insidiis incautos arripuit. Quaedam corporis, et capitis praecipue, gravitas, et obtusior degustandi facultas, dentiumve sordities, atque is sensus, quasi insipidam farinae pastam ore continerent, et minor paulo membrorum agilitas multos ante dies praecessit. Proxime morbus abfuerat, ubi venter infimus adstringi, siccarive coepit, atque aliquot diebus officio non fungi. Neminem habuimus, cui non et paulo ante infirmitatem, et sub eiusdem initia alvus fuisset multis saepe diebus compressa. Atque in omnibus omnino aegris tanta infimi ventris hoc mense siccitas fuit, quanta non alia ulla tempestate. Obliterata sic alvo epigastrium tendi, dolere, et elanguescere alimenti desiderium cum oris amaro sensu coepit. Tandem tussitare interdiu, noctu frequentius, et febri evidentiori tentari. Primorum dierum tussis absque thoracis dolore fuit, atque absque sputorum reiectione, sed non sine molesto totius epigastrii sensu, eoque inter tussiendum multum au-

cto. Tum demum gluten paucum extussitarunt, quidam etiam meracxm sanguinum, *paucum* quidem initio mensis, at, qui post eiusdem initium sic aegrotabant, *profusum* plerique sanguinis e pectora flumen profuderunt. Certe hoc tempore haemorrhagiae pulmonum ubique increbuere, non apud illos solum, queis ea aegritudo ex consuetudine redit, sed et eos, queis firmior thoracis compages obtigit, eique morbo caeterum minus idonea.

Haemorrhagiae pulmonales,

Ante, et sub ipsa haemoptoe pectus *compungi* alicubi, aut opprimi coepit: verum selibra, aut libra sanguinis laeti, spumantisque sic reiecta pectus allevari videbatur, et aegri mitius habebant. Non ea fuit tussis violentia, quae sanguinis retinacula vi perrumperet, ut qui saepissime non laboriose tussitantibus largus profluxit.

praeprimis in Sutoribus.

Licet non intra unam hominum classem hic morbus se contineret, quosdam tamen opifices peculiarius, atque prae reliquis sibi destinavit, Textores aio, Sartores, atque Sutores.

Atque hos ipsos inter miserrima valetudine usos, et infirmissimo pulmone *Sutores* observavi.

His ex flavo nigrescens, et piceus ora color tingit, anhelosis, tussiculosis, et, si forte aetate adhuc tenera sutorio operi admovebantur, thorace angusto, ac sterno, non uti in bene formatis, modicissime protuberante, sed concavo multum, atque intropresso. Corpora, ut ille Catulli Furius, *sicciora cornu* habent, et

Vix toto deciens cacant in anno
Atque id durius est faba, et lapillis.

Tenuissimus in iis abdominis nimium quantum adstricti est ambitus, at magna musculorum rectorum porositas, et vis eorundem in viscera subiecta aequo multo maior. In-

Inde faciles explicatus repetimus, cur in Sutoribus maxime bonorum, malorumque succorum inaequalis per medium, atque infimum ventrem dispensatio fiat, et eorundem utrorumque iusto maior copia intra thoracem se recipiat, illuc ex abdomine propulsa.

Prout alii propius ad hanc sutoriam diathesin accesserant, ita etiam eiusdem morbos experti sunt.

Diversae haemoptoes species, et hoc et aliis annis, ab Auctore observatae.

Quodnam in medendo consilium, viamve iniverim, tum demum exponam, ubi plures haemoptoes species aliis a me temporibus, aliaque visas occasione succincte commemoravero. Sic iis, quae de medendi ratione dicam, plus lucis me affusurum confido.

Primam haemoptoes speciem *inflammatoriam* appello, quam rigidissima quondam hyeme frequentem habuimus, cum eadem tempestate saeva pleuritis robustissimos quosque subverteret.

Haemoptoen hanc *inflammatoriam* eundem cum pleuritide morbum existimabam, cum et eandem tempestatem, et symptomata eadem, et eosdem quoque homines seligeret uterque morbus.

Pleuritidi saepenumero parca, crocea, cruentaque sputatio iungebatur, et quamdiu aegri pauxillum tantummodo sanguinis sputando reiecerant, tamdiu morbum *pleuritidem* salutabant; si vero meracior sanguis, et copia notabili tussiendo prodiit, mutato homine *haemoptoe* dicebatur, utut eadem, si rei essentiam spectes, utrobique fuerit aegritudo.

Momentosa admonitio in sananda haemoptoe inflammatoria

Eadem quoque et pleuritidi et haemoptoe ratione medebar, missione sanguinis repetita, et emulsis nitrosis, et enemate crebro, ac emolliente, universoque antiphlogistico apparatu.

Opium, *hyoscyami* extractum, et adstringentia remedia, ac potus aquae gelidae, quae singula multis celebrata encomiis in quavis non raro haemoptoe propinantur, nulla morbi, causarumque pervestigatione, aut perfunctorie tantum facta, in praesentiarum abesse procul iussi, meliores in usus reposita.

Pleuritidem nosco *latentem*, et *chronicam* in hominibus angusto thorace, longo, tenuique collo, corpore gracili, gratioso, iunceoque, scapulis alarum in modum exstantibus, facie nitidissime candida, genisque roseis, vivida promptissimi ingenii vi, fibra delicata, ac perquam irritabili mulctatis potius, quam donatis.

Hi saepenumero *inflammatoriam hanc haemoptoen* patiuntur, quam cortice peruviano in iuvene quodam exacerbatam, atque in phthisin velocissime conversam novi; in alio vero phlebotomiis parcis, sed frequentissime repetitis, et vivendi ratione summopere antiphlogistica non equidem percuratam, nihilominus tolerabilem effectam, prohibitamque per plures annos ab iamiam imminente pulmonali phthisi; donec sospitatore suo, qui aegro hucusque solerter, provideque cavit, dimisso, alius accerseretur, rerum minus peritus, qui cum corroborandos esse pulmones assereret, aegrum irreparabili tabe non multo post consumtum vidit.

Altera haemoptoes species *plethorica* nominabatur, ubi aut abundantior sanguis, quam qui apte contineri intra sanguiferum systema, circumferrique commode queat, vim in pulmones fecit, forte a natura imbecilliores, effractisque vasis suam his redundantiam profudit; aut, etsi reapse non nimius, variis tamen stimulis exagitatus, rarefa-

ctus, orgasticus, motu validiore corporis quocunque aut mentis, eundem, atque eadem ratione exitum e pulmonibus est molitus.

Haec altera species tanto minus discriminis quam prior afferebat, quanto minus periculosa sola sanguinis caeteroquin boni redundantia erat prae eiusdem ac necessarii visceris inflammatoria constitutione.

Medendi rationem ipsa morbi, causarumque notio docebat.

Aliam speciem hoemoptoes *periodicam* statuebamus, ubi aut menstruus sanguis pulmones petiit, hique uteri vices inauspicato subierunt; aut, qui per apertas olim haemorrhoides exonerabatur, eiisdem occlusis nunc intra thoracem irruebat, eique violentiam inferebat.

Haemoptoen ab erodente materia, venerea, scabiosa, achorosa, herpetica, scorbuticave oriundam, et communia omnium haemorrhagiarum adiumenta sanabant, et auxilia specialia cuivis specificae acrimoniae dicata.

Hemoptoe maligne febrientium non aliam medelam admisit, si remedia in omni sanguinis nimio fluxu usitata excipias, quam qualem humorum putrida tenuitas, et solidorum iners laxitas, atque imminens dissolutio poscebat; summe videlicet antisepticam, adstringentem, ex peruviano cortice, sero lactis aluminoso, stringentibus succis, et usu gelidissimae aquae, ac spiritibus acidis mineralibus etc.

Haemoptoen *vulnerariam* violentae non raro tussi, pulmones quasi convulneranti debebamus, a diversissimis subinde causis, variaque sede locatis oriundae. Mirum quantum variare curandi rationem necesse erat, prout alia atque alia fuerat

ipsius tussis caussa, caussaeque sedes. Haemoptoen vulnerariam a gravi casu, aut vi externa pectori illata frequenter missione sanguinis, et antiphlogistica methodo sanavi, totusque in id incubui, ut inflammationem vulneribus supervenientem quam benignissimam efficerem, minimamque, et periculosam suppurationem aut averruncem, aut cohibeam.

Stulta opinio est, atque in aegrorum perniciem nata, quae stimulantium balsamorum interno usu consolidare disrupta vasa intendit, nempe affuso oleo incendium restinguere.

Haemoptoe, peripneumoniae nothae, seu pituitosae, comes, a minus perviis pulmonibus, atque multa redundantibus pituita, sanguine interea violenter a dextro corde protruso, vasaque pulmonica effringente, repetebatur: Haemorrhagiam hanc quam nulla alia medicina comprimere valeat, quam quae, praemissa non larga phlebotomia, a pituita redundante thoracem expedit, quanta maxima celeritate et efficacia potest, facile patuit. Id vero multoties vomitorio prompto effeci, ubi antea sanguinem miseram, et ventrem enemate sollicitaveram. Quodsi nullum in mora periculum fuerat, potum antea mulsum, salitumque propinavi. Inter vomendum nec lineola sanguinis comparebat, et vomitione peracta non nisi perparum, donec non multo post nihil penitus cruenti conspiceretur. Curam absolvi decoctis solventibus e radice graminis, taraxaci, et cichorei paratis, et alvina libertate diutius conservata.

Pleuritidem biliosam cruenta subinde sputatio quin etiam liberalis haemorrhagia comitabatur, atque in universum febres ab illuvie biliosa oeconomiae gastricae exortas non levibus haemorrha-

giis

giis iungi narium, pulmonum, uterive aliquoties observavi.

Haemoptoen id genus *biliosam*, gastricamque et quamcunque haemorrhagiam hac origine prognatam, certius nihil, nihilque efficacius vomitorio stitit. Quae vero abdominalia viscera, ventriculum maxime, et intestina, demum et universum corpus invigorabant, relapsus, facile caeteroquin, et periculosos, avertebant.

Curationum feliciter hac methodo peractarum numerosa exempla suppetunt, quae qui in medium producere tanquam totidem testes vellet, legentibus abuteretur.

Leviores haemorrhagias *biliosas* consopitas equidem alia ratione subinde vidi, iterata videlicet, profusaque sanguinis missione. Verum diuturna infirmitas, et imbecilla corporis constitutio consequebatur, et crebri in eandem haemorrhagiam relapsus, si forte vel ob levissimam causam circuitio sanguinis plusculum incitaretur.

Nihilominus communior observatio docuit, biliosas eiusmodi haemorrhagias phlebotomiis solis, et antiphlogistica methodo adeo, *ut plurimum* non sisti, ut profusiores evadant, brevique virium vitalium ruinam ingentem inferant, et exsangue, marmoreumque frigus, *mortis comites, et funeris atri*.

Hanc haemorrhagiae *biliosae* curationem ope phlebotomiarum, et antiphlogisticorum potuum obtentam *infidam* appellabamus, cum et vires convelleret, et visceri praecipue haemorrhagiam passo atoniam induceret frequentiori relapsui opportunam; ac stimulum excitantem, biliosam nempe illuviem, ad breve tempus enervaret tantummodo, non erueret, qui validius posthac acturus erat in corpus imbecillum, acie recuperata.

Complures novi crebris febriculis biliosis, iisque levissimis tentatos, qui assumto antiphlogistico potu et instituta largiori sanguinis missione biliosum stimulum circa ventriculum haerentem partim enervarant, partim per omne ferme vasorum systema distraxerant. Materie non multa, vel potu multo submersa, vel in partes distracta multas, atque hoc ipso magis inermi effecta convaluere; sed impurioribus posthac succis utebantur, et corpore minus firmo: hinc magna in eandem febriculam proclivitas nata est, quae si denuo insurgere tentarat, eadem ratione dilata, retrusaque est potius, quam evulsa, gravius crebriusque reditura.

Sanguinis e pulmonibus eruptionem multae quoque caussae efficiebant in abdomine sitae, quae circumeuntium humorum libertatem ibidem imminuebant, eorundemque competentem quantitatem pressis aut quacunque ratione angustioribus effectis vasi ab abdomine prohibebant, prohibitumque ad infirmiores pulmones ablegabant. Eas inter causas reponebamus *spasmos* undecunque productos, *tumoresque* omnis omnino generis, dummodo molis spectatae fuerant, praecipue si celeriter increvissent.

Hinc variam in hac abdominali haemoptoe medendi rationem inire solent, atque etiam ipsi iniveramus.

Haemoptoen largam enemate, et propinata salis amari solutione, ventrem diu ante obstructum celeriter reserante illico compressi, atque aliis subverso per emesin ventriculo hunc sanguinis fluxum stiti.

Enervantes narium haemorrhagias in homine febri biliosa detento, unaque et ipsam aegritudi-

tudinem principem repetita emeto - catharsis sustulit.

Cum narium, et pulmonum perniciosae haemorrhagiae aegrorum cuidam mortem illaturae viderentur citius, quam ipse deploratus hydrops: eductis paracentesi aquis fatalem horam aliquoties differebam, profluvio vitalis laticis sic subsistente, atque nonnisi collectis aquis recurrente.

Haemoptoe illorum, quorum pulmo tuberculis obsessus existimabatur, aliquoties mihi visa difficilem semper medicationem, aut nullam admisit. Etenim duo erant, quorum habendam rationem arbitrabar: moles videlicet sanguinis per pulmones tranantis fuerat minuenda, ne ea vasorum pulmonalium capacitatem superet, et deinde ipsos meatus sanguinis in pulmonibus tuberculosis angustiores, pressosque oportuerat expedire.

Massam humorum movendorum minueram instituta phlebotomia, sed alterum scopum vix assequebar.

Plerique quorum cadavera dissecta tuberculosos pulmones exhibuerunt, fuerunt olim aut tusses *stomachicas*, diuturnas, neglectas, aut methodo non sua curatas, aut peripneumoniam notham, seu pituitosam, eamque ipsam perversa medicatione in tuberculosum pulmonum morbum conversam perpessi.

Quos vero ob tuberculosum pulmonem credideram in haemoptoen incidisse, sanaveramque, his dempto modico sanguine, solventia remedia ex radice graminis, taraxaci, et cichorei propinavi mediocri sale, aut refracta dosi tartari emetici armata, cavique, ne morosior alvus evadat, et emeticum blandum, praecipue ubi aut tussis reverti, aut pectoris oppressio coepit, per vices exhibui. Te-

Testor, me *solis* solventibus nil profecisse, tussi, nocturna praecipue, noctes ruditer turbante, et laboriosa, cum vel levissime corpus commoverem, spiratione. At blandior per vices emesis thoracem mirum quantum expedivit.

Solventibus lenia tandem tonica commiscui, cum non suffecerat infarctum solvisse solum, sed et futuram eiusdem genesin praeoccupare necessum fuerat.

Haemorrhagias pulmonum a vitio cordis, aortaeve aneurismate, aut alio quocunque, non describam, cum animus mihi non sit integram haemoptoes variae imaginem sistere.

Quaedam pauca solummodo de haemoptoe Hydropicorum prioribus subiungam.

De haemoptoe hydropicorum, et pauca quaedam de hydrope.

Viri quidam laboriosi, atque exercitati, Aurigae, Fabri lignarii etc. hydrope intercute detenti, quin aliqua manifesta, et hydropis communior causa potuerit incusari, meae se curae concrediderunt.

Pinguescere initio videbantur facie, collo, et thorace praeprimis. Tandem diffundi per totum corpus tumor coepit, prodique morbosa conditio. Pulsus arteriarum erant vegeti, tardi, robustique, et caetera sanorum instar habebant. Difficillima, tardaque curatio fuit, et mitissimis solum remediis, quae et alvum, et urinas moverunt, perfecta. Salia mitiora, nitrum, et terra foliata tartari in decocto althaeae, malvae, et liquiritiae fere sola profuerunt, sero tandem oxymel scilliticum prioribus poterat admisceri.

Uni, alterive sanguinis parum extrahere debui, dolore fixo thoracis, calore, et urina flammea id exigente.

Hos inter auriga fuit, cui praeter universalem

lem corporis tumescentiam aquosam modo scrotum, modo sterni pars, aut collum peculiarius tumuit tumore repente orto, globoso, sarciminoro, aquoso-emphysematoso, mox iterum obortis sudoribus difflato. Huic per vices pectus repente opprimebatur, ut aliquoties ferme mortem oppeteret suffocantem; accessit et larga sanguinis e pulmone reiectio, eo tempore nulla corporis pars peculiari illo tumore, vago, aquoso, aereo tumere visa est, ut inde coniecerim, materiem tumoris illius corpus oberrantis ad pulmones nunc esse proiectam. Sic constituto vesicans ad thoracem admovi, et homini stragulis contecto diaphoreticos potus ingessi. Obortus sudor haemorrhagiam pulmonum stitit.

Vesicantia largam movere diaphoresin fere semper observo, quin etiam profusos sudores, si et caetera accedant ad proliciendos sudores requisita.

En haemoptoen vesicante compressam.

Haemorrhagias profusas narium, epilepticos insultus, et mortem apoplecticam in non magno virorum hydrope observare aliquoties licuit, ubi vel graves foeminarum hydropes tuto curabantur.

Exponere nunc iuvat, quaenam ex recensitis hucusque haemoptoes speciebus haec nostra fuerit *hoc mense* visa, et qualem aegris opem, et quo eventu tulerimus.

Atque ut huic quaestioni satisfaciam, illius oportet recordari, nos antea et *inflammatoriam* haemoptoen, et aliam peripneumoniae *nothae* seu *pituitosae* comitem, ac tertiam commemorasse haemoptoes speciem ab illuvie ventriculi biliosa, et infimo ventre sicciori, atque diutius obstructo natam.

Hae

Hae caussae, quarum singulae producendae alias haemoptoe pares sunt, suas si quando vires coniungunt, id evidentius faciunt, et maiori cum aegrotantis discrimine.

Atque hunc caussarum multiplicium haemoptoen efficientium concursum hoc mense vidimus, ita tamen, ut saepe levis tantum esset, et veluti superficiaria inflammatio pulmonum; gravior vero, et princeps altera aegritudo, peripneumonia videlicet notha. Adde et hoc, plerosque simul biliosas in ventriculo sordes, et alvum diutissime clausam habuisse.

Haec syndrome caussarum claram haemoptoes huius nostrae notionem effingit, et quid agendum nobis fuerit, demonstrat.

Illico nempe enemate crebrius iniecto ventrem solvimus, quo praesidio, utut ad speciem non magno, et capitis temulentia, caloresque, et thoracis symptomata multum remiserunt. Aquam dein cum melle, et aceto propinavimus, et mitiorem salium mediorum solutionem. Die altero paucas sanguinis uncias detraxi, sicque haemorrhagia pulmonum plerumque intra limites parcae cruentaque sputationis reducebatur. Verum, seu sanguinis fluxus persisteret, seu dicta ratione imminueretur, dummodo aut levissima, aut nulla phlogosis esset, emeticum propinavi. Vomitus, alvusque mota aegros plurimum recreavit, sanguinem cohibuit, et spiritum praecipue liberiorem effecit. Quibusdam emesin post *multos* primum dies movi, iis nempe, quorum pulmones aut maior, aut pertinacior phlogosis tenuit. At his sanguinem crebro, et largiter detraxi, ventremque infimum eccoproticis, et enematibus vacuavi. Atque hac methodo, phlebotomiis, ecco-

pro-

proticis, et enemate cerebro ad id usque tempus sum usus, quo lotium antea flammeum, et absque hypostasi, flavescere magis coepit, rubere minus, et emissum brevi turbare, atque sedimentum lateritium, furfuraceum, ex albo rubelium demittere: hocque fractae phlogoseos signum arbitrabar, etsi et aestus persisteret, et incommoda thoracis; his enim propinato emetico tuto celeriterque medebar.

Celebrata emesi largo radicis graminis, taraxaci, et cichorei decocto utebantur, cui vel salis medii quid, vel refracta tartari emetici dosi commiscebatur.

Hoc modo et tussis nocturna in dies circurari, sputaque albumen recentis ovi referentia minui coeperunt, aegro subinde pituitam vomente, et solito crebrius deiiciente.

Amaricantia stomachicave curationi coronidem imposuerunt.

Quibusdam omisso emetico, suffecerat ventrem per epicrasin manna, tamarindis, et sale medio solvisse.

Sanguis emissus plerumque crustam habuit virentem, auruginosam, diffusam, crassam, tenacem.

Solo crustae phlogisticae apparitio me non commovit, ut iterato, et saepius, largiusque sanguinem mitterem nisi, et alia verae inflammationis, eiusque praedominantis signa copiosiores, iteratasque phlebotomias exigerent.

Morbi ergo thoracis hoc mense fuerunt pleuritidis inflammatorio pituitosae; inflammatorio biliosae; aut praevalente phlogosi, pituitoso inflammatoriae; atque eaedem omnino eadem ratione

commixtae, et a praedictis pleuritidibus essentialiter non differentes haemoptoae.

Recordabar hoc tempore pleuritidum ab egregio *Gleghornio* observatarum, quas aliquis non inepte *putrido-inflamatorias* compellaret, ubi vera in pulmonibus inflammatio est, at simul putridus, et inflammantis acrimoniae fomes intra abdomen haeret, quem primo obtundere, diluereque oportet, dein vero aut vomitu, aut alvo mota exterminare.

Caeterum toto Fabruario vomitiones dato emetico crebriores, deiectiones vero parciores observabantur, quam elapsa aestate, qua vigente, atque adulta: et per omnem autumnum, alvus lubricissima fuit: et suapte, et, multo magis, vel levissimo pharmaco propinato.

Vomuerunt hoc tempore paucam plerumque pituitam, at levamine molem materiae plurimum superante.

Bilis hoc mense *nonnulla*, *phlogoseos multum*, et *plurimum pituitae* ubique offendebatur: atque haec ultima toto hoc mense praefecturum exercuit.

Etsi nullos habuerim morbos mere inflammatorios, sed recentia ratione compositos, nihilominus non defuerunt febres ex pituita aut sola, aut bili remixta prognatae, putridaeque, attamen putredine non valida, nec ferociente.

MARTIUS.

Martii primos dies tepor, et aura serena, puraque commendavit.

Nullae ullibi nives comparuerunt, nisi ubi easdem venti nuperrimi in acervos congaesserant serius liquandos. Die

Die quarta tepidissimus et capita gravans vulturnus coelum nubibus obductis, pluvias comcomminetur. Soles dein, nebulae, nubes, et pluviae tenuissimae quasi in orbem redierunt, tempore humido assidue persistere, donec die nona madiori frigus accederet.

Die 12. aquilones algidissimi oorti auram siccarunt. Sol, gelu, nivium hinc inde flocci, et tenuissima grando, ventique ab septentrione per vices.

Die 19. aquilonem hucusque dominantem repente enormis auster excepit, coactisque a meridie nubibus coelum in pluvias dissolvit.

Ex eo tempore multa aurae incostantia, turbidae, austrinae, terramque exiguis sparsim pluviis irrorantis.

Penultima tota pluviosa fuit, atque ultima nimbosa, austro corpora, atque animos exsolvente.

Die 12. 13. mercurius altissimus 28. poll. 4. l.

Die 4., 5. eius infima statio 27. poll. 2. l.

Die 18. frigus maximum — 4. gr.

Die 30. calor maximus + 12. gr.

Calor medius + $2\frac{2}{3}$ gr.

Plures hoc mense aegrotarunt, sed morbo mitiori atque in longius, quam mensibus elapsis, tempus excurrente, et foeminae prae viris: at parcus libitinae census.

Mense Februario ad finem decurrente et Martio lumbagines, ischiadesque multae sunt visae, longiore purgantium lenissimorum usu sublatae. Quos haec aegritudo quasi e consuetudine quotannis una alterave vice revisit, eos etiam tarde Rheumata multa.

deseruit, atque ita, ut aegros identidem recurrente leviculo dolore, aut pondere artus cuiusdam insolito, aut eiusdem stupore sui commonefaceret. Quidam hos inter fuerunt, quorum aut crus, aut brachium multum emarcuit.

male curata atrophiam artuum induxerunt,

Atque hanc artus alicuius atrophiam illi imprimis experti sunt, qui rheumatismo *originis gastricae* non subversione ventriculi sorde multa contaminati, confirmataque eiusdem coctrice potentia sanare annitebantur; sed phlebotomiis, et scarificatione, et multa tepida, sudorifera, enervante potione morbificam materiam per minutissima vasa deduxerunt, alte tandem irradicatam, non extricandam.

Hic mensis magnam *pituite* copiam generavit, sed phlogoseos minus.

Ianuarii enim, et Fabruarii *phlogisticum* vitium, quod ipsum per ea tempora raro, aut nundum solum aut meracum, aut etiam intensum fuit, hoc mense evidentius remisit, atque in *pituitosum* totius corporis, abdominis autem imprimis, et pulmonum convertebatur.

eorum natura,

Rheumatum, sed lumbos, seu femora, sive alia loca occuparant, ea indoles fuit, ut vesperi, noctuve aegros vexarent, atque interdiu plerumque silerent. Haecque aut sola fuerunt, aut catarrhum, aut peripneumoniam notham commilitonem habuerunt.

et sedes,

Si quis quandam corporis partem iam antea effectam habuerat, aut imbecillam, in ea rheuma figebatur. Sic, qui antea aut artum forte impegerat, aut oculum festuca, arenula, aut quocunque illabente pulvisculo irritatum habuerat, paucos post dies febrire obscure, noctes habere turbatas, sudare, et ventriculo gravari, ac nauseare occoepit.

it Demum vexata antea pars, sive oculus fuerat, sive artus quidam, gravius tentari dolore dilacerante, vespertino, nocturno.

Illata externa vis sive oculo, seu alteri parti, hoc rheuma gastricum videbatur invitasse.

Ophtalmiae hae cito in corneae transparentis cineream opacitatem abiverunt.

atque curatio.

Duo in medendo spectabam; ut et ipsam febriculam rheumaticam sanem, et ea sanata, resiccataque eiusdem e ventriculo scaturigine, alteram auferam infirmitatem topicam atque in artu quodam aut oculo restitantem.

Rheumaticam hanc febrim solventibus, emesi, emeto catharsi, aut sola etiam catharsi leniori, sed diuturna, et tandem invigorantibus plerumque fuisse fortunate discussam, supra dixi.

Topicam artus alicuius infirmitatem, quam, febri rheumatica penitus iam abacta, nonnunquam diutius perstitisse commemoravi, v. g. stuporem, aut levem per vices dolorem; vesicans, aut rubefaciens emplastrum, aut frictio aromatica sustulit.

Metastases hae a febribus huius tempestatis productae multo dissolvi difficilius, tardiusque observabantur, ac illae solent febrium aestivarum; atque in universum depositiones hyemales, vernae, autumnales, et si iam percurata genitrice febre, diu plerumque persistunt, et morbum efficiunt ipsamet peculiarem, peculiari quoque ratione cusandum. Ubi e contrario quidquid sub ipsa *aestiva* febre topicarum affectionum subnascitur, eodem prorsus modo sanatur, quo ipsa princeps febris; quacum aut viget, aut profligatur.

Peripneumonia *notha*, seu *pituitosa* hac etiam tempestate eminuit, aeque aut sola, aut pulmo-

 num

num verae quoque inflammationi, utut exiguae plerumque, et cito dissolutae, sociata. Paucos gravior, et periculosa inflammatio pulmonum prostravit, eosque prae caeteris Exercitatos, et Iuvenes.

Plerisque dolor alterutrum thoracis latus infestabat pungens, dilacerans, diffusus, ab humero ad usque ilei ossa decurrens.

Quibusdam etiam artus afflicti lateris veluti a destillante acri sero compungebatur. In illam quoque, quae dolebat, corporis partem cubare nequiverunt.

Peripneumoniae nothae, nothae quoque pleuritidis huius mensis descriptio.

Peripneumonia huic, seu pleuritidi nothae, rarior hoc mense pulmonum haemorrhagia iungebatur, etsi parca cruoris spuitio vix ulli abfuerit

Omnibus sputa prodiere albumen ovi referentia, initio pauca, dein copiosa.

Quorumdam pendula, ductiliaque sputa color herbaceus tingebat.

Anxietas magna: cardialgia, praecipue post potulenta: febris non magna, vespertina, et obscuras habens accessiones.

Sputatio multa morbum non solvit, hinc eandem nunquam urgebamus. Satius erat, morbificam materiem solventibus salinis ita praeparare, ut, ubi sanguine una, subinde et altera vice, detracto phlogosi cavimus, dato vomitorio potuerit eduei. Mox inde et tussitatio molesta componi. et sputorum reiectio plurimum et magno cum levamine imminui.

Peripneumoniis nothis levioribus eccoprotteorum continuatus usus profuit, gravioribus multum impar.

Peracta vomitione, quam subinde iterare post aliquot dies oportebat, taraxaci decoctum, et aut

pau-

paucum salem medium, aut refractas portiones tartari emetici propinavi: donec, praeter corporis lassitudinem, cuncta ex legibus sanitatis procederent. Decocto radicis cichorei, lichenisque islandici confirmatos dimisi.

Morbi epidemici principiis quidam quaſi satellites.

Alii quoque morbi fuerunt hac tempestate peripneumoniae nothae comites; asthmata nempe, et catarrhi, et abortus crebri, et haemorrhagiae uterinae quae vel abortientibus acciderunt, vel tempore menstrue purgationis.

Morbos hosce, utut dissimili facie in publicum prodeuntes, eadem de stirpe satos eodem quoque pabulo enutriri, eadem ubique therapeutica methodus, et eodem cum eventu adhibita, demonstravit.

Cognitio morbi epidemici eſt dux, et acus nautica in aſſequendis innmeris alii affectionibuss morboſis cor regnantibus.

Qua ratione eadem morbifica materies in his catarrhum, in illis vere abortum fecerit, aut pro fusum catameniorum profluvium, ignoro. Id assero, me ad speciem diversissimos morbos febriles, sed eadem prognatos tempestate, et absque alia omnium horarum accedente evidenti caussa, eadem methodo tuto sanasse, hancque ab anni constitutione desumptam medendi rationem prae omnia alia vidisse meliorem, compendiosamque magis.

Certe se ipsum, et artem, et Aegros ludit, qui febrilium morborum curationes aggreditur, non manu identidem quasi ductus hac fida itineris duce; temporis nempe pervestigata conditione.

Hac temporum scientia destitutum mille formae eiusdem causae πανδήμος, milleve lusus ludificabunt.

Nemo nec exercitui aegrotanti, nec numerosae in nosocomiis urbanae plebi consulet, qui hac magistra caruerit, constitutionum notitia.

Ver-

Versatilem certe, nullive innixam fundamento id genus medicinam appellabo, inutilemque et nugatoriam, dummodo nihil momentosum, aut heroicum moliatur: qua vero, aeque infirmo insistens talo, sed magnis et valentibus remedii abutitur, inter infamia veneficia reponam, vel ipsa deterrima epidemica magis devastatricem.

Qui natura epidamiarum pervestigavit, nullaque varietate accidentali distractus causam arripit oppugnatque pandemon; quot quaeso Mortalium erit Sospitator, et genius tutelaris?

Peripneumoniae nothae, et catarrho, et asthmati, at fluxibus sanguinis eadem, quemadmodum antea exposui, ratione medebar; solventibus nempe, atque emeto catharsi. Nil certe discriminis intercessit, si phlebotomiam unam, quin et plures excipias, initio peripneumoniae nothae subinde necessarias, atque emesi praemittendas. Catarrhi solus subinde solventibus salinis, plerumque etiam his, et vomitorio serius propinato auscultarunt. Asthmatici eadem, ac Catarrhosi medicina sunt usi, sed emesi frequentiori.

De Catarrhis quaedam scitu neceſſaria,

De catarrhis, quos antea dixi fuisse hoc mense frequentes, multa ubique querela audita est, eos esse solito rebelliores, atpue non raro in febrim converti malignantis naturae, quamque idcirco *catarrhalem malignam* appellarunt. Malignitatem nos nulla experiabamur; quam nempe descripta superius medendi ratio auspicato praeoccuperavit.

Multa ab iis peccari video in cura catarrhorum, qui, externa solummodo morbi facie, semper ferme eadem, contenti, etsi toto coelo differens aegritudo sub eadem catarrhi larva delitescat, rei viscera non rimantur.

Hine

Hinc tuſſim, veſperi maxime, noctuve pulmones ita quatientem, ut, praeter hanc, nullum aliud memorabile ſymptoma hominis artem ignorantis attentionem iu ſe convertat, catarrhum dicunt, praeprimis ſi aſſidua faucium irritatio adſit, et acris materiae in easdem defluentis senſus.

Quas viderim ſanaverimque diverſis temporibus catarrhi ſpecies, et quibus notis ſingulas discriminaverim, paucis exponam.

Neque inutilem prorſus laborem arbitror, ſi varias huius morbi ſpecies exactius notavero, crebras omnes, et eadem prima fronte originem mentientes; quae et ob id ipſum ſolent confundi, ſubiique eidem omnes medicationi, unde aegritudinum chronicarum illas in artis opprobrium ſuccrescit.

Catarrhus ſerosus, febris catarrhalis benigna.

Catarrhum benignum, ortamque *febrim catharralem benignam* coryza, gravedine, raucedine et ophthalmia ſerosa ſtipatam, ea plerumque tempeſtate frequentem habuimus, qua aer multum incaluit, corporave in ſudores diſſolvit, aurae ab Arcto acutius ſpirantis flamine identidem compresſos. Illi etiam, qui ab itinere, aut exercitatione quacumque validiori, ſudoreſque proliciente incaleſcunt, atque auram frigidiorem improvidi ad corpus denudatum admittunt, vel intra pulmones ſpirando recipiunt, hoc ſimplici catarrho plectuntur.

Reſpirabile ſuppreſſum, quod illico pulmones petiit, revocabam, atque ad alvum, renes, et veſicam tanquam aptiora colla, determinabam. Tandem quaſſatis pulmonibus quietem pauxillum opii reduxit, atque cutaneam functionem reſtituit.

Man.

Manna, nitrum, althaea, opium hic requirebatur, et fere ſola ſufficiebant.

Catarrhus inflammatorius

Aliam catarrhi ſpeciem *inflammatoriam* appellavi, eamque pleuriritis, aut peripneumoniae rudimentum, et quoddam alterutrius initium arbitrabar.

Catarrhi hi *inflammatorii* epidemiam verarum thoracis inflammationum praeceduut, et antequam he ingruant, quibusdam quaſi velitationibus imminenti populari ſtragi praeludunt. Sed etiam tum, cum epidemiae vis iam elangueſcit, catarrhus adhuc aliquamdiu viget, atque omnium ultimo receptui canit. In ipſa ακμη conſtitutionis pleuriticae quidam aut ſaniſſimi degunt, aut non niſi catatrho vellicantur: ii videlicet, quos minus idoneos offendit popularis labes.

His aeque ac ipſis Pleuriticis methodus antiphlogiſtica opitulatur.

Febris catarrhalis malignae nomen crebro auditur, ſed non ubique eandem omnino aegritudinem deprehendo, quam ita compellant.

Catarrhus peripneumoniae nothae comes.

Peripneumoniae nothae ſuperius deſcriptae praecurſos plerumque aut comes, aut pediſſequus catarrhus eſt, quem *malignitatis* criminantur, quod benigni catarrhi curationem, mannam, nitrum, emollientia, et anodyna veſpertina omnino reſpuat, et phlebotomiis, iteratis praecipue, in febrim abeat malignam. At oportuerat catarrhum hunc ab ipſa peripneumonia notha non diſtinxiſſe, cuius is inferior ſolum gradus eſt, eandemque utrique medicinam oppoſuiſſe.

Catarrhi gaſtrici, bilioſi, putridi, maligni,

Febrium bilioſarum aeſtatis, atque autumni ea ſubinde conſuetudo eſt, ut, aut neglectae, aut calido regimine, aut phlebotomiis multis exaſperatae, et ſorde bilioſa non exantlata, vim in

pul-

pulmones faciant; has tunc *catarrhales malignas* dicunt, et exanthemata morbum ſolutura praeſtolantur.

Febris biliosa ſubinde thoracem illico invadit, et pleuritidem, aut peripneumoniam in quibuſdam prae se fert; in aliis vero mitior febris, minoraque thoracis incommoda sunt, ut Aegri ſe ſolo catarrho vexari credant.

Qui curam huiusmodi catarrhorum ſuſcipit, turpiſſime labitur, ni eorundem originem *gastricam* perspectam habeat, neſciatve, eos eſſe quaedam conamina, aut veluti praeludia peripneumoniae, pleuritidisve biliosae; aut febris biliosae mirificatae Modificationem ſolum quandam, ac luſum.

Bilioſis id genus catarrhis eadem omnino medicatio fit, quam variis aliis in locis fuſius deſcripſi: *antibiliosa* videlicet, cuius praecipuam partem vomitio conſtituit arte concitata.

Qui ex febri maligna eluctari, et convaleſcere incipiunt, non raro in tuſſim veluti catarrhalem incidunt, maxime noctes interpellantem; etſi forte ab eadem, et inchoante, et vigente morbo immunes fuerant. Catarrhi ex febri maligna Convalescentium.

Hoc ex febre maligna Canvalescentium catarrhos fere ſemper observabamus, ubi Aegri morbo iam multum progreſſo, neglecto, atque abdomine a ſordibus non vindicato nobis committebantur.

In aliis vero, tempeſtivius ad nos delatis, praeſertim ab eo tempore, ex quo artis generoſa praeſidia in averrucanda malignitate, non ex quadam male feriata hypoteſi, aut coeca ſiſtematis imaginarii praedilectione, ſed uſu multiplici, conſtanti, atque oculatiſſimo in dies magis magisque

que mihi innotuerunt, et admirabilem emeticorum facultatem, tum in hisce febribus, cum in quam plurimis alii infirmitatibus uberius didici; vix unquam contigit, hanc tuſſim obſervare.

Si ea fuerant, quae morbus ipse primarius poſtulabat, scite, et diligenter adminiſtrata, atquae Aeger conſaneſcere inciperet, nocturnam tuſſim, et auditum plerumque gravem, tempus ipsum et remedia corroborantia, ac ſtomachica emendarunt.

Neque a potione tepida, emolliente, pectorali ulum hic unquam emolumentum opperiebat, at multum detrimenti.

Ubi tuſſis ita perſtitit, ut aut intenderetur quavis nocte, aut eadem aſſiduo vi rediret, rem iam non soli tempori, aut methodo roboranti, aut nutrienti committendam exiſtimabam.

Tum vero novas ſordes in imbecillo ventriculo Convalescentis fluitere rebar, sub ultima morbi tempora denuo collectas, et mole maiores, quam quae subigi, atque concoqui poſſent. Has aut emetico, aut purgante ſubmovi, et, ne nova denuo earundem colluvies fiat, vires coctrices acui.

Catarrhus poſt morbillos aeſtate 1777. Catarrhus aeſtate praecedentis anni morbillos excepit, vix devincendus, quamdiu eiusdem e ventriculo geneſis me fugerat.

Variae species catarrhi gaſtrici. Alias catarrhi gaſtrici ſpecies, in Pueris praecipue frequentiſſimas, Voracibus, Pituitoſis, Verminoſis, male Digerentibus, et Crudis, non referam, utpote in vulgus notas.

Catrarhus, et coryza canum. Aeſtate anni 1777, atque ea, quae eum annum proxime praecedebat, tuſſis catarrhoſa canes enecuit. His et coryza nares tenuit, quae multum vireſcentius muci profuderunt; oculorum le

mae,

, et squallor, apoſitia, tuſſis laborioſa, ſpontaneae, vomitiones, et putrilago vomitibus reſuſa, extrema macies, et tandem veluti quorundam artuum ſemi paralyſis, ac mors.

Catulum hoc morbo correptum ſanavi ingeſta tartari emetici ſolutione, muttaque illuvie olidisſima reiecta. Verum elapſis aliquot ſeptimanis, cum voraciſſimum animal carnibus, quas indulgentior Hera eidem obiecerat largiores, denuo ventrem reſerat in eandem infirmitatem relapſum, et poſtquam mulieri conſiglio oleum amygdalinum et *axungiam* caninam prae vomitorio ingerere placuerat, convulsum periit.

Unde catarrhorum diagnosis fuerit repetita.

Graſſante epidemico seu Adultorum, seu Infantum catarrho in naturam, atque indolem febris acutae, ea tunc tempeſtate praedominantis, quanta maxima sedulitate potui, inquiſivi. Catarrhi enim, cuiuscunque illi originis ſint, plerumque nullos specifice ſuae indolis certos characteres ſed ambiguos, atque omnibus, et diverſiſſimis catarrhis communes habent, atque aegritudines ſunt appellandae *inchoatae* ſolum, et nondum ita effictae, ut semper ac tuto ab ſe invicem dignoſcantur. At vero imperitans acuta febris, ſub qua catarrhalis conſtitutio militat, luculentioribus plerumque, et minime dubiis notis inſtructa, morbificas cauſſas, cauſſarumque ſedes, et aptam medendi rationem docet; atque ita ſuam ipſius indolem prodendo, de natura congeneris catarrhi ambigere non ſinit.

Id etiam inveſtigare ſolebam, quamnam in febrim acutam popularis catarrhus abeat, aut ſuapte nonnunquam, aut ſiniſtra medicatione irritatus. Catarrhos enim *inflammatorios* in veras uſque pulmonum inflammationes intendi vidi, biliosos vero

ro in peripneumonias, pleuritdesque ſpurias, bilioſas.

Perſpecta catarrhi, de cuius natura, et medendi modo mecum ipſe disceptabam, in morbum quemdam acutum, mihi antea aliunde cognitum, promptitudine, atque ſic agnita utriuſque cognatione; et ipſum catarrhum, et eius ſanandi rationem aſſequebar.

Mirabitur fortaſſe aliquis, quod disquiſitioni aegritudinis tam levis, tam ubique et ab omni aevo notiſſimae scrupuloſis immorer, de eaque et minutim, atque anxie diſſeram. At vereor, ne hic ipſe frequentior conſpectus morbi nobis imponat, ut eiusdem etiam naturam perſpexiſſe falſo exiſtimemus, cuius externam ſolum faciem novimus. Sed et gravem eundem nonnunquam, et graviorum malorum cauſſam catarrhum eſſe, quis eſt, qui ignoret? et quis diverſiſſimas catarrhi ſpecies impune confundet?

APRILIS.

Impetuoſi venti, et auſtrinae, ac tepidiſſimae pluvie, extremi Martii reliquiae, in primam adhuc huius menſis diem desaevierunt.

Inde aura ante exagitata componi, inertiſſima fieri, et incaleſcere multo ſole, ac praefocante.

Diem menſis quintam nox intempeſta excepit, quae fulgure, crebris tonitribus, ac sonante demum imbre inhorruit. Dies poſtea denuo pura, tranquilla; malacia eadem, atque aeſtus idem.

Die nono turbari coelum, ſolesque nubibus obſcurari per vices, calores retundi paulumper, pluere demum duodecimo coepit.

Poſt

Poſt frigus, venti, et triſtis univerſim mador. Dies, qui pluvias non funderet, aut minaretur, ad decimum ſeptimum uſque nullus fuit. Verum.

Hoc die veris amoenitas reverſa reliquum menſis beavit, non niſi paucis pluviis, die vigeſimo octavo cum fulgure cadentibus, interrupta.

Calor auſtrinus maior, et pro anni apud nos ratione tempeſtivior erat, ut idcirco omnia multo maturius, ac illis anni, germinarint.

Die 8. Mercurius altiſſimus 28. poll. 2. l.

Die 28. — infimus 27. poll. $3\frac{1}{2}$ gr.

Die 5. calor maximus + $16\frac{1}{2}$ gr.

Die 16. - minimus + $2\frac{1}{2}$ gr.

Calor menſis totius + $12\frac{2}{3}$ gr.

Inter feminas haemorrhagibe uterinae crebriores fuerunt, frequentes quoque abortus. Haemorrhagiae uteri epidemicae; epidemici abortus.

Catameniorum enim fluxus non intra paucos, ut antea ſolebat, dies continebatur; ſed eosdem exceſſit, in plures usque ſeptimanas. Gravidis vero eo ipſo tempore: quo menſtrua redire, antequam uterum geſtarent, conſueverunt, inter motus febriles, et pariendi conatus ſanguis prorupit, cum foetus tenelli iactura.

Profecerunt quies, et ſanguinis detractio, et quae bilioſa ructarunt, miſſo prius ſanguine, utiliter vomuerunt, aſſumta ipecacuanhae radice.

Itaque id nobis praeſidio fuit, adverſus intempeſtivos uterinos fluxus, quod alias eos ipsos ſolet excitare; aliis nempe et temporibus, et fluxus cauſis.

Pleuritides complures hi quoque menſis nunciavit, bilioſo-inflammatorias. Virorum quidam hoc lateris morbo affecti domi ſuae neglecto, ut primum noſocomium attigerunt, perierunt *ſuffocati*. Suffocatio ex inflammatione thoracis.

Pul-

Pulmonem alterutrum inflammatiſſimum habuere, carneum, et ſub cultro ſtridentem, ponderoſiſſimum et tantae molis, ut ſocius pulmo, utut ſanus, ſuo fungi officio nequiverit, ab alterutrius videlicet pondere, et magnitudine compreſſus.

Funera verno tempore crebriora.

Mortes etiam hoc et praeterito menſe plures, quam per hyemem, obſervabantur.

Bina exempla referam thoracis inflammati, et mortis inde ſecutae.

Exempla Suffocatione ex pleuritide, et peripneumonia.

Vir 55. annorum, ſtrictiori fibra, et fuſco corporis colore, atque ad id usque aetatis, ut aiebat, ſemper ſanus, ex Italia decem ante hunc morbum diebus huc venit.

Die 21. Aprilis poſt validos labores, et liberalius ingeſtas ſuillas carnes, fumo et ſale duratas, dolore lateris dextri corripitur, a criſta oſſis ilei, ad mammam uſque porrecto. Anorexia plena erat, et os amarum, et caput vertiginoſum.

Die 23. dolor lateris, ante acutus et pungens, in obtusum mutatur, orta mox pectoris oppreſſione ingenti, et anheloſa difficili reſpiratione, ac tuſſi sputa mucoſa, modiciſſime flava excutiente; aeſtuat, ſiticuloſus: noctu δυσφορει, et largiter inſudat.

Ter quaterve quotidie pauca, foetida tenuia alvo dimittit.

Die 28. Aprilis ad nos devehitur, citiſſime, laborioſe, ſtertoroſe reſpirans, et ſputa extuſſitans copioſa, ex flavo virentia, tenacia, et foetidiſſima. Cardia dolet contrectata; extrema perfrixerunt. Pulſus naturali vix celerior, non dejectus; at dejectae vires muſculorum.

Solo potu theato ſe uſum fuiſſe aiebat.

In

In nosocomium susceptus examine morbi vix absoluto, praesentissima mente repente perit.

Pulmo dexter inflammatissimus, carneam duritiem dissectus exhibuit, et colorem ex flavo aeruginosum.

Exigua pulmonis portio septum transversum respiciens inflammatione carebat.

Pleura valde inflammata, uti etiam diaphragma, atque hoc quidem magis.

Pulmo sinister sanus fuit, sed in angustum ab altero vicino spatium compulsus.

Venae cordis distentissimae.

Ventriculus amplissimus; pylorus quoque perquam amplus et hians, amplissimum duodenum.

Ieiunum et ileum subinflammatum, et lumbricis quam plurimis refertum.

Alter Operarius erat 42. annorum, sanus a multo tempore. Die 19. Aprilis sub vesperam capite doluit, noctu caluit, insudavit. Postridie inter vagas horripilationes incaluit. Dolor pungens invasit utrumque latus, a molli utrinque hypochondrio, ad mammas usque, cum tussi sicca. Die 3., et 4. morbi nihil emendatur. Accedunt leipothymiae, et anacatharsis glutinosa. Die 5. ad nosocomium pedes venit. Secta hac die vena, antiphlogisticis assumtis dolor laterum vix ullus erat, et pulsus ferme Sanorum, quemadmodum etiam calor, qui sub vesperam et noctu plusculum intendebatur.

Die morbi 8. pulsus ceteroquin naturalis intermisit frequenter. Levem pectoris oppressionem querebatur, quam iam inde ab aliquot diebus abfuisse dicebat, utut identidem male respirasset. Dolorum pungentium exiguae reliquiae, et tussis non molesta. Nox implacidissima, metus suffoca-

tionis, tuſsis, et ſputa glutinoſa, ſanguinolenta: fervor, et ſibilus in reſpirando, cum pulſus varia inaequalitate. Die 29. April. ſub veſperam moritur.

Urinae ſemper erant croceae, et modice fluentes ſeceſsus. Febris videbatur eſſe exigua; pulſus, et calor propemodum naturales. Verum reſpiratio erat decurtata, abrupta, ac celerata, et facies collapsa. Sermo frequenter intercisus, ob ſpiritus creberrime captandi neceſsitatem, primas morbi dies rectus, atque obambulans, et inter conſuetos labores exegit.

Sectus thorax oſtendit pulmonem dextrum enormis magnitudinis, inflammatum totum quantum, durumque: Diſsectus exhibuit ſubſtantiam ex albido vireſcentem.

Pulmo ſiniſter bonus; ſed uterque vetuſtis atque arctis vinculis ad pleuram religatur. Pleura omnino ſaniſsima. In pericardio aquae flaveſcentis unciae quatuor.

Inteſtinum ieiunum et ileum valde inflammatum. Veſiculam felleam multa (et tenax bilis maximopere diſtendebat.

Pulſum et calorem, propemodum naturales, in peripneumonia laethali non raro obſervabamus, et mortis certae ſignum in Peripneumonicis, *ſtrepitum in thorace inter decumbendum, et velle erectum ſedere*.

Exitus varii inflammationum thoracis; ſcilicet:

Quoſnam eventus inflammati thoracis crebriores obſervarim, hoc loco in illus gratiam referre iuvat, qui hiſtoriam morborum thoracis quondam pleniorem; rem hercle difficilem, conſignare voluerit.

Benigne reſolutas pleuritides quamplurimas, perpaucas *anacatharſi iudicatus*, pauciſsimas vero

sup.

suppuratas videre contigit. Verum de his solutarum pleuritidum, et peripneumoniarum modis, cognitis abunde et pertractis, nil dicam.

Primum mortes narrabo, et earum diversas in inflammato thorace rationes. Dein vero affectus chronicos eorum, qui ex pleuritide aut peripneumonia (non enim est dispar ratio utriusque morbi) mortem vitarunt.

Non pauci in morbi vigore *suffocati* periere eum prorsus in modum, quo bini illi Aegri, quorum historias paulo ante referebam. Pulmo inflammatus, et impar sanguini transmittendo, atque socium pulmonem sua mole elidens, necem infert. His brevissima spiratio est, thorace ferme immoto, fervens, stridens, cum vano plerumque conatu se erigendi, sedendique, dum identidem in dorsum relabuntur, pulsibus et calore plerumque vix mutatis a sana conditione: mens aliquoties praesens, plerumque subdelirans.

1. Suffocatio a pulmonis inflammati et immeabilis effecti mole;

Nonnunquam e lecto surgere moliuntur, et erecti minorem aut nullum in respirando stertorem edunt, quem et in faucibus, et per gutturis decursum potius, quam intra thoracem observamus. Periculum non repente, sed *pedetentim* increscit.

Quidam ob aliam rationem in inflammatione thoracis suffocantur. His inflammatio repente solvitur, lympha coagulabili *subito* atque *confestim* in cavum pectoris aut in pericardium ex viscere inflammato transudante.

vel vero ex subito lymphae coagulabilis in cavum thoracis confluxu.

Haec prava metastasis phlogisticae lymphae repente nonnunquam in iis est facta, quibus morbus non negligebatur, quive aliquam salutis spem iam conceperunt. Eam autem actu fieri augurabamur, si cui thoracem inflammato, neque pessi-

me habenti, et diligenter curato, ex improviso spiritus difficillime, celerrimeque, atque nonnisi erecto, aut inter sedendum, antrorsum inclinato corpore, trahi coepit, cum pulsuum tenuissimorum celeritate, et frigore extremorum, et facie Hippocratica; pereunt haud multo post a *spurio* hoc empyemate suffocati.

2. Hydrothorax inflammatorum, et eius effectus.

Servari forte tales possent, thoracis paracentesi mox instituta, et lympha, priusquam in coagulum abiret, educta.

Alios hydrothorax, aut collectum in pericardio serum enecuit, utut inflammatio thoracis fuerit sanata. Frequens enim observatio docuit, pulmone inflammato, intra cavum thoracis aut pericardium serum colligi; cuius exiguae portiones a sanato fortasse pulmone, aliarumque ambientium partium resorbentibus vasis excipientur, in communem denuo humorum massam reducendae. At vero maior eiusdem seri collectio hydrothoracem efficiet, aut subito suffocantem, aut diuturnum.

Inferius occurret exemplum, hydrothoracis cum peripneumonia coniuncti, ubi aquae strangulantes perforato thorace emittebantur.

3. Pulmonum vincula, cohaesiones, et quae inde consequuntur

Aegritudines quoque diuturnae inflammationem pectoris sequuntur; variae, et incurabiles pleraeque.

Non raro pulmo religatur ad pleuram. Id genus cohaesiones, laxiores, et strictiores, quam plurimas in cadaverum sectione deprehendi, quin Aegri laesam, dum viverent, respirationem incusassent.

Quidam tamen hos nexus pulmonum cum partibus vicinis aegrius tulisse videbantur; fortasse recentes, et quibus nondum essent assueti.

Frequentius pulmo reperitur, quasi sacco co-

ria.

naceo, crasso, atque e variis quasi membranis, sibi invicem superstratis confecto, circumdatus, atque in angustum subinde spatium conclusus. Saccus hic hinc pleurae, illinc ipsi pulmoni nectebatur, ut ab utroque difficulter solveretur. Pollicis crassitiem subinde habuit, atque etiam hac maiorem. Substantia tenax, coriacea, subinde ferme cartilaginea, fuit, et aliquoties pro pleura incrassata imposuit.

Vasa sanguifera ex vicino vel pulmone, vel pleura in ipsam sacci substantiam porrigi videbantur. Natum hoc corium arbitrabamur ex lympha coagulabili, exposita ante ratione transudante, sed cuius minor quantitas fuerat, quam quae Aegrum potuisset suffocare.

Membranae sibi invicem impositae non unius erant tenacitatis, sed intimae firmiores, extimae minus firmae, et quae ex nupero morbo nascebantur, adhuc gelatinosae: poteras ex numero stratorum ferme de numero pleuritidum praegressarum concludere.

Membranaceus hic saccus pulmonis explicationi non potuit non insigniter obstare, praecipue si liberalius inspiraretur. Hinc angustiae et coarctationis in alterutro thorace sensus, cum aliquo, sed obtusiori lateris totius dolore; si quando motus humorum incitaretur, exercitatione corporis maiori, vel febre. Hinc omnis febrilis morbus in homine sic praedisposito ab illius lateris dolore orditur. Hinc illa quoque in pleuritidem eiusdem lateris proclivitas maior identidem, maiorque, ob pulmonem ibi loci minus pervium, et explicabilem minus.

His antiphlogisticam vivendi rationem consulebamus etiam Sanis, ut ita morbi insidias vitent,

tam frequenter et inopinato incursantis: praesentis vero initia venae sectione repressimus.

Hydrothoracem inflammationum thoracicarum commilitonem supra commemoravi, enecantem subinde, plerumque tamen sanata inflammatione pedetentim evanescentem. Is nihilominus diutissime visus est perstare, et consuetis aquarum intra thoracem collectarum signis prodi.

4. Pulmones granulosi post inflammationem, et inde natum asthma.

Quam plurimos pulmones dissecabam, *granulosos*. Granula minuta, miliformia, alba, laridi, aut mollioris cartilaginis firmitatem habentia, subinde cavata, et modicissimum laticem aquosum continentia, per omnem pulmonum substantiam largiter disseminata, et propemodum contigua reperiebantur. Pulmo ponderosior erat, difficulter secandus, et stridens sub cultro. Inter omnia pulmonum vitia hoc omnium frequentissimum offendebatur; pleuritidis, peripneumoniaeque olim male iudicatae indicium.

Granulorum genesin hanc animo concepi; lympham nempe coagulabilem non, uti antea dicebam subinde fieri, in cavum thoracis confertim exsudasse, sed a vasis quidem egressam, divisam vero per omnem pulmonum substantiam fuisse, ut innumerae fuerint, minutulaeque coagulabilis liquoris collectiones; quae dein singulae in corpusculum solidum, grano milii non absimile, eadem ratione coierint, qua coagulari illa copiosior lympha solet, in cavo thoracis collecta.

Tussiculosi, astmatici, pronissimique in novas inflammationes erant, neque ullum, nisi ab antiphlogistica methodo, levamen experiebantur, qui pulmones ita affectos habuerunt.

MAIUS.

Initium Maii incaluit calore peramoeno, et paucis subinde pluviolis, deinde et ventis temperato.

Diei decimae octavae praefocantem aestum nocturnus imber exstinxit. Denuo siccum, serenum, calore non intenso.

Diem vigesimam tertiam perplutam madidissima nox et frigus multum excepit; inde coelum incostans vento et pluviis frigidiusculis inhorruit, donec ultimus mensis dies amoenissimo verno sole recrearetur, aura mane duntaxat et vesperi frigescente.

Gie 20. altissima mercurii statio 28. poll. 2. l.

Die 1. infima 27. poll. $4\frac{1}{4}$ l.

Die 18. calor maximus $+ 21\frac{1}{2}$ gr.

Diebus 2. 8. 23. 24. 29. 30. minimus + 9. gr.

Calor mensis totius medius $+ 15\frac{4}{5}$ gr.

Etiam hoc mense abortus contigerunt, et catamenia profusiora, multo tamen rarius, quam septimanis praegressis,

Plurimae fluxiones sub mensis prioris exitum, et huius initium, ad fauces, lumbos, acetabula, femoraque, non difficiles, cum levi subinde inflammatione, plerumque autem originis gastricae, fuerunt. Crebra de fluxio.

Scarlatinae aliquot *inflammatorio-gastricae*, et paucae pleuritides *inflammatorio-biliosae*, verum catarrhi multi: Multis difficiles sanatu, non vero nobis. Aliquot scarlatinae, pleuritidis, rara

Toto hoc mense plurimae febres tertianae et intermittentes plus

occurrebant, quarum initia referri debebant ad medium mensis praegressi.

IUNIUS.

Dies primi aestuosi, et pigerrimum coelum, atque nonnisi a tepidissimo austri flatu per intervalla tenuiter perstrictum. Carebaria. Atonia.

Dies 5. a meridie pluvia conferta, austrina, calidissima, pulverum ab aridissima terra evolantium nubem, quae urbi atque agro ambienti incubuit, decussit.

Denuo siccitas, ananemia, et assidui soles ad decimam septimam usque; si diem undecimam et duodecimam exceperis, utramque delitescente per vices Phaebo frigidiusculam. Decima tonitrua.

Reliquum mensem rebus in contraria versis quotidiana propemodum pluvia, et aurae asperioris inclementia multum offendit.

Ultimum biduum serenum: venti: tonitrua.

Die 9. barometron altissimum 28. poll. $1\frac{1}{2}$ l.

Die 16. et 30. maxime depressum 27. poll. $8\frac{1}{2}$ l.

Die 8. calor maximus + 22. gr.

Die 17. et 21. minimus + 9. gr.

Calor medius + $17\frac{3}{10}$ gr.

Scarlatinae plures, nobis non malignae.

Paucae quaedam biliosae, aut simplices, aut cum exanthemate erysipelatoso, petechiali, vel vero cum artuum rheumatismo.

Intermittentium numerus, pertinacia, et accessiones auctae

Intermittentes hoc mense plures, et paulo pertinaciores erant, quae tamen americano febrium domitore non egebant.

Sub finem mensis febres tertianae hucusque simplices, abierunt in duplicatas; solis tamen sol-

ven-

ventibus, atque emesi confectas, absque Herculis americani clava.

Morbi in universum non multi fuerunt, et aliis, aliarum aestatum morbis non dissimiles.

Intra solas *plerumque diatheses morbosas* consistebant.

Synochi putres ratissimae, sporadicae, et decursus tardioris. Unica solum cholera comparuit, atque unica dysenteria.

IULIUS.

Terra pluviis biduo irrigata urgeri, dein calore aestivo, coepit.

Die 12. Sol occultari, dein modice pluere, atque aura refrigerari.

Inde et ventorum quies, et aestus insurgens in dies augescebat; incumbente passim inerti languore, quem aurae meridianae lenissimum flamen vix recreabat.

Die 18. largus imber malaciam discussit, caloribus aliquantum repressis.

Ultimum biduum, cum pridie coelum tonitruans pluvias dedisset, moderatius urebat.

Die 6. et 13. maximus mercurius ascensus 28. poll. 1. l.

Die 20. maxima depressio 27. poll. $8\frac{1}{2}$ l.

Die 25. 26. 28. calor maximus + 27. gr.

Die 12. minimus + $13\frac{1}{2}$ gr.

Calor medius + $21\frac{1}{20}$ gr.

Quaedam febres *urticatae remittentes* comparebant, quae paucas post dies *intermiserunt*. Febres remittentes,

Plures etiam hoc mense itermittentes habuimus tertianas. Harum aliquae accessionis loco vomitum habuerunt, tertia quovis die revertentem; et Intermittentes cum vomitu, item cum cephalalgia periodica.

aliae

aliae vero sub gravissimo occipitis dolore omni triduo redeunte delitescebant.

Curabantur pleraeque solis solventibus, et dein emesi. Paucae, hac metodo cicuratae, tandem cortice peruviano indiguerunt.

Non multae scarlatinae, nostris Aegris non periculosae.

Morbilli irregulares.

Morbilli passim, frequenter anomali, ob febrim aestatis complicatam; non laethiferi, sed aptae curationis patientes.

Dysenteriae praeludia, et cholerae quaedam, aliorum aeſtatis morborum medicatrices.

Dysenteriae hinc inde; et hucusque leves.

Perrarae cholerae, sanatu facillimae, cum se ipsae ferme sanarint. Choleram plerorumque morborum aestatis graviorum antidoton salutabamus, et *emeto catharticum medicatricis naturae*.

Post mensis initium aliquot simplices biliosae *semiacutae* visebantur.

Colica saturnina frequens hoc mense, plerumque evacuante pharmaco indiguit.

Colicas saturninas plures hoc tempore curabamus, commixtas cum populari aestatis vitio. Hinc rarius opio indigebamus, frequentius emesi, aut purgatione, frequentissime vero utroque hoc praesidio opus fuit, evacuatione praemissa, et narcotico subiuncto.

Numerus universim hoc mense Aegrotantium non valde magnus.

AUGUSTUS.

Primum mensis diem, pluvium, frigidumque, plures sunt secuti nubibus obscurati, et aspero vento, et frigidiore inamoeni ad 6. usque.

Inde sole puro torreri tellus, indies magis siticulosa, ex vix subinde pluviolis meridianis levissime conspersa. Ananemia; malacia: carebaria

a calidissimo et effoeminante Austro, subinde, tenuiterque flante. Siccus ubique squallor.

A decima sexta contrahi coelum, et ventis primo temperari, dein etiam asperari, persistente siccitate.

A vigesima prima meridies plurimum iterum incaluit; horis matutinis et vespertinis acute frigidis.

Tellus fissa ubique rimas egit, exarescens ob longam penuriam aquarum, donec ultimum quatriduum, nubibus et vento matutino frigidiore contristatum, pluviae clauderent et madens nebula.

Hoc mense magnae, et subitae factae sunt mutationes aestus enormis, siccissimique, in frigus primo siccum, deinde pluviosum.

Die 18. 19. altissima statio 28. poll. 3½ l.
Die 31. infima 27. poll. 8. l.
Die 14. 15. calor maximus + 26. gr.
Die 29. — minimus + 10. gr.
Calor medius + 19½ gr.

Ordiente hoc mense cholerae et dysenteriae paulo plures, quam elapsis septimanis sunt visae, universim tamen non multae; crebriores vero utriusque morbi *conatus*.

At post initium Augusti dysenteria increbrescere coepit, et mense vergente non pauci ex hoc morbo perniciose habuerunt; per eandem tempestatem *tormina sicca* grassata sunt, cum eodem plane vitae discrimine, ac ipsa difficultas intestinorum. Dysenteria vulgatur.

Dysenteriae huius anni naturam inferius descriptam dabo.

Febres per hoc tempus plures, et inflammatorio-putridas curabamus. Pleraeque longiores fue- Febris huius mensis descriptio.

re, et Aegros alvi fluxu vexabant. Continuitas earum maior, minorque et obscurior remissio. Vomuerunt, qui ea febre tenebantur, dato emetico mole pauciora, pituitosiora, laboriosius, et cum minori emolumento. Stupidiores iacebant, pulsu, et corporis calore non multum a sanis secedente, et multo minus, quam in febribus mensium praeteritorum, si utramque hanc qualitatem admota manu examinaveras; utut calere se valde, et uri ipsimet Aegri testarentur.

Virium deperditio magna, et linguae arentes, contractae, fuliginosae, ligneae, tremulae, et quas porrigere nequiverunt: dentes, gingivae, labia fumoso muco, atque in fila ductili oblinita; dolor, aut tensio, aut pondus abdominis totius.

Urinae aquosae, mucosae, et cum hypostasi multa, atque mucosa. Arida, atque imperspirabilis cutis erat.

Mares multo plures hoc morbo detinebantur, et prae Foeminis eluctabantur laboriosius.

Circa ultimos mensis dies quaedam corporis partes peculiarius affligebantur, pulmo potissimum ut pleuroperipneumonice inceperint aegrotare; deinde glandulae submaxillares, thyroidea, parotis, artus demum superni, et eorum extrema. Vividissimus in hisce plagis non raro dolor fuit et cum tumore, *emolliente* remedio primum delinitus, deinde vero *discutiente* profligatus.

Sub finem mensis esiam Foeminae pari cum Viris numero, et periculo non minori, et eadem prorsus ratione aegrotabant.

Intermittentium huius tempeſtatis natura.

Circa medium mensem multae intermittentes exortae sunt, tertianae praeprimis, simplices, et duplicatae; accessionibus omnes plurimum productis,

etis, encephalo inimicae, apoplecticae, epilepticae, phreniticae.

Solventium, antiphlogisticorum et ipsius phlebotomiae in *his intermittentibus* necessitas erat, si quando, quod saepe evenerat, in *remittentes*, aut etiam in *continuas* inciperent converti, aut Aegros tenerent robustiores. Sed tandem cortex peruvianus subiungi plerumque debuit, et multo frequentius hac tempestate, quam praecedentium quorumdam annorum aestatibus.

Minus erat hoc anno ab emesi, utut indicata, levamen observatum.

SEPTEMBER.

Coelum nubibus, pluviis, ventis frigidis, et nebulis depluentibus triste, vix tandem 13. mensis se reficere, et depurari coepit, perstantibus porro ventis frigore, et nebula tenuiore.

Post 20. octiduo aura purior, et soles valentiores.

Finis initio par.

Dominabatur frigus boreale, ut plerique hoc anno, qui per aestatem ruri degebant, maturius urbem hybernaque petierint.

Die 20. 21. ascensus mercur. maximus 28. poll. $4\frac{1}{2}$ l.

Die 8. 27. minimus 27. poll. $6\frac{1}{2}$ l.

Die 27. calor maximus + $27\frac{1}{2}$ gr.

Die 30. — minimus + 8. gr.

Calor medius + $14\frac{1}{10}$ l.

Aurora borealis diebus 15. et 21.

Morbi iidem omnino hoc mense conspiciebantur, qui circa medium Augustum, eiusque finem;

uem; nisi quod plus habuerint phlogoseos Septembri mense, quam elapsis septimanis.

Aestetis anni prioris comparatio cum anni huiusce aestate.

Hoc anno plures et graviores *dysenteriae* obvenere; sed anno elapso numerosiores erant *diarrheae*; ut vix ulla tunc febris fuerit absque fluxu alvino.

Hoc anno encephalon et saepius, et cum discrimine maiori in Febrientibus aegrotabant; unde febres *soporosae*, *furiosae*, *apoplecticae*, et *catalepticae*. Praeterito autem pulmo frequentius morbi impetum excepit; unde tusses Frebricitantium peripneumonicae passim, et frequens phthisis, sunt visae.

Hoc anno maior, non in continuis solum, et remittentibus, sed etiam in intermittentibus phlebotomiae tolerantia, quin et necessitas fuit, minor vero emeseos; quae serius institui debuit, et instituta morbum cicuravit quidem, non profligavit.

Continuae hoc et praecedente mense non multae, plures vero *remittentes*, *quotidianae*, *tertianae*: exacerbatio plerumque ab horrore non incepit, nec desiit inter sudores. Solus persaepe calor accessiones formabat.

Remittentes hae rarius hac aestate in intermittentes convertebantur, et si etiam in has conversae fuerant, tamen difficulter curabantur.

Aliarum quoque intermittentium febrium curatio plus nobis negotii fecit, quam aliis annis, et rarius absque specifico antifebrili expugnabantur.

Verumtamen, etsi cortice peruviano indigerent *intermittentes* pleraeque; nihilominus vel huic remedio tardius et morosius auscultabant, atque ita, ut febrim *soporosam* unam eamque quotidianam,

nam, itemque aliam *catalepticam* tertianam sanare, utut largissimis dosibus corticis peruviani nequiverim; et Aegri, Foemina una in octavum mensem gravida, alter vero Hortulanus, in paroxysmo perierint.

Quorundam febris *intermittens* propinato cortice peruviano denuo in *remittentem*, et tandem in *continuam* abiit, solventibus, emesi, et infuso — decocto radicis arnicae sanandam.

Remittentium, et intermittentium accessiones alieno et periodico symptomate occultabantur, erantque varia ratione *larvatae*, *regulares*, *irregulares*, *rheumaticae*, *dysentericae*, *ophthalmicae*, *cholericae*, *soporosae*, *apoplecticae*, *phreniticae*, etc.

Caput hoc anno et partes eidem vicinas peculiarius impetitas, supra dicebam. Hinc parotides variae visae sunt, *inflammatoriae*, *erisipelatosae*, *oedematosae*, seu *aquosae*, (quae nempe adpressi digiti vestigium retinuerunt), *difficilius resolvendae*, saepius *suppuratae*; profluente multo, tenui, et virescente ichore, qui lintea atro colore, velut attramentum infecit, diutius ibidem relictus. Frequentior quoque fuit hoc anno tumor genarum, glandularum submaxillarium, erysipelas palpebrarum, ophthalmia, hemicrania, dolor faucium, nuchae, gutturis etc.

Hac tempestate capiti adeo inimica, mensibus nempe Augusto et Septembri, duo solummodo operationem cataractae subierunt, et quibus haec operatio mense Iunio atque Iulio auspicato fuerat instituta, eorum quidam visu illaeso posthac gaudebant; cum alii, etsi belle sanati, mense Augusto et Septembri in longas et difficiles defluxiones inciderent; quidam etiam genae tumore, hemicrania, ophthalmia, et febre corriperentur

tur, et visum, quo iam diutius integro utebantur, denuo amitterent; iride flavescente, pupilla contracta, cornea nubilosa, et nata cararacta secundaria: ac si febris superveniens praeprimis in oculo figeretur, ex operatione nupera adhucdum debiliore.

Anthraces hac aestate multo rariores erant, quam anno elapso.

Corium sanguinis phlebotomia educti caeruleum, gelatinosum; sub mensis finem vero contractum, tenax, et fimbriatum fuit, cum symptomatibus morborum pleuriticis.

Vergente mense dysenteriae solum hinc inde comparuerunt.

Haec aestas morte multiplici, variolosa praecipue, ita infamis fuit, ut inito calculo decimum quodque funus a variolis esset. Aestate vero priori pauci, iique solum ex morbis longis, atque ex iis, qui omnium horarum sunt, perierunt.

OCTOBER.

Primo Octobris die sereno, frigidiore vesperi nubes congregari, et pluere inter tonitrua: inde ex continuis nubium, pluviarum, ventorum turbis.

5. Sol demum emersit, qui subsequentium dierum horas meridianas recreavit, discussa pingui nebula matutina.

Dies nona a calentis austri flatu multum intepuit. Parcae et tepidae pluviae per biduum.

A 12. frigus incubuit siccum, acutum, boreale, donec 21. tepidus et gravis auster cum Aquilone vices verteret, et aura maderet, et pluviae subinde stillarent.

27. et 28. traſparens nebula cum pruina; et ultimos menſis dies multus et frigidus humor notabat.

Praevaluit hoc menſe mador, utut non multum, iſque ut plurimum modice frigus, atque ita ut humor, ſiccitas, frigus, calor, diverſimode ſeſe exceperint, ac contemperarint; mutationibus non repentinis, neque magnis.

Omnium tamen ratione ſubducta praevalere viſus eſt mador frigidiuſculus.

Die 30. 31. mercurius altiſſimus 28. poll. 1. lin.

Die 25. eius infima ſtatio 27. poll. 3. lin.

Die 8. calor maximus + 14. gr.

Die 17. 18. 28. minimus $1\frac{1}{2}$ gr.

Calor medius + $9\frac{2}{2}$ gr.

Circa initium et medium menſis febres quartanae multae, una alterave quintana, atque aliquot tertianae, nobis oblatae ſunt, poſt exordium Septembris natae.

Item putrido iflammatoriae inter Foeminas viguere, non plurimae tamen, nec perquam periculoſae; *rarius* praeterea et *mitius*, caput petebant, quam menſe elapſo.

Colicae quaedam ex inflammante ſaburra, et tormina ſicca, poſtquam alvini fluxus vergente Octobri ceſſarent, plures obvenerunt.

Sub exitum menſis vix ulli morbi acuti; nec graves fuerunt,

Binis his autumni menſibus frigus principatum tenuit; primo ſiccum; deinde paulo humidius. Mutationes *ſubitaneas* habuimus nullas, pauco Agros, perpaucas acutas, mortes raras.

Quidquid ferme morborum occurrebat, id

potiſſimum quartana fuit, ſimplex, duplicata, triplicata.

NOVEMBER.

Per sex continuas dies ſiccum et mediocre frigus fuit.

7. confertiſſimae pluviae. Inde leve frigus, pluviolae rarae, ſol et serenitas alternabant uſque ad medium Novembrem.

Ab eo tempore nebulae spiſſae, pingues, et depluentes omnem ferme conſpectum coeli eripuerunt.

25. solem denuo reduxit, cum eoque amoenitatem εὐδίαν, et aurae teporem perſiſtentem.

Ultima nebulae in pluvies colligebantur.

Die 2. altiſſimus mercurius 28. poll. 4. l.

Die 12. infimus 27. poll. 5. l.

Die 26. calor maximus + 11. gr.

Die 22. 23. frigus maximus — 1. gr.

Calor medius + 6. gr.

Circa initium menſis aliquot pleuritides curabamus.

Pleuritides menſis Novembris.

Sputa cruenta; dolor initio exiguam lateris plagam, deinde vero diffuſus latiſſimam occupavit. Sputa tenacia, pendula, multa, lineis cruentis diſtincta, subinde herbacea, porracea, cruſta in educto ſanguine craſſa, tenax, vireſcens, flava, diffuſa, non fimbrata. Os omnibus amarum. Omnibus vomitio adſuit ſpontanea, bilioſa aſſumtorum: alvi reſſiccatae: lingua ſordida, albide: os quaſi ſpuma ſoluti agitatique saponis plenum. Febres intensae, et inſigniore quotidie acceſſione notatae; calor digitos tangentium urens, urinae

mox

mox initio morbi hypoſtaſin furfuraceam, lateri-tiam habuere.

Erant pleuritides verae, inflammatoriae, verum aliqua labe biliosa contaminatae. Phlebotomiae et uſus emollientium morbum levarunt, fregerunt. Attamen ſero tandem, morbo nempe provecto, et inflammatione fracta, bilioſo autem vitio insurgente vomitio arte concitata mirifice iuvit.

Perpaucae harum pleuritidum, hoc modo curatarum, in intermittentes deſierunt.

Quibusdam decimo quarto morbi huiuſque pleuritici die primum ad nos allatis, et nullo ad id uſque remedio uſis, ſputa prodibant, plurima, pingua, purulenta: febris vix ulla iam, et evaneſcens, amaror oris, et ſubinde spontanea bilioſa emeſis: noctu moleſta tuſſis, et ſudatiunculae nocturnae. Phthiſeos minae.

His parca v. s. profuit, et potus primo emolliens, nitroſus, ſubacidus, et tandem emeticum lenius; niſi ſi forte vomuiſſent ſponte.

Demum aut lichines islandici aut polygalae, vel vero corticis peruviani, decoctum propinabam. Convaluere non multo poſt, ſi vetulam exceperis ſtrigoſam, excarnem, lotricem, quae ſputorum purulentorum maximam vim, noctu potiſſimum, unaque vitam, extuſitabat.

Quaedam Foeminae hoc menſe aeque χλωροτεραι, ex febre continua decubuere surdaſtrae, ſtupidae, immobiles, taciturnae, et veluti iamiam dormiturae; pulſibus et urinis, aut non omnino, aut modiciſſimae, mutatis; genis rubentibus, aut utriſque, aut alterutra, altera vireſcente utroque hoc colore inſtabili; ambitu narium virescente; linguis humidis, saepae praerubris, raro ſiccis, nunquam

Chloticarum quarumdam febris continua.

quam ligneis. Hac febres nullas habebant acceſſiones, erantque continuae. Odorem aceti acerrimi omnes ſpirabant, cum ad nos venirent, nares vel procul adſtantium ferientem.

Non poteram advertere, quanam ratione er qua criſi, ſolverentur.

Sub finem morbi tuſſis aceſſit, ſicca, nocturna, reſpiratione illaeſa, et indolente.

Convaluere omnes intra 14. et 20. dies.

Haec febris ſtimulos non tulit, niſi ſubinde, et ſerius, et blandos. Nonnunquam avara manu initio pauxillum ſanguinis detraxi; praecipue ubi eum difficilius per pulmones tranare adverti. Pleriſque una ſaltem vice radicem ipecacuanhae dedi. Urgentioribus obviam itum eſt, et febris ita attemperata, ut ſe ipſa tandem confecerit. Florum arnicae decoctum pleriſque multum oris tulit.

Exanthemata scabiem referentia.

Tres Foeminae febriculam querebantur vagam, aut veſpertinam, oris amarorem, deperditam orexin. Orto repente exanthemate ſcabioso, levari viſae ſunt. Vomuerunt bilioſa propinato emetico. Febris omnis abſterſa eſt, effloreſcentiae exaruerunt.

Medio mense paucae anginae, et rheumata brachiorum.

Sub ultimos Novembris dies pulmones maxime tentabantur tuſſi multa, gluten excutiente. Hinc febres putridae, continuae; utut perpaucae fuerint hac tempeſtate; febres quoque remittentes, et intermittentes, ocyus, serius tuſſim ſibi ſociam iunxere, diu durantem, etiam in convaleſcentibus, cum metu phthiſcos, ſed vano.

Queis pulmo laxior erat, Foeminis, Lotricibus olim Haemoptoicis, haec tuſſis praecipue inimica fuit, ſubinde pernicioſa.

Sub

Sub haec ultima menſis tempora catharri, peripneumoniae nothae, aſthmata, phthiſes pituitosae fuere frequentiores.

His noctes eraut in visae, et tuſſitando peractae.

Reumatiſmi complures, veſpertini, nocturni, inſtar rheumatis syphylirici, longi, sanatu difficiles. Anginae eiusdem indolis cum rheumatiſmo.

Venaeſectione praemiſsa, leniora purgantia, et non earo emeticum. praeſidio fuere.

Quosdam, irritis et hiſce, et aliis quam plurimis remediis, conſervae herbarum antiſcorbuticarum sanarunt.

Ubi alterique febrienti brachium rheumatae tentatum pus fecit, copioſum. tenue, vireſcens, convaluerunt.

Quidam id genus anacatharſin sunt paſſi, longam nempe, et tenuem, et vireſcentem. Phthiſeos inchoantis species erat, cui lichen islandicus medebatur.

Morbi tamen univerſim non plurimi, et non lethales.

Mortes quaedam hominum. iam antea et diu, phtiſicorum.

DECEMBER.

Primo quatriduo frigus nebuloſum.

5. nives toto die cecidere, quae vix biduum superarunt, colliquefacte tepido madore. Inde vero frigus moderatum ſiccumque perſtitit ad 18. uſque, quam pluviae et nebulae obturarunt.

Ab eo tempore frigus mediocre, ſiccum, serenum, ventosum per totum reliquum mensem.

24. nives, ne quidem ephemerae, ceciderunt atque iterum ultimo menſis die.

Die 25. mercur. altiſſ. 28. poll. 7. l.

Die 30. eius maxima depreſſio 27. poll. 3. lin.

Die 10 calor maximus + 11. gr.

Die 4. et 25. frigus maxim. — ½ gr.

Calor medius + 5. gr.

Iidem morbi, qui sub exitum Novembris paſsum ſunt viſi, hunc etiam menſem notarunt. numero pauci, et raro pernicioſi; vix ullae febres continuae haeque phlogiſticoterae; ſed reumata plura, quaedam ſupra modum rebellia, nec niſi mora, et ordine temporum mutato potius quam arte, ſenata; ereſypelata quoque plura.

Rheuma frequens et pertinax.

Chloroses.

Chloroticae complures, pituitam acidam, itemque aſſumpta vomebant. Peius hoc menſe habuerunt id genus aegrae.

Febricula, cardialgia; palpitatio cordis, et difficilis, ſi movebantur, ſpiratio erat.

Dabatur remedium ſolvens, ſalinum; deinde ipecacuanha, tandem conſervae triofolii fibrini, et cochleariae, cum pauxillo rhei, radice gentianae, floribus ſalis ammoniaci martialibus hos foedo Virginum colores emendarunt.

Quartanae.

Quartanarii complures, qui morbum adulta aeſtate, aut initio autumni contraxerunt, primum hoc menſe nos acceſſerunt. Corticem peruvianum aut non ferebant omnino, aut nonniſi ſero, et remediis multis ſolventibus praemiſſis, et emeſi celebrata. Tandem dari quibuſdam cortex potuit, ita tamen, ut ſilente paroxyſmo deſiſti debuerit, ob tumorem praecordiorum, tuſſes etc., et ſolventium, aperientium uſus reſumi-

Qui-

Quibuſdam quartana in continuam eſt versa, certice propinato.

Praeſtabat, exhibito electuario ex conſerva naſturt. aquat. trifol. fibrin. ſale ammon. aut floribus ſal ammon martialibus et extracto absynthii parato, febrim lente conficere. Conſultius fuiſſet, flores arnicae exhibere, ſed quibus contra quartanas hoc anno nondum utebar.

Phthiſes plurimae, utique non conſummate, ex catarrho aeſtivo, et autumnali neglecto. Initia phthiſeos.

Quidam ex longo id Genus catarrho Haemoptoici ſunt facti. His primo phlebotomia una, quinet altera profuit, et diuturnus ſolventium, emollientium uſus: Nonnullis ſolummodo, ſero tandem, ſublata nempe pulmonum phlogoſi, et ſuccis autumni ſpiſſioribus attenuatis, dilutiſque, lene ſubinde emeticum, tuſſim una, et haemoptoen ſedavit. Lichene islandico et polygala contra relapſum praemuniebantur.

SECTIO

EPHEMERIDES

ANNI 1779.

SECTIO II.

IANUARIUS.

Quae die hunc annum ordiente nives d lapſae ſunt, perſtitere, exiguis hinc inde proventibus auctae. Urens gelu, et ſiccum perpetuo fuit, coelo plerumque ſereno. Extrema vero menſis tempora aliquantum erant nebuloſa, et nubiloſa.

Die 23. merc. altiſſim. 28. poll. 7: lin.

Die 1. infima eiusdem ſtatio 27. poll. 2. lin.

Die 9. et 24. frig. maximum — 10. gr.

Die 1. et 21. calor maximus + 3. gr.

Calor medius 2. gr.

Quidam hoc menſe ad nos venerunt cum irradicatis quartanis; cum saepius uſus eſſem conſervis naxturii aquatici, et trifolii fibrini aa. unc. ij. cum pulv. rad. gent. et flor. ſal amm. mart. aa. dr. ij., et non pauci curentur, quidam vero non emendaretur nec a cortice, nec a conſervis his; hinc dedi ſeqnentes pilulas: ℞. Sapon. venet. unc. ß. Gum. amm. dr. iij. maſſae pil. Ruff. dr. ß Elix. proptiet. q. ſ., ut fiant pil. gr. iij., ter per diem pil. quatuor ſumat. Statui, prae-

praecipue in Foeminis *Haeniana* mothodo uti, quam is ſcilicet adhibuit *in omnibus fere* Foeminarum morbis. iis nempe, qui languidiori humorum, eorumque ſpiſſiorum, motui debebantur (et quot illarum morbi huic cauſae non debentur?); fauſto haec omine dedit, in perquirendis morborum chronicorum cauſſis mire ſagax, et in iis sanandis multo felicior, quam in acutis.

Reſpirationis vis quaeta et ad vitam, vel mortem, et quam ſecuras iuſta illius aeſtimatio praedictiones ſuppeditet, hoc menſe aliquoties vidi. Reſpiratio abbreviata, et ſimul accelerata ita, ut iſpirationes et expirationes puſillae ſint, ſeque cito insequantur, peſſima eſt, licet omnia alia bona eſſe videantur: quamdiu tam in putridis, malignisque, quam etiam inflammatoriis thoracis morbis talem reſpirationem non videro, non deſpero; at, ea praeſente neminem vidi convaleſcere.

Ea ita brevi, citataque exiſtente, utut bonus, et vix celerior naturali pulsus ſit, nil eſt ſperandum.

Si in peripueumonia, aut pleuritide inflammatoria, immo in cuiuſcunque viſceris inflammatione repente reſpiratio cura, et celeris evadat, (quo tempore pulsus multum ſolet emendari, minus celer, et debite mollis fieri), mors oſtia pulsat.

In cadaveribus horum reperitur inflammatio ex magna parte ſoluta; sero nempe *copioſe*, et *ſubito* in cavum quoddam, aut thoracis, aut pericardii, aut abdominis, tranſundante. Subita talis mutatio in pleuritide eſt illa funeſta pleuritidis in peripneumonia metamorphoſis: in mors ſuffocans.

Vidi

Vidi Puellam ruſticam in febre maligna pulſu *evaneſcente* per duos fere dies iacentem, at placide reſpirantem: veſicantibus et *magnis* doſibus camphorae, ſanabatur.

Iuvenis Scriniarius Nro. 12. decumbens, per tres dies frigus marmoreum omnium artuum habuit; faciem collapſam, vere Hippocraticam: nihil pulſantis arteriae, niſi *ſubinde* et *tenuiſſime* micantis, et mox evaneſcentis, et languidiſſimos motus cordis: surrexit ſubinde ad alvum ponenda, ſubinde tamen non: *placide* et *Sanorum inſtar* reſpirabat, lingua aridiſſima exigua rotundum ligni fruſtillum referebat, adeo erat contracta, et rigens; auditus graviſſimus: tamen, utut tarde, vinoſis, veſicantibus, camphora angelica, *ſenſim* vis, et ſanitas rediit. Neminem vidi morti tam propinquum, qui iterum convaluerit,

Pleuritides rheumaticorum inflammatoriae.

Circa medium Ianuarium complures venerunt pleuritici; pleuritis non saeviſſima, *rheumatico inflammatoria*. Dolor *latam* thoracis plagam occupabat; ſaepe iungebatur doloribus artuum, illorum praecipue, ſeu inferiorum, ſeu superiorum, qui lateri dolenti respondebant: ſputa rariſſime cruentata. Morbus ſolutu non difficilis: emollientia; venae ſectio.

Fallax pulsuum debilitas in pleuritide.

Obſervavi debiliſſimos subinde pulſus in *hac pleuritide*, qui *detracto ſanguine* fortiores evadebant; prout ſcilicet dolor mitigabatur. Metuebam in paucis quibuſdam Foemina, laxioribus, et fere chloroticis, frequentius, ac copioſius menſtruantibus, cum dolore *tali* pleuritico corriperentur, et pulſus exhiberent molliſſimos, debilliſſimos, ſecare venam; hinc primo timide, et parciſſime ſanguinem detraxi, viſurus, quomodo ferant; mox, audacior factus, plus detraxi pulſu inde validiore effecto, et ſecuto mox levamine.

Iudicabantur hae pleuritides omnibus viis; ſudoribus, urinis, alvoque; rarius sputis; sudoribus vero omnium creberrime, ſed ſpontaneis, et ſerius obortis.

Id etiam mihi praeter morem aliis annis conſuetum accidere videbatur, quo *Foeminae* prae Viris hac ſpecie pleuritidis laborarint. Complures certe habui, easque debiliores, delicatiores; evacuationibus ſanguineis, profuſis nempe menſtruis, et ante tempus legitimum recurrentibus, exhauſtas; quas haec pleuritis praeprimis corripuit. Venaeſectionibus, emollientibus etc, curabantur: ſanguinem habuerunt pleuriticum. Pleuritis inter Foeminas crebrior.

Nempe virile robur, aut viraginum conditio inflammanti aeris hyberni ſtimulo hucusque reſiſtere videbatur: cui delicatior, et irritabilis magis foeminarum fibra male obsecundabat.

Linguam habuere mucoſam, quaedam etiam arentem, et ſaporem aſſumtorum pravum, ſed arida humectabatur potu emolliente, qui etiam enervando, ſi quid ſimul putridi ſubfuerat, diluendoque, guſtum reſtituit.

Plerique hac tempeſtate inflammati, in principio morbi, ſubinde etiam in eiuſdem progreſſu, bilioſa, pituitoſaque cum levamine vomuerunt, ſed ſponte.

Pleuritici rariſſime anacatharſin cruentam patiebantur; ſed quatiebantur tuſſi ſicca creberrima, qua tandem aliquid muci excutiebatur.

Decubuere in latus ſanum paulo facilius, nequaquam autem in latus affectum.

Pulſus in carpo lateris affecti multo minor, debilior, et contractior ſemper obſervabatur, et dolor non diu, nec pertinaciter uni plagae inſixus, ſi quid remedii adhiberetur, ſed ſuperiora petens,

tens, aut ad artus extremos, unde ſaepe initio venerat, ſeſe recipiens.

Cruſtam emiſſi ſanguinis plerumque modice luridam, et diſcolorem vidimus, flavam, virentem cineream, liventem, aut variegatam. Plerumque etiam non contrahebatur, ſed manſit, diffuſa, at tenaciſſima.

Levabantur dolores laterum admoto fotu, aut etiam veſicante, phlebotomia praemiſſa.

Quibuſdam dolorem ex fotu emolliente ita evocari ad externum thoracem vidi, ut aeger artactum non ferret.

Alia quibus dolor aut fotu, aut veſicante, diſcutiebatur apte et cito, febris tamen ipſa manſit per plures dies; donec alvo, urinis, ſudoribus motis ſenſim aegritudo fatiſceret.

Haec tamen excretiones urgeri neutiquam debebant, ſed ſua ſponte incipientes adiuvari.

Quibuſdam vero, quibus generoſior cura antiphlogiſtica facta eſt; praecipue ſanguine liberalius educto; morbus in putridorum caſtra tranſiit.

Quidquid erat morborum febrilium, hanc fere pleuritidis curationem poſcebat; nitroſis, emollientibus largiter hauſtis, et ſanguinis *moderatis* miſſionibus, peragendam; et ſi etiam longius, et pertinacius malum videbatur, non licebat impetuoſius agere, nec eſſe praecipitem. Continuo ſibi inclamare Medicus debebat; σπευδε βραδεως.

Haec obſervatio in cura phthiſicorum magni momenti eſt; cum oporteat paullo aliter Phthiſicis mederi hyeme, ſicca, praecipue, et boreali, quam aeſtate atque autumno.

Phthiſeos hoc menſe curatio.

Quibusdam enim, quibus per aeſtatem atque autumuum cortex peruvianus, lichen, et polygalae

lae radix multum levaminis tulit, morbus repente recrudeſcere cum febre coepit, et dolore pleuritico. Plerique mortui ſunt, atque a morte pulmonum abſceſſus, maiores, minores, apertos, concluſos, repetimus; ſed abſceſſibus interiacentem ſubſtantiam, carni durae ſimillimam, direque inflammatam. Aliis. qui in principio phthiſeos adhuc verſabantur, et quibus initio prodeſſe lichen, polygala, cortex peruvianus, deinde vero nocere viſa ſunt; ſuperveniens, inflammatio mature depulſa eſt, fuerantque praeſenti periculo erepti, ut longae iterum aegritudini committerentur. His ſanguinem, ſed moderate, detraxi, et emolliente potu, ex althaea parato, tussim aſperam, et dolores laterum delinivi. Subinde huic potui aliquid gummi arabici admiſcebatur; unde multum viſi ſunt allevari.

Ei frequenter inflammatio iungebatur.

Coriaceus ubique ſanguis erat, etſi corio tam in his, quam in omnibus aliis hac tempeſtate inflammatis, diſcolori, plumbeoque, flavo, virente; craſſo tamen ſubinde et contracto, ac ſimbriato, cruoreque pariter tenaci.

Hoc menſe odontalgiae frequentes fuerunt, quae primo continuae erant, dein remiſerunt, ita, ut interdiu vix et mitiſſime, atque per vices affligerent, noctu vero crudeliſſime Aegros excruciarent, donec ſub auroram denuo mitescerent; nil profuit, niſi, praemiſſo ſolvente ſalinoque remedio, cortex peruvianus; qui minori doſi et citius has odontalgias compreſſit, quam alias ſolet intermittentes comprimere.

Odontalgiae periodicae, item alia rheumata periodica cortice ſanata.

Artuum etiam dolores nocturno vidi hoc menſe, nonniſi cortice peruviano ſanandos, quem ſalibus, ſtibio diaphoretico non abluto praemiſſis (haec ſubinde ſola curando huic morbo ſuffecerant)

cerant) ſerius exhibuimus, doſi non magna, nec diu; abſque tamen relapſu.

Dolores venerei nonnnnqaam interdiu graviores sunt, noctu mitiores, etſi plerumque contrarium obtineat.

Puella dolorem colicum habuit levi febricula, horrore, maxime vero calore, et tandem sudore ſtipatum, qui quotidie ab ora 4. pomeridiana ad ſextam duravit, ad omnia rebellis; febrim larvatam exiſtimans, corticem fruſtra largiter diuque dedi: tandem, cum tumorem labi dextri pudendorum noctu dolentiſſimum aegra monſtraret, mercurium ſublimatum dedi: non multo poſt convaluit.

Vidi etiam alios dolores venereos *conſtanter diuturnos*, et noctu penitus ſilentes.

Didici, quantopere etiam in chronicis morbis, (iis quoque, qui omnium temporum appellantur, atque etiam ſunt), oporteat ad anni conſtitutionem reſpicere, atque inde velut ab oraculo doceri, quidnam agere in re dubia expediat.

Pleuritides numero plures ſub ultima menſis tempora offerebantur, atque etiam magis inflammatoriae; nullam tamen laethalem vidi, ſed omnes emolliente ac tepido, aſſiduoque potu ac nitroſo, cataplaſmate item ad latus dolens adplicato, et ſanguinis miſſione una, binis, tribus, feliciter atque benigne reſolutas.

Dyſenteriam unam ſanavi emolliente folum potu, mucilaginoſo, ac tepido fotu abdominis, et phlebotomia.

Febres inflammatoriae huius menſis.

Febres putridae hac tempeſtate fuerunt perpaucae, etſi complures inflammatoriae, eae praecipuae, quae nullam, aut levem ſolum, topicam inflammationem ſibi ſociatam habuerunt, *putredinem* mentirentur. Quippe et ſapor aderat, et linguae conditio, dentium ſordes, nausea, vomitus

ritio-

tiones, vomitus, et alvini fluxus spontanei, et urinae, prout haec in febribus putridis ſolent apparere. Nihilominus inflammatio ſuberat univerſalis, et phlogiſticus lentor, venae ſectione, emolliente, nitroſoque potu solvendus.

Qui *has* febres *hac* methodo feliciter ſanaverat, *putridas febres* antiphlogiſtica solum methodo ſanaſſe arbitrabatur, eumque bonam feciſſe medicinam exiſtimabam, ſed male fuiſſe ratiocinatum, morbumque alieno nomine ſalutaſſe. Saepius putridas mentiebantur.

Sanaverat enim *inflammatorias* febres non *putridas*; attamen quodam putredinis fuco contaminatas, quem potulenta antiphlogiſtica et alvus pronior abſque negotio deterſerant.

Id ita eſſe, aliunde etiam docebar; quippe haec febris non robuſtiſſimos invaſit, neque pancratice valentes, in quos phlogoſis alias facilius cadit, sed debiliores, et foeminas prae Viris.

Largiores, quam oportuerat, venae ſectiones, et curam antiphlogiſticam morbo ipso maiorem impune non tulerunt. Fiebat enim hac ratione inflammatoriae febris in veram putridam converſio.

Hanc febrim *ſalutarem* iudicabam, atque naturae inſtrumentum, quo illa praedominantem aeſtatis atque autumni humorem, mutata nunc temporum conditione aeque immutat, atque invertit. Sed exorbitantes motus medicatricis licet febris ad iuſtam oportuit medioeritatem reducere. Quare?

Fuere, qui has febres *fictitiae* putridas, *reipſa* inflammatorias antiseptica, et ſtimulante methodo aggreſſi ſunt, vomitoriis, cortice peruviano, veſicantibus, camphora, moscho etc. earumque malignitatem multo maiorem, quam qualem aeſtate viderant, incusabant. Eorum aegri moriebantur. et quo eventu?

Erratum in diagnoſi eſt in perniciem aegrorum, tantum intereſt in morborum cognitione externa ſpecie non decipi, ſed ipſa rerum viscera rimari, et noſſe.

FEBRUARIUS.

Primis diebus apta molliri coepit, et nebulis pinguioribus humectari, atque aeris hyems diſſolvi, ut nivibus deliquium inſtaret, quae die menſis quinto cadente auſtrina pluvia penitus contabuerunt.

A die octavo vernus tepor, et amoenitas multa ad finem uſque obtinuit, ita ut poſt medium menſem vividiora hinc inde germinationis molimina comparerent.

Diebus 17. 18. 27. 28. mercur. altiſſ. 28. poll. 6. l.

Die 7. infimus locus 27 poll. 11. l.

Die 1. et 2. frig. maxim. — $3\frac{3}{2}$ gr.

Diebus 25. et 28. calor maximus + 10. gr.

Diebus 9. 12. 13. aurora borealis.

Calor medius + $5\frac{3}{7}$ gr.

Defluxiones populares. Hoc menſe rheumata multa obſervabantur, ita, ut quotidie magnus aegrorum numerus noſocomium accederet.

Defluxionum magna varietas, et differentia fuit, ex febre potiſſimum, et ex parte corporis aegrotante repetenda. variae.

Febris nempe plerumque non magna fuit, interdiu praeprimis, ſed veſperi horripilatione praegreſſa intenſior noctuque; donec tandem poſt dies non multos, nec certo numero definitos, evaneſceret ſenſim.

Ple-

Plerique ſordes oris conqueſti ſunt, mucoſas maxime, inſipidaſque, quidam etiam amaras.

Quidam febrilia ſymptomata nulla exhibuerunt.

Dolor dilacerans fuit, veſperi auctus et noctu, interdiu ſilens, aut remiſſus. Quibuſdam genua, et carpi tumuere, tumore dolentiſſimo, inſtabili tamen; et intra nycthemeron profugo, ubi alius alibi aut tumor exoriebatur, aut dolor.

Dolores nocturni articulorum, aut partium inter articulos ſitarum, ſubinde diutiſſime perſtabunt, etſi febris decurſum dudum abſolverat.

Mira morbi variatio fuit, ſi partem ſpectemus ab rheumate occupatam.

Hinc cephalalgiae veſpertinae, occipitis, ſincipitis, unius lateris, ophthalmiae, defluxiones ad dentes, fauces etc.

Fuit, quae nobis committebatur, florentis aetatis foemina, glandulis ſubmaxillaribus tumidis, tumente etiam parotide utraque. Loca dolentia contrectari citra gravem dolorem non potuerunt. Rheuma inter ſcapulas; febricula. Die morbi 3. cum difficultate deglutit, et obſtaculum queritur paulo ſupra ſternum, cum labore reſpirat, ob dolorem ad caput aſperae arteriae praeprimis, per omnem quoque eiuſdem canalis longitudinem ad uſque ſupremum pectus, eumque pungentem, et intenſiorem inter inſpirandum; guttur contrectatum gravius doluit.

Noctem diem morbi quartam excipiente difficillima reſpiratio fit ob punctorium dolorem gutturis totius cum ſuffocationis diſcrimine.

Die morbi quinta ad nos venit laborioſiſſime, et cum dolore dicta ratione reſpirans, tumentibus glandulis ſubmaxillaribus, ut parotidibus. Glocita-

bat identidem voce, et modo tali, quemadmodum gallus indicus ſolet ad iram concitatus. Fauces inſpectae nihil alieni exhibuerunt, omnium artuum ad extremos uſque digitos dolores rheumatici: pulſus naturalis, at aſſidua hucuſque horripilatio.

Aegra haec venaeſectione una, potu emolliente faucium, gutturis, parotidum, potu emolliente nitroſo, et tepido, demum ſtibio diaphoretico non abluto brevi convaluit.

Quoſdam aſſidui dolores abdominis cruciabant, poſtquam artus dolere ceſſaverant, vel etiam artus una et inteſtina doluerunt. Colicos hoſce cruciatus ab rheumate interanea obſidente natos credidimus.

Dysenteria verna.

Quibus venter hoc modo doluit, ſimul alvus fluxit, hi mucum pendulum, velut ranarum ſperma eſſe ſolet, vel etiam qualis in calculoſorum urinis obſervatur, in fila ductilis; crebro, et torminoſe, et cum teneſmo deiecerunt, identidem cacaturientes. Mucum hunc ſubinde ſanguis tingebat. Morbus dyſenteriam referebat, ſanavi tamen ut rheuma inteſtinorum phlogiſticum, venae ſectionibus ſanguinem lardaceum exhibentibus, cataplaſmate, potuque abdominis emolliente, et potu tepido, mucilaginoſo, mucilagine potiſſimum gummi arabici.

Dolore omni profligato, ſubinde collecta et auctior ſaburra excuti ore potuit toto, quin et debuit. Diarrhaeam, ſi qua reſtitarat ob inductam inteſtinorum lubricitatem, emendaverunt infuſodecoctum radicis arnicae, amara, interpoſitis ſubinde paregoricis, et vinum auſterum.

Quidam difficulter, et cum ardore mingebant; malum hoc ſudito nonnunquam, praegreſſo partis cuiuſdam alterius dolore veluti deſtilla-

torio, nunc vero diſſipato, acceſſit, *rheuma veſicae* appellabamus. Potus tepidi emollientes, et cataplaſma conſimile dolenti pubi et perinaeo admodum profuit.

MARTIUS.

Ab eadem coeli clementia, quae Februarii partem potiorem commendabat, etiam hic menſis initia ſumſit; hanc tamen exacto triduo denuo depulſam lugebamus ab incurſante Borea frigidiore, atque immiti.

A medio Menſe ad diem uſque 25. frigus boreale mutari occoepit *grata vice veris*, *et Favoni*, et germinantis naturae conatus praecociores, ſuſpenſique parumper ob auram aſperiorem, denuo edi, donec extremos Martii dies aſperaret novum gelu.

Die 5. merc. altiſſim. 28. poll. 6. l.

Die 15. 18. 19. infim. eius ſtatio 27. poll. 9. lin.

Die 6. frigus maximum — $2\frac{1}{2}$ gr.

Die 26. 28. calor maximus + 13. gr.

Calor medius + $8\frac{2}{3}$ gr.

Initio huius menſis inter viros maxime, attamen numero non magno, febrium putridarum ſpecies obſervabatur, quae more peripneumonico invaſit; ſanguis cruſtam gelatinoſam, diffuſam, cineream habuit. Sanguis parce, licet repetitim, at initio miſſus profuit, tollendo topicam pulmonum inflammationem; dein vero decocta graminis etc. cum oxymelle, vel oxyſaccharo copioſe pota mirum iuvarunt. *Rarius*, et morbo *tantummodo provectiore* emeſis *ſubinde* utilis erat. Non erant

Peculiaris ſpecies febris putridae.

autem *febres saburrales primario putridae*, ſed tantum *secundario putridae*, et *subinde*.

Aliena illa, et incognita conditio, quae vocabulo *putredinis* exprimitur, primitus in viis ſecundis, quaecunque demum ratione nata eſſe videbatur, non autem ex viis primis in ſecundas primum traducta.

Febris *uno* tractu pergebat abſque violentis ſymptomatibus, ſine exacerbatione, niſi paucula, et nocturna. Somnolentia aſſidua, lingua mucoſa, os raro pravum. Cortex peruvianus, arnica, aromatica, et omnis generis ſtimulantia debebant exulare. Antiphlogiſtica profuere; incerta morbi duratio. Nulla manifeſta criſis.

Cum die menſis quarta frigus boreale, ſiccumque et ventoſum ingrueret, multi pleuritici facti ſunt, dolore validiſſimo. Venae ſectiones complures, cruſta ingens, craſſa, diffuſa non contracta, et quemadmodum in rheumatiſmo inflammatorio ſolet obſervari. Tepidi potus. Cataplaſmata emollientia ad latus dolens. Erant verae, et graves inflammationes, nihilominus quibuſdam, ſero licet, et fracta phlogoſi, emeticum profuit; morbo nempe inflammatorio tranſitum moliente in febrim ſaburralem.

Quos haemorrhois ſubinde vexavit, hi etiam hac tempeſtate eiuſdem molimina conquerebantur, et ſubinde graviter decubuere, teneſmos inter, et colicos dolores, et febrim inflammatoriam: profuit methodus antiphlogiſtica; venaeſectio ſcilicet, potus apti, et hirudo, demum eccoprotica.

Metus abortiendi populares.

Hoc menſe compluribus gravidis abortus inſtabat menſe quarto, aut ſeptimo, dolores parientium, febris. Venaeſectio, emulſa nitroſa, quies: uni etiam poſt haecce remedia, quae do-

lores pariendi mitigabant, non profligabant, vomitus ſponte primo ſecutus, et pituitam eliciens, dein etiam arte concitatus, ita profuit, ut omnis abeſſet, poſt vomitum, lumborum, et abdominis dolor, pariendique molimina. Alteri, ſubinde antea ſluentes haemorrhoides paſſae, et abortum metuenti, hirudo dolores, et niſus pariendi ſuſtulit.

Frequentius febris putrida poſt medium Martium visa praeter varia alia accidentia.

Poſt medium menſem febris quaedam putrida frequens fuit. Caput omnibus valide aegrotabat, confuſum, ſtupidum. Senſuum tarditas, ſomnolentia peculiaris, et taciturna tandem, noctu praeſertim, deliria.

Saburralia ſigna multa adfuere; verum pharmaco propinato, ſive id vomitum, ſive alvum cieret, nullum, aut perexiguum levamen, idque ipſum non durabile. Poſt paucos dies lingua exaruit, intenſiore, aſſidua, et comatoſa in ſomnum proclivitate. Os fuliginoſum non paucis. Inter dormiendum oculis non raro, et praeter conſuetudinem connivebant. Quod ſi uterque oculus inaequaliter conniveret, aegros magis periclitari iudicabam. Et, neque hoc, nec aliis annis, ullum novi ſanatum, cui in acuta febre, licet quaedam comparerent non mala, quin etiam ſalutaria, alter oculus altero maior fieret.

saepe petechias habuit morbillosas.

Incertis morbi diebus nonnunquam exanthemata proruperunt non levantia, ſed neque laedentia, petechialia, morbillos exacta referentia magnitudine, formaque, laete roſea, niſi quod ſubinde *cinerei coloris*, ſubinde modice ſubflaveſcentis eſſent. *Petechiae morbilloſae* appellabantur. *Lenticulares* fuere rariores.

Pulſus pleni, fortes, duri, naturalibus modice tantum celeriores. Durities, et vibratio pul-

ſuum aliquoties poſt venae ſectiones repetitas augeri viſa.

Nares ſubinde ſanguine manabant, ſine evidenti levamine.

Sangui phlebotomo eductus *roſeam* plerumque cruſtam habuit abſque ſero, et cum inſula tenaciſſima. Quibuſdam tamen cruſta plumbea fuit, cinerea, obſcure et obſolete flava, diffuſa, tenax, non fimbriata.

Urinae naturalibus magis flavae, aureae; nunquam autem flammae, aut exquiſite inflammatoriae.

Febris haec initio quotidie, et paullulum remiſit, at modice exacerbata eſt praecedente levi horripilatione; tandem nulla aut remiſſio, aut exacerbatio notabatur; continua tunc fuit.

Varia morbi duratio fuit ad duas, treſve ſeptimanas: criſes variae, nullae tamen evidentiores, aut magnae, aut eum tumultu, pleraeque fatiſcere ſenſim videbantur *ακρυσιμως*.

Omnibus plus, minuſque thorax peripneumonice, aut etiam pleuritice laborabat.

Sanabantur plerique, et plurimi.

Profuerunt antiphlogiſtica ſola, venaeſectiones nempe iteratae, et decocta radicis graminis, taraxaci cum nitro, at oxymelle.

Profuit quoque omnibus alvus pronior, et crebro enemate ſollicitata.

Magni momenti obſervatio in curanda hac febre.

Res maximi momenti fuit, aegros lecto eximere, et ſedili imponere, ut erecti a ſomno prohiberentur. Nemo niſi expertus novit, quantopere ſomnus febrim incendat, vigiliae vero, et coacta a ſomno abſtinentia eandem reſtinguat, et mentem a delirio praeſervet.

Emeſes non profuerunt, nec purgationes niſi *subinde*, *abſtersa phlogoſi*, *morbo multum provecto*, et iam non tali, qualis hucuſque fuerat, ſed *converso* in febrim putridam *ſaburralem*.

Veſicantia, camphora, ſerpentaria, contraierva, vinum, etc. quibus aegri ante adventum ad noſocomium utebantur, male ceſſerunt.

Inciſa cadavera latentes alicubi inflammationes exhibuerunt, in thorace potiſſimum, nonnunquam etiam in abdomine.

Hanc febrim exanthematicam dicebamus *putridam ſangnineam*; ut eam diſtingueremus a *putrida ſaburrali*, qualem ſordes putridae e ſyſtemate gaſtrico in ſanguinem attractae ſolent generare: in noſtra vero *putrida ſanguinea* vitium in ſyſtemate ſanguifero *primario* natum videbatur. Febris putrida ſanguinea

Haec putrida ſanguinea erat ſimul etiam indolis *inflammatoriae*.

En petechias *non factitias*, ſed *ſponte* natas. Petech. non factitiae.

En febris quoque petechialis *ſpeciem*, et *quamdam* febrim putridam, quae methodum *calefacientem* aeque averſatur, ac methodum *emetico-catharticam*, ſive antibilioſam, quaeve unice amat methodum *refrigerantem*, atque *antiphlogiſticam*.

Sed qui *omnes*, aut *plerasque* ſaltem, febres putridas, quarum, ſub eodem licet vocabulo comprehenſarum, differentiae multae ſunt, et *eſſentiales*, antiphlogiſtica, ac refrigerante methodo ſanandas contenderet, aliaſque ſanandi methodos in aliis putridarum ſpeciebus proſcriptas vellet; nes is multis paraſangis aberaret a vero, atque ab omnium ſaeculorum obſervatione. Non eſt una eademque methodus medendi in omnibus et ſingulis febribus putridis.

Haec febris *putrido inflammatoria* hyemes minus boreales, et magis auſtrinas amare viſa eſt,

itemque vernos menſes; expiratura iamiam conſtitutione phlogiſtica hyemis borealis.

Subinde etiam ſero autumno inflammatorios brumae morbos orditur.

APRILIS.

Exordium aſperum, et gelidum: verum a die quarta incaleſcere cuncta potentius coeperunt ad diem uſque 17., ubi ventus frigidior hos veris calores quatriduo repreſſit, coelo nihilominus conſtanter ſereno, et ſiccitate producta.

Die 21. calor aeſtivus potius, quam vernus ſucceſſit, quem die poſtera tonitrua exceperunt inter aeſtus intenſos.

Die 23. pluviae ceciderunt poſt diuturnam aquarum penuriam deſideratiſſimae, et coelo dudum, ſed irrito, devocatae.

Extrema tempora moderatius caluerunt, ſalutares ſubinde pluviolas experta.

Die 2. merc. altiſſim. 28. poll. 6. lin.

Die 9. infima ſtatio 17. poll. 8. lin.

Die 15. 16 calor maximus + $19\frac{1}{2}$ gr.

Die 17. 18. calor minimus + 4. gr.

Calor medius + $14\frac{3}{10}$ gr.

Ab primis huius menſis diebus plurimi pleuroperipneumonici facti ſunt, maxime viri, dolor *amplam* plagam occupabat, febris validiſſima. Sanguis totus phlogiſticus ita, ut parum adfuerit rubrae partis. Venae ſectiones large requirebantur, et emollientia cataplaſmata ad thoracem.

Quoſdam etiam hepatitis aut ſola, aut cum pleuroperipneumonia, affecit, quibuſdam inflammatio omnem hypochondriorum ambitum occupavit, eumque vel ſolum, vel una etiam thora-

cem. Icterus quibuſdam in hac hepatitide acceſſit, gravius tunc morbue erat.

Praeter hos inflammatorios, morbos, febres *putridae sanguineae* adhuc obſervabantur complures.

Plerique Peripneumonici aut Pleuritici aliquid habuere ſaburralis, et biliosi, diarrhaea hinc utilis fuit, moderata tamen. Emeſis tuta non fuit, niſi *ſero*, febre mitigata, aut penitus ceſſante; dolore interim aut manente, aut iterum ſuborto.

Morte ubique multae.

Foeces pleriſque profunde virides.

Circa medium Aprilem quidam petechiis toti quanti obſiti ad nos venerunt, his autem peculiaris ſaburra erat, ſcilicet *aeruginoſa*, non *tenax*, ſed *diluta*, *et perliquida*, *copia nou magna*, odorem ſpirabat acido-auſtero-dulcem, ad inſtar aceti, cui aliquid litargyrii admiſtum fuit. Talis erat potiſſimum anhelitus, talis odor ſudoris, vaporiſque perſpirabilis, talis etiam quam maxime odor erat ſaburrae vomitu reiectae.

Vomitoria tunc quidem requirebantur non raro, attamen tantum levaminis ac alias in bilioſis, non attulerunt, ob adiunctam topicam alicubi, praecipue thoracis inflammationem. Venaeſectio una, aut etiam plures, fieri debebant, maxime Viris. His etiam *sola antiphlogiſtica*, poſt et ante emeſin data, ſaluti fuerunt, aliis vero, foeminis maxime, ſerius od debilitatem, aut fluxum alvi moleſtum dedi infuſo-decoctum radicis arnicae.

Sub exitum Aprilis complures febres habui quotidianas, ſeu potius tertianas duplicatas poſt continuam. Hae intermittentes ſolventibus continuatis non curabantur, ſed cortice, et amaris.

MAJUS.

Initia habuit praecalida, et praeſocantia.

Die 5. tornitrua, veſperi ventus validiſſimus aſperum frigus induxit ac repentinum. Noctu vento ceſſante pluviae cadebant.

6., 7. ſerenitas et calor, 8. pluviae parcae, ſed gratae, quas ingens iterum aeſtus excepit ad uſque 20. menſis diem, qua aura modice refrigerari coepit, atqee impatientius ferri poſt tantos praecipue calores, et tantam calorum et frigorum viciſſitudinem, ſiccitate iterum continuat.

Die 23. merc. altiſſ. . . . 28. poll. 4, lin.
Die 3. 4. 13. infima ſtatio 27. poll: 7,½ lin.
Die 11. calor maximus + 23. gr.
Die 5. minimus . . . + 6. gr.
Calor medius . . . + 16.½ gr.

Initio Maii plures tertianae, quae ſub exitum Aprilis oriebantur, occurrebant. Tertianae hae initio ſimplices fuerunt, dein duplicabantur. Curabantur decocto graminis, taraxaci, cichorei cum ſale medio, dein emeſi. Profligato hac ratione paroxyſmo pleriſque dabatur electuarium antifebrile. Diſpenſatorii Viennenſis, et relapſui caveretur.

Anginae vernae.

Poſt initium Maii complures, praeter dictas tertianas, obvenerunt anginae tumidiſſimis tonſillis, et meatum ſeſe contingendo intercludentibus. Erant inflammatorio bilioſae, venaeſectio, ubi phlogiſticus ſanguis educebatur, debebat inſtitui, ac perparum inde levaminis, plurimum vero ab emetico ſerius paullo exhibito. Deglutitio enim antea abolita ſtatim a vomitu reſtituebatur, deinde dabantur eccoprotica, item gargariſmata cum

ſale ammoniaco. Veſicans, ut alias in angina rheumatica, non profuit, nec cataplaſma ad totum collum applicatum, nec potus faucium emollientes.

Praeter has tertianas et anginas, obſervabantur etiam pleuritides, et peripneumoniae; eiuſdem prorſus erant indolis, ac anginae. Primo enim aderat inflammatio, quae venaeſectiones, ſed non crebras, expetiit, et potus multos, dein vero ſerius emeſin, et eccoprotica. Quod enim apud quoſdam Aegros faucibus contigit, id evenerat apud alios pulmonibus. Morbus *idem*, *eadem* ratione curandus, ſede ſolum diſpari. Febris erat ex remittentium tribu.

Circa medium Maium complures obvenerunt ſimplices bilioſae.

In tertianis, poſt ſolventia et emeſin, profuerunt flores ſalis ammoniaci martiales in vehiculo amaricante.

Poſt medium Maium febres bilioſae meraciores, bilis magis flava, copioſior. Ipſius vero febris luſus complures. Raro iam cruſta viſitur, nihilominus, in viris praecipue, phlebotomiam unam aut alteram emeſi praemiſimus. Quaedam erant putridae potius.

JUNIUS.

Totus ferme hic menſis frigidior fuit, et inclementior, quam aliis plerumque annis ſoleat; venti crebri, et rarae, ac parcae pluviae. Dies ultimi ſereni, et calidi.

Die 21. 22. 29. 30. merc. altiſſ.

28. poll. —

Die 12. infima ſtatio . . . 27. poll. 6. lin.

Die 12. calor maximus . . . . + 23. gr.
Die 21. . . . . + 7. ½ gr.
Calor medius . . . . . . + 16. ⅛ gr.

Poſt initium huius menſis plures febres rheumaticae occurrebant, adfuit una et bilis, et phlogoſis. Nemine opinante et ſubito, materies rheumatica artus deſeruit, et pectus occupavit diſpnoea, orthopnoea, tuſſi validiſſima, oppreſſione, ſputis ſubinde cruentis. Puella quaedam f..e marmoreum frigus repente ſenſit. poſt rheuma ex artubus ad pulmones recurrens. Orthopnoea, sudores frigidi in guttas collecti, pulſus ad carpos nulli. Cor inordinatiſſime, et celerrime micabat. Veſicantibus, camphora, epiſpaſticis, frictionibus, fotu artuum, vires revocatae. Reliquis, facta depoſitiones ad pectus, et pulſu forti exiſtente, venaeſectio, dein veſicans cum potu tepido, auxilio fuit.

Cruſtae in ſanguine iterum frequentiſſimae. Eryſipelata phlegmonodea. Etiam convaleſcentes experti ſunt vim temporis frigidioris; nam paſſi ſunt catharros inflammatorios.

Poſt medium menſem, ubi frigidiuſculum tempus fuit, complures rheumatica febre prehendebantur, fuerat haec febris inflammatorio-bilioſa; tumores genuum, ad dorſum manuum, vagi, dolentiſſimi. Venaeſectio, leniora purgantia, profuerunt.

Cum menſis frigidior, et ſiccus ut plurimum eſſet, bilis, quae ultimis diebus Maii aeſtivos morbos videbatur ordiri, ſubſidere denuo, reprimique, aut inflammationi coniungi coepit.

JULIUS.

Principium menſis confertiſſimis imbribus complutum. Inde ad decimam ſextam uſque aſſiduae mutationes repentinae, et eodem ſaepe die iterato evenientes, caloris frigoriſque, ſiccitatis, et pluviarum, coeli ſereni, et nubili.

Dies 16. et 17. ſerenae et calidae. Deinde vero calores magni cum pluviis alternabant; ita, ut ingens, et exlex fuerit aurae nunc aeſtuantis, nunc imbroſae, nunc vero ventoſae, frigidaeque viciſſitudo.

Die 15. merc. altiſſ. . . . . 28. poll. 3. lin.
Die 5. et 7. infimus . . 27. poll. 7. lin.
Die 21. et 31. calor max. + 23. gr.
Die 13. 14. 15. maximus + 11. gr.
Calor medius . . . . + 17.$\frac{1}{2}$ gr.

Dysenteriae frequentes, inflammatoriae, subinflammatoriae aliique vari, morbi cognati.

Poſt initium Julii frequentes ubique *dyſenteriae*, fuit autem earum natura bilioſo inflammatoria, qualis nempe plerarumque febrium hac tempeſtate graſſantium.

Juvenibus, robuſtisque ob doloris *aſſiduitatem*, et doloris ad attactum augmentum, venaeſectio, et foris et intus emollientia tepida; dein ſero tamen, nec ubique, nec ſemper, emetico-catharticum, vel ſolum Purgans, vel eccoproticum.

Non paucas dyſenterias ſola venaeſectio, fotus abdominis emolliens, et potulenta tepida ſuſtulerunt.

Verumtamen de dyſenteria et huius, et aliorum quorundam annorum, inferius ero paullo uberius diſſerturus.

Febres rheumaticae indolis bilioſo-inflamma-

Plurimae febres eryſipelatoſae, eryſipelate faciem praeprimis, gingivas, fauceſque totas petente, ubi ichoroſa e gingivilis materies fundebatur.

Febres bilioſae ſimplices complures.

Febres bilioſo-putridae cum petechiis *lenticularibus*.

Eadem hae febres; ſed cum petechiis *morbillos* referentibus; quod genus petechiarum verno, et aeſtivo tempore huius anni perquam crebro viſebatur.

Rariores intermittentes tertianae.

Colicae quaedam inflammatorio-bilioſae.

Defluxiones crebrae, variaeque; ita ut fere quivis morborum, quos hoc menſe obſervatos fuiſſe narrabam, aliquid habuerit rheumatis, ſeu diſtillationis bilioſae, inflammatoriae, ſepticae, mixtae.

Erant hi morbi fere omnes *cognati*, et eiuſdem familiae, *eiusdem materiae*, ſed *forma* diverſi.

Materies erat *bilioſa*, *bilioso-putrida*, ſed fere ſemper cum aliqua *phlogoſi*.

Materiam anni tempus generabat, *formam* vero vitae genus praediſpoſitio ec.

Methodus medendi initio ſemper fere debebat antiphlogiſtica eſſe, aut ob praeſentem inflammationem, aut ob eandem ſaltem adfuturam, ni fuiſſet venaeſectione et antiphlogiſticis cautum, Deinde vero inſurgente fors vitio bilioſo emeſis iuvabat: ſaburras minutiores ipſe antiphlogiſticus potus, emeſi omiſſe, enervavit.

AGUSTUS.

Hoc etiam menſe tempeſtas mirifice variabat, pluviis inopinato et crebro cadentibus humidior, praeprimis circa medium menſem. Inde vero conſtantior erat cum ſiccitate maiori. Verum paucos poſt dies denuo humoris, frigoris, caloris et ſiccitatis mira et illegitima viciſſitudo ſucceſſit.

Veſperi acutum frigus ad finem uſque.

Die 28.	merc. altiſſ. . .	28.	poll. 2.½	lin.
Die 11.	infimus . . .	27.	poll. 8.	lin.
Die 7.	calor maximus	+ 23.	gr.	
Die 27.	minimus . . .	+ 11.	gr.	
Calor	medius	+ 18.	gr.	

Dyſenteriae plurimae, ſaepe difficiles, non raro laethales, in omni ſexu, aetate: Senibus atque infantibus maxime laethales. Dyſenteriae et rheumatis multiplicis dominium.

Febres *rheumaticae putridae*, *eryſipelatosae putridae*, *petechiales putridae*, petechiis morbilloſis, lenticularibus, medio maxime menſe, paſſim et populariter vagatae ſunt.

Poſt medium menſem, copioſiſſimis, et perniciosis non raro dyſenteriis adhuc durantibus, pleuritides ortae ſunt plurimae, tam *rheumaticae* quam *rheumatico-biliosae*; eiuſdem genii, ac *ipſe dyſenteriae*, a quibus *forma sola* differebant.

Toto reliquo menſe innumerabilis ſeges rheumatum ferocium, rebellium, per omne fere corpus divagantium, nunc hanc, nunc illam partem excruciantium, articulos, pulmonem, thoracicos muſculos, inteſtina. Inde dyſenteriae adhuc creberrimae, difficiles non paucae ec.

Tuſſes ferinae, difficiles, ſubinde ſputa puriformia excutientes, et pulmonem ulcerantes, ſub-

inflammatione, inflammatoriae, peripneumonicae, pleuriticae; rheumata dolentiſſima muſculorum thoracis tumentium, ubi adplicata emollientia cataplaſmata nil effecerunt, aut perparum. Subinde eiuſmodi tumor rheumaticus pus coquebat, et in abſceſſum abiit.

Caute veſtitum incidere, cavereque oportuit, ne ſudantis corpus frigidiore aura, aeque hoc anni tempore magis inimica ſepticaque feriretur.

Ultimis menſis diebus dyſenteriae aeque graſſabantur, et habebant *saepius* non exiguam abdominis inflammationem; emiſſus ſanguis fuit inſtar ſanguis Pleuriticorum. *Plurae* ſubinde venaeſectiones, et *cum magno* levamine, feci: dedi copioſos potus tepidos.

Eodem, quo dyſenteria regnabat, tempore, non paucae *colicae* obſervabantur, item *urinarum difficultates*, alvo interim ordinata. Eadem, qua Dyſenterici, methodo, etiam his feliciter medebamur.

Quidam raro, quinquies ſexieſque ſolum intra viginti quatuor horas, deiecerunt, attamen dyſenterica, cruenta multa, mucoſaque, et torminoſe.

Mira, et protheiformis morborum variatio fuit, ſi loca corporis aegrotantia ſpectaveramus, *eadem* licet morbifica materie praeſente, et *eadem* quoque proficua medendi ratione.

Antiphlogiſticus apparatus, non ille quidem generoſior, et qui ſanguinem *copiosum*, et crebro exantlat, ſed qui parcius, quive tepidorum potulentorum diluvio, et locorum dolentium aſſiduo fotu medetur, primas tenebat. Phlogoſi vero, qua omnes fere huius aeſtatis morbos, tanquam fuco illitas vidi, penitus abſterſa, aut Aegrotus

con-

convaluit, fatiſcente nempe, atque ſubmerſa bilioſa illuvie, ubi haec exigue molis erat; aut vero, aegro nondum ſaneſcente, morbum reddidimus *ſimpliciorem*, ut, qui antea inflammationem una habuerit, nunc, ea depulſa, fuerit *mere ſaburralis*, gaſtrica dein evacuatione ſanandus.

Non erant hoc anno promptae illae morborum ſanationes, quas *bilioſioribus*, et phlogoſi carentibus videre atque admirari contigit.

Neceſſum fuerat non ignorare hanc curationum tarditatem *huic* anno eſſe imprimis propriam, ne quis forte Aegrotum *valentioribus* remediis ſubiiciat, quem ſub *leniori* curatione debebat tempori commendare.

Morbi violentiam fregiſſe, eumque ex *acuto* in *longum* apta medicatione, et mora ſanandum commutaſſe, non raro lucri fuit. Id maxime in dyſenteriarum quarundam graviorum curatione verum eſſe deprehendi.

SEPTEMBER.

Primis quinque diebus calores permagnos, dein vero repente exortum frigus atque ventoſum experiebamur, et magnam ubique ſiccitatem.

Die 12. redire calor coepit, amoenus, neque ſudores extorquens, donec die 16. largiſſimus imber decideret, quem ventus excepit compluribus diebus impetuoſus.

Inde et calor. et frigus alternis vicibus ita redierunt, ut binos dies calidiores exciperent alii duo acute frigidi.

Die 17. et 18. mercurius altiſſimus

28. poll. 2. l.

Die 5. et 20. eius infima ſtatio 27. poll. 8.½ l.

Die 4. calor maximus + 21. gr.
Die 21. — minimus + 8. gr.
Calor medius . . . + 15.⅔ gr.

Dyſenteriae durant adhuc, ſed inflammatoriae, et ſubinflammatoriae. Parum, aut nihil, et raro, et ſerius, levaminis aliquid ab emeſi. Profuerunt cataplaſmata, potus tepidi, emollientes, emulſa, venaeſectiones. Verſus finem menſis dyſenteriae multo rariores.

Rheumata quam plurima, et varia.

Puellae crus utrumque per vices eryſipelatoſum fuit. Eryſipelata ſponte evanuerunt. Poſt aliquot dies *repente* hydrops articuli in genu dextro, iſque magnus, et manifeſte fluctans factus eſt; dedi eccoprotica ſalina. Genu adplicui vinum aromaticum cum ſale ammoniaco, brevi poſt convaluit. Dein vero in lentam nervoſam febrim incidit; decocto florum arnicae ſanabatur, miliaribus iudicata.

Circa medium Septembrem vidi dolores abdominis *prorſus tales*, quales obſervabantur in Dyſentericis alvo aut ordinata, aut etiam difficiliori. Appellabam hos dolores *dyſenteriam ſiccam*, ſeu *ſiccam inteſtinorum difficultatem*. Cura per emollientia tepida, venaeſectiones, cataplaſmata, ſerius emeticum etc.

Circa medium Septembrem febres bilioſae, item et putridae, ſaepe aliquid peripneumonici habuerunt, quod venaeſectione una alterave debebat tolli; neque erant meracae bilioſae, nec mere putridae, et *ſimul* inflammatoriae.

Maior identidem venaeſectionum neceſſitas in quovis morbo; rarus uſus emeticorum; leviores

pleuritides; peripneumoniae inſlammatoriae, ſubinſlammatoriae, putridae, mixtae, rheumaticae.

Poſt medium Septembrem morbi rheumatici, iique inflammatoriae non raro indolis, longe lateque graſſabantur, et ii omnium ferme morborum ſoli, quo tempore iam multo rariores dyſenteriae fuerunt.

Haec rheumata ſedem in thorace, et collo, capiteque fixerunt, itemque in artubus ſuperioribus, inferioribuſque, raro autem in abdomine. Inde cum conſtitutionem dyſentericam vigentem rheumata ſimul ſint comitata, eaque iam emoriente ea ipſa rheumata populariter quoſcunque invaderent, opinio mea confirmabatur, eſſe affinitatem quandam *και συγγενες τι* rheumatiſmum inter et dyſenteriam.

Cognatio dyſenteriam inter et rheumatiſmum.

Nam illi morbi, qui pari frequentia eadem tempeſtate graſſantur, et ſuam in humana corpora poteſtatem veluti contegentes unitis viribus exercent, eiuſdem familiae ſurculos ſe eſſe, et idem ingenium teſtantur.

Circa ultimos menſis dies morbi ſuam ſtationem fere penitus deſeruerunt, atque ad pectus et caput migrarunt.

Menſis hic temperiem vernam aemulabatur, eamque borealem; morbi quoque, quales per ver eſſe ſolent, ubique obſervabantur.

Conſtitutio fuit phlogiſticotera, quam aeſtate hac praegreſſa, itemque quam aliis tribus autumnis proxime elapſis.

Numerus aegrorum valde magnus fuit; ut quotidie multo plures advenerint, quam ſuſcipi potuerint.

Non multa tamen funera numerabamus.

Morborum ſolutio difficilis, partim facta,

et tarda fuit. Reconvaleſcentiae diuturnae: relapſus faciles.

Typus febrium is fuit, ut veſperi maxime cum horrore exacerbarentur, continuae remittentes.

Pauciſſimae per aeſtatem et initio autumni febres *intermittentes*.

Materies morbi hoc menſe fuit compoſita, ſcilicet phlogiſtica, mucoſa, bilioſa, acris, modo hoc; modo illo vitio praedominante.

Febres ultimis menſis diebus, utut initio phlogoſin habuerint non levem, tamen in progreſſu erant ſaepe putridae, et quidem habuimus, febres *rheumatico-putridas* ſub finem Septembris complures, praecipue inter foeminas; in progreſſu multis petechiae *lenticulores*, et *morbillosae* eruperunt.

Morbilloſae erant *flavae*, *bruneae*; *laete roſeae*; lenticulares autem *obscure rubrae*, *caſtanei coloris*, *lividae*, *roſeae*.

Quaedam mortua eſt ex petechiis lividis, obſcure rubris, licet ingens quantitas acidorum mineralium fuerit data.

Reliquiae convaluerunt methodo *initio* antiphlogiſtica et *parca venaeſectione*, ſanguine phlogiſtico educto (cruſtae flavae, et ſerum vireſcens); dein vero methodo ſolvente, ope ſcilicet decocti graminis, taraxaci, cichorei, cum ſyrupo ribeſiorum, dato ſerius, non tamen omnibus (fracta phlogoſi), emetico. Ubi autem ſomnolentia, ſtupor, et pulſus fere *naturalis* adfuit, aut naturali languidior, his decoctis addidi decoctum florum arnicae.

His dein non dedi acida mineralia.

E lecto crebro eximebantur: febres diutur-

nae, nulla manifeſta criſi ſolutae, ſed lente, et ſine ſenſu fatiſcentes.

Nec cortice, nec aliis alias in putrida febre laudatis utebar, nec veſicantibus, nec camphora.

Miratus ſum adeo pulchre convaleſcere, ſi modo iuſta fiat virium aeſtimatio, et hae nimium erectae aliquantulum deprimantur, deiectae autem *blandae*, non *tumultuarie*, nec ſtimulis potentioribus, erigantur; excretiones non permittantur *supprimi*, nec *profundi*. Viribus ſalutariter erectis, et moderata ſe habentibus, quatenus ad ſubigendum morbum requiruntur, et ſufficiunt, dare aptum vehiculum ex gramine, taraxaco, cichoreo, ſyrupo ribeliorum ec. oportebat. Potior ergo fuit moderata methodus antiphlegiſtica, etiam petechiis *lividis* exiſtentibus: has vidi una cum inflammatione.

Viri pauciores aegrotabant, et levius abſque petechiis. Venaeſectione una, dein potibus antiphlogiſticis brevi tempore ſanati. Foeminae multo plures et diutiſſime decubuerunt, et putride cum petechiis variis. Tarde convaluerunt.

Defluxionum hac tempeſtate creberrimarum quaedam exempla proferam notabiliora.

Defluxio ad oculos facta *ophthalmiam* ſeroſam fecit, ultimis huius menſis diebus frequentem.

Nonnunquam intra corneae lamellas rheumatica materies confluebat, eandem craſſam, albidam, et luci imperviam fecit.

Puellae cuidam ſeroſa materies humorem aqueum ita auxit, ut cornea multum protuberaret, ſtaphylomatis inſtar, oculo utroque aſſidue plorante vim magnam acrium lacrymarum, et naribus coryza obſeſſis. Oculorum vitia a defluxione.

Dedi, quae rheumati mederi exiſtimabam, et

corneam protuberantem curavi aliquoties pertundi, ut ſubſideat. Liquore licet ſaturnino, ne poſthac aſſurgeret, et roborante fotu adplicato, nihil effectum.

Novi cataractas ortas a rheumate lentem oculi afficiente, item *puriformem* in anteriore oculi cavea materiem collectam ex defluxione.

Puella quaedam dolores capitis fere totius dilacerantes habuit, et modiciſſimam febriculam veſpertinam. Oculo dextro obſcure vidit, ſiniſter oculus aliquantum diſtortus ac luſcus erat, et viſus duplicatus. Data mixtura ſalina eſt, et alvus aliquantum mota; dein veſicans nuchae admotum, et exhibitum ſtibium diaphoreticum non ablutum ex aqua, et roob ſambuci: paulo poſt convaluit.

Viſum duplicatum ex eadem cauſſa, et eodem modo ſublatum in alia foemina obſervabamus.

Item variae aliae defloxiones.

Quidam iſchiade rheumatica ad latus dextrum prehendebatur: pauces poſt dies repente teſtis dexter duorum pugnorum magnitudine intumeſcit: ita ut dolorem tenſivum aeger quereretur, et ipſe tumor quaſi ab aqua intra tunicas teſticuli collecta omnibus, qui eundem exploraverant, videretur. Diſcutientia adplicata: data quae alvum, urinas, dein etiam diaphoreſin moverent: his iſchias, teſticuli vero tumor emiſſis acu aquis, ſanabatur.

Cuidam alteri puellae una nocte genu intumuit, ut die altero manifeſta fluctuatio perciperetur. Venaeſectione, et lenioribus purgantibus, fotu item vinoſo, in quo aliquid ſalis amoniaci diſſolvebatur, brevi ſanabatur. Febricula quoque rheumatica ſimul adfuit.

Quidam, ex ſebre rheumatica per quatuordecim dies decumbens, repente delirabat, tandem ſopore apoplectico correptus paucos poſt dies periit. Multum aquoſi laticis inter utramque meningem, et in ventriculis lateralibus inventum ſuit, item humor aquoſo-cruentus infra tentorium. Apoplexia rheumatica.

Foeminae gravis coryza oborta eſt, poſtquam ex aeſtu perſrigeraretur. Coryza paucas poſt horas evanuit, nata mox ingenti, et aſtmatica reſpiratione. Hydrothoracis ſigna. Profuerunt praemiſſa venaeſectione, quae molliſſime et alvum, et urinas ciebant. Item gummiſerulacea. Tarde ſanata eſt.

Sed eiuſmodi defluxiones ad viſcera *nobiliora* Paucorum fuerunt; illae vero multo frequentiſſimae, quae artus, lumboſque afficerent.

OCTOBER.

Minor hoc menſe caloris et frigoris viciſſitudo fuit; neque tantae mutationes; nec tanta, quaecunque eſſet conditio aeris, eiuſdem intenſio; nec mutationum ortus repentini, aut fines abrupti, praecipiteſque. Ita et ſiccum, et humidum, et calidum, et frigidum, moderata fuerunt, atque ita contemperata, ut nullius principatum incuſaremus. Coelum frigidiuſculum ut plurimum erat ſecundum anni rationem. Venti hoc menſe conquieverunt.

Die 24.	mercurius altiſſimus		28. poll.	4. l.
Die 29. 30.	infima ſtatio		27. poll.	9. l.
Die 2.	calor maximus	. .	+ 16. gr.	
Die 27.	— minimus	. .	+ 2. gr.	
Calor medius	.	. .	+ 11.½ g.	

Dyſenteriae valdae rarae inflammatoriae, ſub-inflammatoriae.

Dyſenterias huius menſis, uti etiam illas, quae circa Septembris finem occurrebant, teneſmus terminavit multo frequentius, et pertinacior, quam in priorum menſium dyſenteria ſolebat fieri.

Febris quaedam putrida inter Foeminas.

Febrium putridarum quaedam ſpecies adhuc frequenter Foeminas prehendit, quae initio inflammatorii quid habuit, deinde vero putrida fuit, ita tamen, ut ſtimulantia efficaciora non tulerit. Optime habuerunt protracto morbo a decocto florum arnicae, radicis graminis, taraxaci, cichorei ec. Linguae pleriſque arebant, pulſus non erat analogus reliquis ſymptomatibus, praecipue laſſitudini, ſenſuum ſtupori.

Sitis non erat magna, aut etiam nulla; indifferentia animorum mira, de nulla re ſollicitorum, ac ſi ſomnum inter et vigilias haererent, et iis analogi, qui ab aſſumpto opio iamiam ſunt dormituri.

Quaedam aegrae corporis calorem habebant naturalem, pulſum quoque naturalem, et celeritate, et robore; utut alvus inſciis fluere. Pectus quibuſdam vel initio, vel ſaltem provecto morbo, tentari coepit tuſſi, oppreſſione. Solvebantur hae febres poſt quatuordecim fere dies, ſerius etiam iacebant immoti, et incondite: deliria non erant furioſa, ſed placida, et vel in ſomno, vel inter vigilandum inconcinna muſſitantium. Urinae ſanorum, ſubinde croceae, ictaricae quibuſdam.

petechiae non criticae. Miliaria vero sponte nata, non coacta, critica fuerunt cum lar-

Petechias vidi ſaepius et hoc, at aliis menſibus effloruiſſe, quin aeger inde commodius haberet. At vero miliares puſtulae inter largos ſudores propullulantes aegrum a febre liberarunt pe-

 gis sudoribus.

penitus, ut haec criſis, licet nullo definito tempore in aegris appareret, fuerit abſoluta, et plena.

parotis lethalis. Cuidam, cui ea febris ſoluta eſt modo inſenſibili, nullaque manifeſta facta excretione ſiluit, parotis aquoſa, dolens tamen, ex utroque latere orta eſt ingens, et ingens colli tumor; anaeſtheſia. Deglutiit tamen, et iuſſa linguam porrigere, porrexit. Purgans ſalinum, et mannatum dedi, et nuchae adpoſui veſicans. Aliquantum tumores detumuere, dein magis: denuo increſcentibus parotibus veſicans inter ſcapulas poſitum: periit.

Defluxiones, indomitae huius menſis. Effrene, et exlex ſerum etiam hoc menſe, praeſertim circa eiuſdem exordium, ferebatur ubique; repente nonnunquam in ventriculum, pleuram et deſaeviens, ut aegri eiularent. Tepidi potus, fotus, veſicantia, ſtibium diaphoreticum non ablutum, tarde cicurarunt, etiam domarunt, hanc mole paucam, ut videbatur, ſed indole vaga et feroci peſſimam materiem. Circa medium Octobrem ſaevae quaedam gaſtritides, compluresque pleuritides invadebant cum febre modica, ſed intolerabili cum dolores, ne minimum attactum ferente. Secta vena ſanguinem ſummopere inflammatorium dedit et dolor fotu miteſcebat, tardiſſime et moroſiſſime ceſſabat. Atque ita ſcenam rheumatica materies ex abdomine tranſtulit in thoracem, et magis inflammans fiebat.

Hoc menſe nullae ſaburrae, niſi raro, neque billoſae, ſed pituitoſae, et exigua mole viſae ſunt.

Hinc rarus quoque emeticorum uſus, ſed crebrior venaeſectionum moderatarum in initio, emollientium tepidorum, diapnoicorum ec.

Cauſſa mortis a parotide.

In cadavere ſoeminae, quam ortis parotidibus antea dixi periiſſe, ſerum cruentum copioſum inter meninges inventum eſt, itemque in omnibus ventriculis, et initio thecae oſſeae elongatum encephalon continentis. Ruptura quoque fuit obſervata, dimotis cautiſſime lobis cerebri, penetrans in ventriculum dextrum, longitudine trium digitorum tranſverſorum; ſorte ab irruente in ventriculum hunc ſero, eumque ita per vim diſrumpente. Compreſſum et complanatum corpus ſtriatum iſtius lateris repetiebatur.

Quo mortis genere febris putrida aegros pereme-

Id genus ſeroſae, ſeroſo-cruentae collectiones repente fiebant ad encephalon, aut ad thoracem, in febribus putridis, eaque putridarum ſpecie, quam *lentam nervosam* quidam appellant, Alii *lymphaticam*, *catarrhalem* alii, alii vero *rheumaticam malignam*.

Hinc facta ad cerebrum metaſtaſi primo delirium, ſtupor deinde cum crebro quaſi grunitu, pulſu vibrato, duro; pleno; tandem oculis conniventibus apoplectici perierunt.

Quibus parotides ſub hac febre tumeſcebant, de vita periclitari mihi idcirco videbantur, quod haec materies ad vicinum quoque encephalum eodem impetu feratur, et perimat.

Reſpiratio peripneumonica repente orta, febre hac iam longius provecta, metaſtaſin aquoſi aut cruenti ſeri in cavum thoracis factum ſignificabat.

Et quomodo periculum imminenses ſubinde poterit praeoccupari.

Praeoccupari plerumque poſſunt funeſtae hae migrationes, ſi toto tempore morbi alvum *paullo proniorem* feceris: non ſolo enemate, quo infimum inteſtinum ſaepe ſolum eluitur, ſed ipſis remediis per os aſſumendis, quae facilem tranſitum ipſa ſibi parare debent, et humorum quidquid eſt, ad

anum, tanquam ad communem cloacam, invitate. Non id volo, ut humores huc concitatus; et quaſi pharmaco propinato, compellas (quanquam etiam id ſubinde facto opus eſt, in putridis nempe ab infimi abdominis ſaburra natis), ſed ut conſtans quidam, perlevis tamen, humorum ad alvum niſus, et inclinatio fiat.

Factam metaſtaſin ſubinde ſolvit extractus e vena ſanguis; ſeu lanceola id fiat, ſeu hirudinibus ad tempora poſitis, ſive ſcarificatione nuchae; dein vero movere alvum conducit, et veſicantibus depoſitum ſerum evocare. aut praeſens tolli.

Deſcriptae huius menſis febres *lentae nervoſae* dici queunt, et prout aeſtivae febres plerumque a *biliformi materie* gignuntur, ita hae autumnales a *pituita*, ſeu *muco abundante* fiunt.

Plerumque mucoſae hae febres conſtitutioni *aeſtivae*, et *hyemali*, ſi modo ſuum haec tempora tenorem ſervent, intermediae iacent; ut uno extremo *bilioſos* aeſtatis morbos contingant, altero hyemis *inflammatorios*. Communior conſtitutionum febrilium annua periodus.

Certe, ubicunque ſingula anni tempora ab habitu conſueto non recedunt, *brumalis* phlogoſis in *vernam* pituitam extabeſcit, multorum morborum parentem: donec tandem et haec temporum poteſtatem ſubigatur, aut tandem ſub urentis caniculae aeſtus acreſcat, et ad praecordia confluat; non iners iam pituita, ſed morſicans, tumultuoſus; effrenis novus humor, a bile nomen ſortitus.

Appetente autumnali refrigerio bilis miteſcit, et immutatur, orta tunc denuo pituita diſtractaque per univerſum fere vaſorum ſyſtema. Inde multiplex imagno febrium *pituitosarum*, atque ea fere, quam hoc menſe frequenter ſpectabamus.

Una cum dyſenteria, quae caput iterum efferre hinc inde viſa eſt, catarrhi complures, et quaedam anginae occurrebant.

Poſt medium menſem febris ſuperius deſcripta pectus frequentius et validius, et peripneumonice invadebat.

Tuſſes validae, ſputa pauca, tandem multa ductilia, pellucida, ovi albumini ſimilia. Venaeſectionum initio febris neceſſitas crebior. His febribus tepida, emollientiaque, et omnis ſtimuli expertia, manifeſto profuerunt.

Materia febris pituitoſae.

Differentiae inter *pituitoſam* et *bilioſam* hae comparebant; in febribus pituitoſis abundans humor erat inſipida pituita, qua os et fauces redundabant, quaeve anachatharſi prodibat; neque ad gaſtricas ſaburrales pertinebant, niſi *subinde*, atque ſolum *ex parte*. Pituita enim per univerſum corpus diffuſa videbatur; cum bilis et mole maior eſſet, et intra primas vias primario ſe contineret.

et eiusdem sedes

Largior diarrhoea minus profuit *pituitoſis*, quam *in febre bilioſa* prodeſſe viſa ſit. Tamen magnopere iuvabantur, ſi bis, terve intra nychthemeron deiiecerent. Quibus alvus per omnem fere decurſum morbi difficilis fuit, hi de capite, vel thorace nimium oppreſſo, atque inde de vita periclitabantur.

ac crises.

Vomitiones arte initio excitatae non allevabant, ſerius autem provocatae exiguam, et neutiquam decretoriam, opem ferebant; cum febres bilioſas e contrario vomitus maturi ſaepe ſubito comprimant.

Sudores non coacti, et morbo provecto exorti, boni fuerunt. Cutis ſiccitas diuturna, et aegritudine iam multum prompta, malum. Sputa ur-

geri, abſque metu inflammatoriae ſtaſeos, non potuerunt niſi potu *tepido*, et *emolliente*.

Miliaribus albis, ſpontaneis, inter largos non factitiоſ ſudores obortis, haec febris ſolvebatur non raro, et abſque alterius periculi ſuſpicione; in bilioſis vero febribus miliaris eruptio plerumque factitia eſt, periculoſaque, neglecta initio emetocatharſi, aut regimine calido violenter expreſſa.

Diverſas miliarium origo, materies periculum.

Symptomata febrium *pituitoſarum* mitiora in ſpecie, decurſus tardior, et minus tumultuoſus; quarundam functionum minor a ſanitate receſſus, pulſibus nempe, calore et urinis parum mutatis. Cum febris *bilioſa* ferociat magis, tumultuetur, et omnes fere functiones evidentius turbet.

Differentiae quaedam febris pituitoſae a bilioſa.

Functionum praeprimis animalium, ſub apparente lenitate, laeſio maior et periculoſior; ſenſuum ſcilicet tarditas, ſtupor, ſopor; delirium mite, taciturnum, et inter muſſitandum; obauditio, anaeſtheſia, et narcoſis: in febre vero bilioſa encephali affectiones ſunt vividiores; cephalalgia dira; inquies; delirium, ſaepe furioſum.

Pituitosae continuae ſunt, *bilioſae* remittentes plerumque.

Luſus quoque mirifici, et innumerae varietates accidentales obſervantur, aeque in *pituitoſis* ac *bilioſis*: prout nempe haec vel illa corporis pars *peculiarius* afficitur, ita varia erit laeſarum functionum imago, materie licet eadem exiſtente.

Hinc varia quoque nomina haec febris ſortitur, e. g. febris rheumaticae, arthriticae, lentae nervoſae, phrenitidis, anginae, catarrhi ſimplicis, peripneumoniae nothae, catarrhi ſuffocativi, aſthmatis, tuſſis convulſivae, iſchiadis, lumbaginis etc.

Febris pituitoſae varietates.

et complicationes, Febris pituitoſa aut ſimplex eſt, ſinceraque, aut cum alia quadam febre e. g. *biliosa* aut *inflammatoria* complicata; prout aeger aut bili aut phlogoſi magis ſubiacet, aut conſtitutio *bilioſa*, vel vero *inflammatoria*, propius abeſt.

ac intenſiones Febres *pituitoſas* diverſi ſubſellii eſt obſervare; cum quaedam malignitatis damnentur, et abiecto *pituitoſarum* nomine *lentae nervosae* audiant, aliae vero benigniores ſint.

Differentiae quaedam methodorum curativarum in febre biliosa et pituitosa, Subinde febris nondum adeſt *effecta*, atque *formata*, adeſt tamen diſpoſitio febriculoſa, et futurae febris pituitoſae rudimentum. Eadem quoque bilioſarum diſcrimina notabam.

Cum febrilis materies in febre *pituitoſa* per totum corpus diſtracta ſit, utut eius non exigua portio primas viſas obſideat; patebit, poteſtatem remediorum in eandem materiem eſſe *indirectam*, at illam ſolummodo portionem, quae in ventriculo et inteſtinis continetur, directe et efficaciter educi poſſe; quidquid vero materiei in interioribus cavis haeret, illud ab humoribus caeteris extricari, ſubigi, exterminari vario modo, et moroſe debere.

Sunt autem hae naturae ſolius operationes, cuius vires medicatrices magnitudini morbi, et ſubigendae moli contemperare oportet, incitando, deprimendo, divertendo, removendiſque iis omnibus impedimentis, quae ſalubribus his naturae conaminibus obſtare deprehenduntur.

et diſpar prognoſis. At vero in *bilioſis* febribus maior, certiorque, atque directa remediorum vis eſt in febrilem materiem, cum eam evacuare poſſis emetocatharſi.

Methodus *indirecta* non raro fallit, cum ſolum *oblique* feriat cauſſas febriles. Hinc febrium

pituitoſarum curatio laborioſior, tardiorque, prognoſis incertior. Criſium errores periculoſi, et criſes ipſae ſolenniores in hac febre, quam in biliosa.

In febre pituitoſa, praecipue provectiore, abſenta phlogoſi, remedium aperiens, reſolvens, alterans, ſubemeticum mirifice confert.

Id vero genus medicamentum flores arnicae ſuppeditarunt, ut poſthaec explicatius narrabo.

Circa finem menſis anginae plurimae inflammatorio rheumaticae, aſthmate, peripneumoniae cum reſpiratione aſthmatica, et orthopnoea nocturna: catarrhi pertinaces, qui ſaepe inflammationem conceperunt: tuſſes convulſivae infantum: rheumata artuum magis rebellia, diuturnioraque, quam prioribus ſeptimanis, et ſubinde cum convulſionibus aut univerſi corporis, aut maxillae, non diu durantibus, item cum phrenitide; prout nempe vaga defluxio aut has aut illas partes laceſſeret.

Maior indies defluxionum, et copia, et pertinacia, et varietas.

Puellae cuidam longo, rebelli, nocturnoque rheumatiſmo, eoque vago laboranti tumor in inguine dextro dolens pedetentim naſcitur, itemque ſenſim diſparet. Mercurium dedi, luem veneream ſuſpicatus: non profuit: ſero intellexi, rheuma eſſe huius conſtitutionis, quod ſubinde alicubi tumorem excitat. Decepit me et locus tumoris, et dolorum pertinacium nocturna intenſio.

Iuvencula 20. annorum die Octobris decima, morbi autem die nona, ad noſocomium deportabatur; exhibuit ſymptomata febris *compoſitae* ex *lenta nervoſa*, *bilioſa*, et *inflammatoria*, ſigna levioris pleuroperineumoniae in latere ſiniſtro non defuerunt. Data ſunt emollientia tepida. Sanguis iterata venae ſectione eductus corium pleuriticum

oſtendebat. Vomuit etiam amurcam ſedata phlogoſi. Pulchre habuit, convaleſcere viſa eſt. Die 20. Octobris pulſus citatior fiebat, validiſſime, et ferme aſſiduo tuſſire coepit. Sputa copioſa et ductilia prodierunt, tandem manente tuſſi anacatharſis ſupprimitur, pulſuum ſubinde vibratio, ſtupor, grunitus. Alvus toto tempore moroſa, clyſtere ſollicitanda, et inperſpirabilis, aſpera, ſiccave cutis. Reſpirationem aiebat liberam eſſe, et talis etiam nobis viſa eſt, excepta modica ſpirandi celeritate. Tandem ſtupor maior, et ſine mente. Grunitus aſſidui, et aſſiduus, ſed inanis, tuſſiendi labor; urinae nunquam flammeae, plerumque naturales, ſubinde iumentoſae, et parcae. Die 24. Octobris periit.

Ex alvi ſiccitate, et cutis ſimul ariditate toto fere morbi tempore obſervata, urinis interim non copioſis, malum ominabar; etſi initio belle habere, et convaleſcere videretur. Rapi humores ad caput et thoracem aliunde noveram, ubi alvus et cutis urinae expoſita ratione ſe habent.

Ex ore et naribus cadaveris ſerum flaveſcens, et odoris graviſſimi manabat. Reſecta calvaria encephali vaſa plurimum turgere, ventriculos vacuos, at infra cerebelli tentorium tres uncias ſeri, cum modico virore flaveſcentis, continuit.

Plures Puellae eodem morbo detentae eadem methodo ſanabantur, tepidis nempe, et emollientibus, et venae ſectioni frequentiori, attamen quavis vice parciori. His ſputa copioſa, tenacia, mucoſa prodierunt, omiſſo omni ſtimulo expectorante; cuius impatientiſſimos hos pectoris morbos vidimus.

Medio menſe aliquot iterum dyſenteriae comparebant, materie nempe rheumatica, quae nunc frequentius partes ſupernas, thoracem praecipue infeſtabat, deſertas abdominis ſedes reviſente.

Puella 16. annorum elapſo vere chlorotica, martialium et annorum uſu convaluit. Menſe Septembri vaga febricula prehendebatur; nil ſumſit remedii, morbum tenui diaetae committens.

Die 1[illegible]. Octobris me vocat, aitque, a ſeptem diebus alvum eſſe torminoſam, frequentem, eruentam, ita, ut intra nychthemeron decies et quater deiiciat. Febriculoſam eſſe, ſitire, appetere tamen; tormina erant leviora, et ſolum imminente deiectione et ſub eadem. Abdomini cataplaſma ex floribus chamomillae et ſambuci cum lacte curavi applicari: dedi ſequens: ℞. aq. chamom. unc. v. olei amygdal. dulc. unc. j. ſyrupi de alth. et diacod. aa. unc. j. ß. Miſce. alvus intra vinginti horas penitus mutata eſt; deiicit raro, abſque torminibus, et flava, pultacea: ſaneſcit.

Poſt medium menſem eum meridiana tempora multum incaleſcerent, horis matutinis et veſpertini urente gelidoque vento perflatis, dyſenteriae quaſi poſtliminio rediturae videbantur. Emeſis non profuit, neque catharſis, qualiſcunque illa fuerit. Ab opio, etſi iam provectae, ita abhorrebant, ut, quibus id datum fuerat, mox quaſi aſthmate corriperentur, et proximo mane, ubi pridie veſperam opium devoraverant, ultro faterentur, ſe noctu propemodum fuiſſe ſuffocatos. Sola antiphlogiſtica medendi ratio, venae ſectiones nempe, emulſa tepida, et fomenta abdominis profuerunt.

NOVEMBER.

Aer ſerenus, ſiccus, et modiciſſime frigidus intio fuit. A die vero ſexti pluviae aſſidue ca-

debant, quas medio menſe nives ſecutae ſunt, elapſo biduo liquatae. Inde coelum frigidum, nivoſum, nubiloſum ad uſque menſis finem manſit.

Die 1. barometr. altiſſ, 28. poll. 3. lin.
Dic 21. 29. infim. 27. poll. 2. lin.
Die 29. Calor maximus + 12. gr.
Die 24. 26. frigus maximum $1\frac{1}{2}$ gr.
Calor medius + $5\frac{1}{10}$ gr.

Febrium rheumaticarum huius menſis indoles.

Pauca funera hic menſis vidit, eaque ipſa ex morbis ſolum longis, et conſumtivis.

Poſtquam die 6. coelum in pluvias diuturnas diſſolveretur, multi ad Noſocomium veneruut genu alteratro, utroque etiam, et carpis, tumentibus, et acute dolentibus; ita ut immobiles, ut ſors dederat, cubare debuerint, tanta dolorum ſaevities fuit, ubi commoverentur; quieti mitius habuerunt. Noctes difficiles erant, et febris inter ſudores profuſos aſſidua ſine horrore. Tumentia loca, ubi dolor aliquantum remittere coepit, impreſſi digiti veſtigium retinuerunt.

Febrium harum rheumaticarum materie genitrix non una fuit. Phlogiſticum quid ſemper aderat, unde emollientium, tepidorumque, et venaeſectionis neceſſitas. At vero poſtquam hic menſis madere aſſiduis fere pluviis coepit, manifeſtiora illuviei bilioſae, quam menſibus praeteritis ſicctoribus, ſigna in conſpectum prodiere, et maior iterum uſus emeticorum fieri coepit, qui menſibus praeteritis fuerat perpaucus.

In mentem venerat, humidam tempeſtatem, eamque frigidiorem functioni cutaneae inimicam eſſe, et quae per extimas ſuperficies deberent excerni, humore frigido corpora noſtra nunc ambiente cohiberi, repellique quibuſdam ad artus,

aliis vero per interaneorum ſuperficies ad praecordia confluere et gaſtricum ſiſtema inundare; nomine, colore, ſapore a bile mutuato.

Aegro, qui nobis committebatur, aſthmatico, cum febriret, ſitiretque, et pulſum haberet praedurum, detractus ſanguis eſt aliquoties, cum et levamen inde perciperet, cruſta pleuritica formaretur. Pleraque quoque ſymptomata habuit, quae hydrothoracem notare viſa ſunt. Initio remedia antiphlogiſtica data ſunt; inde vero, quae urinas modice ſollicitarent. Tumere et crura et femora coeperunt, tandem etiam abdomen mediocriter intumuit. Ex aſthmate periit. Pulmones ſaniſſimi reperti ſunt. uti etiam aſthmatum.

Complures dein alii, queis pectus aeque oppreſſum, et anheloſa et ſibiloſa reſpiratio fuit, meliora uſi fortuna ſunt, mutata medendi ratione: his enim praemiſſa phlebotomia eſt, et dein datum emeticum, quod illico reſpirationem aſthmaticam emendavit.

Icteri cum virore flavi non pauci circa medium Novembrem comparebant. Profuerunt gummi ammoniacum aceto ſcilitico ſolutum, et ſalia media. Frequens icterus.

Tuſſes convulſivae in urbe graſſabantur, de quarum curatione nihil habeo, quod referam, niſi, eos infantes citius convaluiſſe, et aegrotaſſe levius, qui inter tuſſiendum vomuerunt. et tuſſis convulſiva.

Referente quodam amico meo, ſal ammoniacus nonnullis profuit tuſſi convulſiva vexatis, aliis gummmi ammoniacum, aliis ſapo venetns.

Quidam convaluerunt, poſtquam hydromel purgans infantum Diſpenſat. Vien. omni ſecundo die fuerat propinatum,

Cuidam omnibus incaſſum adhibitis profuiſſe

alebat decoctum florum arnicae, herbarumque ſimul et radicum emollientium, adiecto ſale medios mortes ab opio inductas, et in cadaveribus bronchia glutine obſeſſa vidiſſe.

paracentheſis thoracis ſuppurati inſtituta.

Hoc menſe puellae cuidam dextrum latus dolore pleuritico compungebatur; dolor erat diffuſus per totum latus: pleuritidem appellabamus *rheumatico inflammatoriam*. Tertia morbi die (21. Octobris 1779.) in noſocomium ſuſcepta eſt, exactis compluribus diebus dolor mitigari, tandem penitus deſinire coepit, et aegra anacatharſi ſputorum coctorum viſa eſt convaleſcere. Poſt Novembris initium difficilius iterum reſpirabat, absque dolore quidem, ſed non ſine ponderis ſenſu.

Pulſus modiſſime febrilis interdiu, veſperi, noctuque durus, e diurno concitatior erat. Sudores noctu profuſi, in iugulo, ad claviculas, et thoracem praeprimis. Tuſſis veſpertina, nocturna, humida initio, at morbo progreſſo inanis et ſicca: ſpiratio ſedenti, et in anteriora vergenti facilior, difficilis in dorſum, et impoſſibilis, ob ſuffocationis metum, in latus ſiniſtrum cubanti. Jn ſedente humerus dexter elatior apparebat; fors, quod, cavo thoracis dextro nunc graviore, centrum gravitatis magis ſiniſtrorſum recideret. Lateris pars poſterior, dorſi regionem dextram conſtituens, videbatur eſſe magis convexa, atque protuberans. Thorax dexter in inſpirando vix attollebatur, cum totum ferme reſpirationis negotium perageretur pulmone ſiniſtro; ubi dexter thorax leviſſime ſolum, et nonniſi ob nexum cum thorace ſiniſtro modiciſſime elevaretur. Haec inaequalis utriuſque thoracis elevatio et viſu poterat obſervari, et impoſita utraque ad utrumque thoracem manu.

Circa octavam Novembris tumor in brachio ſiniſtro durus et dolens repente ortus eſt, qui admoto cataplaſmate emolliente aliquantum mollitus, dein perſciſſus, pus dedit laudabile, ſed paucum, Die Novembris 12. mamma dextra noctu repente intumuit cum rubore, livore, doloreque magno, poſtquam genarum per vices rubor, tumor vero aquoſus ſub oculo dextro, et ad dextrum carpum, livor labiorum et unguium iam per aliquot ante dies fuerat conſpectus.

Thorax quoque dexter, methodo *Avenbruggeriana* (*) pulſatus, illo ſonitu caruit, quem alias ſana thoracis cava, praeſcripta methodo pulſata, edunt. An et maior thoracis pure repleti calor fuerit, celeriorque illiti cuiuſdam humoris in latere affecto exſiccatio, quam ſano, non inquiſivi.

Die 15. Novembris cubanti thoracem dextrum inter quartam, et quintam coſtam veram, numero a ſuperioribus ducto, loco ſternum propius quam ſpinam doſi ſpectante, perforari curavi: (is enim locus dolorum quondam focus, et centrum fuit) magna vi prorupit pus tenue ſubcruentum, foedum. Facta deligatio eſt, manente interim ingenti puris quantitate, viaſque ſibi per faſcias moliente. Aegra levari viſa eſt, attamen eiuſdem diei ſera veſpera, cum

---

(*) Vide *Leopoldi Avenbrugger* Medicinae Doctoris etc. *inventum novum ex percuſſione thoracis humani et ſigno abſtruſos interni pectoris morbos detegendi. Viennae apud Trattner* 1793. Non facile Medicus reperietur, qui toties pus e perforato thorace emiſerit, ac idem Cl. *inventi novi* Auctor; ut vel inde non exigua huic invento, eiuſque Auctori commendatio accedat.

mane lateris ſectio fuerat inſtituta, vivere deſiit.

In cadavere pulmo ſiniſter ſaniſſimus fuit, dexter vero in exiguum ſpatium compreſſus, et membrana craſſa, fibroſa, antiqua obductus, caetera ſanus obſervabatur. Pleura quoque conſimili prorſus membrana ex pluribus veluti ſibi invicem impoſitis membranis, firmiſſimeque cohaerentibus confecta, veſtiebatur. Abſceſſus inter pulmonem pleuram formatus fuiſſe videbatur; ita tamen, ut neſciam, an potius ad pleuram, vel vero ad pulmonem pertinuerit.

Inter muſculos intercoſtales lateris ſiniſtri pauxillum puris haeſit, ea ratione, ut illuc delatum eſſe, non ibi factum, facile intelligeres.

Iecoris ſubſtantia molliſſima erat, dilute flava, et perquam friabilis.

Referente *Cl. Auenbrugger*, qui ſolus omnium plurimos emiſſo e thorace pure ſanavit, pleuritides *rheumatico-inflammatoriae* promptius in empyēma tranſeunt, punctura thoracis curandum.

Aſſerebat, pleroſque intra ſex ſeptimanas a perforato thorace fuiſſe ſanatos.

Paucos tamen paullo poſt emiſſum pus mortem oppetiiſſe, quam peripneumonicam fuiſſe exiſtimabat, atque a ſangnine natam, validius in pulmonem antea compreſſum, nunc vero liberum, irruente.

Hinc non unica vice pus omne educit, ſed latere perfoſſo, et emiſſa exigua puris quantitate contentus aegrum deligari iubet. Pus dein parce, atque inter faſcias profluens pulmonem compreſſum *pedetentim* ſolum, et *tarde* ſinit explicari, et incurſanti ſanguini moram facit.

Pulmonem in cadavere noſtro reperiebimus nondum ex integro explicatum, ſauguine tamen non gravem.

Quid ſi mortes, patacenteſin inſtitutam educto omni pure celeriter inſequentes, repeteremus a cordis functione repente turbata, confuſaque? Cor enim ingenti puris mole diſlocatum et preſſum hanc repentinam a puris pondere immunitatem impune non feret. Hanc in noſtra aegra mortis cauſſam rationi magis congruam, et probabilem magis puto.

Ob eandem rationem *Hippocrates* quoque pauciſſimam aquam emittere iubet, ſi in hydrothorace ſectio reſtituatur. *L.* 2. *de morbis*.

Mortem quoque ex puris conditione praeſagire poteramus, oraculo Coo edocti: evadere eos, quicunque ſuppurati uruntur, aut ſecantur, ſi pus purum fluxerit, et album; ſi vero ſubcruentum, foeculentum, ac foetidum, perire. *Aphor.* 44. *Sect.* 7.

Poſt medium menſem quamplurimi nos accedebant diros articulorum cruciatus queſti, ſaepe vagos, horis veſpertinis atque nocturnis graviores, ex ſexu praecipue ſequiori. Quidam febricitabant validius, ut iterato ſanguis fuerit detrahendus, omni nota pleuriticus. Plerique febre carebant, etſi morbum febricula inchoaſſet. Uſi ſumus remediis ex antimonio paratis, veſicante, decocto ſtipitum dulcamarae, bardanae, taraxaci, lapathi, liquiritiae, infuſo flammulae Iovis, et exrracto aconiti. Paucos quoſdam cito reſtituit decoctum eccoproticum multo tartari cremore foetum, eos praecipue, quibus ob paululum amareſceret. Reliqui omnes tarde ſanabantur, quibuſcunque remediis tentati. Quorundam moroſiſſimos dolores artuum, et febre deſtitutos, decoctum florum arnicae profligavit.

Quae de floribus arnicae fuerint obſervata.

Non poſſum hoc loco praeterire, quae hoc anuo de arnicae floribus experiundo atque obſervando didicerim.

Atque haec, quae modo dicturus ſum, idcirço ſolum dicentur, quod, quae meis aegris tanto meo cum ſolatio profuerunt, ab alia ſaepe medendi ratione deſertis et conclamatis; aliis quoque exiſtimem profutura: non amore novitatis; ſine ſpe, ſine metu, ſine ira et ſtudio, quorum omnium cauſſas procul habeo.

Non puto ſufficere, ſi aſſeruero, flores arnicae in febre putrida eminenti quodam modo profuiſſe; cum febris putridae notio vaga ſit, atque indeterminata, et cui nullum adaptare ſtabilitum, atque immutabilem medicandi modum poſſis; cum eundem ex oblato primum particulari caſu formare, atque conſilium plerumque ex arena capere ſit neceſſe.

Sub quibus conditionibus in febre putrida flores arnicae profuerint.

In febribus putridis decoctum florum arnicae propinabam, 1. ubi nulla ullibi alicujus viſceris inflammatio ſubfuit, aut ea iam fuerat depulſa; 2. pulſu aut naturali, aut ad eundem proxime accedente, aegro nihilominus debiliſſimo, et animali functione proiecta; 3. ubi lingua aruit, aut muco multo et ſordeſcente obduceretur; 4. aegro praeprimis ſtupido, tardo, graviter audiente, ſomnolento, muſſitante, ſubdelirante; 5. in febre *putrida pituitoſa*, lenta nervoſa, aut eidem analoga, putrida vernali et autumnali; qua videlicet utraque tempeſtate maior humorum lentor eſſe ſolet, et febrium putridarum decurſus minus celer, et minus tumultuarius, quam iis in putridis obſervatur, quae vigente aeſtate occurſant, atque ex bilioſis antea in putridas abierunt; etſi et his non inauſpicato flores arnicae aut ſoli, aut cum eo-

fundem radice medeantur; 6. facta prius primarum viarum purgatione ανω aut κατω, ſi quando (quod equidem plerumque contigit) materies aut ſurſum aut deorſum ſurgere viſa eſt; item; exanthemate petechiali miliari, aut alio quocunque, exſtante, vel etiam non exſtante.

Quae autem obſervaram in aegro ab hoc remedio mutari, haec ferme fuerunt:

1. Multis ventriculus plus, minuſque dolebat, aut flatu et borborygmo vexabantur. Qui ſopore, aut ſenſuum tarditate, et ſtupore tentabantur, largiſſimas doſes ferebant, et prout alacriores fieri, et habere melius coeperunt, ita conqueri de ventriculo, et incuſare oblatum remedium ſolebant. Verum tunc iam extra teli iactum conſtiterunt. Cardialgiae etiam graviores mitigabantur, aut ex toto ceſſabant, ubi *refractior* doſis, ſed tanto *frequentius*, propinabatur, ut intra nychthemeron praeſcripta decocti ſaturati moles fuerit abſumta.

Frequenter carminantia remedia addimus.

Saevior etiam cardialgia ab hoc remedio excitata, qualem ab alio quocunque medicamento inductam plurimum fuiſſemus averſati, tanquam ex inflammatione natam: aegris noſtris praeter moleſtum doloris ſenſum nihil mali fecit.

Vim *ſpecificam* in ventriculum exerere hi flores mihi ſemper videbantur, et forte hac ipſa vi febri putridae, quae plerumque ſuos natales ex ſyſtemate gaſtrico ducit, tam potenter mederi.

2. Quidam ab aſſumto decocto per vices vomuerunt, vomitibus modicis non tumultuariis, poſt longiora intervalla recurrentibus; initio ſaltem, donec ventriculus fuerit ferendo par.

Plerique decocti gravem ſaporem horrent, nauſeabundi perpetuo, etſi non vomant.

Vomitiones has non compeſcebam; aut innoxias vidi, aut etiam ſalutares.

3. Pauciſſimis alvus movebatur, quae tamen omnibus facilis erat, et naturali paululum promptior.

4. Vis florum alterans, potenter reſolvens, et ſubemetica omnibus ferme experimentis demonſtrabatur.

5. Plerique ſine manifeſta criſi et pedetentim convaluerunt.

Morbi in meliorem ſtatum converſi initium ducebam ab eo ipſo die, quo aeger interroganti citius et promptius reſpondebat.

6. Urinam in multis crocea et ferme ictericam cum morbi levamine obſervavi.

7. Quidam levi ictero perfundebantur, quem oculorum album potius, quam reliqua corporis ſuperficies exhibebat.

Nunc qua doſi et forma hoc remedium propinarim, paucis dicam.

Plerumque unciam dimidiam, non raro unciam unam, rarius unam cum dimidia, atque unica tantum vice uncias duas, florum arnicae in ſufficienti quantitate aquae coquendas curavi, ut decoctum librarum duarum pararetur, adiecto ſyrupo quodam conveniente. Inde omni ſecunda hora aeger vaſculum huius decocti hauſit.

Qui hanc doſin aegrius ferebant, ſingulis horis priorem doſim dimidiatam hauriebant.

Raro corticem peruvianum una cum hiſce floribus coqui iuſſi, atque eo ſolum in caſu, ubi aut morbi longitudine, aut ſanguine fortaſſe nimio educto, ſolidorum compages dehiſcere, laxa-

ſique inciperet, vel vero ubi febris, quae hucuſque uno tenore perſeveraret, in remittentium tribum tranſiret, ſtatoſque auctus pateretur, et decrementa.

Perraro quoque arnicae *radicem* adieci, et tunc ſolum, ubi aegrum alvi fluxus exerceret non levans, ſed exhauriens, atque enervans. Tunc vero unciam unam, vel etiam unam cum dimidia, radicis arnicae decoctioni florum ferme ad finem perductae addi et momento temporis una coqui curabam, clauſo vaſe, et dein aliquamdiu in quiete repoſito, donec refrigeraretur.

Radix arnicae coctionem non niſi leviſſimam admittit, quam tamen eiuſdem flores ſat productam requirunt; ut idcirco a *decocto* radicis, aut eius *extracto* ſperes nihil, quo tamen utroque modo flores proſunt.

Parum forte videbor feciſſe, ſi remedium quoddam profuiſſe demonſtrem, cum medicaminum potius copia, quam inopia laboremus; niſi hoc ipſum oſtendam et efficacius fuiſſe, et indicationibus curativis prae alia quacunque re adcuratius reſpondiſſe.

Periclitabar profecto omnes fere methodos decantatas, et methodorum modos omnes, ut ſtabilitam tandem, determinatamque febri putridae medendi rationem invenerem; cum, qui eo morbo decumbant, potiorem aegrorum meorum partem conſtituant, tum, quod hac ipſa in re et opinionum, et methodorum diverſitatem conſpicerem non componendam:

Eandem, quam multi alii clari Viri, ſub hac vel illa medicatione ſortem perſaepe non experiebar, videbarque mihi multa detexiſſe, quae precario tanquam vera aſſumta, falſa licet, opinio-

nes quoque falſas, et methodus iiſdem analogas pepererunt.

Verum haec mea de ſebrium putridarum natura, et modo medendi cogitata publici iuris tum demum faciam, ubi ulteriori obſervatione maturuerint; ne fructu nondum excocto atque immaturiore lectorum orexin offendam.

Interea fateor, me floribus arnicae multo fuiſſe auſpicatius uſum, ac alio remedio quocunque. Sed oportebat et tempora noſſe, et morbi conditionem medicamento huic opportunam, huc uſque a me abunde, ni fallor, explicatam; ſine qua opportunitatum cognitione quaecunque medicatio mala eſt, non remediorum vitio, ſed inſcientia medentis.

DECEMBER.

Totus his menſis auſtrinus, mollis et tepidus fuit, atque aut pluviis, aut nebulis maduit, και πολυς πλαδος; gelu rariſſimo, leviori, et noctu modiciſſime et ſubinde ſolummodo, viarum humorem ſtringente.

Die 7. menſis nives cecidere tantum ephemerae, die vero 10. atque 11. denuo nives delapſae ſunt perquam confertim, ſed aeque inſtabiles.

Die 15. ventus impetuoſus nubes diſpulit, ortaque die ſequenti malacia novas iterum nives conſpiciebamus, uberrimaſque, ſed mox iterum auſtrino tepore colliqueſcentes.

Die 30. barometr. altiſſ. 28. poll. $5\frac{1}{2}$ lin.

Die 22. infim. 27. poll.

Die 31. frigus maximum — 4. gr.

D 6 ℥; calor maximus + 18. gr.

Calor medius + 3⅔ gr.

Arthritidum, et rheumatiſmorum uberrima meſſis etiam hoc menſe fuit; ut id genus morbos aut frequentiores, et επιδημικωτερους, aut ſaeviores, aut pertinacioris indolis nec viderim ipſe, nec fando acceperim.

Defluxionum vix tanta, qua maior vis unquam eſt obſervata: par pertinacia et dolorum ſaevities.

Quibuſdam ita vexatis febris erat phlebotomias expoſcens, et tepidorum, ac emollientium uſum. His ſero tandem veſicans profuit, et univerſim, utut tarde levantur quacunque methodo medendi, citius tamen ſanabantur, ac illi, quibus dolores fuere ſine febre.

Mira variatio ſymptomatum erat, cum quibuſdam pectus repente infeſtaretur aut dolore pleuritico, aut aſthmatica ſpiratione. Paralyſin brachii, maxillae tetanum, emproſthotonum, choleras non praeviſas, tormina, mictus difficiles, lumbagines, iſchiades, vertigines, et innumera alia incommoda a rheumate furibondo, et vago nunc hanc, nunc illam partem impetente productas perferebant.

Evacuantia quaecunque, alterantia ex antimonii praeparatis, doſes refractae ipecacuanhae, bardanae, ſtipites dulcamarae, aconitum; et flammula Iovis, quorum ſingula alias mirum quantum profuerunt, in hoc rebelli morbos pauciſſimos ſolabantur, nec ullum ab ipſo mercurio levamen fuit.

Veſicantia iteratis vicibus eidem plagae impoſita nequidquam fuerunt.

Hac tempeſtate occaſio offerebatur experiundi, quantum ferre quis poſſit extracto ex aconito parati. A minuta doſi incepimus. atque tandem ita auximus quotidie, ut aeger intra nychthe-

meron abſumeret partitis vicibus, et abſque incommodo, ſcrupulos ſeptem.

Quartanae corticis peruviani impatientes.

Quartanas quaſdam primo ſolventibus multis, decocto graminis, taraxaci, et ſalibus mediis aggrediebamur, et cum intenderentur, et hydrops inſtaret, cortice peruviano. Febris compreſſa eſt, ſed exactis duabus ſeptimanis denuo revertebatur, niſi maiores corticis doſes quotidie et diutius devoraſſent.

tandem floribus arnicae ſanatae.

Quidam ſub uſu corticis continuato in febres continuas inflammatorio putridas inciderunt.

Placuit ergo quartanis ſerius oblatis, iiſque duplicatis et triplicatis aliam aptare medicandi rationem, in iiſque florum arnicae vires periclitari. En obſervationum mearum ſummam!

Pulverem florum arnicae ope ſyrupi corticum aurantiorum in formam electuarii craſſioris redigi curavi, iuſſique, ut aeger quotidie quater caperet, quantum nucem moſchatam aequaret. Qui hac doſi utebantur cardialgiam flatulentam, tolerabilem tamen, experiebantur. At qui maiores portiones abſumſerant, ventriculo graviſſime dolebant paullo poſt, inter eiulatus, et ſudores uberrimos, frigidos, pingues, tenaces, cum pulſu magno et pleno, tardiſſimoque. Alvum experti ſunt difficiliorem, at ſolo ferme enemate proliciendam.

Cardialgia haec et enemate mitigabatur, et carminantibus variis, opio praeſertim, ſecure et cito.

Quartanae triplicata hac methodo in duplicatas, haeque in ſimplices, converſae ſunt intra non multos dies; eae integro tandem cum reliquo quartanarum febrium ſatellitio profligatae ſunt, abſque periculo recurſus.

Qui largiores florum doſes abſumebant, ventriculo gravius dolebant, ſed multo citius ſanabantur ex febre; quaſi ea ipſa permoleſta ventriculi affectio, quam flores arnicae excitarent, febriles elideret paroxyſmos; ut idcirco graviſſimae febri, et pertinaciori non mederetur, niſi valida, et morbo commenſurata remedii actio fieret in nervos praecordiorum.

Non perinde nobis erat ipſos arnicae flores, vel vero eorundem decoctum, exhibere. In febribus putridis decoctum praeplacuit, in intermittentibus vero flos ipſe. Decoctum florum vomitum *crebrius* concitabat, ſed *rarius* ventriculi dolorem, eumque leviorem. Praeterea proniores habebant, liberioreſque receſſus ſub uſu decocti, quos non niſi laborioſos et raros querebantur, qui floribus ipſis fuiſſet uſi.

Hae ipſa florum arnicae vis in nervos gaſtricos quoſdam explicatus dabit, ſublatae quondam eo remedio tuſſis convulſivae, quae quibuſcunque antea medicamentis reſtitiſſet. Operae pretium forte non poenitendum is reportaret, qui adcuratius in vires huius floris potentes ſane inquireret, et vim hanc *cardialgicam*, floribus peculiariter inſitam atque ſpecificam, certis noſſe affectibus morboſis tanquam medicinam oponere.

Quid? ſi in morbis quibuſdam graviſſimis nervorum, epilepſiae, maxillae tetano, aliiſque, ubi non raro nimis curtam medicinae ſuppellectilem querulamur, remedii huius cardialgici vis exploraretur?

Plures ſcorbuto incipiente affecti hoc menſe ad nos venerunt gingivis conſumptis in inferiori praecipue maxilla, et cinereis dentibus, atque Scorbuto levior paſſim.

a gingiva deſertis, anima foetente, doloribus vagis, veſperis et noctu acutioribus Puella unica prae caeteris gravius mulctabatur. Longis antea intermittentibus vexabatur: tumidulo et paſtaceo habitu erat, atque a tribus menſibus lividis, latiſque maculis per crura et femora hinc inde ſparſis, itemque petechiis ſcorbuticis, rotundis nempe, obſolete rubris, diametrum grandioris ciceris habentibus, et creberrimis per brachia et omnem corporis truncum diſſeminatis variegata. Mictus cruentus, pallidiſſimae et evaneſcentes gingivae, et animae foetor peculiaris. Sero lactis cremore tartari parato, et herbarum antiſcorbuticarum conſervis ſub huius menſis finem ſaneſcebat.

Scorbutica haec labes videbatur aliquantum epidemica eſſe, ob aſſiduum humorem athmoſphaerae.

phthiſis incipiens ſolis antiphlogiſticis ſanata.

Phthiſim *inchoantem* in Textore ſanabamus phlebotomia repetita, ſed ſingulis vicibus parciori; vegetabili victu, et potu tepido, atque emolliente.

Quam nos ideam habuerimus de huius phthiseos natura.

Hanc phthiſeos ſpeciem ab aliis quibuſcunque diſtinguebamus: erat enim potius *chronica atque occulta aut pleuritis, aut peripneumonia in ſuppurationem iamiam tranſitura; aut forte in exigua atque ſanabili plaga iam modice ſuppurata.*

Thoracicas id genus inflammationes ſub *incipientis phthiſeos* nomine antiphlogiſtica hac methodo et ſanavimus ipſimet, et ſanatas ab aliis accepimus.

Paucas febres inflammatorio-putridas hoc menſe habuimus curandas, longas, taciturnas, non tumultuantes, pulſibus vix mutatis, cute univerſa et linguis aridis, tuſſiculoſas, et ſubperipneu

ripneu

ripneumonicas, atque ακριϲιμους. Venaeſectiones repetitae, non profuſae, emollientia, tepida, humectantia, et ſitus corporis erectus, tandem decoctum florum arnicae, profuerunt.

SECTIO III.

DE CAUSSA ET SEDE PHRENITIDIS

Complures ad nos ferebantur, qui inter furores inſaniebant. Pleroſque non magna febris tenebat, ſi eiuſdem menſuram ad ſaltum arteriarum dimetiaris, quoſdam perobſcura, paucos elatior: feriebant tamen omnes, etſi varia intenſione. Quibuſdam oris, et linguae conditio, uti in ſanis, obſervabatur. Paucis a naturali harum partium habitu non magnus receſſus; lingua modiciſſime, aut albida, aut flaveſcente.

phrenitidis nobis oblatae descriptio.

Omnibus, quouſque mens ſana fuit, morbi initia ab horrore ſunt coepta, ſummam ſolum cutem perſtringente, vago, atque per vices: obtuſa cephalalgia, intermiſto denuo calore inſueto, et artuum laſſitudine, ac minuto ciborum deſiderio. Veſperi, noctuque paullo diſſicilius aegrotabant, obambulantes tamen et ſuis quiſque laboribus functi.

Tandem mente laborare, ſed diverſa ratione oceoeperunt. Hi enim repente in furias agebantur; illi prius convulſi epileptica convulſione, aut grave animi deliquium paſſi, ſoluta nervorum diſtenſione, aut lipopſychia inſaniebant Pauci delipere pedetentim, atque intervalla, plerique inopinato et graviter et cum furore coeperunt.

Id animadverti, non eadem intenſione eos interdiu noctuque ferocire, ſed eſſe quaſdam ferociae remiſſiones, nulli plerumque horarum periodo alligatas; ſubinde tamen ſtato tempore recurrentes, atque ita, ut meridie manſuetius, veſperi gravius, noctu graviſſime, furerent cum eiulatu, taurino muſculorum robore, colliſis dentibus, convulſi vel ſolis maxillis, vel etiam corpore univerſo. Sudoribus plerique diffluebant. Omnium fere tendinum aſſidui ſaltus, aut tremulae micationes. Quidquid ore auriendum offerres, averſio pertinax: ſicca alvus: lotium paucum, et raro miſſum, et ſi quid excipi poterat, croceum, atque icterodes.

Pulſum habuere plus minuſque acceleratum, atque eundem in tribus viris deprehendi, inſtar percuſſae chordae vibrantem.

phreniticorum quorundam hiſtoriae.

Quorundam Phreniticorum hiſtorias narrabo, eo animo, ut quae morbi natura, ac ſedes fuerit, et quae ſoleat plerumque eſſe, non ego ipſe ſtatuam, ſed diſpar exitus morbi; diſparem aeque medendi rationem conſecutus.

De phrenitide vero hic ſolum carptim agam.

Tertius annus eſt, ex quo iuvenculam mihi concrediderunt parte ſemper, tardius, atque ſolito aquoſiora menſtruantem, aliquot iam diebus leviter febrientem, moroſam, multa praeter morem ineptientem, minus appetentem, ac laſſam. Fuit, qui febrim intermittentem praediceret. Ea

aegritudinis praeludia fuerunt: obambulabat, ſed aegre.

Tandem apertius et deſipere, et febrire, mihique committi.

Rei ſummam memoria teneo, unde iſta depromo, cum, quae in ſingulos acta dies eſſent, negotiis aliis tunc longe plurimis diſtrictus in pugillares non retulerim; ſed ſiniſter eventus morbi, ut quem curare nequiveram fidelem ſui memoriam reliquit.

Febrientem accepi, et placide delirantem. Pertuſa ſemel atque iterum vena, datiſque, quae alvum per epicraſin, et diutius ſollicitarent, mita delirium in ferociam commutabatur. Febris in initio non magna, nunc nulla videbatur, et ſi quid febrim argueret, id facile vigiliis aſſiduis, iactitationibus, clamoribus, et irritato per haec humorum circuitui tribuebam.

Cum aegram itaque apyreton iudicarem, delirium aſſiduum, ferox, atque per multas ſeptimanas; multa, quae maniae mederi ſunt obſervata, adhibui, et fere pleraque, ſi emeto-catharſin excipias. Purgantibus uſam noveram diu, et abſque emolumento, quin ſub ipſo eorundem uſu deſipientiam placidam abiiſſe in furias. Hinc ab emetico ſeparabam nihil, metuebam plrimum, in ea aegra, quae pharmaco etiam multo mitiore quam longiſſime eſſet a ſana mente dimota.

Item novem ſeptimanae labebantur inter aſſiduas furias. Donec aegra in alium locum transferebatur, ad Maniacorum videlicet ergaſtula. Ibi curatam novi, etſi, qua methodo, ignorem.

Ex iis, qua mihi referebantur, gratiola una, atque altera vice propinata ſanatam coniicio. Sed ad alios non abſimiles caſus properemus.

Aeſtate anni 1776. aliam ad me iuvenculam deportarunt, delirantem aeque, ſed abſque furore, mihique narrarunt, ab aliquot iam diebus leviora frigora, caloreſque intermiſtos, dedolationem, anorexiam, et oris amarorem eſſe queſtam; omni alterna veſpera luculentius febricitaſſe, erectam ut plurimum, atque Herae moroſiori, saepiuſque adverſa valetudine tentatae, etiam noctu ſervientem. Sub ipſis acceſſionibus mens vacillabat, atque etiam aberrabat. Febrim bilioſam eſſe Medicus, qui vocabatur, aiebat, deditque ſcrupulum pulveris ipecacuanhae. Vomuit perpaucam pituitam, at nil emendatur: ad me defertur, multa et inconcinna loquitur, attamen non ferocit. Febris aſſidua vario tempore exacerbata, et ſub hiſce exacerbationibus deſipientia maior.

Sanguinem compluribus vicibus detraxi, modo bonum, modo craſſa phlogiſtica cruſta coopertum, atque ex venis variis, pedum, brachiorum, et iuguli. Sanguiſugae ad tempora, veſicantia nuchae, poſca capiti adplicata. Verum ſub horum uſu deſipientia in ferociam abiit aſſiduam: febris magna, tendinum ſaltus; atque per vices accedens triſmus.

Hac methodo cum proficerem nihil, reducere humorum impetum ab encephalo volui ope purgantium leniorum. Sed nec ita profeci quidquam. Aegra aeque ferocit, attaman minus febris, ſed virium iacturam mollities pulſuum teſtabatur. Mutato conſilio ad nervina, et camphorae doſes largiores ventum, cum eius remedii vim in non abſimili morbo clamorum Scriptorum obſervationes quaedam nobis facerent teſtatam.

Poſt diuturnum horum uſum delirii ferocia primum, dein etiam lucidis intervallis diſtingui:

tandem apta, concinnaque loqui, ſed immodica garrulitate, cui ſi diutius indulgere permittebatur, ferri denuo mens exlex coepit, et ad ineptias divagari; aegra nihilominus obambulante, caeteriſque actionibus ad modeſtiae normam compoſitis; atque ita diutius fatuitatem inter, et mentis ſanitatem ambigebatur. Demum cortice peruviano, et foliis aurantiorum eſt uſa.

Exactis tribus menſibus, crurumque oedemate, quod ſub ultima morbi tempora acceſſerat, depulſo, ſanata domum repetiit, ſed ita, ut poſſim dubitare, ſecunda valetudo medicinae, an corporis beneficio contigerit.

Tres adhuc hiſtorias narrabo, etſi complures ſupppetant mox enarrandis conformes, ſed quas ob id ipſum non proponam. Collectae obſervationes, et numero plures, et eventu diverſo in re non diverſa huic mentis agritudini exactius intelligendae forte quid lucis affundent.

Ita poſthac confidentius perſequentur hocce
parietibus textum caecis iter.

Faber ille ferrarius, qui Nro. 11. decubuit, pulchram nobis in hanc rem obſervationem dedit. Fuerat is annorum 44. lacertoſus, corpore breviori, ſed denſo, atque compacto. Noſocomium adiit 13. Junii 1778. aitque, ſe iam a ſe diebus laſſum eſſe, minus appetere, levique per vicos, maxime vero ſub veſperam, horrore perſtringi; ob haec ipſa incommoda nudius tertius Medici cuiuſdam ſuaſu brachii venam ſecuiſſe. Nihil emendatum eſſe; quin potius tremorem mox ab educto ſanguine acceſſiſſe totius corporis (tremebat totus cum haec narraret, quemadmodum ſub acceſſione febrili ſoleat); huc uſque nondum praeter morem decubuiſſe, atque operi fabrili, moroſius tamen, vacaſſe.

Pulſus habuerat a ſanitate vix abundantes, vibratos aliquantum, modiciſſime acceleratos. Nulla guſtus aliena conditio, et lingua leviſſime ad radicem albeſcens, mens firma, et ſermo promptus: alacritas: in ſudores fuiſſe per hoſce valetudinis adverſae dies proclivem aiebat, et urinas paullum magis, ac ordinario tinctas.

Aiebam adſtantibus, febrim eſſe perquam exiguam, febris biliosae ſolum rudimenta: rem probabilius poſſe totam componi remedio leviter ſalito, blandiſſime alvum ſollicitante, potu aquoſo, mellito, poſtea.

Eum diem in ſeram uſque noctem, quemadmodum narravi, tranſegit.

Altera die, (14. Junii), eum aegrorum cubilia peterem, procul clamores audio late ſonantes; mox hominem furiis agitatum ipſummet video, qui vinculis cohiberi, ob inſolens robur, vix poterat. Aiebant cuſtodes, nocte fere media repente furere coepiſſe, horaſque noctis reliquas vociferatione aſſidua turbaſſe; vincula ſat firma aliquoties perrupiſſe, multa undique iniecta manu vix potuiſſe coerceri; non vidiſſe ſe ullum a multis retro annis, qui tantis viribus polleret, neque tantopere efferatum. Sudores profuſi, aſſidui, toto corpore depluentes; pulſus vibrati; urinarum conditio me latet, cum aeger lectum comminxerit.

Illico tria grana tartari emetici exhibeo; non vomit, non deiicit, nec ulla ratione a minuta hac doſi affici videbatur,

Exacto horae unius ſpatio portionem emeticam octo granis tartari emetici foetam ita propinari iuſſi, ut dimidiam portionem modo abſumat, alteram exacta dimidia primum hora, ni prima

doſis propoſito reſponderet. Foemina aegrorum cuſtos potiunculam propinat, quam aeger, vinum eſſe exclamans, ita avide ingurgitabat, ut, aeſtimatione facta, ſeptem grana tartari emetici hauſerit uno fere hauſtu. Cuſtos, utut dividere portionem iuſſa, hac prompta bibendi voluntate uti voluit, atque ita plus, quam mandaveram, ingeſſit, verum.

—— —— — *ut ſaepe iam in multis locis*
plus inſciens quis fecit, quam prudens, boni,

ita etiam nunc auſpicato his error contigit, ter enim bilioſa vomuit, ter deiecit. Manabant uberrimi ſudores. Mox remittere furor, placide dein, et muſſitando delirare. veſpera appetente indormire per vices, et tandem compluribus horis ſomno non interrupto, tranquilloque ultra mediam noctem ſoporari. Verſus auroram diei 15. Iunii evigilat, reducta mente, et prorſus ſana.

Ex eo tempore decocto tamarindorum, radicis gramini, taraxaci, cichorei, et tartari cremore uſus, ac paucos poſt dies ſanus ad ſuos redii: valetudine, ut poſthac innotuit, conſtanter bona (*).

Autumno anni 1778. Famulus Jlluſtriſſimae Comiti de B** in noſocomium ſuſceptus eſt mente lapſus, et furens. Quatuor, an quinque, die-

(*) Gaudeo, me huius curationis testem, egregium *Carol. Guglielm.* NO-E posse compellare, quem ob praeclaras integerrimi animi dotes, ob eruditionem multiplicem, in artis spes et incrementa natum, Viennae tunc amabamus, nunc vero Augustae Vindelicorum commorantem invitissimi desideramus.

bus antea, cum multum hinc inde curſitando incaluiſſet, et cereviſia immoderatius ingeſta ſitim reſtringueret, mox capite doluit, et friguit per vices, et praeter morem. Doluit quoque thorace dextro ad coſtas ſpurias, dolore pungente, non valde intenſo, et ſine tuſſi: non decubuit.

Inſtituta phlebotomia, atque extracto coriaceo ſanguine, non iuvabatur. Linguae et guſtus ea ratio, quam in recte valentibus videmus. Veſperi eius diei, quo ſanguinem eduxerunt, mente detectus delirat, torvo aſpectu, celerrime rotatis oculis, et quaſi prominentibus cum eiulatu, et oeſtro percitus. Perfluebant ex omni corpore ſudorum rivi, pulſu arteriarum vix citatiore, veruntamen vibrato. Fit altera venaeſectio eadem veſpera, quae ſanguinem aſpectu bonum dedit, ſed aegrum non levavit. Noctem inter furias exegit cum interdiu cicuratius deliraſſet.

Altero delirii die circa meridiem nobis committitur; iis horis, meridianis nempe, cum domo efferreretur, in via reſipiſcere aliquantum incoepit; ut adveniens et apte loqueretur, et quod initium morbi fuerit ad id uſque tempus, quo mentem amiſerat, adamuſſim referret. Nondum integra hora ab adventu in noſocomium praeteriverat, cum denuo fureret, pulſu forti, pleno, vibrato, ſed vix praeter ordinem accelerato; inter aſſiduos ſubſultus tendinum, et ſudores largos.

Sanguinis ex nocte perparum dextraxi, viſurus, et quomodo phlebotomiam ferat, et quae conditio ſit eiuſdem emiſſi. Eum cruſta phlogiſtica carentem vidi, et ſuperficie laetiſſime roſea.

Mulſam et poſcam adiecto ſale medio mitiori frequenter, et affatim propinavi, atque iniecto clyſtere alvum ſollicitavi.

Cum eo tempore, quo pridie mitius delirarat, videlicet meridie furor adeo non remitteret, ut potius novis auctibus creſceret, grana quinque tartari emetici ex quatuor unciis aquae haurienda dedi. Ter inde ſtomachum exoneravit, nauſea gravem, ventrem ſexies. Bilis vomitu reiecta eſt flava, et amurcoſa, ſed mole non maxima; bilis etiam alvo ſeceſſit longe copioſiſſima, morbi fax, et origo. Mox cicurari aliquantum, et tractabilior eſſe; dormire tandem, ſomno ea veſpera inque multam uſque noctem producto, inter exiguos, rarioreſque tendinum, et digitorum luſus, Poſt mediam noctem evigilat, ſui pleniſſime conſcius, et compos.

Ab eo tempore mens, quam rectiſſime valuit: ſudores imminuti tandem nulli fuerunt.

Uſus eſt decocto radicum graminis, taraxaci tamarindorum, et tandem, elapſo non multo tempore, domum abiit; etiam nunc, dum haec e pugillaribus excerpo, plane ſanus.

Id addo, hominem ante aliquot annos gravi terrore perculſum fuiſſe, tuncque etiam convulſum: ſed et antea, et poſthac ſanum vixiſſe.

Famulus Baronis P** 37. annorum die 17. Decembris 1778. mane laſſus, et capite dolens inhorruit; pituitam ſuapte vomuit; intercurrente per vices fugitivo calore. A meridie commodius valere videbatur, obambulabat, guſtum equidem non depravatum, at anorexiam, queſtus.

Meraciorem cereviſiam et eius largiores hauſtus amaſſe, ad crapulam uſque, Domeſtici teſtabantur.

Haec incommoda quotidie recurrebant, donec die 21. Decembris Medicum accederet, qui herili, totiuſque familiae valetudini curandae prae,

erat, is pulveres ex ſale medio et rheo confectos praeſcripſit, per vices abſumendos.

Die 23. Decembris a meridie idem Medicus ad aegrum accitur, totis artubus trementem, ſiticuloſum, et capite valdopere dolentem; cum pulſu duro, pleno, atque accelerato. Alvum a ſale medio, et rheo aliquoties fuiſſe motam comperit: oris amaror nullus; nullae nauſeae. Mox ſanguis eductus eſt, cruſtam poſtmodum phlogiſticam exhibens: remedium refrigerans, nitroſumque propinatum. Cum morbus ad veſperam intenderetur manifeſto, alteram iam multa nocte phlebotomiam inſtituunt, ſanguine corium phlogiſticum denuo formante. Copioſus limonadae potus dabatur: nox abſque ſomno, et inter deliria, exacta.

Die 24. Decembris mane convellitur. Veſicantia ad ſuras applicantur, et mixtura ex ſpiritus ſalis ammoniaci, aceto ſaturati, drachma una, ſyrupo papaveris albi, et aqua ſtillatitia conveniente propinatur. Delirat aſſiduo, et cum furore; niſi forte Herae aut admonentis, aut increpantis, conſpectu reſipiſceret aliquantum, et componeretur: nox inſomnis, et cum furore.

Die 25. Decembris meridie ad noſocomium deducitur. De morbo interrogatus apte, atque omnia exacte uſque ad id temporis, quo mente labi coepit, narravit, et tremuiſſe ſe totis artubus per omne hoc morbi tempus, tremens addidit. Nunc vero frequenter ſibi poplites quaſi ſuccidi, velati iamiam lapſuro. Conditio linguae et faucium quemadmodum in ſanitate; ſed pulſus fortes, et pleni, vibratique cum aliqua celeritate, et uberrimi ſudores aderant.

Etſi cuncta concinne atque ex ordine, quem-

admodum geſta fuerant, referret; nihilominus aſpectu, ſermoniſque inſolita promptitudine a ſana mente alieni quid attonitique, atque etiam rerum ſuarum incurſi, prodebat.

Brevi morbi hiſtoria vix abſoluta, cum in plura volueram accuratius indagare, delirare furioſe coepit, furore veſperi, noctuque intenſiore. Ad nos venienti veſicantia detrahi curavi.

26. Dec. aegrum aſſidue, ſed mitius, furentem inveni, eumque, quod antea recuſavit, ſtrenue bibentem. Alvum noctu bis poſuit. Collecta ſtudioſe atque aſſervata urina ſedimentum lateritium, aut potius cinnabarinum depoſuit. Pulſus et ſudores, ut pridie.

Horis antemeridianis grana quinque tartari emetici in quatuor unciis aquae ſoluta dedi, atque uno hauſtu potanda. Vomuit inde ſexies pituitam non copioſam, cum pauca bile: quaternis ſeceſſibus multae bilioſae faeces excernebantur. A vomitu mitius delirare et taciturne, ac quaedam ſubinde quaſi mentis reverſurae ſigna dare. Qui antea lectum conſpurcaverat, iam nunc excipulum periit, atque matulam lotium miſſurus. Urinae quaedam iumentoſae erant, quaedam vero propemodum naturales, aut a naturalibus intenſiore ſolum flavedine differentes. Lingua per vices areſcebat. Sudores, et pulſus hucuſque nil mutabantur. Potus multus ex aqua ſimplici, aceto et melle. Noctem placide delirans et inſomnis exigit.

27. Decembris mane vomiturit, vomitque paucam pituitam; quietior eſt, atque ita compoſitus, ut manibus ſubinde liberatas potuerit a vinculis dari; ſubinde etiam apte reſpondet, delirio licet identidem recurſante. Urinae et pulſus iidem: Iidem etiam potus medicati, adie-

cto nitro et tartari cremore. Hac veſpera cum denuo inquietior, quin etiam ferox, redderetur; pulſu pleniſſimo, vibratoque, undecim uncias ſanguinis detraxi, qui cruſtam plumbeam, tenuem, modice contractam, et ſerum multum atque caeruleo-virideſcens monſtrabat. Ea nocte ad ſingulos potuum refrigerantium hauſtus pituitam non paucam leviterque vireſcentem vomebat. Nox inſomnis, inter ſermones ineptos, ſed abſque furore.

Die 28. Decemb. mane dormit, remotis vinculis, mente conſtat, laſſitudinem magnam, ſitim, et guſtum vitiatum quaeſtus: peraro haeſitare videtur, quaſi denuo mente lapſurus. Circa meridiem eius diei emeticum denuo propinabatur ex ſcrupulis duobus ipecacuanhae, et grano uno tartari emetici paratum. Inde decies multa, biliosa revomuit, deiecit: mens inde perfecte ſana; febris vix ulla; levis tremor artuum; ſudores exigui.

29. Decembris nulla febris, mentis ſanitas perfecta. Nullus ullibi dolor, lingua humectata, leviter albeſcens, urinae croceae. Decoctum ex radice graminis, taraxaci, et fructibus tamarindorum cum ſucco citri et ſaccharo.

30. Dec. nox bona, apyrexia plena. Remedia eadem. Per vices e lecto ſurgit.

Locus ille, quo de ſede prenitidis diſceptatur, atque eidem medendi ratione, magnus eſt hercle, et a non paucis vexatus. Quibuſdam enim phrenitides viſebantur encephalo inflammato; cum aliis eiuſdem viſceris inflammatio non infrequenter occurreret, etſi aeger, quamdiu in vivis erat, non deliraret. Non raro nihil omnino quod accuſares, aut nihil ſaltem, quod non alibi ſaepius, quis

praegreſſa phrenitis eſſet, conſpectum fuerit, intra calvariam reperiebatur, ut phrenitide mors fuerat.

Non unam eandemque ubique ac ſemper eſſe phrenitidem arbitror, nempe non unam ſemper, eandemque phrenitidis cauſam, nec cauſae ſedem.

Diverſas dantur febres phreniticae, seu phreniti-des, quod exemplo illuſtratur.

Febres phreniticas aeque inter ſe differre exiſtimo, ac febres *ophtalmicas*, *anginoſas*, *pleuriticas*, *peripneumonicas*, aliaſque; quae quantum et geneſi, et medendi ratione diſcrepent, alibi eſt abunde dictum. Amabo enim, ſi ophthalmiam videas, ruborem oculi nempe, doloremque cum motu febrili, num eadem ubique aegritudo erit? nonne haec febris *ophtalmica* (ſi fas ſit hac compellatione uti) diverſas habere origines, cauſſaſque poteſt, et diverſam exigere ob id ipſum medendi methodum? Febris ophthalmica *inflammatoria* eſſe ſolet, in aliis *ſeroſa*, *rheumatica*, *gaſtrica*, *seu ſaburralis*, atque in aliis denuo alia.

Ea ipſa ratio etiam in phrenitide obtinet, morbo videlicet ſaepius differente.

Quodſi forte curanda quaedam febris occurrat, quae more phrenitico mentem turbat, male ſolum plerumque delirium ſpectamus, quaſi is morbus princeps eſſet, et non potius febris cuiuſdam quoddam accidens non neceſſarium.

Has, quas ego videram, phreniticorum febres, fuiſſe aut *bilioſas*, aut *inflammatorio-bilioſas*, exiſtimo eventu poſſe probari; atque hanc ipſam ſpeciem phrenitidis eſſe idcirco multo frequentiorem, quod et ipſa princeps febris, gaſtrica nempe, prae ceeteris febribus fit multo crebrior, annis omnibus, atque etiam per omnes terrarum tractus.

Dum huius phrenitidis ſedem (de hac enim

Quanam ratione saburra

ventriculi encephalon afficiat.

ſola loquor) cuius hic exempla retuli, in abdominis ſaburra ſtatuo, non id dico, rationem me noſſe, qua ventris illuvies valeat encephalum turbare; fortaſſe enim nihil omnino morboſae materiae ad cerebrum ablegatur, ſed aegrotante ventriculo ob inexplicabilem quemdam conſenſum encephalum aeque aegrotabat; fortaſſis etiam id fit, quod in ophthalmia bilioſa ac ſaburrali accidere ſaepe videmus; quod aeque evenire in eryſipelate ſolet, morbo nempe ex ventris illuvie nato. In his enim morbis, quorum uterque natales ex abdomine deducit, particula materiae, decerptae nempe ex abdominali ſaburra, ad oculos dimittitur, aut ad locum eryſipelate tentatum: videmus enim rubentes oculos, et acrium lachrymarum imbres, atque eryſipelas ipſo aſpectu docet, materiem alienam eſſe aegrotanti loco infixam.

Huius ergo phrenitidis ſedes concipere fortaſſis *binas* poſſumus, in praecordiis unam, infatuante humore, biliformi, putrido, aut qualicunque farctis; atque alteram in ipſo encephalo, quod eiuſdem dementantis materiae particulam, ut veterum phraſi utar, atraxit.

Videre igitur in cerebris demortuorum et vaſa infarcta, et rubores praeter morem, et alienos larices frequenter licebit, etſi morbus in infimo ventre ſuum habuerit promptuarium, ſuamque penum; ignis ſacri, atque ophthalmiae ſaburralis exemplo.

Emeſis ſuo tempore, iiſque, quae antea acta eſſe oportet, praemiſſis, inſtituta, et ventris ſaburram eliciet, novaeque metaſtaſis generandae, aut prioris alendae anſam reſcindet, et ipſam forte materiem e ventre aliorſum iam dimiſſam, atque alicubi pertinacius adhaerentem, ſubmovebit,

concuſſu ſalutari corporis totius, aut largo ſudorum proventu, hi enim ab emeſi ubertim manant.

Unde diviſis phrenitidis ſis repetenda

Verum quoſcunque haec res explicatus poſcat, is ſemper veluti canon, atque regula obtinebit, a qua impune deflectere non licebit: *inquirendum eſſe in febrium indolem, easque, miſſo non neceſſario ſymptomate, directe eſſe oppugnandas.*

Atque id non ſolum in febribus phreniticis facto opus eſſe exiſtimo, ſed etiam in omni alia quacunque febre, quam eminens quaedam affectio topica comitatur, angina, pleuritide etc.

Symptomatis cuiuſdam apparens magnitudo plerumque Medicum inauſpicato abducit a contemplanda febris natura, et eum in ſe totum convertit, inſolentia rei, veluti monſtro, perculſum.

Epicriſes phrenitidum antea narratorum.

In phrenitidem *apparenter* eandem, *re* diverſam, eidem plerumqne methodo ſubiicimus, errabundae potiſſimum, atque incongruae; qualem nempe illam eſſe oportet, quam nulla morbi determinata notio regit.

Ipſe non eandem in quinque phreniticis medendi viam inſtiti, etſi debueram; in morbo nempe, prout is mihi offerebatur, his quinque vicibus eodem.

In prima aegra leniorum purgantium uſui, eoqua protracto confiſus ſum, ea nempe ex opinione, id aeque confici atque etiam tutius purgante poſſe, frequentius propinato, quod vomitorio.

Purgantibus, utut antiphlogiſticis, morbos evidenter ſaburrales efferari vi, atque intendi non raro; quos emeſis, ſi ex ſimillimis, et quam plurimis caſibus iudicium formare liceat, repente ſuſtuliſſet.

Attamen id etiam obſervavi, febres quaſdam alias, aeque ex ventris infimi ſaburra natas, miti pharmaco alvum pluribus diebus movente fuiſſe ſublatas.

Inde eſt, cur non exiſtimem, eſſe indifferens, an emetico, an vero purgante in febre ſaburrali utamur, nec alterum poſſe alterius vices ſupplere.

Diſpicere igitur oportebit, an materies *ſurſum*, an vero *deorſum* turgeat.

In cura huius aegrae debueram miſſo delirio in morbum principem, febrim nempe ſaburralem inquirere, eique a fronte occurrere. Non enim commentitia lex eſt, neque a veterum placitis deflectens: *morbi iugulum premendum eſſe, non circumeundum: ſed cautos eſſe, atque oculatos oportere, ne forte iugulum putemus, quae ſolum aut manus, aut pes foret*.

Phrenitis eiuſdem aegrae, poſtquam febris deferbuit, in maniam convertebatur, delirium nempe apyreton.

phrenitidis in maniam converſio.

Quidam, qui maniacis olim non paucis medebatur, eiuſmodi mihi narravit, unde collegi, pleroſque maniacos initio *Phreniticos* fuiſſe, utut ob febrim obſcuriorem (ſi febrium notas ex pulſu fere ſolo captamus) iam inde a morbi principio *Maniaci* dicerentur, et febris expertes.

Id etiam aſſerebat, ſe multos, et fere omnes recentes maniacos ſanaſſe, cum multo ſolvente potu praemiſſo, et phlebotomia una aut pluribus, infatuantem fomitem ex eorum ventriculis evulſiſſet. Atque ea in re patrum noſtrorum conſuetudinem ſequebatur: fuit enim antiqui moris, delirantium animos helleboro detergere.

Al-

Altera Iuvencula febre laborabat manifeſto bilioſa; ſive ad Medici, qui prior aegrotae curam geſſit, aſſertum attendas, hominis exercitati: ſeu id ſpectes, quod febris certis, demenſiſque momentis accreſceret, atque iterum modice subſideret.

Emeſim ab eodem Medico concitatam non ſuffeciſſe, mirari deſinet, qui noverit, illam parciſſimam fuiſſe, et ab exigua vomitorii doſi factam et in corpore ad vomendum non praeparato, tanta igitur aegritudine minorem.

In noſocomio vero periculoſam medicationem ſubiit. Copioſo equidem atque apto potu materies vitioſa, et morbum committens diluebatur; at, quod via et breviſſima, et tutiſſima, eam totam eveheret, nil fuit.

Miſſo non pauco ſanguine, et exantlato syſtemate venoſo arterioſoque, alienus isque dilutus humor intra vitae hoſpitia receptus univerſum corpus oberrabat; donec tandem ad varia cola errabundus ferretur, atque aut artis ſtimulis, aut medicatricis naturae vi a tergo pulſus diverſos ſibi exitus ac fugam quaereret, moroſam quidem ac tardam, neque ſine omni prorsus deſertae ſtationis damno.

En criſin difficilem, ſaepe inadaequatam, et mille periculis implicitam.

Qua phrenitidis ſpecie tres reliqui phrenitici laborarint, prompta medendi ratio, et eventus docet.

Id ſolum difficile videtur, ut adcurate determines, an vera, atque inflammatoria phrenitis ſit, an vero sympathica, aut etiam aliunde proveniat.

Etſi enim in scholis Medicorum phrenitidum diſtinctiones adcurate tradantur, earundem tamen

diagnoſis penes lectos aegrorum non raro anceps reperitur.

Ambigua ſunt inflammati encephali ſigna.

Quippe multa, quae inflammationem praeſentem indicare dicuntur, eamque encephali praeprimis, decipere visa ſunt non raro.

Ut a pulſu initium faciam, is saepe durus et vibrans inventus eſt, etſi nulla praeſens inflammatio fuerit; atque alia vice debilis et mollis, ubi phlogoſis encephalo profunde inſidet.

Aetatem viridem, et caleſacentium uſum, ſicubi in eodem homine ſebriente, ei phrenitico concurrant, inflammatoriam phrenitidem indicare nemo facile dubitabit. Verumtamen aegri noſtri omnes aetate floruerunt, atque unus eorum cereve meraca, et vino abuti ſolebat, etſi nullus eorundem inflammatione encephali laborarit.

Cephalalgias validas phrenitidem veram antecedere afferunt; quod quidem ut ſaepe fieri non nego, ita semper accidere inficior, contrarium doctus. Cephalalgia gaſtrica, febrium bilioſarum, putridarum, malignarumque comes plerumque prae caeteris ſaeva eſt, atque ex hac ipſa dolorum intenſione non raro eiusdem indolem et cauſam dignovimus, nullatenus inflammatoriam.

Immoderatus vigilias, quas inter *vere* phrenitidis causas *Boerhaavius* recenſet, bis vidi *spuriam* fecisse.

Faciei rubor et turgor, atque oculorum pars alba velut sanguine ſuffuſa plethoram et inflammationem non raro notant; at vero eadem symptomata in quam plurimis febribus, bilioſis, putridis malignis a me fuiſſe frequentiſſime conspecta, fidenter aio.

Adde etiam illud, deeſſe nonnunquam notas omnes, quae corruptam atque acrem bilem

circa

circa praecordia haerere, comuniter docent.

Non haec idcirco prolata velim, ut haec accidentia in determinanda phrenitidis indole negligantur, sed ne in formanda diagnoſi difficillima iiſdem *solis* fidamus.

Tempus anni, morbi congeneres, eorum adcurata cognitio, quae delirium praeceſſerunt, morbi remiſſio per vices, iuvantium et nocentium notitia, ſcientia, earum rerum morborumque, qui *paſſim*, et *caeteris frequentius* eveniunt, et facultas quaedam vel occultiſſima dignoſcendi, uſu comparanda, verbis non deſcribenda, medentem melius inſtruent, quam ſcholarum praecepta.

An, et quomodo condi poſſit practica phrenitidis diviſio?

Diviſionem phrenitidis accuratam, et quae omnes delirii febrilis ſpecies complectatur, ſtatui nullam poſſe exiſtimo; quemadmodum nullum quoque febrium partitionem habemus completam, neque habere poſſumus.

In tanta enim febrilium cauſarum infinitate, quarum ſingulis reſpondebit *ſua* humorum, ſolidorumque craſis vitiata, et *ſua* febris, neceſſum omnino erit, febres eſſe non ſolum innumeras, ſed etiam ſummopere ab se invicem differentes.

Iam vero vix ullam febris ſpeciem dari puto, quae non aliquando encephalon quacunque ratione afficiat; aut dolore, eoque vario, aut functionem eiusdem laeſione varia; atque vix ullam febris ſpeciem, quae non aliquando ſub certis quibusdam conditionibus encephalon ita afficiat, ut aeger *phreniticus* dicatur.

Erit ergo phrenitis symptoma quoddam commune quam plurimarum febrium, inter ſeſe ſummopere licet differentium; quemadmodum id de calore, frigore, cephalalgia, ſiti, ſudore, aliisque

comunibus ſebrium non neceſſariis accidentibus dicimus.

Quemadmodum ergo in ſebrium partitione non omnes omnino ſebres complectimur, neque ob dictam rationem complecti poſſumus, ſed ſolum *quaſdam*, *easque cardinales*, *ac primarias* ſtatuimus, reliquas vero in partitione non expreſſas ad eam ſebrium cardinalem reducimus, quacum aliquam quoad cauſſas, decurſum, et maxime quoad methodum medendi analogiam habent, reducere ſolemus, ita etiam agendum reor in phrenitidis partitione.

Non id ago, ut phrenitidis partione hic dem; ſed ut, quid difficilem eam reddat, quidve in ea ſtabilienda ſit obſervandum, oſtendam.

Ineadequatae plerorumque Auctorum diviſiones et diffinitiones phrenitidis.

Hinc, qui vel in ſolo encephalo inflammato phrenitidis cauſſam quaeſivere, morbum latiſſime patentem nimis arctis limitibus circumſcripſere; aeque ac illi, qui eandem, encephalo ſano, ſub ter praecordia locarunt, ſed neque ii phrenitidi omnem ambitum complexi ſunt, quibus placuit utramque hanc phrenitidis ſpeciem ita admittere, ut aliam nullam agnoſcerent; cum pluribus, quam, binis ſolum his locis, ſupremo atque infimo ventre, diſcludi infatuans cauſſa poſſit, eaque ipſa ſummopere differentis indolis eſſe, et diverſiſimo modo mentem laedere.

Idcirco differre phrenitides debent, pro ut et *locus* phreniticae cauſſae, et eius *indoles*, et infatuandi *modus* differt.

Cum hae praenitidum differentiae negligerentur, idemque ſemper et ubique morbus ſtatuerunt, ubi mens febrientis erat diutius emota; id accidit, ut Auctore diverſimode de morbi ſede, cauſſis, et accidentibus, ac medendi ratione opina-

narentur, et quam maxime pugnantia proferrent; ſuis ſingulis obſervationibus conſiſi, et extiſpiciis ſubinde docti.

Pleroſque res non *commentitias*, ſed *factas* in medium protuliſſe, lubens concedam, verum in eo lapſos eſſe exiſtimo, quod, quae viderint in *paucis*, ad *plurimos*, quin ad *omnes*, tranſtulerint qui cum febre delirarent.

In *definienda* phrenitide aeque disceptabatur; utut, ignorata et morbi cauſſa, et ſede, in promtu fuerat, morbi notionem ex characteribus, qui conſtanter atque in quovis phrenitico, ſenſibus occurſant, haurire,

Verum plerique ex quadam amiaa hypoteſi, aut ex rarioribus obſervatis, definire morbum maluerunt.

Febrim acutam cum delirio phrenitidem nominabis.

Nil refert, quaecunque acutae febris ſpecies, ſit, quae phrenitidem committat: neque ſemper *malignam*, etſi id quibuſdam placere videam, requiri, phreneticorum hiſtoriae docuerunt.

Sed neque ſemper *inflammatoriam* febrim dices, nec inflammatum encephalon in iis omnibus quos phrenitis tenet.

Vix enim febrim acutam novi, quam non aliquando cum delirio viderim.

Quidam thorace ſolum inflammato, alii ventriculo et inteſtinis, phrenitice delirarunt, encephalo omnis phlogoſeos experte.

Encephalon inflammatum cum delirio obſervavi; inflammatum quoque, mente ſana.

Aſſerta mea extiſpiciis poſſum confirmare.

Delirium nec, *aſſiduum* volo, nec *furiosum*, nec tale, quod morbum *inchoet*, ut phrenitis di-

ei queat; quanquam, ſi haec ita ſint, phrenitidem adeſſe, nemo dubitet.

Non enim ex eo, quod *plus minusve* est, morbum adeſſe, aut abeſſe dices; ſed eum ſolummodo *plus*, *minuſque urgere*, *intendi*, atque *remittere*.

Acutae febris proprius aut longius abſunt ab eo ſtatu, quo praeſente *phrenitis* dicitur, eruntque febres quaedam *plus minuſque phreniticae*, *leviter phreniticae*, ſeu *paraphreniticae*, vel vero *phreniticae per eminentiam*.

Neque refert, an inter clamores deliret, ac lacertorum ſuorum vires periclitetur; an vero inter verba ſolum ineptat, tranquillus, aut muſſitando.

Sed neque, ſi ſerius, ac morbo iam progreſſo, delirium accedat, propterea non erit phrenitis.

Verum hae diſtinctiones, utut ad praeſagiendum morbis exitum conferre quid et eius docere periculum queant; nil tamen conferunt, quo poſſis oblatam aegritudinem a reliquis eiusdem ſpeciebus dignoſſe.

Phreunitis amplitudo

Phrenitis igitur latiſſime patet, et aeque late, ac ipſae notio acutae febris.

Et prout ipſa acuta febris varia eſt, et varium eiusdem acutae ſtadium, et varia in vario eiuſdem acutae ſtadio medicina; ita etiam varia erit, et phrenitidis ſpecies, et modo ſanandi; quem idcirco ex curatione febrium repetere oportebit.

Caelius Aurelianus phrenitidem appellat *Alienationem mentis cum acuta febre*, *pulſu parvo*, *et crebro carphologia*, *et crocidismo*.

Verum aliam pulſuum conditionem in phreniticis ſubinde obtinere, *carphologiam* vero, ſeu ſe-

ſeſtucarum collectionem, et *crocidismum*, ſeu fimbriarum ex operimentis decerptionem, phrenitidi definitionem ingredi non poſſe, utpote non neceſſarias nec individuas phreniticorum actiones, per ſe patet.

Nihilominus phrenitidis ſymptomata hic Auctor ferme pleraque, veterumque de eius morbi ſede opiniones, ſtylo licet minime latino, et in ſcriptores, quorum ſententias refert, perſaepe iniurio, ita complectitur, ut lectorum patientia remuneretur.

Sed alias referre phreneticorum hiſtorias mallim, quam confutandis aliorum opinionibus immorari.

Delirium, et acutam febrim in multis obſervavi, qui ex alto delapſi caput alliſerant: ſanguis facta vena eductus cruſtam pleuriticam contraxit.

Diſſecta poſt mortem capita encephalon multis in locis valdopere ſugillatum monſtrarunt.

Quaſdam vero aliorum phrenitides, pariter a vi externa capiti illata profectas, miſſionibus ſanguinis, et antiphlogiſtica methodo ſanavi, eadem nempe ratione, qua validiori contuſioni aliarum partium, quarum periculoſa inflammatio foret, medemur.

Phrenitidis sero intra caput effuso poſt elapsum ab alto.

Die nona Aprilis 1779. Famulus quidam triginta ſeptem annos natus noctu per octodecim graduum ſcalam delapſus eſt, et caput pavimento lapideo impegit. Per aliquot temporis minuta ſenſuum officio caruit. At iis paullo poſt reſtitutis integro biduo se domi continuit, levem carebariam, et vulnus queſtus, quod dextro capitis lateri inflictum multum ſanguinis fudit, et pollicem longitudine exaequans ibi loci viſcebatur, qui medio oſſi parietali reſpondet.

Die a lapſu tertia tremere artubus vehementius coepit (rremebat enim iam a multis annis, quod olim tinctor pigmenta ſaturnina plurimum tractare), et inter aſſiduos calores, febrimque delirare: delatus in noſocomium cum furore inſaniit. Specillo exploratum vulnus ad os ipſum non pertingebat.

Inciſa vena eſt ſemel iterumque: eductus ſanguis in craſſam, tenacem, et obſolete flavam cruſtam coivit. Clyſteri alvus mota, et emulſum, in quo aliquid ſalis amari, et mannae diſſolvebatur, propinatum. Pulsus validi, duri, accelerati, et calor febrilis.

Die quarta cum inſania ferox, et febris incrementa caperent, vulnus altius inciſum eſt ad oſſis uſque ſuperficiem leviſſime fiſſam. Trepano perforare cranium placuit, ubi extimam eiusdem ſolum laminam fiſſam videramus, fiſſura ultra diploen non penetrante. Nihil humoris e ſuis vaſis effuſi comparuit. Noctu delirium furioſum, et febris.

Die 5. denuo trepanon applicatum, ut amplior redderetur oſſis perforati plaga. Nil alieni repertum. Delirium aſſiduum et furioſum cum febre.

Die 6. mane menti reſtitutus ad interrogata apte respondet, et mitiſſime febrit.

Die 7. et 8. mens integra, et febris vix ulla; alvum his diebus facilem habuit crebro enemate ſollicitatam.

Die 9. de novo incaleſcere, febrire et delirare coepit. Sanguis miſſus corium pleuriticum exhibuit: non levatur.

Die ſequenti moritur.

Ablata olla cranii inter duram, et piam menin-

ningem per omnem late ambitum inſignis copia ſeri aquoſi inventa eſt. Caetera illaeſa, nec ulla ullibi encephali ſugillatio; quam tamen in allis, qui alliſo capite periere, toties deprehendi.

Spes forte ſalutis fuiſſet, ſi dura matre initio cruciatim perſciſſa, aquae colligi aut non potuiſſent, aut iam collectis fuiſſet exitus paratus.

Si pathognomicus phrenitidis character ſit ut aeger acute febriens ferme aſſiduo deliret, quaecunque demum febrilis inſaniae ratio ſubſit, non miraberis, opinor, me etiam haec deliria, febrimque ex valido in caput impactu ortam in phrenitidem tribum transcripſiſſe.

Phrenitis a sugilectione encephali poſt lapsum ab alto.

Senex ſeptuagenario maior vegeto adhuc corpore, et ſenectute cruda, per duodecim ſcalae gradus fallente veſtigio cadit. A caſu illico delirat. Vulnus in occipite paullo infra ſuturam lambdoidem, ac ſiniſtrorſum pollicis unius longitudinem aequans, ibique os denudatum adparuit. Per aurem ſiniſtram, et nares aliquid ſanguinis ſtillabat. Eum diem domi ſuae abſque auxilio, et inter deliria exegit.

Die altera ad noſocomium deportatur delirans, ac inter inconditos et motus et clamores; pulſu pleno, fotri, duro vibratoque, at iuſtam in ſanis celeritatem vix excedente. Incaluit praeter morem. Αλυσμος, et exſilitio frequens e lecto.

Examinatum vulnus: nulla initio laeſio cranii in conſpectum prodiit. Sanguis detrahitur aliquoties, alvus iniecto enemate, et antiphlogiſtico purgante proritabatur, verum perpauca, et moroſiſſime ſuceſſerunt.

Ea die, et ſequenti nil emendatum eſt, peius habuit, febris augebatur.

Vul-

Vulnus producere ſectione placuit; fiſſura cranii detecta moritur.

Fiſſura cranii paullo infra ſupremum oſſis occipitis marginem incipiens per latus ſiniſtrum decurrebat ad foramen usque occipitale, quod et ipſum erat diffiſſum.

Inter calvariam, et duram matrem iuxta ductum fiſſurae pauxillum effuſi, grumoſique ſanguinis exiguam taeniam referentis, pluſculum vero ſanguinis non coagulati in ipſo foramine occipitali offendebatur.

Cerebellum totum amplioribus vaſis, et atro ſanguine turgidis perreptebatur, omnesque eius anfractus, ſi eoſdem explicueras, ſanguinem habuere effuſum, atrum, grumoſum; ipſam inter cerebelli ſubſtantiam, et piam meningem ita retentum, ut nullibi copioſius colligeretur, ſed difuſus per omnes cerebelli maeandros graviſſimam potius ſugillationem referret, et piae matris, et ſuperficiei cerebrinae.

Hemiſphaerium cerebri ſiniſtrum totum nigrescentibus, ampliſque ſugillationibus et vaſis atro cruore tumidiſſimis commaculatum.

Lobus eiuſdem emiſpherii anterior hanc, quam dixi, ſugillationem, multo graviorem habuit partibus caeteris quibuscunque.

Anfractus omnes eiusdem hemiſphaerii, ubi eosdem ab ſe invicem dimoveras, effuſus cruor coagulatus inter piam meningam et cerebri ſubſtantiam haerens opplevit.

Haemiſphaerium dextrum qua parte medio bregmati reſpondet, plagam orbicularem, pollicis diametro ſugillatam, et atram, ibique loci intra aufractuoſos cerebri ductus atrum quoque ſanguinem exhibebat.

Fa-

Famulus quidam quadraginta circiter annos natus Medicum accedit, laſſitudinem, et minorem ab aliquot iam diebus appetitum queſtus. Suasum eſt, ut ſale amaro ventrem purget: melius habuit. Elapſo octiduo redit, aitque minui de novo deſiderium cibi, et ſubinde parum bilis ſuapte vomere, corpore quaſi a laboribus defatigato. Exibebatur mixtura ſolvens; ſalina, vomuit frequentius. Cum alvum poſiturus latrinam peteret, indeque in cubiculum rediret, in limine concidit; alliſo in acutum ſerramentum capite, regioni temporali ſiniſtrae vulnus inflictum eſt digiti longitudine, quod ultra integumenta quaſi cultro diſſecta non penetrabat. Subtus et circumcirca ſana omnia et tunc videbantur, et a morte reperta ſunt. Impos mentis per aliquot momenta humi iacuit, crebrius modicam aeruginem vomitu reiectans, et ſanguine multo ex vulnere manans. Accerſitus prior Medicus propinato quodam hauſtu vomitum cohibuit. Mens plene rediit haud multo poſt, vulnus exploratum, ac deligatum eſt, et ſanguis e brachio ductus. Aeger commode valere viſus eſt.

phrenitidis, fortaſſis ſym-pathica, poſt casum.

Veſpere cum recte ſe habere, et die proximo conſueta munia obiturum ſe diceret, repente totus convellitur. Phlebotomia larga fit, et clyſter iniicitur. A convulſione delirium, furorque, et exiliendi conatus validi, aſſidui. Ante mediam noctem denuo ſanguis extraitur, idem furor, et iactitatio eadem.

Die altero (cum duodecim fere dies exacti eſſent, ex quo prima vice Medicum acceſſerat innappetentiam queſtus) circa meridiem ad noſocomium deportatur, in quo tranſacto inter furores, febrimque magnam nychthemero, primo

con

convulſus, dein toto corpore obrigeſcens moritur.

Cum cranium ſerra in orbem circumducta diſſecaretur, parum ſeroſi humoris effluxit, quod intra meninges concluſum, et iis ſerra laeſis promanare, arbitrabamur.

Cranio remoto nihil vitii repertum eſt, ſi maiora meningum vaſa atro ſanguine paululum turgidiora, minora vero quaſi ab iniecto pigmento rubentia excipias. In ventriculis lateralibus perparum ſeroſi laticis deprehenſum.

Nullum omnino vitium intra thoracem fuit.

Hepar, reſerato abdomine plurimum flavebat, et ſuperficie modice inaequali fuit, ac minus, quam in ſanis ſolet, laevigata, atque, ſi contrectabatur, durius, et veluti coctum apparebat: bilis mucoſa veſiculam replevit. Ventriculus amplus, et inteſtinorum tractus omnis profunda, ac lurida flavedine ſaturate tingebatur; multa quoque bile eiuſdem coloris et tenaci, horum viſcerum cavum obliniente.

Reliqua iuxta naturae conſuetum ordinem fuerunt.

Antiquum in potatore (nam hominem mero a multis annis profuſe indulſiſſe, qui eum noverant, afferebant) officinae biliferae vitium fuit, quod in hepate videramus.

Prima ventriculi incommoda a biliosa et tenaci materie profecta videbantur, quibus ſal amarus aliquantum medebatur.

Phrenitidem conſenſualem exiſtimabam potius, quam idiopathicam. Bilioſa enim colluvies, iam antea praeſens, caſu ipſo adaucta atque ferocior facta in caput irrupit, vi illata debilitatum, et morbo opportunius effectum.

Hos

Hos conſenſuales quidem encephali affectus cephalalgias, deliria etc. ſplerumque ſerius, atque aliquot primum a lapſu diebus cum febre ſubortos vidi; cum, quae propria fuerunt ipſius capitis mala, mox ab illata iniuria praeprimi urgerent.

Verum ſubinde contrarium obtinere et ipſe expertus ſum, ab aliis legi conſignatum.

Neque iſthaec humoris bilioſi vis Divi Senis perſpicaciam fugit, qui *L. de vuln. capitis*: *Si vulneri capitis vel ſerra ſecto, vel etiam non ſecto, oſſe tamen nudato, tumor rubicundus, et eryſipelatodes in facie, et in ambobus oculis, aut ſaltem alterutro, ſuperveniat, et, ſi contrectato tumore doleat, eumque febris, et rigor prehendat; caeterum ulcus, ipſum quantum ad carnem, atque ad os pertinet, atque excepto illo faciei tumore partes ambientes ſe belle habeant; denique, ſi nullus in reliqua victus ratione error fuerit commiſſus, eum medicamento, quod per inferiora bilem ducat, opus habere*, teſtatum facit. *Sic enim purgato et febris ſedatur, et tumor evaneſcit, et ſecunda valetudo reſtituitur*. Bilis poſt capitis.

Quam hic afflicto encephalo efferri bilem, elatamque et faciem, atque oculos igne ſacro impetere, Coo teſte, et experientia ſuffragante, didicimus eandem eadem illa in laeſa capita poteſtate, aut phrenitides in aliis generare diras poſſe, aut veternos in aliis, aut apoplexias, aut quodcunque genus convulſionum, atque omnibus hiſce malis *eodem e fonte* manantibus *idem* quoque *remedium* mederi, *pharmacum* nempe, *quod bilem ducat*, nemo opinor, inficias ibit, qui, quam verſatili ingenio hic humor polleat, et diverſiſſimorum in ſpeciem morborum eſſe choragus ſoleat, non ignoraverit.

Digreſſio ad capitis laeſiones.

Sepoſitio paulisper, quem de phrenitide inſtitueramus, ſermone poſtmodum denuo resumendo, pauca quaedam laeſionum capitis exempla narrabo, quae, utut ad praeſens inſtitutum non pertinentia, ſuperioribus nihilominus, cumque aliis aliorum obſervationibus comparata, aliquid forte in re adhucdum obſcura lucis dabunt.

CASUS I.

Vir 38. annorum compage robuſta, et optime valens, 25. Ianuarii ex ingenti altitudine, ex ſecunda nempe altiſſimi aedificii contignatione, decidit, atque in machinam levandis oneribus deſtinatam caput ita impegit, ut transverſus machinae truncus, isque ſat firmus, confractus diſſiliret.

Vulnus ad supremum bregmatis dextri marginem haud procul a ſutura ſagittali, cum eaque ad duorum fere pollicum longitudinem decurens os nudum exhibuit, attamen illaesum.

Senſuum omnium officio compluribus horis deſtitutus iacuit: mox ſanguinem e bracio eduxerunt.

Die altera ad noſocomium deportabatur, ſoporoſus, ita tamen, ut apte reſponderet, ſi inclamaveras. Terſivus dorſi, lumborumque dolor, uti etiam dextri genu quod moveri non poterat, nec abſque dolore contrectari: nihil tamen externae laeſiones adparuit. De capite exiguae querelae. Calor febrilis aderat, et pulſuum robur inſignae, durities, et plenitudo, celeritate vix aucta. Sanguinem copioſum e brachio miſimus, cario poſtmodum pleuritico coopertum. Potus copioſis, antiphlogiſtici, nitroſi propinati.

Manſit illa in ſoporem proclivitas in quintam diem

diem uſque, dolor lumborum vero, et dorſi primo intendebantur, deinde ſenſim mitiores facti ad nucam et ſcapulas migrarunt.

Antiphlogiſticorum et potuum, et eccoproticorum, et enematum uſu circa octavam a lapſu diem dolores et febris evaneſcere coeperunt.

Genu fomento diſcutione emendabatur. Denudato oſſi initio aquam noſtram vulnerariam, cui dein aliquod ſpiritus maſtichini affudimus, vulneri vero ipſi arcaei balſamum applicabamus. Non eſt animadverſa exfoliatio. Vulnus brevi coaluit. Sanus poſt menſis Martii initia diſceſſit.

CASUS II.

Sartor 53. annos natus, Bacchi ſtrenuus cultor, ante annum e lapſu caput vulneraverat: curatus eſt; verum ab eo tempore interiectis longioribus intervallis ſine febre, et placide delirat.

Die 7. Februarii 1778. hauſto vesperi potu meraciori per duodecim ſcalae gradus deſolvitur, alliso capite; ex ore et naribus largo sanguine manabat. Domum delatus de capitis, et potiſſimum hypochondrii dextri dolore querelas movebat: mens conſtabat.

8. Februarii hypocondrium dextrum plus doluit. Oppreſſio thoracis acceſſit. Sitis, iactitatio: noctu dormivit, ſed inter manuum, quaſi floccos capitantium, aſſiduos luſus, mentis conſtantia.

9. Februarii ſymptomatum incrementa, tuſſis, ſternutatio, et inter ſternutandum hypocondrii dolor intenſior, nuncque etiam thoracis.

10. Februarii mane in noſocomium ſuſceptus

do-

dolorem epigaſtrii totius, hypocondrii praecipue dextri, pectoris oppreſſionem, tuſſim, difficilemque tenacis materiae anacatharſin querebatur. Caput non multum dolere conteſtabatur: domi ſuae abſque remediis decubuit: ſenſum functiones huc uſque illaeſae: febris magna.

Sanguinem hac die binis vicibus detraximus. Veſperi inſultus epileptici per intervalla acceſſerunt, ubi oculi ſiniſtri frequentiſſima motitatio fuit, et convulſivi labiorum motus muſculorumque faciei, praecipue in eiuſdem latere ſiniſtro.

Continua ferme maſticatio, etiam extra tempora convulſionum: extra hos epilepticos inſultus mente conſtabat exacte, dolorem epigasrtii ſolummodo, et hypocondrii dextri, atque etiam infimi thoracis accuſans. Alvum eccoproticis, et crebro enemate ſollicitavimus. Noctu frequcntiſſimae convulſiones.

Die 11. Febr. denuo venaeſectio. Sanguis corio pleuritico, craſſo, vireſcenti livido ſemper contegebatur. Mentis praeſentia creberimis epilepſiae inſultibus interpolata. Noctu moritur.

Suprema occipitis pars, qua in apicem excurrebat bregmatis concurſui contiguum, multum atque inaequaliter protuberabat, quod omnibus originarium videbatur, atque a prima conformatione profectum. Paullo infra hoc tuber oſſeum vulnus ſex fere lineas longum, atque tranſverſim inflictum extimum ſolum capitis integumentorum penetravit, illaeſo muſcolo ſubiacente.

Caput, antequam diſſecaretur, exploratum, et in homine vivente, et in demortuo, ſi vulnus hoc leve exceperis, nihil alienum vitioſumque ſenſibus obiecit.

Recluſo cranio, en quantam maximam concipere

cipere vales, rerum omnium ruinam! Os bregmatis ſiniſtrum ita diffractum, ut late hiaret, fracturaque commiſſuram oſſis occipitis contigui transſiliret atque decurreret per ſiniſtrum occipitis latus iam non una, sed in quatuor ibidem alias fiſſuras divisa, quarum una tenuis foramen magnum findebat, ceteris aliorſum excurrentibus et cum hiatu.

Fiſſura unum cum dimidio pollicem longa e bregmate dextro in vicinum os temporum deſcendebat.

Cruor multus in grumos coactus effuſuque in tota baſi cranii, maxime in utroque eiuſdem baſis laterali cavo inter utrumque meningem colligebatur.

Supra et infra tentorium magna eiuſdem cruoris vis fuit, magnaque item cerebellum circumdedit, inter utramque meningem haerentis.

In occipitis fere centro dura meninx ab oſſe receſſit, magnamque hanc inter et ipſum os cruoris copiam invenimus.

Sanguis quoque coagulatus corpori calloſo inſidebat.

Omnem inteſtinorum tractum faturatiſſima flavedine bilis tingebat.

Quas in aliis encephali ſugillationes videramus in hoc aegro omnino nullas; collectiones vero inſignes cruoris grumoſi obſervabamus.

CASUS III.

Operarius 48. annos natus, praeterita aeſtate abſoluto diurnorum laborum penso cauponam intrabat, modico deinde Baccho incaleſcens domum repetiit, per quinque ſcalae gradus devolu-

tus caput impegit, ſenſibus deſtitutus iacuit. Latus dextrum paralyticum erat; ita tamen, ut ſubinde et crus leviſſime commoverit, et brachium. Fit bina phlebotomia

Altera die ad noſocomium deportabatur; ſtertoroſe, cum ſibilo, et labore reſpirans, et febriens magno, pleno, duroque, et accelerato pulſu, et calore intenſo. Ad angulum poſteriorem inferioremque bregmatis dextri per vulneris hiatum os ipſum ad lineas fere ſex denudatum ſpectabatur, et fiſſum in crucis formam. Terebra cranium reſeratum eſt, ubi dura meninge periciſſa multum cruoris effluxit. Nil emendabatur. Venae ſectionibus, enematibus, eccoproticis nil effectum eſt. Febris increvit. Die poſt lapſum tertia ad plures abiit.

In medio occipitis levior integumentorum contuſio fuit. Totius piae matris continuata ſugillatio, maxima omnium erat ad latus ſiniſtrum, verſus encephali anteriora.

Intra anfractus cerebri, et graves fuere ſugillationes, et hinc inde cruoris collectiones. In baſi calvariae ſiniſtra multus effuſus cruor inter utramque meningem colligebatur.

Reditus ad inſtitutum ſermonem de Phrenitide. Phrenitis ad aeſtatis et ignium calore, et abuſu vini.

Ad alia phrenitidem exempla redire iuvat, et abruptum antea ſermonis filum reſumere.

Quidam aetatis conſiſtentis vir, qui duros Cyclopum labores ferventiſſimis aeſtivis horis exercuit, cumque ipſius tempeſtatis, tum ignium vulcaniorum aeſtu incaluit, febrire, dolere capite, tremereque totis artubus coepit, laſſus, vertiginoſus, et elato magnoque pulſu, atque accelerato, cum interim vino ſe largiter prolueret.

Vix in noſocomium receptus, quaſi oeſtro percitus furit. Bina phlebotomia, et oxycrato,

tecto,

tecto, atque umbra ferocientem ſanguinem componebamus. Paucas intra dies reſipuit, atque convaluit.

Murarius 44. annos natus procero corpore atque robuſto, die 6. Aprilis 1779. ad nosocomium venit, aitque, ſe a quatuor iam ſeptimanis catarrho laborare, a novem vero diebus peius habere; dolorem enim punctorium thoracis ſiniſtri paullo infra mammam acceſſiſſe; corpore erecto, et obambulantem aegrotaſſe. Phrenitis an idiopathica?

Morbum flocci facere videbatur, atque ita narrabat, ac ſi leviſſima aegritudine teneretur. Vox prompta, narratio audacula. Pulſus pleni, fortes, non valde accelerati; tuſſis pauca, atque inter tuſſiendum dolor lateris, qualem antea dixi.

In lecto reponitur; fit venae ſectio; potus multi emollientes, tepidi, nitroſi.

Mox vero peracta morbi narratione delirare furiose, tremere, et vociferari incoepit.

Conſequentibus diebus complures venae ſectiones factae ſunt. Corium pleuriticum ſanguis habuit: furor aſſiduus, abdomen tumidulum, et, ſi paullo rudius contrectaretur, doloris ſigna, utut furens, dedit.

Die 8. Aprilis iam devexa ſpiratio ſtertoroſa, ſopor, atque in male ſoporato oculorum conniventia: pulſus duri, vibratique, atque appreſſo digito difficillime elidendi, naturalibus tamen vix celeriores.

Mane die 9 April moritur.

Cadaver, per errorem maturius humatum, nocti effodi curavi, ut in vſcerum, atque in capitis praecipue, conditionem inquirerem.

Vaſa meningis piae ſolito ampliora, et ſanguine pleniora comparebant; erat ita conſtitutum

 hoc

hoc cerebri involucrum, ut, an aliqua eius inflammatio adſit, vel vera; an ſola ſit quaedam vaſorum a ſanguine congeſto *dilatatio non inflammatoria*, qualem etiam in delirantibus, et nullo capitis morbo defunctis non raro vidi, fuerit dubitatum.

Inter utramque, utriuſque cerebri, meningem ſerum ſuerat coloris ſtraminei repertum, atque idem eiusdemque coloris utrumque ventriculum lateralem ita replevit, ut ambo haec cava inſtar abſceſſus pure turgentis extumeſcerent, et fluctuarent.

Pulmonis ſiniſtri dimidium inflammatum. Tenuia inteſtina fere omnia perquam inflammata fuerunt; ampliſſimus ventriculus. Vacua cyſtis fellea; reliqua bona.

Phrenitis a cerebelli abſceſſu, et pure intra meninges diffuſo.

Die 29. Aprilis Iuvenis 26. annorum, robuſtus, ad noſocomium venit, aitque, ſe a biduo cephalalgia ingenti, ad occiput maxima, atque aurium tinnitu, et recurrente per vices cervicis validiſſimo dolore affligi, non appetere, ſitire, incaleſcere.

Adſtantium quidam referebant, hominem hoc bello inter levis armaturae milites ſtipendia meruiſſe, eumque his diebus, fervidiſſimis nempe, et quales vigente ſolum aeſtate aliis annis experiebamur, iter ex Hungaria, iam tum valdopere languidum, Viennam feciſſe: ante duos vero dies linquentem animo, in foro pubblico concidiſſe.

Ab uno et dimidio anno frequentiſſime et ferme aſſiduo caput dolere, multo mitius tamen, quam hoc biduo, aſſerebat.

Ante quatuor annos gonorrhoea laborabat.

Multa alia diſtinctius interroganti confuse reſpondit. Pulſus validi, accelerati, duri, atque ita

vibra-

vibrati, quales plerumque in colica ſaturnina deprehendo; ſitis, calor, et lingua aliquantum immunda, atque albeſcens. Dolor occipitis atque cervicis ſubinde, potiſſimum veſperi ita intendebatur, ut eiularet, moxque iterum remittebat.

Exacto biduo delirium acceſſit, aſſiduum quidem, at mite, atque cum carphologia. Potu multo, refrigerante, nitroſo uſus eſt, et phlebotomia, quin vel hilum emendaretur.

Durante morbo ſepties sanguinem detraximus, qui vix emiſſus pleuriticum corium contraxit. Pulſuum vibratio, eorumque frequentia maior a ſingula sanguinis miſſione, et delirium idem obſervabatur.

Semel emeticum datum eſt, et veſicans applicatum ad nucham, abſque emolumento.

Balneo tepido, quo illum arteriarum ſpasmum ſolveremus, per quatuor dies, una alterave hora impoſitus, reſipiſcere coepit, emollito pulſu. At iterum et durities pulsuum et delirium rediit aequo paſſu, balneo iam non iuvante. Lotium plerumque croceo colore tinctum adparebat.

Pridie ante mortem oculorum conniventia per vices, et quaſi incipiens opiſthotonos; pulsus item duriſſimi et vibratiſſimi fuerant. Septima phlebotomia inſtituebatur. Periit, vena vix deligata, die 11. Maii.

Inter piam meningem et arachnoideam, iuxta ductum maiorum cerebri vaſorum, pus excurrebat, nullibi tamen intra ipſos anfractus profundius immittebatur.

In cerbello utrinque, qua dura auditorii nervi portio oritur, ulcuſculum fuit ipſius cerebelli, eroſa meninge pia.

Pus item sat copioſum, et pone acuſticos

nervos, et circa opticorum nervorum coniunctionem, et in foramine occipitali inter utramque meningem diffuſum.

Tentorium hinc inde, dextro in latere praeprimis, profunde rubrum, et veluti ſugillatum.

Ventriculi laterales cerebri ſero turgebant. In thoracis ſiniſtro cavo nigricantis et liquidiſſimi ſanguinis unciae quatuor repertae ſunt, atque in dextro illius cavo unciae eiuſdem ſanguinis sex.

Inteſtina omnia bile ſaturate crocea ex toto ſuffundebantur. Sana reliqua.

Quae ulceris in cerebello origo? Adcurata praeteritorum cognitio, quam Aegri confuſa et truncata narratio ſuppeditare non potuit, aliquid lucis his tenebris affudiſſet. Videbatur antiquum ulcus eſſe, ob antiquos capitis dolores.

Duriſſimos pulſus, et inſtar fili ferrei vehementer tenſi vibratas perſaepe in morbis acutis obſervavi, metaſtaſi ad caput facta, eaque ſemper pernicioſa; tunc vero seroſo latice laterales ventriculos cerebri turgidiſſimos in extiſpiciis offendi; quique ita habuerunt, ex febre plerumque compoſita perierunt, nempe putrido-inflammatoria.

Hinc eſt, ut ſerum in cava encephali expreſſum coniiciam, ub in febribus putrido inflammatoriis, iam multum provectis, *delirium aut accedit, aut intenditur, cum occulorum conniventia, pulsu praeduro, celeri, atque vibrato*; praecipue ubi haec omnia, aut eorum complura, ſimul, ac ferme repente, contingunt.

At facta ex hiſce ſignis probabili coniectura, id genus metaſtaſin ad encephalum accidiſſe, aquae videlicet in ventriculos irruentis, quae medicatio?

Unde ea liquidiſſimi et nigri cruoris effuſio? Eam.

Eamdem in alio homine nuper obſervavi, cuius et anatomen et hiſtoriam morbi ſubiungam.

Sed quam rationem afferemus ſanguinis extra ſua vaſa in cavo thoracis collecti? nec enim calefacientem medendi methodum, quae ſanguinem intempeſtivis ſtimulis in loca aliena urgeret, criminaberis, hic utpote non uſurpatam; nec ſanguinis putridam diſſolutionem accuſabis, corio pleuritico, quotieſcunque emittebatur, contecti. An a ſpasmo arteriarum id fuit, quem earumdem vibrata durities prodebat, ſanguinem ex vaſis ſuis exprimente?

Ob labis in cerebello detectae ſimilitudinem, utut diſpar accidentium ratio fuerit, et diſpar mortis genus, alteram addo cadaveris ſectionem.

Cerebelli abſceſſus priori maior, ſed absque phrenitide.

Iuvencula 22. annos nata, ſemper antehac ſana fuit, niſi quod ante 12. annos ſcabie foedaretur, quam ſolo ſibi litu depulit, et absque remediis internis. A ſex fere annis dolore occipitis vexabatur, ita ut ſubinde totus conquieverit, ſubinde fuerit reverſus, et nunquam aegrae patientiam ſuperarit. Ab eo fere tempore vireſcens ichor per intervalla ex aure ſiniſtra parce ſtillabat, cum lateris illius obauditione.

Catamenia iuxta legem conſuetam ſemper recurrebant, niſi quod his ultimis binis menſibus ſtatum reverſionis tempus praeoccuparint.

Poſt feſta Bacchi anni 1779. vertigine tentabatur aſſidua ferme, ut exire domo nequiverit integris 14. diebus. Per id tempus nunc modicam bilem, nunc vero aſſumta ſuapte vomebat, et amaroris ſenſu vitiatam guſtandi facultatem querebatur. Tandem miteſcere ſenſim vertigines, et oris amaror corrigi coeperunt, reſtante tamen, quae his binis ſeptimanis continua fuerat, levi ad occiput cephalaea.

 Die

Die 19. Aprilis dolor occipitis, hucuſque tolerabilis, ingraveſcebat, ad ſingulos corporis, non magnos, motus vehementer auctus. Rediit et amaroris in ore ſenſatio, et repletionis in epigaſtrio. Veſperi levi horrore ſe quotidie perſtringi aiebat, inſequente calore.

Die 21. Aprilis ad noſocomium venit. A meridie eius diei dolor in ſiniſtro occipitis latere diriſſimus invadit; eiulatus, et aſſidua per lectum volutatio, noctu praecipue. Pus vireſcens ex aure fluit, os amareſcit.

Die 22. Aprilis interdiu dolor occipitis magnus, veſperi maior, et noctu. Pauxillum bilis vomuit.

Die 23. 24. et 25. Aprilis nihil mutatum eſt; nulla toto hoc tempore, quo apud nos fuit, febris obſervabatur; utut ſe domi ſuae febriculam veſpertinam quotidie expertam fuiſſe, teſtaretur. Pulſus tardiuſculi potius, non elati, et calor naturalis fuerunt.

Nocte diem 25. Aprilis inſequente dolor occipitis ferme totus evanuit; aut potius mutata ſede ad nucham migravit, multo hic loci implacabilior.

Mane alterius diei (26. Aprilis) lingua viridiſſimo muco foeda, et fauces vireſcienti ac pendulo pure oppletae. Gargariſmata et iniectiones nil profuerunt. Periit e meridie, aucta in fauces viridiſſimae, aut pituitae, aut puris, illuvie, ortaque difficili, ſtrepente, breviſſimaque ac celeri ſpiratione.

Aperto cranio lobus ſiniſter cerebelli abſceſſum virenti ac ductili pure plenum continuit, qui facile nucem iuglandem caperet. Ductus quidam, calami amplitudine; ex eo ſacco protendebatur ad

os

os usque petroſum, quod ipſum erorum ita fuit, ut pus in aurem internam penetrare, inde ſibi exitum parare potuerit. Sane reliqua fuerunt.

Negavit se unquam impuro fluore laboraſſe, utut non infrequenter eiusdem contrahendi diſcrimini ſe exposuerit; illicito nempe, ut aperta eſt faſſa, nec ullius solum viri, commercio uſa.

Dubitabamus, an venereum id eſſet, vel vero ſcabiei, non scienter olim ſanatae effectus.

Tiro Sartor 16. annorum, die 28. Octobris 1779. in nosocomium deducebatur. Tertio aetatis anno a curru velocius acto proſternebatur in lapidem emineutem et acutum. Inde oculi diſtorquebantur, et aures multo ſanguine manabant. Venae sectione, et cataplaſmate diſcutiente capiti applicato emendabatur; manſit tamen et oculi ſiniſtri ad radicem naſi detorſio, et recurrens per vices cephalalgia, et obauditio conſtans. Sexto aetatis anno cephalalgia graviſſima prehendebatur, ad initia uſque convulſionum, ſed phlebotomia et puris fluxus ex aure dextro ſolatio fuit. Pus etiam poſt haec parcum et ſanguinolenum, atque per vices, ex eadem aure fluebat, cum auditus gravitate ad hanc uſque aetatem. Phrenitis a pure in encephalo.

Variolis interea perbenignis defungebatur.

Die 23. Octobris 1779. mane ab irruente carpento in pavimentum lapideum proiiciebatur, poſtquam a quatuor iam ſeptimanis cephalaea intenſior fuiſſet, et copioſior fluxus puris ex aure. Mox febris orta eſt cum validiſſimo dolore capitis, in ſummo praeprimis vertice, atque ad frontem: delirium item et furor. Biduo apud nos propemodum tranſacto moritur.

Ventriculi cerebri laterales, dexter praecipue, turgebant pure viridi, et foetidiſſimo; e quarto ventri-

triculo, eroso et aperto, pus prodibat uberrimum quod et totum cerebellum circumfluxit, et ſpecum vertebrarum colli replevit. Hemiſpherium cerebri dextrum alicubi firmius adhaeſit oſſi petroso; quo nexu soluto canalis patuit, caris eroſus et apertus in acuſticum tubum, atque e cerebro modice ulcerato pus evehens per aurem, foedum et putidiſſimum.

En, quam ſubiuncturum me dixi, et anatomen, et morbi hiſtoriam alterius aegri, ob phrenitidem quoque huc pertinentis.

Febris putrido-inflammatoria phrenitica, et extiſpicium.

Famulus quidam 28. annorum, cum fratri ex febre putrida mortuo, et valde amato parentaret, triſtari initio coepit; per quatuordecim a morte dies moroſus ſemper et taciturnus. Poſt haec et ipſe febri tentabatur, cum pectoris oppreſſione non magna. Erat lingua ex alvo flava, ſignâque alia ſaburrae bilioſo-putridae.

Aegrotabat erectus. Domi solventia, ſumſit, et dein emeticum, praemiſſa ſanguinis miſſione: levamen nullum.

Die morbi quinta ad nosocomium venit febris continua: lingua flavo muco obducta, et levis oppreſſio thoracis dextri.

Mentis integritas, eiusque et virium muſcularium vigor: pulſus duriuſculi et pleni.

Elapſo biduo petechiae conſpiciebantur ubique diſſeminatae; quae colore dilute roseo corpus inſtar marmoris variegati diſtinguebant.

Paucos poſt dies delirium non interruptum acceſſit, cum aſſidua arteriarum celeriter vibratarum spaſmodica duritie, eaque poſt ſingulas phlebotomias, quae ſexies univerſim inſtitutae sanguinem pleuriticum, ſed luridiſſime flavum dedere, maiori.

Sudores sub ultimos morbi dies confeſtim manabant; oculis connivebat, floccos colligebat.

Circa decimum ſeptimum morbi diem periit.

Cum phlebotomiis, potuque refrigerante, nitroso, aliisque, quae utilia fore exiſtimabam, nihil proficeretur, bina veſicantia ſuris admota ſunt, unde peius habere videbatur. Urinae nunc intenſius croceae, nunc naturales fuerunt.

Recluſo cranio magna seri copia inter binas meninges, et inter cerebrinos ſulcos reperiebatur.

Singuli laterales ventriculi unciam eiuſdem ſeri concluserunt.

Tota pleura, praecipue in dextro cavo thoracis, uti etiam magna ſepti transverſi portio, quae oeſophago perforatur, inflammata conſpiciebantur.

In ſingulo thoracis antro ſerum cruentum, aut potius ipſe, ſed liquidiſſimus, sanguis, ultra libram dimidiam continebatur.

Pulmonis dextri exigua pars fuit inflammata, et inteſtina tenuia hinc inde leviter inflammari coepta.

Operarius 42. annorum die 9. Iunii 1779. crune dextro minutiſſime confracto nobis committebatur. Ampla ubique vulnera et cranium comminutio. Ea, et ſequente die commode habuit.

Phrenitis poſt graviſſimam cruris conuſtionem et fracturam.

11. Iunii circa meridiem per vices delirat, e lecto exſilit; pulsu pleno, et modice celeriori, non duro; incaluit, ſudavit.

Veſperi et noctu aſſiduum delirium et ferox.

Die 12. Iunii delirium perſtabat, et acceſſit pedis livor et frigus.

Hinc die ſequente amputatio facta eſt: ſub qua, uti et meridie, mens ſubinde redire viſa

eſt.

eſt. A meridie vero denuo cum furore delirabat, cum febre, et inter ſudores continuos.

Periit nocte media, diem 14. Iunii, quem inter aſſidua, et ferocia deliria exegit, excipiente.

Inter utramque cerebri meningem, item infra tentorium cerebelli, atque in utroque laterali ventriculo ſerum limpidum continebatur, unciarum univerſim quinque. Reliqua in encephalo bona fuerunt.

Iecori ſubſtantia omnis *aeruginoſiſſima* fuit, ubicunque diſſecueras. Veſicula ſellea penitus vacua, et omnes bilis viae in duodenum apertae.

Vulneris conditio bona. An ſpasmus a terrore, cum ab illabente trunco vulneraretur, inductus, bilem e veſicula expreſſit in hepar?

An hepar vulnerato solummodo capite afficitur, compatiturque? an etiam in aliis, aliarum partium vulneribus? atque ibi quidem frequentius, hic vero rarius? an eo in casu hepaticum ſyſtema a ſolo terrore afficitur, vim illatam excipiente?

Quae mala inde oriuntur? et quo eventu? et quis influxus eſt biliferi syſtematis, dicta ratione affecti in ipſum morbum chirurgicum?

Unde haec ſeri collectio, et inde exorta phrenitis?

Phrenitis ab ira.

Puella ob negatam ab hera mercedem iraſcitur. Mox phrenitica fit, frequenter convellitur; perit die quarta. Cadaver ſedulo perquiſitum nil prorſus alieni oſtendit.

Febris miliaris phrenitica.

D. L. ** ex febre miliari phrenitica decubuit. Delirabat aſſiduo et frequenter convellebatur εἰς τα οπισθω. Cum poëtarum lectioni ſe fere totum annum daret, et ipſe quoque non illepidus poëta, cumque adſtantium quidam Klopſtokium nu-

nominaret, illico reſipuit; tamdiu integerrima mente uſu, quamdiu volueras de immortali ſublimis poëtae carmine ſermoncinari. Sermone hoc dimiſſo, mens aberrabat toto caelo, toties iterum revocanda, quoties divinum carmen quis recitaret. Convaluit.

Cum quotidie ferme phrenitidis, praeprimis ſymptomaticae exempla ſe offerant, complura volueram de eiuſdem curatione diſſerere. Vernm ſentio, me in ampliſſimo argumento verſari; cuius ſi ſingula capita vellem vel ſtrictim perſequi, idem agerem, ac ſi caloris febrilis, aut cephalalgiae, aut cuiusvis alterius ſymptomatis fuſam vellem pertractationem dare. Nonne enim de febribus eſſet et ſingulis, et omnibus, earumque diverſis curriculis, agendum; argumento nempe vaſtiſſimo, meiſque viribus maiori?

GORTERI eſſatum de phrenitide.

Infinita enim fere ſunt, quae vel ingerendo, vel adplicando, vel morsu, communicata corpori, mentem perturbant: haec non omnibus in hominibus eandem insaniam inferunt: et varia haec varias quoque mentis emotiones inducunt. IOANN. DE GORTER *in medicina dogmatica*.

Hinc viam relegam, ut, qui hucuſque ſolum littus raſi, mature portum occupem. Tu vero VIR PRAESTANTISSIME, qui vento vehemens ſecundiore, et nave firma, viarum errorumque probe gnarus, alto te mari committes tuto, et, quod es bonis avibus iam aliquoties emenſus, denuo, ſi volueris, ingens auſpicato iterabis aequor (*).

SE

(*) Egregium opus *de natura febrium, et methodo iisdem medendi* GUILIELMI GRANT, idiomate germanico nuper donatum, cum maxima meritiſsimaque Auctoris commendatione ubique innotuit.

SECTIO IV.

DE NATURA ET INDOLE DYSENTERIAE COMMENTATIO

CAPUT I.

Cur Auctor ad deſcribendam dyſenteriam animum appulerit?

Complures in deſcribenda dyſenteriae indole et curatione fuiſſe egregie verſatos, ut aut nihil omnino, aut ſane perparum, deſiderari, videatur, quod vel ad cognoſcendam huius morbi naturam, vel ad ſanam medendi rationem pertineret; probe novi.

Nihilominus, cum ab aliquot iam annis dyſenteriae naturam ſtudioſius contemplarer, variorumque annorum conſtitutiones, atque etiam eiusdem anni dysenterias compararem, magnaſque non ſolum diverſis aeſtatibus, ſed eadem quoque tempeſtate, dyſenteriarum differentias viderem; non illas accidentales quae methodum medendi

non

non mutant, ſed quae alium quaſi morbum faciunt, alia ſanandum ratione; dubitatio ſubiit, num omnis in perveſtiganda dyſenteria labor praeoccupatus iam ſit, nihilque reliquum ſactum temporibus futuris.

Et hercle, non eam eſſe huic morbo ſimplicitatem, atque impermixtam naturam, ut quibuſdam videri poſſit, has morbi differentias aut non, aut perfunctorie contemplantibus, et, quod inde conſequitur, non eſſe tam planas in medendo praeceptiones, ut irritus idcirco meus labor futurus ſit de hoc morbo ſcripturi; mecum ſtatuebam.

Hinc vellem dyſenteriae notionem dare clariorem, morbumque, ſimplicem viſum, ſed reipſa plerumque compoſitum atque ex pluribus aliis aegritudinibus conflatum, in ſua quodammodo elementa diſſolvere; ut inde ideae naſcantur *illuſtres*, et *directrices*, quae dyſentericorum medicinam tuto regant, plane verſatilem, et deſultoriam; qualem nempe impiexi morbi ingenium petit.

Quamplurimis fortaſſe actum agere videbor, et nihil novi, atque antea nondum viſi, proferre: id vero, quemadmodum multis concedo lubens, ut qui et plura, et perſpicacius viderunt, (novi enim ingenii mei tenuitatem); ita vereor, ne quidam alii *vocabuli* potius, frequentiſſime nempe, prolati, atque vulgi ore triti, quam *rei ipſius* hoc vocabulo ſignatae ideam habeant; uti nempe non paucis accidere video, qui audito e. g. *febris putridae* nomine, *rem* ſe tenere, non vero *ſolum vocabulum* arbitrantur, diverſiſſimis (utut iiſdem ſymptomatibus quaſi veſtiantur), febribus imponi ſolitum; neque inquirendum ultra eſſe exiſtimant, quae ea degeneratio ſit, quam hoc vocabulo,

muta

multa et varia, et oppoſita ſaepe complectente, *putredinem*, aut *febrim putridam* appellant.

Eſt etiam non infimum meritum, aliorum praeclara obſervata firmare ſuis, et illorum praeceptis ſubſcribere.

Non hic omnem dyſenteriae ambitum complectar, nec aliorum referam aut obſervata, aut medendi praecepta; ſed, quid ipſemet viderim, et quam ipſe ſortem in ſanandis dyſenteriis ſim expertus, quam denique morbi notionem ex meis ſolius obſervationibus abſtraxerim, narrabo, aliorumque iudicio ſubmittam; ut mea cum ſuis conferant, rectificentque.

De ea ſpecie dyſenteriae loquor, quae quamvis aeſtatem plus minuſve contaminat, etſi in alia quoque tempora ſubinde incidat; quaeve vel in ipſum vulgus nota eſt, quamcunque demum eiuſdem definitionem ſtatueris.

CAPUT II.

Dyſenteriae complicatio, et varia diviſio.

Morbum hanc rariſſime ſimplicem, plerumque diverſimode dixi complicatum.

I ſpecies dyſenteriae, ſeu dyſenteria ſimplex.

Simplicem morbum tunc appellabam, ubi aegri *seceſſus creberrimos*, *aquoſos admixto non raro ſanguine*, *morbo praecipue aliquamdiu durante*, *profuſosque*, *initio subinde mucoſos*, *semper torminoſos habuerunt*; *cum febricula tenui*; *guſtu aut non omnino*, *aut leviter vitiato et cum doloris extra tempora deiectionum absentia*. Saepe coryza, aut angina, aut alia ad thoracem, vel ad artus facta defluctio, ut inde

Inde catarrhus eſſet, aut dilacerans artuum dolor, hunc alvi fluxum praeceſſit, aut adfuit.

Quibus neglecta haec aegritudo fuit, aut remediis ineptis tentata, his tormina augebantur, atque etiam extra tempora ſeceſſuum perſtabant, qui frequentiores fiebant, mucoſiores, magiſque cruenti, et teneſmodeis ſupra modum.

Nunquam accidiſſe hunc morbum vidi, niſi ſi corpori ſudore mananti incaute admiſſum frigus fuerat.

Haec perſrigeratio alii anni temporibus alias corporis partes impetebat; *ſupremas* hyeme, vere *medias*, ſed *infimum* ventrem adulta aeſtate; atqe autumni intio.

Diverſis anni partibus diverſae quoque corporis partes plerumque aegrotant. Cur aeſtas plerumque dyſenterias proferat.

Ventriculum nempe et inteſtina hac anni tempeſtate debiliſſima habemus, et excipiendae recurrenti materiae perſpirabili prae alia quacunque parte opportuniora.

Hinc materies, quae alio anni tempore aut odontalgias fecerat, aut coryzas, anginas, catarrhos etc. morbos videlicet ſeroſos; nunc ad inteſtinorum membranas protecta *ventris coryzam*, aut *inteſtinorum catarrhum*, aut *eorundem rheumatismum* fecit; morbum nempe, ab aliarum anni partium ſeroſis morbis non niſi *sede* differentem.

Etiam illud accedit, quod non quovis anni tempore eadem deſtillantis materiae indoles ſit, sed nunc *benignior*, atque inſons fere, nunc vero *acrior*, et *ſeptica*; qualis nempe aeſtivo tempore eſſe plerumque ſolet.

Anno 1778. menſe Auguſto haec dyſenteriae ſpecies, quae mihi *prima* et *ſimplex* erat, aliquoties obſervabatur, eamque ipſe ea tempeſtate perfrigeratus experiebar.

Profuerunt iuges, et tepidae potiones, cum

lecti tepore: ſubinde eundem potum leni aromate feceram medicatum. Sub veſperam pulverem ex nuce moſcata, et opii pauxillo propinavi. Motis per noctem ſudoribus alvus compreſſa eſt, cum euphoria et abſque alterius morbi metu.

et quid nocuerit.

His male ceſſit quaecunque alia medendi ratio; ſeu quae occoproticis, ſive quae emeticis, aut quae radice arnicae dyſenterias ſanat; aucto deiectionum torminoſarum, cruentarum, ramentoſarum numero.

Dicto modo intra nychthemeron cum perſeverantia ſanabantur; ſi modo nondum invaluerat morbus, aut perverſam medicinam fuerat expertus.

Hinc quorundam methodi dysenteriae medendi explicari possunt.

Abſque negotio nunc intellexi, quaenam illae dyſenteriae fuerint, quas ſolius aquae tepidae potum cum tenuiſſimo victu, aut tenue infuſum theae, at dilutiſſima carnium iuſcula affatim epota ſanaſſe, obſervatores teſtantur.

Eiuſdem quoque indolis, *ſeroſae*, nempe, aut *rheumaticae*, *ſimplicis*, *impermixtae*, illas fuiſſe dyſenterias puto, quas infuſo florum ſambuci, ſtibio diaphoretico non abluto, opio, aut remediis vi leviter carminante donatis, ut balneo tepido aquae dulcis, aut fotu crurum, vel abdominis etc. aut alia quacunque ratione, huc revocanda, tuto, feliciterque curatas narrant.

Quibuſdam auxilio fuiſſe in dyſenteria veſicans legimus, abdomini admotum, et ſalutis mox inſecutae rationem ex hucuſque relatis colligimus. Rheuma enim inteſtinorum veſicante ad cutem evocabatur, ſudore (quemadmodum poſt applicatas alicubi cantharides ſemper eſt obſervare) ubertim moto, atque alvo reſiccata.

Qui dyſenterias alterantibus ſanant, ex opii,

et radicis ipecacuanhae refracta doſi confectis et perſpirationem ſollicitantibus, *has* certe *ſolas* ſanant, nempe *rheumaticas*, habentque eventus fortunati rationem.

Cur quidam methodum Sydenhami Dysentericis medendi inique criminantur.

SYNDEHAMUM (quem virum, et quantum!) in eo reprehenſum legi, quod uſui ſui laudani tum in aliis morbis non paucis, cum vero vel maxime in dyſenteria ſananda, plus iuſto indulſerit. Verum aequiſſimum fuerat, id quoque addere, nec *eadem* eundem ratione *omni dyſenteriae*, nec *omni* fuiſſe *conſtitutione* medicatum.

Nonne enim variam dyſentericis medicinam fecit, prout varius fuerat dysenteriae genius, ab ipſo non praetervilus? nonne cathartica non raro ſuaſit? nonne ſolis phlebotomiis profuiſſe ſe foeminae ait, longa dyſenteria vexatae?

Sed etiam omnibus hiſce auxiliis locum dedit, ubi dyſenteriae fuerat compoſitio ea, quae compoſita quoque methodo indigeret.

Certe, ſi quando ſolius laudani ope, omiſſis catharticis, rem totam confici poſſe aſſeruit, id ita experiundo edoctum fuiſſe credendum eſt, fuiſſeque eas ipſas dysenterias, quae ſolo laudano conquieſcebant, illius prorſus originis, de qua hucuſque differebam.

Fortaſſe mihi litem quis movebit de morbi nomine, ut quem dyſenteriam ſalutariam, quae eius ſola quaedam *ſimulatio* fuerit, quocunque alio demum vocabulo, e. g. *rheumatis inteſtinalis*, *colicae*, *diarrhoeae torminoſae*, *a perfrigeratione* etc. aptius inſignienda. Verum multa pro hac mea compellatione pugnant; atque hanc veram dyſenteriam eſſe, aut eſſe potius unam ex amplo dyſenteriarum genere quaſi ſpeciem, eamque *ſimplicem*, me-

racam, et caeteris ſpeciebus multo benigniorem, multis evincere argumentis poſſem.

Nam, ut pauca afferam, 1. eoſdem exhibuis characteres, quos eo ipſo in morbo deprehendimus, quem omnes unanimi ſuffragio dyſenteriam appellarunt; deiectiones videlicet frequentes; cum ventris torminibus, et colluvie mucoſa, utique etiam aquoſa initio, et paullo poſt cruentata.

2. Intra eoſdem quoque temporum fines coercebatur, intra quos contineri dyſenteria ſolet; eoſdem cum dyſenteria progreſſus fecit; eosdem eſt ſortita cum illa exitus, ſi morbum aut nihili feceras, aut eidem ſiniſtre medebaris.

3. Ab auctoribus quoque non paucis et viſum hunc morbum, ut pro dyſenteria habitum, et eadem nobiſcum ratione ſanatum, accipimus.

4. Inteſtinorum hoc rheuma, quod ſimplicem dyſenteriam appellabam, in omnibus dyſentericis, quoſcunque vidi (et videram non paucos) adfuiſſe, utut multiplici alia complicatione ita variegatum, ut diverſiſſimae medendi methodi requirerentur, affirmo.

Nonnunquam hoc rheuma inteſtinorum altius figitur, ita, ut ſudoribus motis dimoveri, diſſiparique non poſſit, ſed perſtet immotum; tunc autem et haec ſimplex dyſenteriae ſpecies repetitis vicibus blando, anodyno, tepidoque potu, et laudano ſubinde interpoſito tentari debet. Quod ſi vero haec dyſenteria ſeroſa negligatur, male curetur, in veram abibit, eamque pertinacem *febrim inteſtinorum rheumaticam*, longam, difficilem; quemadmodum febres rheumaticas artuum, carpis et genubus tumentibus, et valde dolentibus, fieri vidimus.

Altera ſpecies dyſenteriae.

Altera dyſenteriae ſpecies eſt, eadem cum priori tempeſtate occurſans, ſed priori magis com-

pub-

poſita, et e binis, ut ita dicam, elemeutis confecta. En cius geneſin, indolemque, et qua parte priorem contingat, et qua ab eadem recedat.

Ventriculum et inteſtina aeſtate adulta, et ineunte autumno plus ſolito languere, et ſorde biliformi gravari non raro, ac crebrius, quam aliis anni temporibus, id vero vel in vulgo conſtat. Eius geneſis.

Saburra haec temporum opportuna viciſſitudine, et appetente brumali frigore ab invigorato ſyſtemate gaſtrico ſenſim ſubigitur, immutatur, eliminatur, viis et modis variis. At ſunt, quibus abundantior bilis inſidet, et ventriculus eſt imbecilior, iiſque, non exſpectata hac temporum feliei mutatione, ea materies, quam abundare dixi, morbum facit *bilioſum*, e. gr. febrim *biliosam*, *choleram* etc., verumtamen nundum dyſenteriam.

Fac iam, homini cruditate bilioſa laboranti, quae forte hucuſque iners delituit, et, ſi nulla occaſio eius commovendae fuiſſet data, etiam poſthac iners delituiſſet, donec annua vice fuiſſet mutata; fac, inquam, huic homini corpus perfrigerari, prehendique illa dysenteria, quam ſupra deſcripſi, *deſtillatoria*. Aegrotabit iam hic tuus homo et *rheumate illo inteſtinoram* a perfrigeratione orto, (quod vel ſolum dyſenteriae primam ſpeciem facit), et *cruditate biliosa*, quam ipſum rheuma mole auxit, atque actionem reddidit, quamve gaſtricum ſyſtema, ob defluxionem tunc irritatum et exquiſitius ſentiens, graviſſime feret.

En iam alterius huius dysenteriae geneſin, compoſitae 1. ex *dyſenteria ſuperiori*, *ſimplicique*, et 2. *ex bilioſa materie commota*; binis nempe, quae dixeram, elementis.

Cum hac dyſenteria ſuperius allata remedia ne- Et curatio.

nequaquam congruebant, niſi bilem commotam eduxeras, atque ex morbo *compoſito* feceras *ſimplicem*. Haec illa dyſenteriae ſpecies erat, quae, propinato antea pharmaco, medicinam ſopientem et diaphoreticam amabat.

Non idem omnibus modus eſt ventrem purgandi, multis enim vomitio placet, non paucis alvus purgante mota blando, ſalino, mannato, tamarindis, rheo etc.

Utraque ratione in ſananda dyſentheria utebar (de hac ſecunda specie loquor, *rheumatico-billioſa*), quamvis et efficacius, et pluries morbum vomitorio, aut emeto-catharſi commiſerim.

Everſo ventriculo turbae plerumque ſuapte, et quin narcoticum daretur, componi, et aegri in placidos ſomnos labi, atque inter dormiendum in ſudores, coeperunt.

Sic pharmaco bilis abſterſa eſt, et ſudoribus rheuma inteſtinorum.

Dyſenterias aeſtate anni 1776. omnes huic methodo ſubieci, eaſque celeriter confeci; pleraſque etiam in Hungaria annis 1773. et 74. eadem ratione, et eodem eventu ſanavi.

Plerumque autem hunc canonem ſtatuebam, ut ſaburram, ventrem infimum et inteſtina craſſa occupantem, blande per ſeceſſus evocarem, at vero materiem *ſurſum turgentem*, atque exitus molientem per os, excuterem vomitu.

Has quoque dyſenterias fuiſſe exiſtimo, quas SYDENHAMUS non ſolo laudano, ut quaſdam alias, ſanavit, ſed catharſi, eaque repetita, et opio primum a purgatione propinato, atque in plenam uſque ſanitatem protracto.

Uſus horaeorum fructuum

Dyſenteriam *rheumatico-bilioſam* mitioremque, et a ſuburra non copioſiſſima productam preſſo

uvarum ſucco ſanavi; pui ab aegro remediorum aliarum impatiente largiter hauſtus ventrem turbavit, ſolutamque bilem purgantis inſtar eduxit; dyſenteria in diarrhoeam converſa, ſalutarem, et facilem curatu.

Cuidam et pruna recentia conceſſi, ablata curiculæ indigestibili, quin et alios horaeos fructuſ, qui succo prae caeteris abundabant; aut, ut aſſumant, ipse iuſſi, aut non Invitus conceſſi, fibroſis tamen, et duris eorum partibus reiectis.

Hi horaeorum ſucci ſaburalem materiem ſolvebant, quo opportunior emeſi, aut catharſi efficeretur: vel vero ipſimet purgantis remedii ſimul vices ſubierunt.

Convaleſcentes tamen ab uſu fructuum horum arcebam, ſaltem largiori; tunc enim firmare potius et acuere languidas ventriculi vires oportebat. et abusus in disenteriis.

Hanc alteram dyſenteriae ſpeciem ab ea, quam *rheumaticam* appellabam, certae quaedam notae dnſtinguebat, eaqne potiſſimum sequentes. Qui proximis diebus dysenteriam fuerant experturi, ventriculi pondus per aliquot ante morbum tempus querebantur, aut matutinum amarorem oris, aut ſndores praeter morem nocturnos, nidoroſos, et ſomnos turbatos. Quibuſdam alvus antea ſine torminibus fluxit, eaque subſiſtente ſuapte, aut intempeſtive cohibita, haec inteſtinorum difficultas acceſſit.

Quibusdam abdomen ſubinde levi, et fugitivo per vices dolore, aut flatu crebro perſtringebatur, alvo adhucdum ordinata; donec elapſis aliquot diebus dyſenteria adoriretur. In aliis alia praeceſſere futuri morbi indicia.

Morbum praeſentem ea omnia comitabantur, que biliformem ſaburram indicent circa prae-

cordia collectam; atque aliunde iam ſabunde nota.

Dyſenteria rheumatico bilioſa febre *evidenti* quidem carebat, non omni tamen *motu febriculoſo*. Atque univerſim, utut non ignorem, dyſenterias febris expertes deſcribi, earum tamen nullam me vidisse recordor, febre penitus deſtitutam. Sed febrim forte, quae *exigua* fuerat, *nullam* prorſus putaverunt.

Febris bilioſa dysenterica

Sola intenſione differebat ab hucuſque deſcripta dyſenteriae in morbus, qui mihi *febris bilioſa dyſenterica* fuit. Erat enim et copioſior bilis collectio, eiusque acrioris, atque ita agentis ut ſfebrim faceret bilioſam, accedente inteſtinorum rheumate tali, quale requiri ac noſtrae dyſenteriae geneſin ſuperius dicebam. *Febris* haecce *bilioſa* ſibi novum cognomen adſcivit, fuitque *bilioſa dysenterica* dicta.

Aliunde conſtat, quibus notis bilioſae febres prodantur, iis nempe, quae materiem biliformem intra praecordia fluitantem indicant; cuius tamen portio quaedam ſuam iam ſtationem deſeruit, in tra humorum circumeunttum canales recepta. Manifeſti quoque ſunt certa plerumque horarum aut dierum periodo recurrentes febris auctus, et decrementa.

Febri hac bilioſa dyſenterica detenti non omni diei tempore, nec omnibus diebus aequali ratione deiecerunt: ſed ſuam hae deiectiones torminoſae periodum obſervarunt, ut nunc frequentiores eſſent, aucta nempe ipſa febre, nunc vero eadem remiſſione ipſae quoque remitterent.

ratius paricolosa fuit;

Haec tertio loco memorata dysenteria vitae periculum poterat intentare, quod ab utraque priori, niſi inſana medicatio ex benigniſſimo morbo

bo periculoſum fecerat, longiſſime abfuit.

Quae torminum ratio fuerit in hac febre dyſenterica, exponam.

Abdomen nempe ſub ipſa deiectione, et momento ante eandem non raro vehementer doluit: mitius tamen; aut non omnino eo tempore, quo aeger mox a seceſſu ſurrexit. Verum, utut perſaepe graviora tormina eundem vexarent, venter tamen, etiamſi rudi manu cuntrectatus, validius non dolebat, nec mitius eadem remota.

Inde inflammationis abſentiam coniectabar, et tempus emetico opportunum.

At tumidulum aliquantum abdomen cum aliqua tenſione, et cum dolorum ſub ipsa manu contrectante augumento inteſtinorum phlogoſin prodidit. Sed hac de re inferius erit dicendi locus.

nisi complicata inflammatione.

Methodus medendi his febribus bilioſis dyſentericis (de iis loquor, queis nulla inflammatio iuncta erat) tota in eo ferme verſabatur, ut febris biliosa ipſa, tamquam morbus eminentior; ſanaretur, cuius ſanandae modum *Tom. II. Rationis medendi meae* abundantur oſtendi.

Qua ratione medendi uſi ſimus in febre biliosa dysenterica.

Conſiſtebat enim intra remediorum ſaponaceórum, ſolventium, acescentium uſum; cui ſubiungi, aut interponi emeto catharſis debebat.

Opium tardius propinandum hic erat, et parce, et febre bilioſa ferme ex integro iam conſopita. Male enim biliosae febri, et opio convenire is novit, qui vim utriuſque perſpectam habet, atque alterum cum altera contulerit.

Raro ſolis purgantibus febris bilioſa dyſenterica curabatur, niſi mitio fuerit, et ipſa purgantia fuerint blandiora, antibilioſa, eccóprotica, tamarindi, caſſia etc.

Rheum

Rheum enim quacunque ratione datum, aut myrobolani, aliaque huc revocanda, ſpem feſellerunt, niſi febre iam inclinata, et emeto catharſi praemiſſa.

Plerumque aliis adiumentis haec ſpecies dyſenteriae non agebat.

quosve exitus habuerit eadem haec febris.

Varios modo exitus referem, quibus *febrim biliosam dyſentericam* contingit terminari.

In quibuſdam, iiſque compluribus, morbus recta in ſanitatem abiit, intra idem ferme tempus, quo alias bilioſae febres ſolent concludi, atque eadem etiam ratione.

Vidi, cui febris dyſenterica methodo ſuperius expoſita in intermittentem fuerat converſa alvo extra tempora acceſſionum febrilium compreſſa, ſub iiſdem vero denuo dyſenterica. Dixiſſe *febrim intermitenttem dyſentericam*: hanc dein corticis peruviani decoctum ſanavit.

Quidam initio ex febre bilioſa dysenterica aegrotabant; haec in tertianam abiit, abſque symtomate diſenterico.

Nonnunquam haec febris bilioſa diſenterica apta methodo profligabatur; verum alvus, utut indolenter, attamen immoderatius, et longo tempore fluebat; dysenteria nempe in diarrheam abeunte; bonam quidem, niſi diuturnior fuiſſet, et ob amiſſum inteſtinorum robur difficulter ſupprimeretur, et convaleſcere prohiberet.

Uſus radicis arnicae.

His radix arnicae aut pulverata, aut infuſa prae quovis alio roborante remedio conſtanter profuit.

Non raro *febris bilioſa dyſenterica* in morbum putridum tranſibat. ut nomine mutato *febris putrida dysenterica* appellatur,

Diverſa ratione haec morbi mutatio continge-

gebat; cui explicandae nunc diutius immorabor, cum hic foecundae notiones deliteſcant, quibus in medicina antidyſenterica abſque piaculo nemo caret.

Febris *bilioſa* dyſenterica in *putridam* convertebatur.

1. *neglectu*: Qui enim auxilia ſprevere, vel iiſdem ineptis uſi ſunt, his non iam remittere febris viſa, iterumque ſtato tempore intendi, ſed uno impetu atque accelerato ferri. In continuam itaque mutabatur, gravem, iiſque ſymptomatibus ſtipatam, quorum complexus *febrim putridam* inſignit. His diuturnior ſolventium, emoliientium, tepidorumque uſus, non raro etiam venae ſectio, profuit, et ſero tandem emeto-catharſi; poſtquam nempe, quam diuturnior et elatior febris inteſtinis iam affricuerat, inflammatio fuerat abſtersa.

2. *inepta methodo*: Alii enim febrim bilioſam diſentericam venae ſectionibus compluribus aggreſſi ſunt; verum, ſanguine ultra aegri tolerans tiam extracto, exaſperati biliformis materies coepit, atque intra corporis penetralia attracta quaquaverſum diſpenſari, et humores circumeuntes malo ſuo connubio coinquinare.

Hi longiſſime ab inflammatoria conditione abfuerunt; ſed ardoribus peruſti acerrimis, parvo debilique, ac celeri pulſu, et febre aſſidua, eaque nunc *putrida*, aegrotabant,

Hoc rerum ſtatu radix arnicae prae quovis alio remedio ſaluti fuerat ad dr. ß. omni, aut ſecunda, aut tertia, hora propinata. Quandonam habeatur directa radicis arnicae indicatio n dyſenteria.

Emeto-catharſin hi non ferebant; utut enim illuvie venter ſcateret, nihilominus vel impurorum ſuccorum evacuatio reſiduas vitae vires attrivit. Serius autem, atque arnicae radix refocillati ſubinde

inde ſalubriter emetico purgabantur, reſumpta denuo eadem radice.

3. Febres biliosas diſentericas *imprudenter iterata emetica*, aut etiam *purganda ultra modum protracta* contumaces effecerunt, et ob exhauſtas vitae vires periculoſas.

Tunc vero deſertas propemodum res radix arnicae reſtituit.

Quemadmodum *ſimplici febri bilioſae* remedia calefacientia, conſtringentia, et narcotica valdopere adverſabantur, eaſque in *inflammatorio-putridas* invertebant; ita febres bilioſas dyſentericas eadem medicatio longe peſſimas fecit. Tunc vero phlogoſin prava methodo acceſitam potu, fotu, et phlebotomiis omnium primo ſedare oportuit, ac tandem expoſita ante ratione perſanare.

Nonnunquam febris adeſt *originario-putrida*; non multum ab illa differens, quam *ſecundario-putridam*, ex praegreſſa nempe *bilioſa*, fieri ſupra narrabam.

De *Synocho putri* diſserere nunc oporteret, prioſquam de eius cum dyſenteria connubio verba facerem; niſi animus mihi dudum fuiſſet, alia occaſione de febrium diverſiſſimorum indole, quas ſub eodem *putridae febris* vocabulo tanquam *natura easdem*, et hercle, quanto cum errore, et quam multis pernicioſo! complectuntur, et de diverſa iis medendi ratione, praecipere.

Synochus putris dysenterica seu dysenteria putrida.

Ubi putri ſynocho rheuma inteſtinorum ſub iis conditionibus adiungebatur, quae ad generandam dyſenteriam requiruntur, *febrim putridam dyſentericam* appellabamus.

Toti in eo tunc verſabamur, ut, an omnis inflammatio abſit, conſtaret; hanc enim praeſentem fotu abdominis, et emolliente, ac mucilagi-

noſo potu, quin etiam phlebotomiis delinivimus. Tum demum aut emeſi, atque hac crebrius, uſi ſumus, aut blanda catharſi; prout materies aut ſurſum turgeret, aut ad alvum inclinaretur.

Tandem radix arnicae complementum cura tionis fecit.

Dyſenterias eiuſmodi putridas, ſed abſque notabili ſaburra, atque omnis inflammationis expertes, mox initio propinata radix arnicae sanavit ſola.

Tunc autem ferme omnibus alvum pedentim, et lente inhibuit, et ventris tormina ſenſim compoſuit: Pauciſſimis vomitum movit: Perpaucis dyſenteriam in diarrhoeam convertit.

CAPUT III.

Febris inflammatoria dyſenterica, ſeu dyſenteria inflammatoria, benigna, maligna,

Rheuma inteſtinorum, quo ſine dyſenteriam concipere nequimus, inflammatoriam non raro ſibi febrim ſociabat; ſeu ipſa materies deſtillans acredinem, et inflammandi habuerit vim: ſive aegri habitus ſuerit prae caeteris opportunus phlogoſi; vel vero conſtitutio anni phlogiſtica, tunc forte vigens, quidquid per id tempus morborum occurſabat, in phlogoſin inclinaret inverteretque. Non raro, quod neque temporis neque aegri conſtitutioni tribueris, nec peculiari cuidam rheumatis acredini, inepta et prava medicina fecit, vinoſa, aromatica, narcotica, adſtringens etc.

Dyſenteriae *vernae autumnales, hyemales, ple-*

tho

thoricorum, *robuſtorum*, aut *ex toto* erant inflammatoriae, aut ſaltem *ex parte*, maiore, minore.

Unde natura dyſenteriae poſſit determinari.

Subinde *aeſtiva* quoque dyſenteria multa phlogoſeos habuit, ſubinde vero omnino nihil. Anno 1776. unicam certe dyſenteriam inter longe plurimas offendi inflammationis participem.

Ea in re dyſenteria naturam *dominantis febris* imitabatur, ut, ſi *haec* multum, aut parum, diſtaret ab inflammatione, *illa* quoque ab eadem longius abeſſet, aut propius.

Oculatum medicum eſſe oportuit, atque emunctae naris, ni inſidentem ventri phlogoſin voluerat praetervidere: decepit pulſus, deceperunt vomitiones ſaburrales, aeruginoſae, vermes ore reiecti, ut motae turgentiſque ſaburrae molimina crederes, quae potius ab incendio fuerant inteſtinorum. Dolor *aſſiduus alicubi fixior*, *tactum refugiens*, *inquies*, *αλυσμος*, atque alia, quae enteritidum ſolent ſigna eſſe, medentem periculi commonefecerant.

Eandem in *hac* dyſenteria medendi rationem tenuimus, quam entiritidi quoque conducere noveramus, nempe *generoſius antiphlogiſticam*.

Balnea, aut cataplaſmata, poſtquam ſanguis, ſubinde iterato, detractus fuit, et emulſa tepida, ore aſſumta, ano iniecta, iuſcula quoque non pinguia, quais gummi arabicum incoctum fuerat, cruciatus abdominis, et deiectionum frequentiam compoſuerunt: quaecunque alia, aliarum nempe virtutum, remedia nocuerunt.

Dyſenteriae complicatae, ſeu varia ratione commixtae.

Dyſenteriae diverſae ſubinde commiſcebantur. *Inflammatoria*, atque *bilioſa* in unum morbum conflari prae ceteris ſolebant; conſtitutione temporis ſubinflammatoria, in corpore caeterum valente,

pleno,

pleno, ſtricto, vel vero ubi opio, vino, rheo, myrobolanis, aromaticis, adſtringentibus aeger fuerat abuſus.

Nonnunquam, quae in quibuſdam aegris aut solae fuerunt, aut complicatae, in aliis ſibi ita ſucceſſerunt, ut una dyſenteriae ſpecies exceperit alteram; atque huic dyſenteriarum variarum ſucceſſioni oportuit medendi rationem accomodare. Dysenteria variae se invicem excipientes.

CAPUT IV.

Tentamen novae diviſionis morbi dyſenterici, ex cognatione cum vario rheumatismo repetitae.

Quam hucuſque dyſenteriae diviſionem dedi, pleraſque eiuſdem ſpecies complectitur, eaſque communiores, ſanatuque non difficillimas.

Superſunt autem aliae quaedam, quas ad hucuſque recenſitas operoſius referes, et quarum indolem ex ſuperioribus vix perſpicies.

Hinc aliam inire viam placet, qua ad genium morbi intimius cognoſcendum nos perventuros confido.

Statuo, dyſenteriam, hiſce annis obſervatam, fuiſſe *inteſtinorum rheumatiſmum*, ab eadem genitrice materie natum, qua rheumata naſci, aeſtate adulta atque autumno ſolebant.

Febris ergo rheumatica aeſtatis, rheumataque partis cuiuſcunque, artuum, faciei etc. *eandem* per ea tempora habuere cum dyſenteriis *cauſam materialem*, et ſolummodo *forma* differebant.

1. enim rheumatiſmos artuum videre contigit, repente ſublatos dyſenteria oborta.

2

2. nonnunquam eundem hominem et rheumatiſmus vexabat, et dyſenteria.

3. dyſenteria quoque ſubito ceſſabat, ut primum carpi, aut genua intumuere, doluereque ad eum modum, quo a febre rheumatica ſolent, in artus incurrente.

4. par quoque utriuſque morbi frequentia fuit eadem tempeſtate, ut alios rheumatiſmus affligeret, alios dyſenteria.

5. eadem medendi ratio in utroque morbo valebat, idem etiam habitus ſymptomatum erat; ſi ea excipias, quae ob partis affectae diverſitatem differre neceſſario debebant.

6. dyſenteria non infrequenter ſudoribus, aut efflorescentia miliari, vel vero utràque hac ratione, iudicari et solvi ſolebat, quod ſaepenumero in rheumatiſmis quoque obſervabamus.

Sola certe acrior bilis, atque ab rheumate non adiuta, dyſenteriam non fecit. Acerrimam ſaburram in febre biliosa ipſe quondam vomebam fauces ita excurentem, ut integro biduo, vel leniſſima protulenta ignis inſtar oeſophagum quaſi arroſum afficerent; nihilominus, praeſente licet hac acerrima bile nec ventriculus, nec inteſtina doluerunt, nec ullum dyſenteriae ſignum adfuit.

Praeterea, qui dyſenteriam patiuntur, ſaepe perpauca vomunt, et quae nec colorem, nec ſaporem depravatum habent, nec ſenſibilem aliam qualitatem vitiatam, etſi cum multo plerumque levamine vomant.

Idcirco non videtur dyſenteria produci ab acri bile intra tubi inteſtinalis cavum contenta, et nondum reſorpta; licet ab eadem reddi poſſit periculoſior: atque emeticum non raro profuiſſe viſum eſt, qua *ſudoriferum*: novimus enim poſt emeſin ſudores moveri.

Hinc

Hinc dyſenteria non ob remotam quamdam analogiam, et per metaphoram, ſed *vere* ac *genuine rheumatiſmus inteſtinorum* dicetur, ſuntque hi duo morbi αδελφεα παθηματα, atque eiuſdem matris.

Quapropter methodus rheumatiſmis aeſtivis medendi rectificari corrigique ex ea medendi ratione poteſt, quam dyſenteriis applicamus, et e contrario haec per illam poteſt illuſtrari.

Recenſebo nunc, quam rheumatum diverſitatem viderimus temporibus dyſentericis; ut, quanta rheumatiſmos inter, et dyſenterias analogia interceſſerit, liquido conſtet.

Rheumata obſervabantur in hominibus caeteroquin bene valentibus, ab aura frigidiore, quae forte ſudantes afflarat. Hi rheumatiſmi benigni fuere abſque febre, et potu tepido, diaphoreticove abſque negotio diſſlandi. Prima species rheumatismi, et dysenteriae.

Eiuſdem omnino moris dyſenteriam vidi ſeroſam, benignam, cito et eadem ratione ſanandam; hanc ſuperius *primam dyſenteriae ſpeciem* nominabam.

Alteram ſpeciem rheumatiſmi conſtituebat rheuma artuum pertinax, et diuturnum, initio febrile et cum afflictae partis tumore, atque, febre licet profligata, diutins nihilominus dolorificum; quodve, ni exquiſita methodo ſuccurreretur, articulos ſero tandem a dolorum cruciatu liberarat, et eos reliquerat ad motum ineptiores, rigidiores, tuberoſos, tumidos, et per omnem fere vitam veluti ſemidiſtortos. Secunda species rheumatis, et dysenteriae.

Non diſſimilem dyſenteriam offenderamus rebellem ad notas ſanandi leges, et cum hac pertinaci fluxione articulorum apprime convenientem. Sero dolor abdominis valedixit, longiſſimamque

omnium moram traxit, ſano reliquo abdomine, in inteſtino recto; quod aſſiduo teneſmo mucum tremulum lineis ſangnineis pictum expreſſit. Teneſmum hunc diutiſſime durantem ſublatum una nocte vidi, oborto mox ſemoris ſiniſtri, et carpi dextri tumore, ac dolore rheumatico, qui ſero lactis, et frictionibus ſanabatur.

Cum pauciſſimis tamen tam benigne agebatur, nonnunquam enim dyſenterico dolore, utut ſero, ceſſante, alvus nihilominus indolenter et aſſiduo fluebat multis ſeptimanis. Varia incaſſum tentata ſunt: Aegri aut hydropici perierunt, aut conſumpti ab aſſidua, aquoſa, chymoſa deiectione.

Tunc inteſtina, potiſſimum craſſa, reperiebantur ſolito multo craſſiora, rigida, coriacea, at nullibi ulcerata.

Idem hic inteſtina ſunt paſſa ab inveterato rheumate, quod articulis ab eodem accidiſſe ante dixi, tumidis manentibus, tuberoſis ac rigidis effectis, et ad motum ineptioribus.

Oblitteratis nempe inteſtinorum abſorbentibus vaſis, rigeſcentium, durorum, alvus abſque torminibus et aſſiduo manans, hydropem induxit, et conſumptionem.

Horum pauci, iique ſolum valentiores, et quibus adhucdum virebat genu, poſtquam diuturna aegritudine ferme ad incitas redacti fuerant, atritas senſim vires reſumſerunt; fatiſcente fortaſſis materie rheumatica, et inteſtina deſerente. Sed longa mali mora memoriam ſui reliquit, et languidior ventriculi vis decoctuſque iuventae flos ſuperati morbi identidem commoneſecit.

Tertia species rheumatismi, et dysenteriae.

Tertium quoddam genus erat deſtillationum, aeſtate, et ſub initia autumni, ſaepe conſpectum,

eryſipelatodes, urentiſſimum, quod vel leviſſime digito contrectatum, aegro eiulatus expreſſit; ſub veſperam et noctu crudelius ſaeviens, et ſepticum.

Anno 1777. binas iuvencula habuimus, quarum altera manum habuit eiuſmodi rheumate tentatam, altera pedem. *Tempore* potius delinitum morbum exiſtimabam, quam *conſilio* fractum; quod, etſi varium fuerat, tamen a morbi ingenio capitoſo identidem vincebatur.

Quibuſdam id genus rheumata poſt multorum dierum cruciatus in pus convertebantur.

Quorum corpora iam ante morbum pravos ſuccos fecerunt, hos prae caeteris hoc rheuma invaſit.

Sed etiam dyſenteriam non abſimilem vidi, in cachochymicis, graviſſimam, laethalem, atque id ſolum boni habentem, quod rarius fuerit obſerſervata, et anno 1776. omnino nunquam.

Dyſenterici hi *ardorem abdominis*, eumque intentiſſimum, aſſiduum, contrectationis vel mitiſſimae impatientem mox primis morbi diebus; anxietatem miram, et iactitationem, creberrimas, mere, ſed obſolete ſanguineas deiectiones; pulſus ſaepe magnos, vibratoſque, ſed nunquam valde acceleratos, ſubinde autem tenuiſſimos exhibuerunt. Vena ſecta ſanguinem dedit laudabilem, abſque ulla phlogiſtica cruſta, abſque dolorum levamine. Sub frigidiſſimo artuum frigore et plusquam cadaveroſo internis caloribus ſe peruri querebantur; potus gelidi inexplebile deſiderium. Lingua ſicca, hirſuta, et ipſa quoque frigida. Mentis conſtantia, et dolorum ſenſus uſque fere ad ultimum vitae diem. Mucilaginoſae, tepidae, crebrae potiones, et abdominis fotus aſſidui rariſſime profuere. Tertia, quartave plerumque die

marmoreum illud humidumque frigus artus omnes occupavit; ſudore gelido in magnas guttas collecto ubertim manante, praeprimis ex facie.

Septima atque octava die, deiectionibus et rarioribus, et melioribus, iam non torminoſis, ἀναθερμαίνεσθαι ſubinde videbantur: at ore aperto, oculis conniventibus, taciturne deliri, et neglectim cubantes nona, aut decima periere.

In cadaveribus coecum, colon, eiuſque potiſſimum tranſverſa portio, et quae per ſiniſtrum latus deſcendit, itemque inteſtinum rectum, craſſas, et carnosas membranas habuere, duras, et tumefactas; color autem plumbeus fuerat, aut luride ruber.

Meſenterium et omentum obſoleta, et late diffuſa rubedo infecit; hinc inde altius intra eorumdem viſcerum ſubſtantiam demiſſa.

Diſſectus horum inteſtinorum canalis villoſam tunicam profundo, et triſti virore imbutam exhibuit, quem nec aqua eluit, nec ſpongia extersit.

In quibuſdam cadaveribus hic viror obſervatus non eſt; cum inteſtina interea foede ruberent, et luride rubente ſanguine manarent. Glandulae quaedam meſenterii ex inflammatione tumebant, referebantque ſanguinis grumos.

Rariora, et leviora, aut etiam nulla, vitia in tenuibus reperta ſunt inteſtinis.

Meſentericis graviſſima huic fuit, et enteritis cum omenti ſimul inflammatione, non *benigna*, ſed *ſeptica*, *eryſipelatosa*, et antephlogiſtico apparatu non domanda.

Qui lubricantibus, et involventibus remediis morbum commiſit, aeque parum profecit, ac iis, qui aut emeſi, aut catharſi voluerat aegro

Solis quippe antiphlogiſticis cicurare phlogoſin interaneorum non licuit, relicta acri et inflammante, ſi qua aderat, bile: ſed neque hanc licuit evacuare, ubi inteſtina, et omentum, et meſenterium iam tanto incendio conflagrarant.

Nec morbi cauſſa ſolum intra tubi alimentarii cavum commorabatur, uti *ſorte* in illi ſolet, quorum ventriculus ex prandio heſterno vitium et cruditatem traxit, ſed ipſis inteſtinorum membranis, meſenterio, omento, infixa haeſit portio materiae dyſentericae non parca. Hanc extricare perſaepe difficillimum fuit, periculique plenum.

Febris ipſa ex ampla, et variegata *febrium ſepticarum*, aut potius, inflammatorio-ſepticarum, et eryſipelatodon, familia fuit.

Rheumata gaſtrica dari, obſervatio quotidiana docet: eorum autem cum magna inter ſeſe variatio eſt, tum ab aliis rheumatiſmis hucuſque deſcriptis diverſitas. Neque hoc novum eſt, aut nuper conſpectum, ſed homini vel mediocriter docto notum, et cognitum iam dudum. Ophthalmiae enim gaſtricae, et odontalgiae ſaburrales, cephalalgia gaſtrica, rheuma artuum bilioſum, aliaeque aliarum partium fluxiones, quae a ſordibus ventriculi naſcuntur, nonne vulgata nomina iam ſunt, et ex ipſis rerum, cauſarumque viſceribus petita? Quarta species rheumatiſmi aeque ac dyſenteriae.

Fluxionibus his vel nulla comes it, vel obſcura ſolum febricula. Moleſtiam potius quamdam, quam morbum arbitrantur, qui ſic aegrotant.

Horum ventriculum acrior bilis ferit, ſed quae tota intra eundem collecta non manet; tenuior enim eiuſdem portio ac eius veluti aura quaedam intra alveos circumeuntium humorum

ſuſcepta, vel ad varia corporis cola deſertur, abſceditque κατ' εκρουν, vel vero in itinere ſuo aberrat, atque alicubi adhaereſcit.

Quod ſi id in pulmonibus contingat, hique hanc αποθεσιν patiantur, catarrhum habebis ex primis viis ortum; ſi in membrana narium coryzam etc.

Fac iam alitum illum bilioſum intra circumeuntes humores ſuſceptum ita in ſuo curſu deviare, ut ad opportunum quoddam colatorium non appellar, aut forte per cutis poros exitum moliens, admiſſo frigore repercutiatur, neque tamen uti antea poſui, pulmonibus infigatur, aut naribus, ſed decumbat ad ipſum inteſtinorum corpus, ad meſenterium etc., catarrhum habebis inteſtinorum, aut eorundem coryzam, ſeu *dyſenteriam*, eamque ſpeciem, quam in principio huius diſſertationis ſimpliciter appellavi *bilioſam*.

Sola ventriculi, et inteſtinorum ſaburra bilioſa abſque eo rheumate, et intra cavum inteſtinale ſolummodo contenta, alvinum forte fluxum feciſſet indolentem, aut etiam dolentem, ſi quidam materiae fuiſſet acor: ſed eiuſmodi *diarrhoeam*, utut fortaſſe, acore poſito, *torminoſam*, diverſam arbitror a *dyſenteria*; cuius creberrimae quidem, et torminoſae ſunt deiectiones, ſed ferme irritae, ut faecum ſecedat plerumque nihil, ſanguis vero et mucus vi exprimatur.

Ea certe eſt dyſenteriae legitimae conditio, ut hanc morbis adnumeres alvum potius occludentibus, inter aſſiduos licet deiiciendi, ſed fruſtraneos, conatus, et diarrhaea quoque dyſenteriam ſanet perſaepe.

Nihilominus non ita dyſenteria diarrhaeae opponitur, ut hac oborta, aut ſponte, aut ope

remediorum, neceſſe ſit, illam *ſemper*, et *certo* tolli. Iuvencula enim quaedam, cum ſaltu incaluiſſet, et meraciore vino, noctuque eſſet perfrigerationem paſſa, altera mox die in dyſenteriam incidit crudelem omnino, cum intolerabili anxietate, exili pulſu, *αλυσμω*; exacto triduo ad nos venit. Materies veluti lactea, cum exiguo hinc in virore, magno impetu, et pari copia, et ferme aſſiduo, per inferiora ſeceſſit. Venam ſecui, cum conceptam in abdomine inflammationem adverterem, et potu tepido, mucilaginoſo, et fotu externo abdominis uſus ſum, ut prolapſos ad inteſtina humores revocarem; tandem et opio volui ad aliquot ſaltem tempus ſeceſſus inhibere. Nihil profeci. Periit aegra inter aſſiduas iactitationes, et immanis circa praecordia ponderis querelas, cum tormina conſopirentur.

In cadavere inteſtina omnia et ventriculum reperi colore intenſe roſeo imbuta per totum; mollia tamen, et membranis horum viſcerum, ſecus ac in aliis obſervaram dyſenteria enectis, non tumidis. Omentum, et meſenterium eundem habuerunt colorem.

Sed redire ad *dyſenteriam bilioſam* iuvat, quam inter reliquas ſpecies multo frequentiſſimam vidi, ac popularem. Et anno 1773. in Hungariae quibuſdam locis, atque aeſtate vigente anni 1776. per omnem agrum Viennenſem, prope ſolam.

Utut haec vulgaris perſaepe ſit, multique per ea tempora in Libitinae rationem veniant; tamen naturam huius ſpeciei immerito malignitatis damnares, reamque ageres tot funerum.

Incuſare aegrorum potius ſocordiam oportebat, morbi initia contemnentium; aut eidem medentium quidem, verum ſiniſtre, et inauſpicatio.

Αυτων γαρ σφετερησιν αταθασλιησιν ολοντο,
Νηπιοι (*).

Morbi faciem, atque notas hic non deſcribam, cum id a me fuerit ante praeſtitum in relatione *dyſenteriae bilioſae*.

Sed et methodum medendi ibidem expoſui, quae ferme in ſolius emetici, aut emeto-cathartici uſu conſiſtebat, et opio emeticum excipiente.

Emeto-catharticum praeplacuit prae ſolis catharticis, iiſque quibuſcunque. Nam eduxit id genus remedium, quidquid offenderat alieni in tubo alimentari, qua data porta.

Confidebam quoque in illa emeticorum vi, quae finita purgatione ſudores movet: hos tuto moveri tunc poſſe, iiſque motis rheuma abdominis una ſubmoveri, exiſtimabam.

In eum finem *Nepenthes Helenae* propinavi, diaphoreticorum potentiſſimum, certiſſimumque, et dulce ſimul cruciatuum lenimen.

Quod ſi is morbi habitus fuerat, quem in antecedentibus *febrim bilioſam dysentericam* nominavi; parcius, tardiuſque opium exhibui, et febre iam inclinata. Eius rei rationem ſupra dedi.

Plerumque unicum emeto-catharticum profligando morbo par fuit; nonnullis id bis dedi, vix ulli ter, interiecta die una inter ſingulas emeto-catharſes. Die intercalari decoctum radicis graminis, et taraxaci cum ſyrupo ribeſiorum, aut alio conſimili, aeger per vices ſumſit, cum narcotico veſpertino.

Aliud quoque eſt, quod emeſin prae ulla

(*) *Odyss.* Α. *v.* 7.: *nam propria ſtulti culpa periere.*

purgatione commendabat, actio nempe ipſa, et labor vomendi; qua re videlicet vel ſola pungentes particulae eliciuntur, atque prolectae quaquaverſum excutiuntur.

Multi ad nos venerunt, rheo, myrobolanis, tamarindis, ſale medio vario, manna, iam dudum, ſed fruſtra uſi. Fateor, me laborioſius ſanaſſe horum dyſenterias, quam illorum, qui partibus caeteris morbum naturae commiſerunt.

Horum quidem remediorum encomia novi: fors tardius ſanarunt dyſenteriam, quam noſtra citius ſanaſſent.

Quin mihi haec remedia nocere viſa ſunt, ubi abundantior ſaburra adfuit; aut in ventriculo, eique connexo inteſtino, ſita.

Idem in dyſentericorum curatione evenire obſervavi, quod in pleriſque aliis morbis contingit; ut nempe ſanati hoc vel illo remedio dicantur, quibus ſub uſu eiuſdem id ſolum fortunae obtigit, ut non morerentur. Hinc intempeſtivae curationum quarundam laudes explicari poſſunt.

Periciltanti methodos diverſas, easque inter ſe, et cum ſolis naturae non adiutae viribus, conferenti conſtabit, quaenam methodus alteri praeſtet, et quantum ſolius valeat naturae vis, quid ferre recuſet. Horum omnium nobis copiam noſocomium fecit.

Aliae quaedam species rheumatismi et dysenteriae.

Rheumatiſmos *inflammatorios*, atque etiam inter ſeſe *complicatos compoſitosque*, aut diverſas rheumatum ſpecies *ſibi invicem ſuccedentes*, ea ipſa tempeſtetate ſpectare ſicuit, qua eiuſdem omnino indolis dyſenteriae graſſabantur, et eodem modo ſanare, quo populari inteſtinorum morbo medebamur.

CAPUT V.

Varii exitus dyſenteriae.

Nunc quos *haec* dyſenteria diverſos exitus habuerit, exponam. Non raro emeto-catharſis inſtituta morbum ex integro, atque repente ſuſtulit, non rediturum.

I. dyſenteriae exitus in ſanitatem.

Atque hanc quidem rheumatum gaſtricorum, phrenitidis e. gr. gaſtricae, ophthalmiae, coryzae, catarrhi, aliarumque aegritudinum, ſi forte ex ſordibus ventriculi naſcerentur, promptiſſimam levationem perſaepe mox ab emeſi intuebamur, atque etiam mirabamur; non enim ventriculum ſolum a recrementitia materie vomitorium vindicavit, verum etiam id, quod ab ea materie decerptum in parte ſubinde diſſitiſſima fixum haeſit, pati ſubmovit celeritate. Ea fortaſſe poſtionis ex illuvie gaſtrica decerptae, et aut encephalon, aut oculos, nares, thoracem, artus, inteſtinorum membranas vexantis tenuitas, mobilitaſque fuit, (in corpore praeſertim iam praeparato, et fibris aliquantum iam emollitis, cedentibuſque, seu *coctione praegreſſa*), ut eodem tempore et remedio eodem vacuari ventriculus potuerit, atque id, quod inde ad viſcus quoddam ante abſceſſerat, moveri loco reducique in circulum communem, atque ad aliquod corporis colon deferri.

Subinde mitior morbus evaſit, ceſſitque ſerius, nova materiae coctione praegreſſa, et corporis praeparatione ulteriori, datoque altero, vel etiam tertio, emetico.

Aliquoties nullum ab emeſi levamen obſerva-

vabatur, mente eadem dolorum ſaevitie, et ſeceſſuum frequentia eadem. Venam in brachio tunc ſecui, et ex Coi Senis oraculo *partes ab umbilico aqua calida multa lavabam*, et tepidos, copioſos, emollientes potus propinabam; atque ita multis tempeſtive profui, aliis vero aliquanto tardius profui, certo tamen.

Tum vero ſanguinem eduxi perſaepe, qualem in pleuritide ſolemus! ſic antiphlogiſticam methodum cum illa coniunxi, quam appellant *evacuantem*.

Appetente autumno, aut ubi coelum aſperius, quam pro anni ratione, atque aura rudior homines tenuiter veſtitos, aut meridianis ſolibus, aut exercitatione, in ſudorem ſolutos, percuteret conliceretque in dyſenteriam,; ſola non raro; phlebotomia iuvit cum emolliente, et copioſa potione, et abdominis fotu.

Torminibus, ſeu *evacuante* methodo, ſeu *antiphlogiſtica* conſopitis, alvus ſubinde fluebat indeſinenter diebus multis, qoin etiam ſeptimanis. Radix arnicae, vel eius infuſum eum emolumento exhibebatur; uni alterive hanc diarrhoeam veſicans ſtitit.

Crurum oedema, quod diuturnum alvi fluxum excepit, ſtomachica, invigorantia, frictio, et tempus tandem ipſum, diſpulerunt. Verum caute invigorantibus utendum eſſe docebar, ne, dum corroborare ventriculum volumus, eidem ingeramus, quae nimia ſint, aut mole ipſa, aut vi. Languidiſſimum enim, et debiliſſimum ventriculum mitiſſima ſolum tonica reficiunt, fortiora offendunt. Diaeta medicatrix, et auxilium ab ipſo tempore petitum potiora fuerant hoc alvi fluxu laborantium, indeque convaleſcentium adiumenta.

De dyſenteria, etiam poſt emero catharſin, non mitigata, deque huius phaenomeni ratione, et medela, itemque de dyſenteriae in longam diarrhoeam converſione, dilucide opinor, atque abunde diſputavi.

3. dyſenteriae exitus in dyſenteriam chronicam.

Verum tertiam quamdam aegrorum conditionem vidi, etſi raro obventionem, at eo difficiliorem ſanatu. Dyſenteria nempe ſubinde plurimum remiſit, ut et ſeceſſus rariores fuerint, et vis torminoſi; torminoſi tamen, multiſque ſeptimanis.

Hanc chronicam dyſenteriam, utut dolore pauco, brevi evanido, ſub ipſa ſolum deiectione modice percepto, ſtipatam prae acutiſſima dyſenteria, praeque illa longa diarrhoea abominabar. Remedia, ſpeſque noſtras ut plurimum eluſit, et aegros lentae, et certae morti conſignavit.

Cadavera horum *phlogoſin chronicam*, et duritiem, rigiditatemque inteſtinorum potiſſimum craſſorum monſtrabant.

Hanc dyſenteriae conditionem cum rheumatica, aut arthritica materie comparabam, articulis tumentibus pertinaciter infixa, indeque non dimovenda; ut eundem putarim morbum, eandemque cauſſam materialem, ſed diſpari fixam loco.

Qui florem aetatis iam ſuperarunt, ex morbi diuturnitate potius, quam vi perierunt.

4. exitus in tenesmum vagum.

Pauciores hoc anno (1779.) dyſenterias tenesmus finiit, qui ſymptomatum dysentericorum alias plerumque ultimum eſt, atque agmen claudit. Fuere tamen, qui torminibus iam penitus compreſſis per aliquot dies inanem deſidendi conatum experiebantur, expreſſo muco, ſubinde etiam pauco cruore. Semel ſolummodo tenesmum obſervavi longius durantem, et nulla pellendum ratione. Nam rheo, et myrobalanis ſub-

inde, nonnunquam mucilaginoſo clyſtere, nonnunquam, conſilio mutato, narcoticis moleſtum hoc ſymptoma volui profligare. Fruſtra ſui. Una nocte repente teneſmus evanuit, orto mox, ea adhuc nocte, dolente tumore ad carpum dextrum, ortaque ex ſiniſtro latere iſchiade. Non multo poſt aeger aeger etiam his doloribus uſu ſeri lactis convaluit.

Quaedam teneſmi ſpecies eſt, veluti dyſenteria partialis.

Teneſmum, eundem poſtmodum morbum exiſtimavi eum dyſenteria, ſede ſolum diverſum, et magnitudine minorem. Si enim potior craſſorum, coliqué praecipue inteſtini tractus, quam ego praecipuam, ſolenniorem que dyſenteriae provinciam puto, eo rheumate, atque eo modo laboret, quo id ad conſtituendam inteſtinorum difficultatem requiri ſuperius afferebam, *dyſenteriam* adeſſe in confeſſo fuit. Rheumate autem dyſenterico ſua illi ampliori de ſede moto, atque intra anguſtos ſolum inteſtini recti, aut eiuſdem extremae tantum orae cancellos concluſo, *dyſenteria recti* ſolummodo inteſtini fuerat, ſive mutato nomine *teneſmus*.

Non aliam teneſmi, ſeu *dyſenteriae huius partialis* curationem noveram, quam ipſius morbi integri, principiſque.

Hinc evenerat, ut aut evacuantibus *ανω* aut *κατω*, vel vero emolliente enemate, potuque, ac venae ſectione, nonnunquam etiam laudano, etiam veſicante ſemel ad os ſacrum adplicato, teneſmum expugnarim; ratione videlicet diverſa, prout diverſam huius *topicae dyſenteriae* notionem conceperam, et concipi debere arbitrabar.

Alia vero ſpecies eſt teneſmus hoemorrheidalis.

Tempori ſubinde committi tuto teneſmus potuit.

Puellam ex dyſenteria convaleſcentem teneſ-

mus vexabat, ſed quem alterius indolis eſſe exiſtimabam. Olim enim haemorrhoidum tumore dolente, et cum teneſmo afficiebatur. Nunc quoque easdem ab haemorrhoidum irritarum tuberculis moleſtias pati videbatur.

Haemorrhoidalis hic teneſmus frequentius poſtea obſervabatur, in viris iisque robuſtioribus, frequentius quoque in dyſenteria autumnali, quam aeſtiva.

Teneſmo haemorrhoidali emulſio medebatur, et mere emollientia enemata; opiata vero eundem augebant.

5. exitus dyſenteriae in rheumata artuum, articulorum etc.

Nonnullis dyſenteria verſa eſt in rheuma cuiusdam alterius partis: ſic humeri quibuſdam, aliis nucha, occiput, manuum carpi, genua etc. dolore dilacerante occupari viſa ſunt, ventre, atque alvo ſanatis.

Converſionem hanc dyſenteriae in morbum articularem *ſubinde* optabam, utut a plurimis obſervatoribus damnatam. Malui enim articulus ſanare, qui morbi vim facilius et minori cum noxa perferebant, quam inteſtina. Sed id *ſubinde* optaſſe me dixi, in dyſenteria nempe graviori, difficulter, aut vix ſananda, non autem in *dyſenteria ſimplici biliosa*, utpote quam et cito poteram ſanare et multo facilius, ac morbum articularem.

Subinde pulmones aegrotare veluti catarrho coeperunt, ut primum a dyſenteria mitius habebantur, aut ex eadem convaleſcebant.

Quibuſdam a dyſenteria aures tinniebant cum aliqua ſurditate.

Pauciſſimis, morbo inteſtinorum iam cicurato, malum ad ventriculum verſum eſt, ubi ingens quaſi pondus percipiebatur.

Nonnunquam mitigatis iam ſymptomatibus dyſentericis, pectus valdopere opprimi, aut latus veluti pleuritide dolere, citra tamen magnam, ac

manifeſtam febrem; rheumate nempe in pleuram, aut muſculos intercoſtales irruente.

Subinde fixum hoc rheuma uni loco adhaeſit, nonnunquam vero vage, atque errabunde diſcurrebat, ut modo hanc partem vellicaret, modo aliam.

Intra non multos dies haec deſtillatio evanuit, in quamcumque demum partem cecidiſſet, ſeu ſponte, ſive etiam aptis remediis.

In hunc ſcopum diaphoreſin movebamus potu tepido floribus ſambuci medicato, et ſtibio diaphoretico non abluto. Decocta radicis bardanae etc. profuerunt, nonnullis ſerum lactis, aliis rheum, aliis admotum alicubi veſicans, hanc ſuſtulit defluxionem.

Foeminam dolor pleuriticus corripuit, qui relicto thorace hypochondrii dextri portionem mollem obſedit, inde defluxio ad pulmones ſe recipiens moleſtiſſimam tuſſim, noctu praecipue, veluti catharrhoſam fecit; ea repente ceſſante orta eſt dyſenteria, quae, nychthemero nondum exacto ſubito conquievit, thorace dextro ſupremo pone claviculam acerbe dolente. Diaphoreſin potu multo, tepido, et ſambucino tentabam, atque inter ſcapulas ponebam veſicans: convaluit.

Petulantis id genus rheumatis aeſtivi, atque autumnalis exempla plura vidimus: quae, qua affinitate teneantur cum dyſenteria, vel maxime reluctantes, atque aliter hucuſque ſentientes ita docent, ut omnis dubitatio eximatur.

6. exitus in urinae difficultatem.

Quibuſdam ad veſicam morbus decubuit ita, ut dyſenteria repente ſubſtineret, orta ingenti mingendi difficultate, aut etiam lotii plena ſuppreſſione. Alii ingens ſolum in pube pondus erat, alvo ſanata.

Nonnulli dyſenteria vigente adhuc moleſte mingebant. Dyſuriam poſt dyſenteriam emulſum amygdalinum, cui ſyrupum altheae admiſcebam, itemque adplicatum ad pubem cataplaſma emolliens ſolvit.

Hoc anno (1779.) multo pauciores obſervavi, utut numero Dyſentericorum longe maiori, quos mictus difficilis una affligeret cum dyſenteria, quam anni (1776.) aeſtate.

Pauciſſimos videre erat ſtranguriоſe mingentes, cum ponderis ad pubem ſenſu, ſed abſque dyſenteria.

CAPUT VI.

Exitus dysenteriae in hydropem.

EPISODION

de hydrope plethorico.

y. exitus dyſenteriae in varium hydropem.

Exitus quoque dyſenteriae in hydropem fuit: in ſexu praeprimis ſequiori, quem morbi diuturnitas atrivit magis.

Sub ultimos nempe dyſenteriae dies, eaque in indolentem alvi fluxum fatiſcente, pleriſque crura, ſubin et femora albo phlegmate intumuerunt: nonnullis abdomen quoque, ut univerſum corpus.

Quibuſdum, pedes ſolum et crura tumidis, lenia tonica, grata cardiaca, amara etc. et crurum aromaticae frictiones, et ipſum tempus, remedio fuerunt.

Qui-

Quibus vero totum corpus intumuit, quod quidem pauciſſimis contigit, laboroſior curatio fuit, et variis modis tentata. Somno parco, exercitatione corporis, decocto taraxaci, cichorei tum terra ſoliata tartari, *extracto* praeterea *Colliniano*, quod ex ſucco recentis herbae *lactucae viroſae* parari curaveram, autumno devexo, et ſub initia hyemis, convaluerunt.

Digreſſio ad hydropem plethoricum.

Hydropes alios complures et aliunde exortos, remediis methodiſque cognitis ſanatos non recenſebo, cum nihil habeant non ubique deſcriptum. Illata tamen hydropis mentione non poſſum non aliquantum ab inſtituto deflectere, et, ſermocinantium more diſſerere de ea re, ad quam forte fortuna delapſi ſumus, nempe hydrope.

Reſumam iterum abruptum de dyſenteria ſermonem, ubi aliqua rerum varietate veluti refocillati, a longae narrationis taedio quieverimus.

Hydropem quemdam, praeter alios hydropes frequentiores, ſed quos et quorum cauſſas hic praetermitto, videre erat hinc inde quidem deſcriptum, minus tamen in praxi, ut opinor, cognitum, atque idcirco ſiniſtra nonuunquam curatione vexatum.

Is nobis *hydrops plethoricus* erat, ſeu *ortus a plethora*.

Cauſſas habuit aliis hydropis ſpeciebus ferme oppoſitas, plethoram nempe, et laborioſum abundantium humorum, caeteroquin bonorum, circuitum. Inde vaſa ſanguifera, cruore nimio diſtenta, aquoſam portionem facillime dimiſerunt, extruſeruntque, ſed ita demiſſam difficulter receperunt: hinc aquae intra celluloſum corpus, aut cava varia collectae, hydropis eam ſpeciem fecerunt, quam *plethoricam* appellabamus.

Hydropis huius geneſin ipſe mihi exemplo quodam illuſtrare conabar. Quemadmodum enim ultimo graviditatis tempore venarum iliacarum compreſſio abundantiam humorum in artubus inferioribus contentorum, ſive topicam plethoram, indeque crurum, femorum et pudendorum facit hydropem; ſic plethoricis columna cruoris maior, quam quae apte contineri vaſis poſſit, et expedite ad cor reduci, hydropem gignit.

Hic morbus in corpora ſolum robuſta, aetatis florentis, et bene paſta, iuxta noſtras obſervationes cadit.

Atque ex *hac* corporum aetatis et vitae ratione, item defectu cauſſarum illarum, quae alias producere hydropis ſpecies ſolent, huic noſtrae plethoricae oppoſitas, hydropis huius indoles, cum eaque conveniens medendi methodus nobis innotuit.

Coquum Comitis St**, quadrato corpore donatum, Fabrum item lignarium, Fabrum ferrarium, famulum quoque compagis caeteroquin firmae, item binas foeminas, viraginum habitu utramque, praeter alios hac ſpecie hydropis detentos vidimus; eventu, ut poſtea referam, diverſo.

Plerumque hic hydrops *intercus* eſt, et diffuſus per totum corpus, ſubinde crurum ſolum, et femorum. *Aſciten plethoricum* nondum obſervabamus. Nonnunquam hydrothoracem prae ſe ferebat, difficili inter gradiendum ſpiratione, decubitu ſupino impoſſibili nocturna in primo ſomno excitatione cum ſuffocationis metu, aliiſque.

Hydrothoracem plethoricum difficulter diſtinguebamus ab aliis hydrothoracis ſpeciebus, alia a cauſa ortis, et alia ſanandis ratione.

Cloroſis quoque *orta a plethora*, et ab aliis

chloroſeos ſpeciebus diſtincta, in puellis ruſticanis, et duro labore exercitatis, nonnunquam occurrebat.

In hoc hydrope, et chloroſi remedia pleraque aliis chloroſeos et hydropis ſpeciebus apprime dicata, nocuerunt.

Profuerunt autem phlebotomiae moderatae, ſed aliquoties repetitae, et antiphlogiſticus victus: decocta item emollientia, nitroſa, acidula, ſerum lactis cum terra foliata tartari.

Quaſdam huius hydropis curationes longo cremoris tartari uſu perfecimus.

Subinde hic noſter hydrops et chloroſis phlogoſin conceperunt. Sanguinem pleuriticum iterato educebamus, generoſiori antiphlogiſtica methodo uſi.

En huius hydropis exempla quaedam minus fauſta:

Coquus Comitis St** quadrato corpore, lacertoſus, ampolo thorace, brevique ſed craſſo collo, vigente hyeme pleuritide laborabat domi ſuae: aegre eluctatus difficilem in inceſſu et noctu ſupine decumbens, reſpirationem querebatur; inter primos ſomnos veluti iamiam ſuffocandus evigilabat, atque e lecto exſiliebat auram capturus. Multas noctes ſedendo tranſegit; crura valde tumebant aquoſo tumore, ut etiam carpi, hi vero modice. Pulſus ampliſſimi, tardi et inſtar chordae ferreae digitum ferientes. Aliquoties domi adhue ſuae ſanguinem emiſit pleuriticum et cum aliquo, ſed temporario, levamine. Victu nihilominus priſtino utebatur, carneo videlicet, et vinoſo; atque hoc quidem non raro meraciore, utpote multos inter labores, et penes ignes incaleſcens.

Exeunte vere mihi tradebatur. Uſu ſquillae, aliorumque remediorum urinas potentius moventium, et crurum frictionibus, itra breve tempus id eſt conſecutus, ut noctu non excitaretur, aut excitatus non exiliret. Diſparuit intra paucas ſeptimanas tumor crurum et manuum, thoracis incommodis ſublatis. Diſceſſurus a nobis cum pridie ſuas ſarcinulas collegiſſet, hilaris, et de recuperata valetudine ſibi gratulatus, ſe lecto commiſit; poſt mediam noctem cum eiulatu epileptice convellitur, inde apoplectico ſopore preſſus veſperi periit.

In cadavere cor triplo fere maius intentum eſt, ac alias ſolet offendi, et giganteum; non morboſe dilatatum, cum iuſta partium id conſtituentium proportio fuerit.

Pulmones ubique laxiori celluloſa tela ambienti thoraci revinciebantur.

Vaſa encephali praegrandia, et multo cruore diſtenta. Pauxillum aquae intra meninges diffuſae.

Remediis diureticis, purgatione, frictionibus plethorae effectus auferebantur; collectiones nempe aquoſae, cauſſa manente, atque etiam aucta.

Hiſtoriam ſimilem in *diaris Swietenianis* legi, quarum notabiliorum partem, ut primum per alios labores licuerit, publici iuris faciam.

Quidam enim *eadem*, qua hic meus homo, ratione hydropicus, *eadem* curatus, *eandem* quoque mortem oppetiit.

Famulus compagis firmae, et valentiſſimo caeteroquin corpore ultra annum frequenter vomebat, matutinis horis praeſertim: ſiti aſſidua vexabatur. Tandem intumeſcere *ανασαρκα* coepit. Purgantibus domi ſuae fruſtra utebatur: diuretica

non profuere, quin urinas potius parciores reddiderunt. Mirum id omnibus, qui hominem noverant, viſum fuit, potuiſſe nempe hominem ex athletico habitu tranſire repente in aquoſam humorum cacochymiam, quin antea morbus quidam intercalaris vires athletica attriviſſet.

In noſocomium receptus pulſus plenos, duros, et vibratiſſimos exhibuit; totum corpus, femora et crura immane quantum tumebant; diuretica tentabantur de novo, eaque varia, cum experientia conſtet, in eodem etiam hydrope non idem ſemper remedium urinas movere.

Tandem, cum nihil proficerem, cruribus veſicantia apponi curavi; qua methodo alias graviſſimos quoſdam, et remediis quibuſcunque internis rebelles hydropes ſanavi.

E plagis veſicante eroſis aquæ largiter diu, noctuque manabant, ut aeger fere totus paucos intra dies detumuerit.

Laevum iam ab initio augurabar de hoc hydrope, quod ortus eſſet a cauſa ignota in homine iuvene, ad hydropem, ut arbitrabar, non praediſpoſitio; et quod quaedam coquum inter, et hunc famulum analogia intercederet.

Siniſtrum eventum, mortem convulſivam, apoplecticam, omnibus aliis bene ſperantibus, et non longe abfuturam, praedixi; etſi tunc, qua ratione imminenti tempeſtati occurerem, neſciebam. Paucos poſt dies, aquis iam ferme evacuatis, repente aliquoties convulſus, et apoplecticus periit.

Cerebellum ſero ambiebatur, vaſa ſanguine turgida. In thoracis cavo dextro libra eiuſdem ſeri, et unciae novem in cavo ſiniſtro fuerunt; pericardium uncias ſex eiuſdem ſeri continebat.

Veſicula fellea vacua: hepar conſiſtentia ſanum, ſed colore per omnem ſuam ſubſtantiam viridiſſimum.

Suſpicabat, hunc hepatis virorem, et bilis in veſicula abſentiam, explicari a convulſionibus poſſe, que ſub finem vitae acceſſerunt.

Noveram quidem iam dudum hanc ſpeciem hydropis, eamque etiam ſanavi. Verum neſcio, quid meam diagnoſin in binis his aegris ita ſubverterit, ut morbo cauſſam ſubiicerem non ſuam.

Apparente fortaſſe curationi, utut male inſtitutae, ſeceſſu decipiebat, inque mala, quam de morbi natura conceperam, notione confirmabar.

Equidem aquae exantlabantur copioſe, verum iis remediis, quae vel cauſam ipſam hydropis non attigerunt, vel eiuſdem adeo vires auxerunt.

Ex eo tempore in hydrope *plethorico*, a veſicante abſtinui: malui infima crura *ſcarificare*, et aquas ad plagan inciſam invitatas evocare. Haec praxis ſanationis celeritatem mirum, quantum adiuvit.

Murarius 38. annorum ante ſemialterum annum in quodam noſocomio aegrotaſſe ſe aiebat ex catarrhoſa thoracis affectione, tuſſi crebra, ſicca, reſpiratione laborioſa, et frequenti, nocturno praecipue ſuffocationis metu. Pectus oppreſſum habuit. Venae ſectionibus, aliiſque remediis diſceſſit curatus, ita tamen, ut haec thoracis incommoda non rare reditum minitarentur, nova ſanguinis miſſione denuo depulſum.

Iam ab undecim ſeptimanis oppreſſionem infimi thoracis, et ſpiritum impeditiorem conſueta

methodus non ſolabatur. Sputabat mucoſa; appetebat; ſuoque opificio vacabat.

Ab octo diebus tuſſis catarrhoſa, aſſidua, noctu gravior, et eo tempore ferme ſuffocans acceſſit; auctis et oppreſſione, et impedit ſpiritu, ut e lecto exſilire, et per cubiculum ambulare, ne cubans, et quietus ſuffocaretur, debuerit.

Decumbebat aeque facile, aut verius, aeque difficulter, in quamcumque partem libuerat. Iam non appetit: dedolatus eſt, corpus totum ανα-σαρκα, pedes praeprimis, cura, et femera tument, Pulſus fortis, plenus, et vibrans erat.

Cum reſpiratio continuo laboroſior fieret, ſibiloſa, aſthmatica, cumque univerſum corpus tumeret in dies magis, et ſputa lateritia compluribus noctibus excuterentur, intermixto multo muco, et aeger frequenter e lecto exiliret, atque ultimis temporibus aliena per vices loqueretur; die, ex quo apud nos fuit, decimo tertio circa auroram periit.

In pugillaribus meis id ſolum adnotatum reperio, ſecto cadavere utriuſque thoracis, et pericardii hydropem fuiſſe detectum, cum non exigua inflammatione dextri pulmonis.

Aquae repertae quantitatem per oblivionem, aut aliis laboribus diſtractus, non connotabam.

En hydropem, ad hanc, de qua loquimur, hydropis ſpeciem, referendum; venae ſectionibus initio ſanatum, dein vero eodem auxilio frequenter mitigatum, donec tandem viribus reſumptis hominem penitus oppreſſiſſet.

Faber ferrarius 46. annos natus a iuvenilibus annis difficilem et per intervalla ferme aſthmaticam reſpirationem habuiſſe aiebat; caeterum nunquam graviori morbo, niſi hyeme anni 1768., ubi octi-

duo ex morbo thoracis acute decubuerit, conſtatum fuiſſe.

A menſis Decembris (1778.) initio abdomen leviuſcule tumidulum fieri occoepit, uti etiam crura circa malleos. Ab eo etiam tempore laborioſius, praeprimis a paſtu, ſpirabat, laboroſius quoque decumbens.

Iam inde a fine eius menſis noctu frequenter e lecto ſurgit, aerem capturus, metuque, ne ſpiritus praecludatur cubanti.

A ſeptemdecim diebus lateri ſiniſtro incumbere nequit abſque metu ſuffocationis, ſed neque ante eos dies valebat ſemper, et abſque moleſtia, in id latus cubare.

Huic *venas heſterno ſemper iacho* turgere plures, qui hominem noverant, aſſerebant.

Tuſſicula moderata paucum ſubinde gluten elicuit.

Die 15. Ianuarii 1779. noſocomium adiit, tumentibus utroque crure femoreque, ac ventre, attamen non valde.

Terram foliatam tartari ex aqua petroſelini et pauco oxymelle ſquillitico hauriebat, et multum iuvabatur, urinis motis et alvo reſerata. Poſt quatriduum, me vel maxime invito, diſceſſit, liberius multo reſpirans, nondum tamen liberrime, tumiduliſque et artubus inferioribus et ventre: hac ſe libertate ſpirandi contentum eſſe, et nolle ſe apud nos tanti emere plenam ſanitatem; victu nempe tenuiori, et hydropoſia, quam vivendi rationem prae morbo impatientius ferret.

Die 24. Ianuarii mane carpento impoſitum ad nos deducunt, eumque facie turgida, purpurea, liveſcente, et labiis plumbeis, protuberantibus oculis, ſibiloſe, atque abruptim reſpirantem,

veluti iamiam moriturum; ad portam noſocomii deponunt.

Fit modica venae ſectio; deportatur ad lectum; redit vox, at uſus ſenſuum; reſpiratione tamen vix emendata.

Cum per horulam quieviſſet, et ad interrogata reſponderet, aiebat ſe pridie, atque reliquis diebus, poſtquam a nobis diſceſſerat, labores vulcaneos exercuiſſe, eoſque ſolito duriores, Baccho uſum idcirco meraciore.

Fit denuo venae ſectio unciarum decem; ſanguis cruſtam phlogiſticam tenuiores, gelitanoſam plumbeam efformavit. Educto ſanguine dextrum thoracem perforari curavi, unde ſeri flaveſcentis librae quinque pleno rivo fluxerunt. Chirurgus teſtabatur, ſe pulmones *duros*, quemadmodum eoſdem inflammatos ſaepe in cadaverum ſectionibus videramus, immiſſo digito offendiſſe.

Signa pleraque aderant, quae hominem oſtenderant, praeter hydropem, ſaeva quoque peripneumonia correptum.

In lectum repoſitus commodius quidem multo, non tamen abſque omni prorſus ſibilo, ſpirabat. Terram foliatam tartari ex aqua petroſelini, et pauxillo oxymellis ſquillitici hauſit; unde bis vomuit materiem ſoluto Lotricum ſaponi ſimillimam, albidam, ſpumantem aliquantum tenacem, et amaritie intenſa.

Cum die proxima iterum aeſtuaret magis, et laborioſe atque cum ſtrepitu reſpiraret, potus mere emollientes, et tepidos, nitroſoſque haurire iuſſus eſt multis diebus; ſanguine iterum iterumque educto, pleuritico ſemper, et ſemper levante; ut die 1. Februarii libere ſpiraret, decumberetque et ſupinus, et in quodcunque latus voluerat, tuſſiretque perquam raro.

His omnibus diebus magna aquarum vis effluxit e cavo thoracis, atque e tela celluloſa muſculorum thoracicorum. Sed crurum, at femorum tumor manebat aquoſus, et magnus.

Ab hoc tempore e lecto ſurgebat, et cubiculum obambulabat: oxymelle ſquillitico aliiſque, quibus lotium cieri poſſe ſperabamus, uti coepit.

Verum poſt medium menſis Februarii crurum femorumque tumor ita increvit, ut lecto iterum affigeretur. Tuſſis redire, veſpertina potiſſimum, atque nocturna: calere demum, atque febrire aſſiduo, veſperi tamen intenſius. Vulnus paracenteſi inflictum pus fudit tenue, aquoſum, uberrimumque.

Artubus inferioribus ſupra modum tumentibus, lacertoſa brachia conſumi, quaeve thoracem ambierunt, carnes tabeſcere.

Die 18. Martii occubuit. Pulmo lateris perforati *inflammatiſſimus* erat totus quantus, et ubique cum pleura arctius cohaeſit, pariter *inflammata*. Nulla ullibi puris collectio, ulceratio nulla fuit. Caetera uti in ſanis fuerunt.

Mirabamur veram, graviſſimamque peripneumoniam hydrothoraci iunctam, et ingenti artuum inferiorum hydropi; ſputa quoque *purulenta*, non *puriformia*, admirationi fuerunt; nulla ulceris, aut in pulmonibus, aut alibi, veſtigio reperto.

Etſi aeger initio Februarii febre careret manifeſta, et ſe e lecto proriperet; non omnis tamen pulmonum inflammatio, quam ad nos attulerat, videtur fuiſſe ſoluta.

Pulmonum cum pleura cohaeſio ſerius, et poſt inſtitutam paracenteſin, naſcebatur. Nam aquae et liberrime profluxerunt, et nullus obſer-

vabatur ab exploratore digito, mox a facta perforatione, coalitus pulmonum cum pleura.

Utut inflammatam pleuram reperiremus, nullos tamen dolores punctorios querebatur. Pleurae inflammatio ſine dolore.

Hydrothoracis cum peripneumonia connubium (ſeu bini hi morbi fortuito ſolum ſocientur, ſeu vero uterque a communi quadam cauſſa naſcatur, aut alter ab altero) id quod ut plurimum fieri, ſupra oſtendi (dependeat tanquam effectus a ſua cauſſa) non infrequenter offendi, atque etiam quoſdam ſanavi parciori, at vero frequentius inſtituta phlebotomia, et althaeae decocto cum nitro.

Quae de uſu mittorum ſalium, acidorum, mediorum, ſalis acetoſellae, cremoris tartari, et ipſius nitri in cura hydropis dicuntur, ad hanc praeprimis hydropis ſpeciem, *plethorici* nempe, aut inflammatorii, pertinebunt; ſi et reliqua auxilia in eundem finem conſpirent; victus, et potulenta congrua, et ſubinde ipſa quoque ſanguini detractio.

Quamquam nec alios *quoſcunque* hydropes dira a potu abſtinentia putem expugnandos; quam certe praxin pernicioſam eſſe, et ipſius expertus ſum, et luculenter legi ab egregio MILLMANNO demonſtratum (*).

(*) Animadverſiones de natura hydropis, eiusque curatione, Auctore *Franciſco* MILLMANN, M. D. Colleg. reg. med. Conſ. et regiae Societatis Lond. Socio. Viennae et Lonini, apud *Rudolphum* GRAEFFERUM.

CAPUT VII.

De variis et remediis, et methodis antidysentericis: quaedam dysenteriae proprietates.

Longius fortaſſe, quam initio propoſitum, fuerat, in exponendo *hydrope plethorico* proceſſi, et nempe ab inſtituto ſermone aliena: neque veniam ob hoc ανακολουθον, aut ipſe alteri darem, aut rogarem ab aliis; niſi ferme perinde eſſet, quo ordine quis narret, qui non integram quamdam hiſtoriam, ſed eius ſolummodo lacinias quaſdam, et fragmina velit proferre.

Ordini, atque rerum oeconomiae is ſtudeat, qui ſtruere aedificium vult; nos, qui huic ſtructori a ſervitio ſolum ſumus, tanquam officio noſtro egregie defuncti laetamur, ſi quaedam uſui futura in acervos, prout ſors dedit, congeſſerimus.

Hinc ſepoſitam nuper telam reſumam, et quae de dyſenteria ſparſim ac prout, aut in pugillaribus deſcripſi, aut memoria teneo, nullo certo rerum nexu narrabo.

Variae methodi antidyſentericae.

Remediis variis in cura dyſenteriae opus fuiſſe, conſtabit morbi diverſiſſimam faciem non ignoranti. Nunquam tamen adſtringentibus me uſum ſcio, niſi unica vice aeſtate anni 1776. in alvi profluvio indolente, et longo, dyſenteriam excipiente. Nihil profeci; venter aſſiduo fluens hydropem primo, dein, hyeme iam inclinata, mortem induxit.

Adſtringentibus remediis cum ea notione

male convenit, quam de dyſenteria natura concepi.

Qui bulum armenam eum in finem dyſentericis propinabant, ut laxata oſtia fluentis alvi reſtringant, et egregie *adſtrinxiſſe* putabant, ſi dragmulam inertis terrae dederint, nae illi ſeſe in aegrorum plerumque ſalutem deceperunt perbelle.

Longam et *apyreton* dyſenteriam nullis remediis comprimendam balſamo, *Saxonico* dicto, ſublatam novi.

Sublatam quoque conſimilem dyſenteriam ſcio veſicante abdomini impoſito, atque aliam ſinapiſmo ad ventrem adplicato.

Oleoſorum vix ullus quoque uſus fuit, niſi blandiſſimorum, et multa mucilagine diviſorum; qualia in ſeminum *frigidorum* emulſionibus habentur: in dyſenteria non bilioſa, ſed potius *enteriticae plus minusve*, tepidae emulſiones cum reliqua antiphlogiſtica penu primas tenebant. Eius vero indolis dyſenterias veris exordium, aut etiam frigidior autumnus profert, non diu regnaturas, conſtitutione nempe iam ſeneſcente, iam iamque emoritura.

Atque hac ipſa tempeſtate (1779.), et autumnali rigore rariſſimae fuerunt dyſenteriae illae, quae, utut praemiſſis praemittendis, ab opio non abhorrerent. Febrim acutam, auctum adeo seceſſuum numerum, et peripneumoniae ſubinde initia proximo mane debueras venae ſectione, et emulſo tepido, et ventris fotu comprimere; ſi pridie opium dederas, quietem, et ſomni blanditias aegro conciliaturus.

Dyſenteriae *autumnales* plerumque erant *bilioſo-inflammatoriae*, aut *inflammatoriae*; quales etiam *vernas* habuimus; utut univerſim perquam raras,

et ſola plerumque antiphlogiſtica methodo non moroſe ſanatas.

Dyſenterias complures, vix inchoatas, ſub menſis Auguſti finem, et per autumnum anni 1777., tenui victu, et potu tepido atque emolliente, priuſquam invaleſcerent, ſuppreſſi abſque morbi recurſu.

Nec eſt, quod quis obiiciat, *diarrhoeas* ſolum fuiſſe leviculas, leviterque torminoſas, non vero *dyſenterias genuinas*, quas tanta facilitate ſanarim, vix ortas. Idem profecto his morbi initium, quod aliis fuerat, quos morbus exercuit,

Erant igitur quaedam, veluti gravioris morbi praeludia, et velitationes dyſenteriae; conſummatae futurae, ni principiis obſtitiſſes.

Menſe Septembri eiuſdem anni dyſenterias quaſdam iam perſanatas, ſed poſt aliquot dies reditum denuo meditantes, eadem ratione arcebam; victu nempe tenuiori, et potu tepido, ac emolliente; niſi forte voracior aeger ventriculum oneraſſet, adhucdum languentem, atque emeſi purgandum.

primarius canon in dignoſcenda natura dyſenteriae, et eligenda medendi methodo.

Plerumque determinari methodus medendi dyſenteriis epidemicis potuit ex ea methodo, quam *febris illius tempeſtatis dominatrix* poſcebat; cum *dyſenteria epidemica ad epidemicae febris naturam quamproxime acceſſerit*.

Anno 1776. *bilioſiſſimam* habuimus febrim aeſtivam, non male tamen moratam; ni illam inepte quis irritarit, meracam, et omnis phlogoſeos ut plurimum expertem: atqui et dyſenteriae fuerunt *eodem* anno *eiuſdem* prorſus indolis, bilioſiſſimae nempe, et meracae, et abſque ulla inflammatione, et

eadem prorſus methodo, atque *eadem* etiam celeritate confectae.

Annis 1777., 1778., atque hoc ipſo, quo haec ſcribo, anno 1779., febris aeſtiva bilioſa, bilioſo-putrida, non raro pertinax, cum phlogoſi complicata, et exanthematibus variegata, non boni moris, non paucos oppreſſit. Eandem omnino indolem dyſenteriae una regnantis experiebamur admirabundi.

Non tamen obſervabatur, quo anno plurimae fuerint aeſtivae febres, eodem quoque plurimas fuiſſe dyſenterias; ut idcirco, ſtante licet eadem inter febrim dominantem et dyſenteriam affinitate, tamen diſpar ſubinde utriuſque dominium fuerit, et diſpar ex alterutro morbo aegrotantium numerus.

Eſſi hic morbus, ſi quando latius diffundatur, ampliſſimas ubique praedas agat, neque niſi cum opimis ſpoliis recedat; tamen eius ſaevities plurimum cohiberetur, ſi modo morbi primordia occuparentur, eaque opinio omnium animis inſideret, vix ullum morbum eſſe eos inter, qui *populares* appellantur, cuius initia tam cito queant comprimi, et qui neglectus urbes, agros, caſtra adeo depopuletur; ut haec peſtis caſtrorum plures ferme, ac ipſum hoſtile ferrum necet.

prima dyſenteriae initia non operoſe reprimuntur.

Dyſenterias quaſdam nullum hucusque cognitum remedium ſanabat; at vero, dummodo non *graviſſimae* fuerant, et dummodo *valentiori* remedio non urgerentur, mortem non intulerunt, niſi iam antea debilibus: tepidi et mucilaginoſi potu, et abdominis fomenta et ipſum praeprimis *diuturnum tempus* profuere.

Idem in curatione quorundam rheumatum contingebat, quae *potentius* urgere non oportue-

rat; citius enim reliquam ſenitatem attriveras, quam expugnaveras rebelle rheuma. Tempo um *conſtitutio mutata* et *longa mora* ſolum praeſidio fuerunt.

Monitum grave.

Atque univerſim convincebamur, quoſdam morbos urgeri nimium et premi non oportere; ſat eſſe, ſi in peius non habeant, et ſi, utut tarde, quotidie tamen pauxillum ex morbo detrahatur. Quemadmodum enim medicando recte fit, ſic etiam medicando peccatur.

Dysenteria nullum sexus aetatis, et vitae rationis discrimen fecit.

Nullam aetatem hic morbus praeteribat, nec ſexum: conditio hominum quaecunque, et quaevis humorum et ſolidorum craſis, valetudinis quaevis ratio dyſenteriae ex aequo patebat, etſi diverſo diſcrimine. Nec ullam ab hoc morbo immunitatem, aut hydropoſia dedit, aut uſu vini.

Qui a fructibus horaeis ſevere abſtinebant, aut iiſdem utebantur, aut etiam abutebantur; ita aut in dyſenteriam inciderunt, aut ab ea perſtiterunt intacti, ut nulla ratione, vel modice probabili, determinaveris, quid potius facere expediat.

Dyſenterici fiebant, et qui victu animali ferme ſolo veſcebantur, et qui vegetabili ferme ſolo.

Non tamen par ubique periculum fuit, ſi quem morbus corripuit: gravius enim foeminae mulctabantur, aum morbo ipſo, et cum eiuſdem iam profligati reliquiis diutius colluctatae.

De vita periclitabantur cacochymici, ſeniculi, articulorum morbis antea vexati, et inter hos foeminae prae viris.

Illi enim aegri e ſexu ſequiori fuerunt, quibus dyſentericis factis mox lingua aruit, extrema friguerunt glaciali frigore, manante per univerſum corpus ſudore frigido, in magnaſque guttas collecto

cto cum ſenſu aſſidui et intolerabilis ardoris, interanea exurentis, non reſtinguenda ſiti, et potus frigidi, vinoſique implacabili deſiderio, mentis acie non retuſa, et valente uſu ſenſuum caeterorum.

In cadaveribus dyſentericorum nunquam offendi ſuppuratam plagam, ut idcirco perrara exiſtimam inteſtinorum ulcera ex dyſenteria.

CAPUT VIII.

Binae opiniones erroneae de indole et sede materiei dysentericae, deque eiusdem contagio.

Binas ſcaturagines dyſenteriae huius *malignae* (ni eam malis *malignae inflammatoriam* appellare), quam ſexui ſequiori potiſſimum inimicam fuiſſe paullo ante dicebam, mihi viſus ſum detexiſſe; ipſius nempe male moratae conſtitutionis ingenium pravum, et corpus aegri huic morbo prae aliis opportunum.

Binas quoque opiniones notavi, quae de dyſenteriae natura vigent, *plebeiam* alteram, quae humorum tumultuoſe ad inteſtina ruentium *copiam* accuſat, eaque ipſa debiliora: alteram vero *non ignobilium Medicorum*, atque *aliquid* veritatis habentem; nempe, omnem dyſenteriam pertinere ad *morbos ſaburrales*; quam ſcilicet materies, aut *bilioſa*, aut *putrida*, eaque ſimul acris, intra inteſtina commorata, vellicando irritandoque producat.

Multis exemplis utuntur, qui ſic opinantur,

ad illuſtrandum aſſertum. Qui enim (ut aiunt) reſinam purgantem male ſubactam, et inteſtinorum plicis poſtea pertinacius adhaerentem devorarint; in dyſenteriae ſpeciem incidunt aeſtivae dyſenteriae analogam. Idem ex horum mente illis ſolet evenire, quorum inteſtina aliud acre quodcunque, aut etiam vermes rodunt; unde frequentiſſima, et teneſmodeis, torminoſae, mucoſae, eruentae deiectiones proliciuntur.

Dyſenteriae ſpuriae.

Verum has ego dyſenterias potius *ſpurias* nominandas puto, aut *diarrhoeas torminoſas:* nihil commune habentes cum *inteſtinorum rheumatiſmo*, ſeu *dysenteria vera*.

Plebeia opinio inter Medicos temporis tractu extabuit in generis humani felicitatem, nihilominus Herculi potius clavam, quam eandem hanc opinionem rudibus animis extorſeris.

Haec tot malarum praxium auctor eſt, atque inventrix, unde tanta ſeges ſunerum quotannis ſuccreſcit.

Opio enim, et adſtringentibus conatur alvum ſiccare.

Altera opinio, quae propius abeſt a vero, rodentis atque intra cavum inteſtinorum morantis materiae exitum molitur emeticis, purgantibus variis, et vario modo, in eaque re curationis cardinem docet verſari.

Verum non omnis omnino dyſenteria vomitorium aut purgans admittit; nonnullae enim, etſi perpaucae, ſolo opio, et prolectis ſudoribus illico ceſſant. SYDENHAMO teſtante: quaedam aliae, non multum ultra initia provectae, potu tepido et emolliente comprimuntur, quas evacuans remedium exaſperaſſet. Atque alias quaſdam phlebotomia ſanat, eaque repetitis vicibus inſtituta.

Ut ita conſtet, dyſenteriam popularem non eſſe morbum inteſtinalis cavi, acrem materiem continentia, ſed ipſarum adeo *inteſtinalium membranarum*, rheumate laborantium; ſub.nd. et meſenterii, et omenti, et urinariae veſicae.

Hunc quidam rheumatiſmum inteſtinorum *perſaepe* aut emeticum, aut purgans tollit, ut experientia conſtat.

In eorum opinio nata eſt, qui dyſenteriam prorſus omnem metum eſſe *ſaburralem morbum* arbitrantur.

Quanquam neque altera opinio veram dyſenteriae notionem habeat, tamen medendi rationem *pleriſque* dyſenteriarum epidemiis non erroneam inſtituit.

Potiores enim huius morbi epidemiae eam ſpeciem conſtituunt, quam ſuperius *bilioſam* appellavi.

Eſt nihilominus, ubi haud leves errores practici hanc quoque opinionem conſequuntur.

Quando autem bona eſſe medendi methodus poſſit, utut falſae opinioni innixa, et quando e contrario ea ipſa opinio in errores practicos inducat, et quae huius rei ratio ſit; is intelliget, opinor, qui expoſitam in antecedentibus dyſenteriae naturam et varias eiuſdem ſpecies penſitavit.

Contagium dyſentericum pauci in dubium vocarunt, idque effluvium ex uno homine expirans communicari adſtantibus poſſe, plerique credunt. Miror hercle, qui nos immunes per omnes hos annos a dyſenteria manſerimus, Medici, Medicorum adiutores, et aegrorum cuſtodes. Atqui quotidie mane ſingulorum faeces luſtramus ea nocte exceptas, et vel inviti haurimus putidiſſima effluvia totis naribus.

An detur contagium dyſentericum ab ab uno homine dimanans in plures.

Probe equidem novi, dyſentericorum deiectionibus aerem, ex quo omnes tamquam ex communi fonte potant, foedo putore corrumpi, morboſque putridos, per emnientiam *nosocomiales* appellatos; invitare; verum quod dyſentericorum exhalationes *eundem* in aliis morbum producant, id quidem arbitror obſervationibus adverſari.

De vanitate quorundam aliorum contagiorum.

Magni intereſſe puto, non ignorare, dyſenteriam contagio carere. Quo enim animo Medicus Dyſentericorum domos, pauperum praeprimis tabernas, adibit, de morbi contagio perſuaſus?

Quanti igitur intereſt, et eſſe ipſummet a vano metu liberum, et cum aliis poſſe excutere.

Idem de miliari, petechiali, et ſcarlatinoso contagio intellectum velim; quod nullum eſt, neque tactu, nec inſpiratione, nec devoratum, neque *inoculatum* quocunque modo *eundem* in aliis valet morbum excitare; obſervatione mea et experientia multiplici id perpetuo atque conſtanter teſtante.

Sic uno ſaltem, alterove terriculamento, eoque non minimo, minus habebimus, tot inter alios tam veros, quam inanes terrores.

CAPUT IX.

Prophylaxis.

Remedium prophylacticum dyſenteriae in frequenti alvina purgatione fruſtra quaeſitum eſt, hanc enim potius noxiam arbitror, niſi praeſens ſaburra eandem poſcat. Vires enim ventriculi et inteſtinorum aeſtivis caloribus remiſſiores crebra

purgatio magis frangit, et rheuma tanquam ad partem *debiliorem* invitat.

Obſervationes etiam confirmarunt, hanc prophylaxin vanam eſſe.

Aeque parum a dyſenteria perſaeverantur, qui frequenti vomitione ventriculum per vices ſubvertunt, dyſenteria graſſante; niſi forte iam adſit caeochylia exlantlanda. nec vomitio;

At ſic non *prophylaticam* remedium haberes, ſed *curativum*.

Nullum vitae genus a dyſenteria intactum praeteriri, ſupra dixi. Nec ullum vitae genus.

Nullam pertiorem prophylaxin novi, quam quae aeſtuantis corporis, et profuſius perſcirantis refrigerium repentinum, et aurae frigidioris afflatum vitat. In quo conſiſtat prophylaxis dyſenteriae.

Non raro ſubita dyſenteria correptos obſervavi, quorum male veſtitum abdomen poſt largiores ſudores ſubito perfrigeratum fuit.

Vitato *eiusmodi* refrigerio, cruditatem quoque, et ſaburralia vitia vitanda puto; quae, etſi dyſenteriam ſola non producant, corpus tamen debilitando eandem inviteat, praeſentemque reddant graviorem.

Proderit etiam praeter hanc et perfrigerationis, et cruditatis fugam, leni quoque tonico vim primarum viarum ſuſtentare.

Möhrlini apud praeclarum Zimmermannum (1) obſervationi lubens ſubſcribo, eos potiſſimum

(1) Quis nescit egregium *Zimmermanni* de dysenteria librum, qui, quidquid hucusque de eo morbo observationum exstabat, apte et philosophice disposuit, cum suis comparavit, leges stabilivit?

dyſenteriam a ſe prohibuiſſe, qui vitatis diaetae vitiis, potum, praeſertim aquae frigidae, ſi forte corpus aeſtuaret, liberaliorem vitaſſent, et diu noctuque non interceptam diaphoreſin fuiſſent experti.

Magna curationis difficultas in eo eſt, quod aegri continuo ſurgendo, male contecti, pedibus nudis, noctibus ſaepe perquam frigidis, morbi cauſſas identidem de novo repetant, perfrigerationem videlicet.

Hinc tantum quoque ſolaminis experiuntur, ſi in lecto manere iubeantur, iiſque ſupponantur excipula, in quae vel decumbentes alvum ponant; item, ſi abdomen dolens molli et calido cataplaſmate foveatur.

Hac ego ratione dyſenteriam a me, meiſque fortunate arcebam.

Cap. X. eiusdem libri spiritum practicotaton spirat; opus diurna, nocturnaque versandum manu: inquam, quem is solum rite intelliget, qui in praxi dysenterica versatus, ab huius operis lectione ad dysentericorum lectulos accesserit, indeque iterato fuerit ad legendum praecipue decimum libri caput reversus.

CAPUT X.

Quaenam inſtructio plebi ſit danda, graſſante dyſenteria.

Prophylacticas praeceptiones, atque ipſam methodum dyſenteriis medendi, medicorum collegia plebem, illam potiſſimum, quae rus colit, docere ſolent; ſi quando tempora dyſenteriae ingruant, ruriculis praeprimis inimica.

Quod quidem inſtitutum, ut eſt ſumme laudabile, ita arduum maxime, atque anceps videtur; ne nempe docendo noceas, ubi ſatagis prodeſſe.

Malim certe, *ut nulla* prorſus medicina fiat, quam *inepta*, et morbo *non reſpondens*, atquc hoc ipſo pernicioſa, et ſalutarium naturae moliminum turbatrix. Cur vigente dysenteria Vulgus vix poſſit inſtrui de methodo medendi.

In morbo autem *tantopere verſatili*, qui ſolertium etiam medicorum ſagacitatem exercet, nonne ſaepius periculoſam ſibi medicatiouem plebs faciet? Quam remediis valentibus tanquam totidem armis inſtruere quidem poſſumus, dexteritate vero captandae occaſionis, et indicationum ſcientia nequaquam.

Diſpiciendum tamen eſt, quouſque inſtrui plebs poſſit, ut conſtitutionibus dyſentericis aut a morbo ſeſe praeſervet; aut eundem iam praeſentem vel ſanet omnino, vel ſananti neturae ſaltem non obſit.

Primam inſtructionis partem ea fortaſſis praecepta, atque ea quidem ſola, ſuppeditabunt,

quae de prophylaxi, et de cavenda aeſtuantis corporis perfrigeratione ſuperius dicebam.

Alterum vero conſilii caput morbum ipſum docebit ſanare, atque *binis* ſolum methodis abſolvetur, ab HIPPOCRATE *de affect. T. II. Sect. I. c. VII. Edit.* HALLERI, propoſitis; binas enim is ſuaſit, utramque *parabilem*, *adplicatu non difficilem*, et quarum *apta tempora* atque *indicationes* vel ipſa edoceri rudior plebs poteſt.

Inter methodos antidyſentericas complures, ſolum duae ſunt, de quibus inſtrui volgus poteſt, et debet.

Sunt autem hae duae methodi dyſenteriis medendi *evacuans* una, atque altera *antiphlogiſtica*.

Novi perbene, *methodum antidyſentericam* minime his binis ſolummodo capitibus contineri; verum etiam ſcio, qui has binas ſcite noverit adhibere, eum *plurimis* profuturum; multis quidem *directe*, non paucis *indirecte*; vix ulli vero (quae res in omni medicina maximi momenti eſt) obfuturum.

Et cur?

Reliquae autem morbi varietates plebeium captum ſuperant; neque directa pro iis methodus poteſt plebi dari; niſi quis velit, ut ſibi noceant male medicando.

Dyſenterias quaſdam HIPPOCRATES *loco supra citat. evacuante* remedio curat, et *medicamentum*, *quod supra pituitam purget* propinat. In aliis vero dyſenteriis, in quibus dolor *detinet*, *partes sub umbilico multa calida lavat*: *ibidem*.

Quae duae res et *evacuantis* methodi; et *antiphlogiſticae* notiones exprimunt.

Hinc qui ſibi mederi coguntur, hic *omnis* dyſenteriae cura a potu tepido, et emolliente, itemque a fotu abdominis eſt inchoanda.

Quodſi dolor *remiſerit*, aut *extra tempora deiectionum penitus ceſſarit*, ſi et vires non ſint proiectae, et febris evidentior abſit, aut ea ſtatis ſo-

lum horis intendatur, *medicamentum*, *quod ſupra purget*, hauriendum dato; fotu abdominis interim continuato.

Atque hac ipſa methodo *evacuante ſola* quam plurimas novi dyſenteria fortunate compreſſas; dummodo et tenuis victus accedat, et lecti tepor, et potus ex emollientibus, addita chamomilla, poſt emeſim diutius ſumendus.

Opio carere tunc poſſunt; niſi forte *poſt emeſin, dolore ſublato*, *absente febre*, pauxillo opii velis sudores iuvare, proficuos, et alvum ſiccantes..

At vero, ſi *dolor detinet*, *aſſiduus* atque etiam *extra tempora seceſſuum affligens*, *attactum non ferens*, *partes sub umbilico*, Suaſore HIPPOCRATE, *calida multa laváto*. Inſidum enim hic eſſet, quin immo perniciosum, emeticum. Venae ſectio proderit, et fotus abdominis aſſiduus, atque aſſiduus quoque potus ex emollientibus althaea malva, ſeminibus lini etc. confectus; *ſola* enim *antiphlogiſtica* methodus opitulabitur.

Infantes dyſenteria correptos, praeprimis ſi dolorem difficilius ferant, et inſtent prae dolore convulſiones, *aqua calida lavare*, ſeu calido balneo imponere, expediet.

Qui haec medendi momenta tenuerit, (neque ea ſunt difficilia, utpote a manifeſtiſſimis qualitatibus, torminum nempe *aſſiduitate*, aut *intermiſſione* potiſſimum repetita) ampliſſimas dyſenteriae ſpecies sanabit, *bilioſam* nempe, et *inflammatoriam*, et ex hac utraque *conflatam*.

Unicum ſupereſt, quo id genus inſtructio carere non deberet; quas nempe methodos, quaeve remedia averſari tanquam noxia et pernicioſa, oporteat, eſſet dicendum.

Verum, utut ſaniſſima conſilia dederis, vereor, ne aut nihil inde bonae frugis, aut non niſi pauxillum, referas.

Solet enim plebecula praeiudiciis potius, quam ſanae rationis dictaminibus auſcultare, atque hoc ipſo.

- . . *ὑπερ μορον αλγἐ εχουσιν* (1).

CAPUT XI.

Quid peculiare, aut etiam commune habuerint inter se quatuor aeſtatum dysenteriae.

Quatuor aeſtatum conſtitutiones dyſentericas ſtrictim delineabo; quare re inter ſeſe convenerint, aut quid diſcriminis interceſſerit, dicturus.

Aeſtas anni 1776. tota, et hinc veris pars magna, illinc vero autumni non minor, morbos *ὁμοουσιου*, *και ὁμογενεις* proferebat; bile nempe prognatos, ſed ea *meraciore*, *non inflammante*, *non ſeptica*, atque *indolis bonae*, niſi mala fortaſſe medicina obtigerat.

Eiusdem quoque ingenii dyſenteriae fuerunt, atque ex ea ſpecie, quam *rheumatico bilioſam*, et *febrim biliosam dyſentericam* nominavi, *numeroſiſſimae* quidem, ſed quae mira celeritate et tuto ſolis vomitoriis, atque inter haec tartaro.emetico, promptius multo ſanabantur.

---

(1) - - - Vel DIS nolentibus ipsi
Se miseros faciunt - - - *Odyss. L.* 1. *v.* 34.

Quaſdam illius anni dyſenterias tamarindis, manna, ſale amaro, cremore tartari, rartaro vitriolato, tandem rheo, et myrobolanis ſanatas vidi ab iis, qui medicinam emeticam, utut *ſuo loco*, et *suo tempore* per efficacem, ignorata eiuſdem praeſtantia, averſantur, atque in delicatulis, foemellis, nobilioribus, iiſque.

- - - *quibus dant cruſtula blandi*
Doctares.

Plus quidem temporis haec matbodus inſumſit, quam quae emetico utebatur; nihilominus aegri evaſerunt, niſi ſi forte copioſorem quis bilem habuerat, *και ανω potentius turgentem*.

Aeſtate vero anni ſubſequentis (1777.) dyſenteria hinc inde ſolum in publicum prodiit, at ergaſtula frequens inviſit, et cum aegrorum pernicie.

Verum ubicunque apparuerat, difficilis plerumque fuit, longa, et evacuantibus, ſeu *ανω*, ſeu *κατω* non ſanata, vix mitigata.

Quaſdam dyſenrerias illius aeſtatis mutata potius temporum vice, quam vi remediorum, compoſitas arbitrabar; in iuvenibus praecipue, et qui ferendo morbo magis erant.

Erat haec difficultas inteſtinorum non *mere bilioſa*, ſed aliquantum, ut videbatur *inflammans*: putredine tamen non carens, ineffabilis cuiuſdam ingenii, cuius *ſolam pertinaciam* certo cognoveramus.

Hi ipſi mores morbos etiam reliquos inſignivernnt, exeunte vere, aeſtate, atque autumno conſpectus.

Salium mediorum vix ulla utilitas fuit cum in dyſenteriis huius anni, tum caeteris in morbis. Inde in longos alvi fluxu, non comprimendos, aegri inciderunt.

Radicis arnicae magnus uſus cum illis dyſenteriis, phlogoſi prius abſterſa, fuit, tum potiſſimum in febribus caeteris non dyſentericis.

Anno 1778. numerus dyſentericorum paullo maior fuit, quam priori aeſtate; attamen multo minor, ac anno 1776.

Dyſenteriae hae ad illas anni praeteriti proxime accedebant, niſi quod fuerint phlogiſticoterae.

Alvus hoc annno in pluribus dyſentericis tota quanta mucoſa fuit, ſpermati ſanarum ſimillima; magna ductiliſſimi et tremuli muci copia, ab excipulo vix abradenda, prodivit, qualem fere Calcuoſi, aut quibus veſica ab alio quocunque ſtimulo irritatur, mingere ſolent, utut hic dyſentericorum mucus inſtar glutinis vaſi tenacius adhaeſerit.

In reliquis faeces erant porraceae, ſpumantes, fruſtula ſebacea referentes, lineis ſanguineis pictae, carunculoſae, loturae carnium ſimiles.

Haec muci excretio aegros mirum quantum emaciabat, eosque intra non multos dies, morbo licet in *speciem* tolerabili, ad incitas atque ad mortem redegit.

Qui *hac ratione* aegrotabant, methodo illa evacuante, quae aeſtate 1776. tam feliciter ceſſit, non ſanabantur; ſeu emeticum fuerat, ſeu eccoproticum propinatum.

Curationem oportuit *compoſitam* inſtituere; qualam, ut unicum exemplum proferam, puella quaedam auſpicato ſubivit, mucum illum tremulum largiter, et ſolum excernens, et dolorem totius abdominis quaſi exulcerati conqueſta. Dedi multa tepida, et emollientia per os, atque anum. Abdomen cataplaſmate fovi, corpore probe con-

tecto, ſanguinem miſſurus, niſi iam ſuae domi miſiſſet ſuo conſilio. Elapſis aliquot diebus, et doloribus paullum remiſſioribus, lingua autem impuriore, ſalutare emeticum hauſit. Paullo poſt convaluit, et citius, quam omnes alii.

Poſt medium Septembrem 60. annorum foemina ad nos venit. Ante 3. ſeptimanas diarrhoea laborabat octiduo; ea ſponte ceſſante bene valuit. Nunc a quatriduo alvus creberrima, parca, teneſmodes, torminoſa, cruenta. Dolor aſſiduus abdominis, non graviſſimus, ſed inter deiiciendum auctus. Os mucoſum; febricula. Eadem methodo morbum tentavi, qua dyſenteriam puellae modo relatam. Venam secui, ſanguinem pleuriticum eduxi, noctu alvus ſolum quinquies mota eſt copioſa, ei ſcybaloſa. Altera die ter deiecit, ſana poſthac.

Eodem anno (1778.) dyſenterias quaſdam levi brachio ſanavi, quaſdam vero difficulter. Duos aegros emacians alvi fluxus, quo mucus tremulus, initio torminoſe, dein etiam abſque dolore, reddebatur, confecit ſerius. Binae foeminae poſt paucos dies dyſenterice moriebantur.

Exiſtimo, me minus fuiſſe attentum ad commiſtam huius conſtitutionis phlogoſin, ſeductum nempe dyſenteriis anno 1776. obſervatis, quas meriſſime bilioſas celeriter conſtanterque paucos intra dies emeto-catharſi ſanavi.

Sed penes lectorem erit diiudicare, num artis, an vero meam ipſius impotentiam incuſare oporteat, quod curationes quaedam non ceſſerint ex voto. ubi ſuccinctam morborum hiſtoriam propoſuero.

Septuagenario maior longa per aeſtatem febre, eaque intermittente, conflictabatur. Non ad-

notavi, qua methodo ſanitatem recuperarit. Die 4. Auguſti 1768. nos accedit, aitque, ſe quatuordecim dierum dyſenteria gravi affligi. Ante morbum praeſentem per alios quatuordecim dies praeceſſiſſe inappetentiam, oris amarorem, febriculam veſpertinam. Emeto-catharſi primo, dein vero radice arnicae dolor omnis ſublatus eſt intra dies perpaucos. Verum alvus crebro fluxit diu, noctuque, mucoſis, aquoſis, et indolenter: ſiſti nulla ratione, nequidem opio poterat ſuſpendi. Emaciato, qualis in extrema phthiſi. Cutis pendula, ſtrigioſa, aridiſſima. Finiente Septembre periit.

Inteſtina craſſa inflammata valde, dura, rigida, difficillime ſcindenda in cadavere reperi.

Triginta annorum coelebs foemina die 13. Aug. huc venit; quatriduana dyſenteria fuit, corpus macrum, exſuccum, aridiſſimum, ligneum, et, utut ſe ſanam fuiſſe aſſereret, notas tamen ſanitatis perpaucas habuit, hac iam aetate edentula. Deiecit inter aſſidua tormina materiem pendulam, albam, qualis ex calculoſorum veſica exprimitur.

Remedia aut nulla ſumſit, moroſiſſima aegra, aut devorata revomuit, vomitum ipſa immiſſa in fauces manu proliciens. Parum potulenti emollientis retinuit. Vomitibus manu concitatis aquoſa pauca cum pauco muco vomuit, cum dolorum initio levamine, dein etiam eorundem plena evaneſcentia. Manſit fluxus alvi mucoſus, et multo magis emacians, quam pro deperditi humoris mole.

Periit die 17. Septembris. Sceleton cadaveris, non cadaver. Omentum tuberrimum: inteſtina craſſa parietes ſolito multo craſſiores habuerunt, et duros; plagae hinc inde inflammatae:

interior ſuperficies luride rubeſcebat, muco ſanguinolento obducta: eroſio.

Puella quaedam circa finem mentis Iulii clam peperit, inde maturius ad priſtinos labores reverſa dolores lumbornm aſſiduos experta eſt. Die 28. Auguſti noſocomium adiit, a quinque diebus iam dyſenterica: deiectiones innumerabiles, aquoſae, aquoſo-cruentae, excretorum exigua quantitas. Dolor ventris aſſiduus, attactum refugiens: peſſime veſtita, et ferme nuda ad nos venit frigidiſſimo die, plures alios aeque frigidos excipiente: inquies ſumma, lamenta aſſidua, pervigilium: guſtus nulla ratione depravatus, et nulla febris; ſi pulſuum, et corporis calorem ſpectaveramus. Facies lurida, ſubflaveſcens. Tinctura rhei aquoſa dabatur cum dolorum levamine. Tandem dolor iam nullus erat, at alvus fluens, aquoſa, ſaepe cruenta. Die 3. Septembris veſperi paregoricorum datum eſt. Ea nocte difficilis reſpiratio facta eſt, quae die ſequenti fervens, et ſtrepens fuit. Periit eadem die.

Omentum leviter inflammatum: inflammata hinc inde tenuia inteſtina, hinc inde etiam meſenterium. At vero totum colon, eius praecipue portio per latus ſiniſtrum decurrens, valide inflammatum offendebatur; hinc inde quoque liveſcens, craſſiſſimis parietibus, et vix prae duritie, etiam qua parte livor erat, ſcindendis. Eodem modo etiam rectum inteſtinum fuit, eiuſque, uti et coli glandulae praetumidae, permagnae, et dire inflammatae.

Die 30. Auguſti alia puella 18. annorum noſtrae curae committebatur. A quinque menſibus catamenia non fluxerunt. Octennis ex febre acuta continua decubuit. Ab eo tempore fre-

quenter lumbricos excrevit. Triduana dyſenteria ſe teneri dicebat. Color ſaciei foedus erat; exiliſſimi, ferme obliterati, creberrimeque pulſus; dolor aſſiduus, perque vices ita intenſius, ut eiularet, volutaretur per lectum, dentibus commorſis ſtrideret, extremis frigidis, vultu miſerabili, et deſperabundo. Per os atque anum lumbrici ſeceſſerunt. Maximam frigidiſſimae noctis partem ſolebat extra lectum conſumere, excipulo inſidens, quo eti cubans non potuit. Sapor vitioſus. Tinctura rhei aquoſa, et emeſis aliquid levaminis, utut perparum id fuerit, attulerunt. Verum non multo poſt omnia exacerbata ſunt. Emollientia tepida, mucilaginoſa, cataplaſmata etc. dolores mitigarunt, alvumque fecerunt rariorem, vix dolorificam. At die 7. Septembris periit; eo tempore, quo pulſibus et vegetioribus, et vix acceleratis, melius valere videbatur.

Omentum inflammatiſſimum fuit: inteſtina tenuia omnia profunde rubebant: totum colon, et rectum alta phlogoſi correptum, cum livore hinc inde. Membranae craſſorum inteſtinorum craſſiſſimae, glandulae ex inflammatione magnae: cruentus mucus ſuperficiem inteſtinorum internam obliniebat.

Hic curam oportuiſſet ſumme antiphlogiſticam inſtituere, et curatio a tinctura rhei aquoſa male eſt inchoata, male datum emeticum. Infidum erat levamen. Sed decepit corporis habitus, verminoſa diſpoſitio, ipſique vermes excreti; ſed maxime deceperunt aliae aliorum dyſenteriae, eadem methodo feliciter curare.

Non pauci dyſenterici hoc anno lumbricos deiecerunt, quemadmodum in caſu puellae mox memorato. Atque hi quidem aegri plerumque ſe-

xus ſequioris fuerunt, foemellae pallidae, et olim iam verminoſae. Non licebat curam ab anthelminticis, emeſi, purgante, etſi mitiore, inchoare; ob dolorum aſſiduitatem, et intenſionem ab inflammatione provenientium. Atque haec quidem inflammatio ſubinde *prava* fuit, et eius indolis, ut ſanguis eductus, et praeſidia reliqua antiphlogiſtica non iuverint, ac conſueta cruſta defuerit, qualis *inflammationes non pravas* plerumque ſolet comitari.

Omnibus hoc anno dyſentericis febricula fuit veſpertina, cum pauco frigore, calore non magno; alvo tunc crebriore, et torminibus auctis. Ictus arteriarum vix accelerati. Lingua ſicca, arida. Urinae parcae, ſubinde quidem copioſiores, at semper colore minime exaltato, ſordidae plerumque, mucoſae, non tranſparentes: ſero mucum depoſuere album, copioſum, ad altitudinem digiti tranſverſi. Tandem rebus in meliora mutatis urinae parclucidae manſuerunt, abſque ſedimento, et quales reddi ſolent integra ſanitate. Teneſmi excruciantes pleriſque fuere, et longo poſt dyſenteriam tempore perſtiterunt; ſecus multo, ac anno 1776., ubi et dyſenteriam, et teneſmos unicum plerumque emeto-catharticum abſterſit. Singultum, in morbi progreſſu; et ſerius, accedentem non timui, ſi modo reliqua ſymptomata non fuerant peiora.

Pinguia, et obeſa corpora hic morbus intra paucos dies valde ac longe validius emaciavit, qua pro excretorum ratione.

Moriebantur mente non moti, et inter aſſiduos receſſus, pulſibus exiliſſimis, et evaneſcentibus.

Incerto dierum aut ſeptimanarum numero, ſerius, ocyus, perierunt.

In cadaveribus *crudam* inflammationem offendi, et, utut hinc inde nonnunqnam livor aderat, defuerunt tamen alia gangraenae ſigna; ſcilicet friabilitas affectae partis, et gangraenosae plagae minuta cohaeſio. Erat enim lividarum partium magna durities inter ſcindendum animadverſa.

Infimam plebem, foeminas praeprimis pauperiores, male paſtas, peius veſtitas, hic morbus frequentius, et gravius laceſſivit.

Cuſtodum noſtrorum nemo, uti etiam nemo chirurgorum aut aſſiſtentium dyſenteriam contraxit. Quidam, qui cataractae extractionem inter reconvaleſcentes exſpectabat, ubi nulli fuerant dyſenterici, nihilominus in morbum hunc incidit, ſed leviorem; cum levi veſticula tectus ambulacra frigidiora obambularet

Ad eam, quae aeſtatem, et partem autumni anni 1779. foedebat, dyſenteriam tranſeo, multiformem, et variam, et non paucis internecinam.

Menſe Junio perrarae dyſenteriae fuerunt, Iulio vero crebriores, quam plurimae Auguſto, atque Septembri, tandem Octobri contrahebantur.

Diverſas dyſenteriae ſpecies, quae hoc anno in ſcenam prodierunt, ſupra commemoravi; ea certe conſtitutio fuit, quae quaſi compoſita ex conſtitutionibus priorum annorum videbatur, atque commiſta, aut cum iis per vices alternans, cum, quidquid dyſenteriarum priores aeſtates atque autumni progenerarint, haec una aeſtas protulerit collectim.

Saburras hoc anno habuerunt minus bilioſae, et pauca vomuerunt, neque utiliter, niſi prae-

miſſis multis emollientibus, tepidis, et non raro praemiſſa etiam ſauguinis miſſione.

Salia media, quibus vel ſolis dyſenterias *biliosas* anni 1776. ſubinde curatas dixi, horna dyſenteria non tulit.

Deiectiones mere albas, tremulas, viscidasque, priori anno frequentes, hoc anno non vidi; harum vero loco loturae carnium ſimilia, caruneulosa, modice viridia, luride rubra prodierunt.

Multi certe aeque in urbe ae ruri perierunt, cum ob ipſius morbi naturam, nonnunquam arte ſuperari neſciam, cum quod anceps, et verſatilis morbus, atque *eadem* ſemper veſte indutus, ignaris *idem* ſit viſus, feſelleritque.

Quam male enim *eandem* in omni dyſenteria medendi rationem ii ſequantur, quibus *nomina* pro *rebus* ſunt, et quam vana ſpes ſit remedii *universalis antidyſenterici*, huius anni conſtitutio luculenter demonſtravit.

CAPUT XII.

De quibusdam magni momenti minutiis.

Non puto, me acutulas concluſiones, et diſtinctiones, ſubtiles magis, quem utiles dilucidasque feciſſe: aut, ſi diverſiſſimam morbi faciem deſcripſi, ſi minutalas dedi diſtinctiones, tales ſolummodo videbantur ignoranti, quod res parvae perſaepe maximes trahant:

Duntaxat rerum magnarum parva poteſt res
Exemplare dare, et veſtigia notitiai. LUCRET.

Haud quidem ignoro, magis amari illam medicinam ab eius cultoribus, quae rerum occultarum enodatione tam laborioſa non indigeat, nec tam altos receſſus habeat, quaeve in eliciendis morborum cauſis, et commiſtionum variarum examine minus anxie verſatur, et multum diſputari contra ſcrupuloſam eiuſmodi, ſeduloque *diſtinguentem* ſcientiam: ſed difficultas et labor diſcendi diſertam horum hominum negligentiam reddit. Malunt enim diſſerere, nihil eſſe in hac inveſtigante et philoſophante medicina, quam, quid ſit, operoſe addiſcere.

Sed etiam illud non ignoro, me adhucdum quam longiſſime abeſſe ab illa, quam de dyſenteria concepi, idea, et me meam ipſius mentem in deſcribendo hoc morbo neutiquam plane fuiſſe aſſecutum: neque, ſi id etiam licuiſſet efficere, idcirco exiſtimo, his meis praeceptis inſtructum poſſe iam tuto dyſenteriae mederi; cum abunde mihi conſtet, quantum vel fideliſſima deſcriptio, morbique inde hauſta cognitio ab illa ſcientia diſtet, quam quis ipſo artis exercitio comparavit. *Eſt enim*, ut LANCISIUS in *Epiſtola ad* COCHIUM ait, *medicina quoddam experimentalis prudentiae genus, quae vix doceri ab ullo poteſt: tota fere ſedulo, peritoque ab artifice in arena ipſa invenienda, ac tractanda eſt.*

Haec habui ex mea penu depromenda, ut cum aliis aliorum obſervatis conferatur.

Atque ita, qui plura quam ego, obſervavit, et

Cui lecta potenter erit res.

ſecuriora tandem hanc annuam peſtem propulſandi praecepta condet, efficietque, ut una morte minus moriamur.

SECTIO V.
DE
MORBIS QUIBUSDAM SYSTEMATIS HEPATICI, PRAESERTIM
DE ICTERO
ITEM DE QUIBUSDAM *AFFECTIBUS NERVOSIS* ET SPARSA QUAEDAM *VARII ARGUMENTI*
OBSERVATIO I.

Vir 39. annorum ante octo annos febrim tertianam autumnalem paſſus eſt: cortex dabatur: frequens erat recidiva. Ab eo tempore ſaepius cardialgiam querebatur, et incommodum ſenſum in epigaſtrio dextro. Omni anno vere, et autumno horis aphthas habuit, graves, curatuque difficiles. Pallor continuus, et macies quaedam, alias inſolita: appetiit: oculi leviſſima per vices flavedine tincti. A verno tempore anni 1777. hypochondrium dextrum in molli parte verſus ventriculum ſaepius tumuit, et gravius doluit; minus appetiit, alvo facta moroſiore. Sumſir pillulas ex gummiferulaceis, aloe etc. Inde alvus promptior, et levamen. Oculi tamen frequenter et magis icterici: officio ſuo fungebatur: plurimum equita-

bat. A menſe Auguſto quotidie, omni alterno quartove erronee, leviterque febrire, domi detineri, et ſaepiſſime eſſe in lecto, cum omnes antea relatae moleſtiae augerentur, virium iactura praecipue, et inappetentia, ac alvi tarditas; ut tandem non niſi enemate ſollicitata dimitteret pauca, dura, caprilla. Circa medium Octobrem vomere ſaepius pituitoſa coepit aliquot a paſtu horis; vomitione per unum, duos, pluroſve etiam dies ceſſante, paullo poſt reditura. Aucta omnia; alvi obſtructio maior; vomitus crebrior. Nulli tandem ſeceſſus, nec iniecto enemate provocandi: at multo frequentior vomitio. Periit quinta Novembris eiuſdem anni.

Praedixi, cum circa medium Octobris in conſilium vocarer, hunc morbi exitum probabiliſſime ſecuturum; addidi etiam, me *vitium circa pylorum, eiusque coarctionem cartilagineam* prae alia quacunque re ſuſpicari: ita me eſſe per meas alio tempore habitas obſervationes edoctum.

SECTIO CADAVERIS.

Aperto abdomine ventriculi magnitudo erat prorſus inſolita, ad umbilicum uſque protenſi, et figuram ferme quadratam referentis. Pylorus, et initium duodeni ad attactum duriſſima, ſcirrhoſa, nodoſa, cum appendicibus craſſis, itidem duris; quarum una, reliquis maior, pancreatis extima pars eſſe videbatur. Interior pylori facies, anguſta, ſcabra, hinc inde modice arroſa, exhibebat tuberculum atheromatoſum, nucem myriſticam fere excedens; quod, forfice diſſectum, reddebat materiem pultaceam ex griſeo flaveſcentem, et foetidam.

Tenuium inteſtinorum color pallide luteus fuit.

Inteſtinum coecum, valdopere diſtentum, nigricabat.

Hepar, et veſicula ſellea, et lieu, et meſenterium, eiuſque glandulae, sanorum erant ſimilia.

Contenta ventriculo copioſa erant et nigra, inteſtina autem tenuia, et vaſa meſenterii, fere inania.

Coecum, et colon dextrum multis, duriſque ſcybalis infarctum; colon vero tranſverſum, ſolo aere plurimum turgidum, obscure rubebat.

In ventriculo, praeter materiam copioſam et nigram, deprehenſa fuit notabilis quantitas mercurii vivi, ante mortem ingeſti (dicuntur enim ingeſtae fuiſſe mercurii vivi doſes ſeptem, ſingulis autem vicibus unciae tres cum oleo amygdalarum); et in inteſtinis tenuibus diu ſed fruſtra quaeſiti,

De viſceribus thoracis, cum apertus non fuerit, nihil habeo, quod referam.

Sectioni, utpote ruri ſactae intereſſe non potui: alias in hepar, et vias bilis, eiuſque liberum, aut difficilem, aut impeditum, effluxium in inteſtina ſedulo inquiſiviſſem, utut probabiliſſimum ſit, bilem primo difficillime per anguſtatos ductus, tandem omnino non, in inteſtinum fuiſſe delatam.

OBSERVATIO XIX.

Viginti ſex annorum iuvenis per octo ſeptimanas appetitum ſolito minorem, itemque laſſitudinem queritur. Triſtis, cogitabundus, et gravi moerori immerſus, quod nuper fuerat ab irato hero dimiſſus, et nunc egens oberret: ſanus caetera.

Acceſſit oppreſſio thoracis infimi, et anterioris: ſubinde vagus artuum dolor. Oppreſſione hac pectoris, et membrorum dolore poſt 14. dies ſponte evaneſcente, icterus ortus eſt, ſaturatiſſime flavus, per totum corpus; laſſitudo; obambulat; deiectus appetitus; oris ſubinde foetor, et muci copia, fauces replentis.

Ictero iam tribus ſeptimanis perſtante, ad nos venit, apyretos prorſus. Faeces albae, caninae. Sumit ſolventia ſalina, decoctum graminis, taraxaci, dein emeticum; aeque ſaturata flavedo. Continuat ſolventia, et aperientia: excrementa nunc bile tincta apparebant.

Tandem febris accedit cum linguae ariditate lignea, pavores, taciturnitas, mire delirium. Ultimis diebus brachium dextrum totum mire intumuit, tumore non rubente et valde dolorifico. Paucos poſt dies, ex quo ad nos venit, moritur.

SECTIO CADAVERIS.

In abdomine omnia bile flava ſuffuſa, veſicula fellea bile viridi refertiſſima. Hepar hinc inde vitellina bile admodum maculatum.

Liber exitus bilis per ductum cyſticum, hepaticum, choledochum in inteſtinum duodenum, hique ductus ſatis ampli fuerunt; omnia viſcera multo flaccidiora.

Brachium tumens inciſum exhibuit tenuem biliformemque laticem, intra telam celluloſam ubique copiose collectum.

Mira facultas moeroris eſt, functiones ventriculi inteſtinorum, ac hepatis conturbandi. Frequenter a ſolo moerore diuturno ſebris lenta nervoſa gigni eſt observata.

Plerosque icteros *febriles* aut pernicioſos vidimus, aut ſaltem perquam periculoſus. Iuvat id adnotaſſe, ut quantillum ſpet, et quantum periculi ſit in ictero febrili, Medicus praevidere, et praedicere queat.

Contigit aliquoties, *metaſtaſes bilioſas* videre, ſeu bilis dilutiſſimae collectionem confertam. Latex bilioſus e tumentis brachii tela celluloſa profluens, a depoſitione fuerat ipſius bilis reſorptae, et ad brachium delatae.

Eiuſdem bilioſi humoris varias poſſe migrationes eſſe, et ad diverſas deſerri partes, ratione probatur, et experientia.

Ad encephalon delata bilioſa materies morbos ſaciet varios, huic viſceri competentes: ad oculos, fauces, thoracem etc. traducta, ibique commorata, luſum illum mirificum bilioſae febris ludet, *Tomo II. meae rationis medendi* loculenter deſcriptum.

Quanta morborum familia eſt ab una eademque materie, tanquam protoparente oriunda!

An icterus ſaturatiſſimus; viis ad duodenum bilem ferentibus amplis atque hiantibus, quales a morte reperti ſunt, oriri in vivo potuit? An in

vivente bilis vias ſpaſmus intercluſit, morte ſolutus?

Ductibus biliferis omnino perviis nihilominus dari icteros poſſe, obſervationes docent, atque etiam idem in hoc caſu obtinuiſſe lubens confiterer, ni faeces albae abſentiam bilis fuiſſent teſtatae.

OBSERVATIO III.

Triginta novem annorum Textor a viginti fere annis, quovis autumno in hyemem vergente, rheumatica febre per aliquot ſeptimanas decubuit. Tertius modo annus eſt, quo ex febre quartana, per tres anni quadrantes durante, appetente verno calore ſine aliis remediis convaluit, quam quae contra tuſſim validam, ſputa copioſa excutientem, et per anni dimidium una cum febre quartana affligentem, adhibuit. Fuere autem remedia haec, herbae, ut aiebat, pectorales.

Sanus inde hucuſque vixit.

Die 22. Ianuarii 1779, cum praecedente veſpera ſolito lautius coenaret, et meracius biberet, mane leviter inhorruit, incaluitque alternatim. Mox vero aſſiduus et ſiccus calor ortus toto morbi tempore durabat. Erectus, ſed feſſa membra trahens et impar labori conſueto, aegrotavit. Artuum omnium dolores rheumatici.

Die 24. decubuit. Sumit proprio conſilio pulverem myrrhae ex hauſtu aquae: omnia graviora.

Die 27. tuſſis, quae ab initio adfuit levior,

nunc gravis fit, noctu praecipue infeſtans, cum ſputis difficilibus, glutinoſis. Doluiſſe hac die aiebat utrumque hypochondrium dolore punctorio, attamen non magne, et in profunda ſolum inſpiratione, aut validiore tuſſi.

Die 28. domi ſuae venae ſectionem inſtituit, eadem adhuc veſpera repetitam.

Die 29. ad noſocomium defertur. Dolores artuum rheumatici hodie evaneſcunt. Vox rauca ab initio; ſitis hucuſque intenſa; capitis dolor obtuſus, et diminutus ſapor, attamen non depravatus; nullus appetitus; lingua humida, leviter albeſcens; decubitus facilis in omnem partem; nullus dolor; nulla thoracis oppreſſio; hypochondria nunc indolentia; anxietas ingens circa praecordia; pulſus pleni, fortes. Potus dabantur emollientes, nitroſi, copioſi.

Die 30. Ianuarii venae ſectio. Sanguis cruſtam craſſiſſimam, non contractam, tenacem, aeruginoſam habuit. Urinae fulvae: remedia priora: cataplaſma ad praecordia. Alvus liquidior, levamen nullum: pulſus idem: ingens anxietas.

Die 31. Ianuarii nihil in melius mutabatur. Fit venae ſectio: ingens, tenax, diffuſa, icterodes, cruſta phlogiſtica. Remedia eadem. (Ad nos adveniens videbatur leviſſime in facie flaveſcere, exceptis oculis, pulchre aibicantibus; excepto et reliquo corpore, naturaliter ſe habente). Levis hodie icterus per totum corpus adparuit. Pulſus iidem, uri etiam reliqua. Nocte moleſtiſſima et aſſidua tuſſis, et ferme inanis. Urinaeae fulvae, ſpiratio extra tempora tuſſiendi facilis, indolens.

1. Febr. icterus intenſior, reſpiratio ſtrepens, fervens, tuſſiculoſa, pulſus pleni ſemper, et vibrantes, durique. Fit larga venae ſectio; ſanguis

maiorem, ſed eiuſdem, ut ante, conditionis cruſtam habuit. Urinae profunde flavae. Ineffabilis anxietas circa praecordia, dolor vero nullus. Facilis. Mortem ſaepius invocat prae anxietate; alvus facilis.

2. Febr. mane, vigenti forti duroque pulſu, voce fere penitus abolita, et extremis frigentibus iam per aliquot horas, moritur, exacta morbi die undecima. Mens ſemper conſtabat. Alvus facilis ſemper, et bilioſa.

SECTIO.

Pulmo dexter totus inflammatiſſimus, durus, ponderoſius, carnoſus. Id arctiſſime pleurae adhaerebat ubique, uti et diaphragmati. Superficiem omnem pulmonis dextri membrana inveſtiit, dimidiae lineae craſſitiem habens, ſolidae compagis, et plurimas rubris vaſis diſtincta: ex duabus leminis conflata erat, facile ab ſe invicem dividendis; quarum utraque membranam tenacem, quaſi vaſis quam plurimis et rubertimis perreptatam, referebat.

Notandum eſt, et pleuram ex parte una, et membranam extimam pulmonis, fuiſſe ab his membranis prorſus diſtinctas; neque poſſe haſce peregrinas membrana a degenerante, aut pleura, aut extima pulmonis ſuperficie, repeti.

Pleura, ſupremum et poſticum thoracis dextri cavum ſuccinges, inflammatiſſima reperiebatur.

Diſſecta pulmonis inflammati ſubſtantia colorem cinereo-rubrum exhibuit.

Interna aſperae arteriae ſuperficies, uti et bronchiorum ramorumque bronchialium, ruberrima fuit atque inflammata.

Pulmo ſiniſter ſanus, atque longiuſculis, attamen validis nexibus cum membrana pleurae ubique.

Hepar mole permagnum, ex rubro flavum, ponderoſiſſimum, maiorem ſolito duritiem ſecanti cultro opponens: ab hypochondrio dextro ad ſiniſtrum procurrebat, replebatque praecordia tota.

Veſicula fellea pauculum bilis pendulae, tenaciſſimae, et profunde flavae continnit. Ex ductu bilifero veſiculae felleae, itemque hepatico, et communi, plena fuerat in inteſtinum duodenum libertas, et bilis poterat preſſione leviſſima in inteſtinum effundi.

NOTA.

1. Libertatem cubandi ſemper adfuiſſe, in quodcunque latus voluerat:

2. dolorem vere pleuriticum non adfuiſſe, atque ultimis diebus nullum, utut gravis adfuerit inflammatio ipſius pleurae:

3. icterum fuiſſe, viis, bilem effundentibus in inteſtinum, perviis et patulis, quales fuiſſe etiam durante morbo videntur. cum alvum poſuerit ſemper bile tinctam.

OBSERVATIO IV.

Murarius 40. annorum, antea ſemper ſanus, die Martis mane ſcalam, cui alius quidam inſiſtebat, valido niſu adhibito ſuſtentat. In ipſo hoc opere dolorem, quaſi aliquid intus ad cardiam

dilaceraretur: ſentit: dolor augetur, et ad medium uſque ſternum per totum ſiniſtrum latus aſcendit, ad umbilicum deſcendit; horret, caletque per vices; reſpiratio difficilis.

Die Mercuri eadem omnia. Reſpiratio ſtridens, fervens: obambulat.

Die Jovis fit venae ſectio in brachio: poſtea ſputat cruenta: nil emendatum.

Diebus Veneris, Sabbathi, Dominica, omnia peiora. Hucuſque extra lectum ſemper erat, laborabat, utut difficulter: quotidie vinum hauſit, et cereviſiam: morbum mero, labore et contemptu ſuperaturus. Omnibus his diebus leviter per vices friguit, caruitque.

Die Lunae ad nos venit, ictero perfuſus non ſcio a quot iam diebus. Calor naturalis ad attactum: mens conſtans, vigor: ſputum cruentum; tuſſis, reſpiratio fervens dolorque, uti hucuſque: pulſus omni modo inaequalis.

Mox ſecta vena; ſanguis cruſtam phlogiſticam, diffuſam, craſſam habuit. Potus tepidi emollientes exhibiti.

Die Martis mane inter loquendum moritur.

SECTIO.

Icterus ſaturatus per totum corpus.

Pulmo dexter leviter in medio inflammatus, qua dorſum reſpicit; ſiniſter vero per totum inflammatiſſimus, et ſacco totus quantus incluſus, quem et a pleura, et ab ipſo pulmone deglubere poteramus.

Saccus hic ex membrana conſtabat, vaſis plurimis, magis, evidentibus, et evidenter cum pul-

mone nexis, aut ex eodem provenientibus, diſtinctus.

Aquae flavae unciae tres in pericardio repertae ſunt.

Ventriculus magnus; varicoſis magnisque vaſis diſtinctus.

Veſicula bile tenaci mediocriter plena ductibus in inteſtinum duodenum valde patulis, ut bilis libere tranſiret. Hinc inde maculae rubrae in inteſtinis tenuibus, quaſi ab incipiente inflammatione.

Seri circiter librae duae ſubflavi in abdomine. Hepar valde flavum, molle, friabile.

OBSERVATIO V.

Scriniarius 35. annorum ſanus antea, niſi quod bacchanalium tempore catarrho laboraverit, non diu durante, ſexta Martii mane incaluit praeter morem cum vagis horripillationlbus, et cephalalgia gravi. Dolor acutus a mamma dextra uſque ad criſtam oſſis ilei protenſus. Bis eo die ſecta vena eſt ſine levamine; cruſta phlogiſtica, pleuritica. Eodem die vomitiones accedunt ſpontanae, aquoſae; amarae, virides. Alvus dure. Sumſit eodem die mixturam quamdam, quam ſuſpicor fuiſſe nitroſam.

Did 7. Martii ad noſocomium defertur. Symptomata heſterna manent, ſponte vomit, et frequentiſſime multa, amara, aeruginoſa. Alvus dura, clyſteribus ſollicitato.

Die 8. Martii cephalalgia mitior, lingua al-

bidiſſima, villoſaque, at humectata; oris amaror; difficilis ſpiratio, et cum thoracis oppreſſione: dolor pungens ab ultima coſta ſpuria ad mammam dextram uſque, et procurrens ad ſcrobiculum, remittens, ubi quietus iacet. Decumbit in dorſum, at in latus affectum difficilius cubat. Tuſſis moderata. Sputa pauca, tenacia, et hinc inde quaſi herbida, ac vireſcentia. Sumit emollientia, copioſa, tepida, nitroſa: urinae croceae. Fit venae ſectio; ſanguis valde phlogiſticus, et ſimul icterodes: levamen nullum.

Die 9. Martii levis icterus; ſpontaneae, aeruginoſae, copioſae vomitiones. Veſperi vero non amplius ſponte vomebat, levari modice videbatur.

Die 10. Martii, ſeu 5. morbi, icterus paullo evidentior; nullae vomitiones: urinae ſaturate croceae; calor intenſus; dolor punctorius levis. Continuabantur emollientia tepida, nitrosa. Cataplaſma ad totum thoracem dextrum, et hypochondrium dextrum adplicatum. Fit venae ſectio perquam larga.

Die morbi 6. ſputa herbida, modice cruenta; reſpiratio anxia, brevis. Urinae, icteruſque, et calor, uti heri. Pulſus naturalibus parumper celeriores, ſuduri. Venae ſectio facta eſt; cruſta eadem: remedia eadem.

Die 7. morbi eadem ſymptomata. Sputa multa, cruenta ſubinde, vero viridiſſima. Serum lactis copioſe bibitur iam a biduo, et tepide. Venae ſectio fit; ingens et icterica cruſta: urinae ferme nigrae. Citata decurtata, et abdominalis reſpiratio. Decumbit modo in utrumque latus: pulſus pleni, fortes. Calor intenſus et perſtans, icterus.

Die

Die 8. morbi ſputa, calor, decubitus, reſpiratio, uti heri. Semel aeruginem modicam ſponte vomuit. Anxietas magna. Alvum hodie ter ſponte poſuit *multam*, *albiſſimam*, *liquidam*, quae ante ſolo moveri enemate debuit. Reſpiratio veſperi peior. Celebratur venae ſectio unciarum decem: ſanguis idem.

Die. 9. morbi omnia eadem. Alvus ſpontanea, ſed *viridiſſima et aeruginoſa*.

Die 10. morbi nihil emendatum.

Die 11. morbi ob febrim valde auctam, et difficillimam reſpirationem, fit venae ſectio

Die 12. morbi mane venae ſectio. Alvus huc uſque aeruginoſa. Ex hoc tempore febris miteſcere interdiu coepit, et non niſi veſperi inſurgere.

Die 17. ſputa tenacia, partim puriformia, partim purulenta febris veſpertina.

Die 18. et 19. ſputa plurima.

Die 20. morbi vix ulla febricula; ſputa eadem. A triduo ſubinde e lecto ſurgit.

Ab hoc tempore emaciari, tuſſi maxime nocturna vexari, et ingentem ſputorum purulentorum vim educere. Adhibita fuere pleraque, quae in viſcerum ulceratione commendantur, cortex, lichen, lac inviſicantia etc., nihil profectum eſt. Accedente ultimis diebus diarrhaea colliquativa, animo erecto conſtantique, et vegeto ſenſuum uſu, homo ultra ſuam ſortem ſapiens, tranquilliſſime moritur die 17. Maii 1779. Icterus ad finem uſque vitae perſtabat.

SECTIO.

Pulmo ſiniſter arctiſſimae et validiſſime per totum cohaeſit cum pleura, et diaphragmate.

In cavo thoracis dextro aquae pellucidae librae tres reperiebantur. Tota utriuſque pulmonis ſubſtantia innumeris abſceſſulis obſeſſa fuit, ita conſtitutis, ut alter in alterum aperiretur, et pus continerent.

Veſicula fellea contracta, ſine ulla bile, vacua, atque valde anguſta erat. Ductus veſicularis, uti et hepaticus, et qui ex utroque coaluit, choledochus, impervii fuerunt per totum, atque occluſi, materia ſolida, succum liquiritiae inſpiſſatum referente; quae, utut calculoſam duritiem habuerat, aqua tamen diſſolvi poterat, paullatim, et agitatione facta. Solutionem obtinuimus inde nigram, et atramento ſimilem.

Hepar mollius ſolito, et mole minus, quam plerumque reperiri conſuevit.

Intra tunicam vaginalem ſiniſtri teſtis unciae quatuordecim aquae limpidae reperiebantur. A novem iam annis hac hydrocele laboravit.

Pleuroperipneumonia utriuſque lateris, et hepatitis in eodem aegro iungebantur.

Uterque morbus abſque alterius adiutorio perſaepe perniciem infert. Acceſſit immanis quoque ſaburrae bilioſae turgor.

Hinc explicari poteſt, cur ſola antiphlogiſtica methodus infrigendae inflammationi impar fuerit, relicto nempe acris, et aeruginoſae ſaburrae ſtimulo.

Sed neque votis reſpondidiſſet ſaburrae evacuatio. Nimis enim provecta, et gravior inflammatio

fuit,

fuit, quam ut emeſi, utut ſtimulum inflammantem removente, non debuiſſet augeri.

Alvus pigra et flava plerumque fuit, dein vero aeruginoſiſſima multo tempore, etſi impervies bilis in inteſtina vias a morte inveniremus.

OBSERVATIO VI.

Iuenis 20. annorum, pincerna, corpore pleno, ſubrobuſto, a biennio non interrupta ſanitate gaudebat.

5. Maii, cum cubitum iret, inhorruit, poſtea incaluit. Dedolatus erat; ſitivit; cephalalgia; oris amaror; anxietas; oppreſſo thorace difficuiter reſpirabat.

6. Maii calor et cephalalgia maior: amaror idem. Dolor thoracem opprimens hodie auctus, et ad totum epigaſtrium protenſus; nauſeat; difficilis in utrumque latus decubitus: tuſſis cruenta. Fit venaeſectio; ſanguis exhibuit cruſtam ſummopere pleuriticam: non levatur.

Die 7. et 8. Maii, qua ultima ad nos venit, icterico colore tinctus, omnia eadem. Vena bis ſecta, et ſanguis pleuriticus, ac icterodes: levamen nullum.

Die 9. Maii omnia peiora. Cruenta tuſſis hucusque perſtat. Vena hoc die bis secta vix videbatur aliquid levaminis attuliſſe: ſanguis corium ictericum et pleuriticum habuit.

Die 10. Maii caput minus dolet. Totum corpus magis flaveſcit ſuffuſum bile. Os hucuſque ſemper amarum. Lingua hirſuta flavo muco obli-

linita: nauſeae; reſpiratio citata, laborioſa; oppreſſio totius thoracis; anxietas magna circa praecordia. Scrobiculi, et totius abdominis quaſi *contracti* ſensatio cum ingenti anxietate. Introrſum trahi potiſſimum hypocondrium dextrum exiſtimabat. Pulſus celer, amplus, plenus, attamen abſque duritie. Alvus facilis et *biliosa*: decubitus solum in dorſum; reiectio cruenta; veſperi venaeſectio; ſanguis uti antea. Hucusque febris quotidie increvit.

Die 11. Mai datum eſt emeticum, unde multa, ea profunde flava removuit, cum ingenti levamine omnium ſymptomatum. Tuſſi nulla, nec ullo cruenta sputa. Icterus veſperi dilutior.

Die ſequenti icterus diſparuit.

Ex hoc tempore ſub uſu decocti ex gramine, taraxaco, cichoreo parati, ſumto dein *elixirio stomachico temperato* convaluit, ut die 20. Maii optime se habuerit, excepto adhuc aliquo crurum aquoſo tumore.

Peripneumoniam cum ſputo cruento, et hepatitide adfuiſſe bilioſo-inflammatoriam, hiſtoria morbi oſtendit. Neceſſum fuit primo, inflammationi mederi, tanquam pernicioſo effectui; biliosae et ſanguinem ſuccedentis atque amurcosae saburrae. Verum id non ſuffecerat, cum et ipſum ſaburralem ſtimulum dilutum, enervatum, mobilemque effectum vomitu ſubmovere oportuerit.

Male emeticum, initio datum, ceſſiſſet: nam eo tempore minus idonea materies erat, ut evacuaretur, et excuſſo etiam fomite bilioſo aeger ex inflammatione periiſſet, perſtante, atque adaucta.

OBSERVATIO VII.

Faber lignarius ſexaginta et ſex anno natus ultimo sexennio sanus vixit.

Cibi vix ullius: sed ſtrenuus erat ardentium ſpirituum potator.

Toto Ianuario os continuo amarum habuit: non appetiit, ſponte, frequenter vomuit amara, viridia; toto abdomine doluit; ſine febre.

Initio Februarii in noſocomium receptus, poſt quatuordecim dies ad ſuos rediit, nihil amplius incommodi conqueſtus. Noluit diutius apud nos morari, etſi ſalutarem decocti radicis graminis, taraxaci, et cichorei vim fuerat vel intra breve tempus expertus.

Circa 8vam Martii diem priora recrudueere: acceſſit iſchias et artuum dolor, quibus per tres ſeptimanas domi ſuae couflictabatur. Apud nos denuo aliquot dierum ſpatio eadem ac prius methodo, et veſicante ad locum dolentem admoto, curatus, ad ſuos rediit.

Medio circiter Aprili omnibus prioribus malis peius affectus per quatuor ſeptimanas domi decumbit: ad nos venit: emetico levatus eſt: diſceſſit.

Decima ſeptima Maii in noſocomium reverſus eſt corpore ſtrigoſo, inperſpirabili, et areſcente; greſſu tibutante; ictero flavo, vireſcente, profunde ſuffuſus. Oris amarities, et lingua villoſa, muco flaveſceute obducta; dolor abdominis per vices recurrens, levior tamen, et contracta-

rionis non impatiens, quive ad hypochondrium dextrum, indeque per latus vicinum ad humerum uſque aſcendit. Vomitiones amarcoſae, virides, ſpontaneae, crebrae, potiſſimum poſt aſſumta: alvus libera, ſubinde fluens; pulſus exiles, celeres; virium ingens ruina, et, carne penitus diffluente, cutis aridiſſima vix oſſibus haeſit.

Ultimis morbi diebus placide deliravit. Periit die Iunii 5.

SECTIO.

Iecur cum virore flavum, molle, et multis corporibus rotondis, iuglandem nucem aequantibus, cum pauca flavedine albis, et quaſi ſebaceis, ubique diſſeminatis, per omnem ſubſtantiam diſtinctum.

Veſicula biliosam amurcam continuit, quae exprimi in duodenum nulla potuit ratione.

Ductus choledochus anguſtiſſimus corpuſculis rotundis fabam aequantibus, glandulus induratas, cartilagineas ferme referentibus, ubique obſeſſus. Canalis ipse totus durus.

Pylorus (quemadmodum vicina quoque ventriculi portio, et initium duodeni) durus, craſſus, iisdem, quibus ductus choledochus, duris et glanduloſis corporibus ubique conſitus.

Viſcera omnia thoracis et abdominis profunde flavicabant.

Oſſa in ictero flava. Flava quoque oſſium subſtantia fuit, utut minus ſaturate, quam partes carneae.

Cartilagineus per omnem ſubſtantiam flavae erant, paullo tamen dilutiori flavedine, quam qualem in oſſibus repereramus.

Meninges ictericae. Subſtantia crebri, ictericis meningibus, colore erat naturali, ut etiam oculorum humores.

OBSERVATIO VIII.

Vir 62. annos notus Operarius, et, ut hoc hominum genus ſolet, paullulum vinoſus, elapſo anno febre continua corripiebatur, brevi poſtea in tertianam converſa; qua poſt quatuordecim ſeptimanas ſanata, ſanus degebat hucuſque.

Ante 14. dies inhorruit incaluitque per vices incertas. Propinatum a Chirurgo remedium eſt quod multam per os et per alvum ſaburram eduxit, cum quodam levamine.

Manebat tamen ab eo tempore ponderis in epigaſtrio ſenſus, appetitus deiectus, et ventriculi regio dura. Tuſſicula pauxillum muci educens; hypogaſtrium molle; facies, atque oculi per hos quatuordecim dies flavo colore tincti; vomitiones frequentes, ſpontaneae, ingeſtorum.

Die 18. Novembris in noſocomium ſuſceptus eſt, ſtrigoſus, et carnibus abſumtis; alvo moroſa, bile tamen colorata. Febris nulla.

Die 9. Decembris veſperi moritur, cum iam mane extrema frigerent, et arteriarum ictus leviſſime adhuc micantes, at appoſito digito evanidi, obſervarentur. Mentis et ſermonis facultas integra ad ultimum uſque vitae momentum fuit.

Cranium reſectum exhibuit duram matrem ictero colore tinctam: cerebri cortex obſcurioris paullo coloris, ac alias ſolet, exterior vero eiuſdem ſubſtantia multo durior; caeterum nihil exhibuit vitioſi.

Parum aquae inter utramque meningem fuit, atque

atque in utroque laterali ventriculo, in dextro plus, quam in ſiniſtro; hic plexum choroideum parvis hydatibus obſitum monſtravit: plexus vero uterque multum rubebat.

Vertebralis utraque ubi intra calvariam emergit, laminis oſſeis, quaſi insulis interſtincta, quin et oſſea ex toto paucarum linearum spatio fuit; dextra tamen magis, quam ſiniſtra.

Pulmones, hinc inde granulis albis duriſque interſperſis, ferme toti incipiente phlegmone tentari, durities, rubicundiores, magiſque, quam sanorum pulmo ſolet, ponderoſi fuere. Levioribus hinc inde nexibus cum pleura, et diaphragmate cohaeſere.

Aperto abdomine ventriculus ingens in conſpectum prodiit, cuius poſterior facies longe lateque ex inflammatione, totam ipſius ſubſtantiam penetrante, rubebat; qua is in pylorum deſinit, hepati firmiſſimo craſſoque membranaceo vinculo nectebatur.

Hepar magnum, multumque infra coſtas prominens, et per regionem epigaſtricam protenſum. Colorem ex toto icțericium exhibuit.

Veſica fellea inflammata, intus puris albi, ſed ſolito conſiſtentioris unciam, aut paullo plus, at vero bilis nihil, continuit: ductus ex hac veſicula prognatus ex toto coaluit, cohaerentibus inter ſe eius Parietibus, idque ibi arctiſſime omnium quo is a veſicula naſci incipit. Canalis ſocius, quem hepaticum appellant, ita dilatatus inveniebatur, ut craſſiorem viri policem facile admitteret, letis aeque canalibus, quaſi totidem radicibus, hepar ſubiens. Bilis ibi profunda flava, et ductilis continebatur. At vero latus hic ductus mox in peranguſtum canaliculum, ductum ſcilicet

cho

choledochum, duros et ſex fere lineas craſſos parietes habentem, terminabatur. Duodenum, quo loco canalem hunc ſuſceperat, craſſius multo, duriuſque fuit.

Inteſtina pleraque livida, omnia fere contracta admodum in funiculi ſpeciem: omentum gangraena affectum: meſenterium totum ictero colore tinctum rubras, hinc inde latiores, maculas, quaſi et inflammatione, monſtrabat.

Pulmones et in hoc, et in plerisque cadaveribus *granuloſus* deprehendi; granulis videlicet innumeris, milii ſemen colore, et magnitudine referentibus, duris ad inſtar cartilaginis firmioris.

Viseera quaedam inflammata absque consuetis inflammationum ſignis.

En hic quoque ventriculum inflammatum, abſque conſuetis et manifeſtioribus inflammationis ſignis.

In hoc homine, uti in multis aliis, is hepar tetigit, qui ventriculi regionem exploravit: hunc enim ſitum, et hanc molem id viſcus habuit, habetque non raro.

Difficilior ſolum erat hepaticae bilis in duodenum effluxus, non autem nullus.

Inteſtina livida vel abſque praegreſſa inflammatione fuerunt, vel praegreſſa eſt inflammatio, abſque eiuſdem ſignis.

Icterus chronicus potatorum potentiora resolventia non fert.

Virorum icteros chronicos, potatorum praecipue, ſubinde vidi brevi laethales fieri, ubi aeger (non contentus blanda et emolliente methodo morbum deliniri) remediis *potentias resolventibus* fuiſſet uſus.

Vomitus ingeſtorum diuturni, initio rariores, aliquo poſt paſtum tempore oriri soliti, demum frequentiores, et poſt quaevis ingeſta, aut ſolidiora, aut copioſiora, mihi et in noſocomio, et olim aliquoties occurrebant. Ventriculus nihil retinuit,

tinuit, niſi aut hydrogalae, aut iuris' carnium pauxillum: demum ne hoc quidem: extrema macie conſecti perierunt.

Anguſtiſſimos tunc pyloros offendi, et magnam ventriculi portionem, qua is pyl rum ſpectabat, duram, ac ſemicartilaginem.

OBSERVATIO IX.

Sartor 59. annos natus, ab octodecim vero iam annis templi, cuſtos, a longo tempore ſaepius vomituriebat; amara ructabat, matutinis praeſertim horis: non raro toto propemodum animo linquebatur. Potui ſpiritum ardentium, et vini quotidia et largiter indulſit; eratque cibi pe pauci.

Ante quatuor vero ſeptimanas os amareſcere magis coepit, acceſſitque ciborum faſtidium, et artuum per intervalla rheumaticis dolor, noctu exacerbatus: ſitivit.

Tertia morbi die tribus pilulis aſſumt's vomuit ſemel biliora, ſaepius deiecit. Emacia i dein, et abdominis ſcindentes dolores pati, et univerſim flaveſcere coepit. Sumſit adhuc aliquoties pulverem ex ialappa. et ſcamonio, ſed omnia indies peiora. Decubuit vix non ſemper per in tegrum menſem.

7. Decembris ad nos venienti conſumtio multa: cutis oſſibus haeſit, flaveſcens tota, ſtrigoſa, et imperſpirabilis. Abdomen, attactum paullo rudiorem aegre ferens, tumebat tympaniticum in morem. Lingua impura erat, et os amarum: roi appetebat. Vires fractae, et pulſus exiles, celereſque.

que. Sumtis per aliquot die ſolventibus acceſſit diarrhaea colliquativa 17. moritur.

SECTIO.

Cartilagines ictericae.

Cute ab interiori thorace ſeparata primum videre erat cartilagines, quae coſtas ſterno adnectunt, flavedine tinctas, diluta quidem, sed ipsam cartilaginum ſubſtantiam imam penetrante. Pericardium flavicabat pariter, uti et cordis extima ſuperficies. Pulmones a ſtatu sano vix recedebant. Diaphragmatis facies ſuperior ſana erat, inferior vero flava, nodoſa, laminas cartilagineas exhibens maiores, minoresque. Hepatis color erat ex obſcure flavo viridiſcens, ſubſtantia valide compacta, dura.

Laminae cartilagineo diaphragmatis.

Veſicula fellea continebat bilem fuscam, mucoſam. Ventriculus ſolito longe minor, flavicabat. Pancreas pugni magnitudinem et figuram fere referens, nodosum erat, et durum, ſecantis manui valide reſiſtens. Inteſtina nihil, quod praeter naturam eſſet, oſtendebat, excepto coeco, quod a flatu tumebat, et coli parte extrema, qua in rectum inteſtinum terminatur; haec enim pars a ſiniſtro latere in dextrum tranverſim porrigebatur ante ultimam lumborum vertebram; inde vero inteſtinum rectum ſecundum oſſis sacri latus dextrum per pelvim ad anum uſque deſcendebat: Omenti margo inferio pendulus exhibebat plures ſeries nodorum, quorum varia magnitudo, figura varia, ut alii fabas, alii pisa maiora, itemque nuces avellanas referrent; univerſim fuſci coloris, et cartilaginum inſtar duri.

Glandulae meſenterii induratae, peritonaei facies interior flavicabat tota, hinc inde obſita cruſtis et nodis cartilagineis. Abdominis cavo conti-

tinebantur menſurae fere tres aquae flavicantis, quae immerſam chartam tingebat. Membranae corporis pleraque et perioſtium flaveſcebant, imo oſſa ipſa, et cerebri ſubſtantia, ſed modice.

Cerebri ſubſtantia modice icterica.

Obstaculum bilis efﬂuxum prohibens in inteſtinum duodenum erant tubercula dura, circumcirca pone biliferos canales ſita.

OBSERVATIO X.

Icterus emeſi repetita ſanatus.

Foeminae 45. annorum, ictero profunde flavo, aut potius fuſco laboranti omnis generis solventia data ſunt, non emendabatur. Sapore amaro, ructibusque bilioſis affligebatur. Dato tartaro emetico immanem saburrae biliosae molem reiecit, color faciei dilutior fiebat. Deinceps ſingulis ſeptimanis vomitorium datum eſt, cum poſt aliquot ab emeſi peracta dies iterum ructus amaros experiretur, et ſingulum emeticum partem icteri auſferret.

Poſtquam sexto vomitorio uſa eſſet, ex integro convaluit.

Infidus tamen plerumque eſt emeticorum usus in ictero.

Emetica in ictero rarius convenire obſervavi, etſi in caſu praeſente, et aliis perpaucis profuerint ferme ſola.

Icteris enim a vomitorio non raro intendebatur, aut motus febriles, qui antea non adfuerant, excitabantur. Hinc ſolum in ictero non febrili, nec diuturno, praemiſſis multis ſolventibus et fotu praecordiorum emolliente, atque in iis, quorum viſcera, antequam ictero corriperentur, integra exiſtimarem, atque illaeſa, vomitorium cum emolumento propinavi.

OBSERVATIO XI.

In tribus ictericis hoc autumno post adhibita aliquot dierum remedia efflorescentiae naſcebantur omni nota *scarlatinoſae*, itemque *miliares rubrae*, in brachiis maxime, atque per crura diffusae. Ut primum hoc exanthema in conſpectum prodiit, aliqua icteri emendatio obſervabatur, qui protracto eorundem remediorum uſu ex toto profligabatur. Efflorescentiae scarlatinosae icteri-corum.

An *ſcarlatinosum*, et *miliare* exanthema a bile eſt in febre *ſcarlatinoſa* et *miliari*, quemadmodum nempe eryſipelas ab eodem humore generari ſolet?

OBSERVATIO XII.

In cadaveribus eorum, quos colica saturnina correptos ſuperveniens epipleſia peremit, veſiculam felleam ſemper deprehendi multa et viridi amurca bilioſa turgidiſſimam; abſque ictero plerumque, aut praecedente, aut coniuncto, niſi leviori, et raro.

OBSERVATIO XIII.

Sutor febre putrida laboravit: provecto morbo icterus accessit. Febris ante aſſidua nunc in remittentem mutatur, debili, celerique pulſu, et aridissima lingua: conſumtio carnium. Decocto corticis et icterus, et febris auſcultabar.

OBSERVATIO XIV.

Iuvenculae 20. annorum a 5 menſibus catamenia non fluxerunt. Ab octo ſeptimanis ventriculo doluit, calores fugaces, et vagos, minutumque appetitum, et laſſitudinem experta. Vergente Iulio pharmacum potavit draſticoteron; unde ventriculo vehementer, et multis vicibus ſubverſo multam aeruginem revomuit, valideque deiecit.

Inde tormina, febris, aurigo intenſa, et, cum die 6. Auguſti noſocomium adiret, lingua praerubra, et pulſus fortes, accelerati.

Cum febris, et icterus intenderetur, et, alvo immorigera vomitiones ingeſtorum accederent ſpontanea cum epigaſtrii cruciatu, atque ab remediis non levaretur, die 13. moroſior, oblata quaevis averſaretur, et eiularet per vices, accedente ſubinde lumborum dolore; tandem impos mentis, et aeruginoſa aurigine contaminata, die 15. Auguſti, foetu recenter mortuo prius excluſo, periit.

Vi-

Videbatur vitriolum cupri ſumſiſſe, quo foetum expelleret; remedium in vulgus notum, et cui non pauca funera debentur.

Secto cadavere veſicula fellea bile ex flavo vireſcente plena fuit, et eiuſdem humoris per *amplos* ductus liberrimus in duodenum effluxus. Hepatis ſubſtantia ita molis reperiebatur, qualis alias pulmonum eſſe ſolet ſanorum. Vacua inteſtina et flatu turgidula. Meſenterium multis in locis praerubium, et veluti ſugillatum.

An ductus bilem in inteſtinum ferentes in vivente quoque aperti, atque ampli fuere? An vero aut ſpaſmo conſtricti, aut ab utero grandeſcente compreſſi?

OBSERVATIO XV.

Rupta veſcula fellea, et bilis in abdomen effuſa.

Foemina triginta octo annorum a menſe Novembri catameniis caruit, abdomine inde pedetentim increſcente; ſe gravidam eſſe negabat.

9 Martii noctu derepente, et vicibus repetitis vomere coepit ingeſta, dein biliosa viridia: alvus a quinque diebus clauſa; horror; frigus; calor alternans, oppreſſio pectoris, ſitis magna; et ingens abdominis cruciatus.

10. Marti circa meridiem in noſocomium ſuſcepta, ſemel ſponte et copioſiſſime deiecit. Veſperi venae ſectio: ſymptoma eadem.

11. mane altera venae ſectione ſanguis valde compactus leviter phlogiſticus emittebatur; lingua ſicca cum cruſta ex albo flaveſcente; urina iam in tertiam diem ſuppreſſa applicato cathetere

magna quantitate educebatur: dolor abdominis continuus, attactum non ferens, per vices exacer- batus, maxime in regione hypochondrii dextri : cu- tis ſubflaveſcens, per ſpirabilis ; pulſus fortis, ce- ler, plenus, et durus. Denuo ſecta vena eſt, et data ſunt mucilaginoſa, oleoſa, Fotus emollientes ad abdomen applicabantur, et enemata.

12. Martii noctu, ventriculo aliquoties ad- huc et ſponte ſubverso, aeruginosa multa, dein pituitoſa, et nigreſcentia reiecit. Summo mane inter parientium dolores cum haemorrhagia magna per vices repetente excipulum periit, in quod feotum quinque menſium excluſit, per horam ad- huc viventem.

Tribus poſt foetum excluſum horis occu- buit.

Diſſectus thorax nil vitioſi habuit.

Abdomine recluſo ailis flavae, mucoſae libra in cavum abdominis effuſa colligebatur. Inteſtinu omnia leviter hinc inde inflammata, multisque in locis liveſcentia. Hepar coloris dilutiores, quam soleat eſſe, et ſubſtantiae mollioris fuit. Veſicula fellea collapſa maculam obſolete rubentem exhi- buit, monetae cruciferae magnitudine; cuius me- dium ſoramine exiguo pertuſum eſſe, paucula bi- lis, ea digitis compreſſa, profluens, itemque in- iecta aqua demonſtravit, qua in altera veſicula parte, pertuſae maculae directe oppoſita, tuber- culum prominuit inflammatum, et magnitudine ciceris. Duo calculi minorem avellanam aequantes obtuſis angulis praediti, intra veſiculam reperie- bantur. Ventriculus ingens copioſam materiem nigram, leviter mucoſam, et ferme roob ſambuci aqua dilutum referentem, qualem ultimis vomiti- bus non exigua quantitate reddiderat, continebat.

Py-

Pylorus pollicem facile admiſit. Inteſtinum duodenum liveſcens, et amplum valde, ut potius colon referret.

Ductus hepaticus, cyſticus, choledochus, pervii fuerunt. Placentam osculo uterino ante abortum ſuperſtenſam fuiſſe, diſſecto utero, conſtabat.

Sero intellexi, foeminam hanc infuſo ſabinae furtivi amoris fructum perdere tentaſſe.

OBSERVATIO XVI.

Foemina quadraginta annorum per duos annos menſtrua nulla habuit; bene caeteroquin valens ante annum lapſum ex alto paſſa, nil tamen mali inde retuliſſe ſe aiebat, at ſanam poſthac vixiſſe, donec ante medium annum, poſt cibum praecipue paulo largiorem, preſſionem ad ſcrobiculum ſentire inciperet. Dolor caeterum nullus. Ex amicarum conſilio vinum dein amaricans per aliquot dies sumſit. Vomuit inde per intervalla mucoſa, tenacia, item alimenta. Ieiunio ventriculo non vomuit. Continuato per vices vomitu preſſionis ad cardiam ſensatio intendebatur.

Ante novem circiter ſeptimanas, quin ſenſus rupti cuiusdam abſceſſus praeceſſerit, vomuit materiam; Medico *purulentam* affirmante, primo meracam, dein ſanguine ſtriatam. Quantitas materiae per intervalla reiectae menſ. IV. V. aequabat. Preſſio inda minor et levamen; corporis vero robuſti antea craſſique, de die in diem maior comſumptio. Hoc rerum ſtatu aegra die 1. Martii 1777. ad nosocomium venit. Extractis hic

ribus ſeptimanis reſidue vires proſternebantur. Omnino non appetiit; non caluit; non ſitivit; vomitus per intervalla, praeprimis poſt ingeſta; ſapor reiectorum acidus, color vero cinereus. fuſcus, niger, et linea, veluti atramento, tingens; levamen a vomitu; ardor circa ventriculum, et per oeſophagum ad fauces uſque; alvus tarda. Pulſus detracti, non debiles, naturalibus vix celeriores; ſudores noctu nulli; difficilis decubitus in latus dextrum, et vomitum promovens; tumor manum aequans in regione ventriculi verſus hypochondrium ſiniſtrum, durus, et ad attactum dolens. Circa 27. Martii corpus erat pallidiſſimum, vix obſervandus tumor a duabus fere ſeptimanis; pulſus humiles debiles; faciei, artuumque leve oedema; reſpiratio parva; in latus affectum continuo decumbit. Mens conſtans, et initio diei 28. Martii mors.

Altera diei ſectum cadaver eſt. Siniſtrum thoracis cavum libras duas cum dimidia aquae leviter flaveſcentis continuit, dextrum vero vix unciam eiuſdem aquae. In dextro pulmone hydatis avellanae magnitudine ex penduncula tenui ſuſpendebantur. Pulmones maculis parvis nigriſque variegati, sani caeterum. Cor parvum. Aqua in pericardio nulla, et pauca in abdomine. Hepatis gibba facies cum diaphragmate membranaceo coalitu, digitis solvendo nectebatur.

Siniſter huius visceris lobus, ventriculi regionem ocupans, ad duos transverſos digitos ſupra umbilicum terminabatur, eamque duritiem, quam manu toties contrectatam ultimo, quo vixit, tempore identidem minui credebamus, effecerat. Hepatis pars illa, cui veſicula fellea inſidet, cum duodeno, quo id ex ventriculo emergit, ipſoque py-

pyloro ad tres fere digitos tranſverſos validiſſime cohaesit; cum eodem inteſtino duodeno etiam colon transverſim valide nectebatur.

Diviſis cultro ab ſe invicem connatis hepate et ventriculo, ulcus semialterum digitum latum in conſpectum prodiit; hinc duodeno proxime pylorum, illinc lobo hepatico eroſis, parietes ulceris craſſi. Materies ex eo profluens, atra, odoris penetrantiſſimi, accerrimique, et quaſi acidi. Veſiculae felleae, et ductum biliferorum nulla veſtigia comparebant, videbaturque hoc bilis receptaculum cum ductibus ſuis eliſum, eroſumque ipſum ulcus formaſſe. Ventriculus ingens totum hypocondrium ſiniſtrum implebat; eadem atra, quam vomuerat, materie turgens. Lien exiguus, ventriculo arcte connatus. Tranſverſa coli portio poſt arctum cum duodeno, et pyloro coalitum ad tres infra umbilicum digitos deſcendebat; inde ſurſum et ſiniſtrorſum pergens, flexum lienarem formabat. Omentum ſano ſimile, uti etiam mesenterium. Inteſtina livida. Rectum ſupra uteri fundum contra ſe ipſum retorquebatur; eo vero loco, quo id uterum, vaginamque ſibi incumbentem habet, non recte per pelvim via, ſed huc et illuc flexum ad anum pergebat. Uteri tota poſterior facies cum eoque et ovaria exigua, ſtrigoſaque coaluere. Tubae utrimque digiti graſſitiem aequantes, ſerum flavum et mucilaginoſum continebant. Ovaria, complexae tubarum fimbiae, ipſaeque tubae cum iisdem et recto inteſtino nexu continuato membraneoque, quem cultro vix ſolvebamus, utpote difficillime ab ipſis visceribus connexis internoscendum, iungebantur. Urerus exiguus, intra parietis dextri ſubſtantia tumorem ro-

Veſiculae felleae defectus: an ab eroſione?

Uterus, ovaria, tubae cum recto inteſtino firmiſſime nexa

rotundum durumque, nucis iuglandis magnitudine continens. Cultro per medium diſſecanti eam is tumor duritiem oppoſuit, quam mollior cartilago ſolet; albidus. quique digitis excipi ex eiusdem parietis ſubſtantia veluti ex folliculo poterat. Ex inferiori et interna colli uterini facie duae albidae quatuor lineas longae unamque latae excreſentiae prodibant.

Strumae diſſectio natura.

Glandula thyroidea in pugni magnitudinem diſtenta mucilaginem intra subſtantiam quaſi cellulosam, cum ſecaretur, exhibuit; ſeptis *cartilagineis* diverſa intus cava, muco tenui cellulisque membranaceis referta, efformantibus.

Nulla ſuffocatio nocturna observatur; ſemper cubabat capite humili, ſituque fere horizontali.

Quare vomitus, ſi quando in latus dextrum cubaret?

Quaedam deceptio in explorandis tumoribus abdominis.

Duritiem opponunt, et viscerum indurationes mentiuntur musculi abdominales, recti praecipuae, in iis maximae, qui eosdem habent magis toroſos, exercitatos etc. Item hepar prominens indurationem ventriculi fingit.

Doleo, me naturam ichoris non examinaſſe accuratius, qui acidum penetrantiſſimum olebat.

Nulla adfuit unquam febris, in peſſima licet suppuratione.

OBSERVATIO XVII.

Die 5. Decembris 1779. Foeminam ad nos deportabant, delirantem a quatriduo, corpore emaciatiſsimo, ſtrigoſoque; 34. circiter annos natam et viro iunctam a decennio. Martius ſequentia narrabat.

A menſis Iulii initio, frequentes cardialgias paſſam, emaciari coepiſſe; acceſſiſſe tormina frequentiora, et ante has 15. ſeptimanas vomitum ingeſtorum, initio rarius, dein vero quotidie crebrius recurſantem. A duobus menſibus alvum, ſemper antea iam moroſam, ita deſidem eſſe factam, ut non niſi acri enemate aliquid durae faecis emitteret.

Vino largius indulſiſſe, non raro uſque ad crapulam. Nunquam peperiſſe, niſi una vice, et ante annos bene multos: eodem, quo ad nos deferebatur, die periit.

Diſſecto cadavere pylorus obſervabatur anguſtus, et ſolito durior, quive calamum ſcriptorium vix admitteret.

Multa pylorum et duodenum corpora glandulosa, duriora, maioraque obſidebant. Veſiculam felleam in ſabae molem, et figuram contrariam exigui calculi, ſeu potius *sabulum biliosum* replevit; deleto, impervioque ductu cyſtico: hepatico vero, et choledocho apertis. Hepar bonum; craſſa inteſtina multa faece infarcta. Uteri oſculum praedurum, cartilagineum.

In aliis potatorum cadaveribus non diſſimilia vitia bilioſi et gaſtrici ſyſtematis occurrebant.

OBSERVATIO XVIII.

Metaſtaſes bilioſae.

Metastases biliosae frequenter occurrebant, erantque variae, atque ad varias corporis partes factae. Viridiſſima ſputa, et meram aeruginem anacatharſi eductam in pleuroperipneumonicis non raro licuit obſervare, et linguam aeruginoſo, aut praſino colore tinctam. Gravis ſimul inflammatio, forte ab ipſa acri bille ſuccenſa, pulmones tenuit.

In quibuſdam dilutam bilem, croceam, et quae linteum aut chartam croceo colore tingebat, modicissime pendulum ſolet, atque illi bili per omnia experimenta ſimilimam, quam, ex veſicula fellea deprompiam, aqua diluebam, ad varia corporis loca, e. gr. ad cavum thoracis, translatam offendi. Liber nihilominus erat effluxus bilis in duodenum.

OBSERVATIO XIX.

Ictericam hoc autumno florum arnicae decocto sanavi; atque aliam felle taurino, ad dr. j. initio, deinde ad dr. ij., quotidie dato.

Cuidam alteri vireſcente aerugine contaminato gummi ammoniacum profuit aceto ſcillitico ſolutum,

latum, et ad duas primo, dein vero ad tres quotidie drachmas, propinatum.

Vigente hyeme et conſtitutione inflammatoria icterus non raro phlebotomiam, et potus antiphlogiſtico ſolum admittebat, reſolventia averſabatur.

OBSERVATIO XX.

Quidam catarracta mulctari, cum in originem morbi atque eiusdem occaſionem inquirerem, aſſerebant, ſe repente viſu fuiſſe privatos, quo tempore febre acuta fuerant detenti, quam *biliosum* fuiſſe examinanti conſtabat. Origo quarundam carractarum.

Sed alias quoque carractarum origines multas et varias erat obſervare.

DE
ADFECTIONIBUS QUIBUSDAM NERVOSIS

OBSERVATIO I.

Chorea S. Viti.

Extractum radicis belladonnae in chorea S. Viti.

Puella 5. annorum, ſemper antea ſana, circa medium Novembris 1778 curru in itinere ſubverſo, quo una cum parentibus vehebatur, vehementer terreſit. Nullum ullibi vis illatae ſignum comparuit: nullibi dolor.

Mox a lapſu omnes corporis motus promptius, et multo velocius ſolito, ac quaſi raptim peregit, attamen ordinate. Poſt octiduum motus etiam facere exleges, et gaſtriculationes coepit; nec firmiter ſtare, nec ſingula quemadmodum antea ſolebat, vocabula proferre.

Tandem nec ulla ratioue aur ſtare aut ſedere erecto corpore potuit: motus omnium articulorum varii, geſticulatorii, citati; nil poterat profari. Oris et labiorum aſſidua motitatio, et ludicra contorſio. Nocte placidiſſime dormit et corpore quieſcente. Appetitus viget.

Die

Die totius morbi decima octava ad nos deportatur.

Remedium ſalinum, et eccoproticum initio dedi, dein emeticum; quod interpoſito aliquot dierum ſpatio iterabatur. Non emendabatur. Acceſſi dein ad uſum florum zinci, quos ſinceriſſimos adhibui, ita ut omni quarta tantum hora duo grana exibuerim: nil mutatum eſt. Deſtiti poſt ſeptem dies. Fors debuiſſem experimentum protrahere. Verum nolui tempus terere, et metuens, ne malum radices agat fixiores, et nervi morbo aſſuefiant.

Dedi extractum ex ſucco recentis radicis belladonnae paratum, doſi unius grani per 24. horas, ea lege, ut quarta quavis hora ſextam unius grani partem abſumeret. Elapſo biduo emendationis veſtigium leve comparuit. Dabatur dein granum unum cum dimidio dilutum in aqua ſimplici. Poſt sex dies elevare ſe in lecto potuit, et ſola ſedere. Intra octo dies ſola etiam ſtare, et tandem aliquot paſſus eundo conficere.

Sub finem Decembris 1778. cubiculum et ambulacra obambulat, percurrit, curſu etiam veloci. Brachia necdum ſunt penitus emendata; cibum enim manu propria capere non poteſt, et brachio dextro, manumque ſubinde ab obiecto, ad quod extenditur, adhuc aberrat. Vocabula omnia profert, atque ordinate loquitur, attamen cum aliqua adhuc difficultate, et moroſe. Labiorum ſubinde motus inordinati obſervantur. Sumit per dies aliquot eiusdem extracti grana duo, in ſex doſes diviſa.

Trigeſima Dicembris in febrim quotidianam, ſed levem, incidit. Datum eſt lene ſolvens et deinde cortex peruvianus.

Stante

Stante ſebre nil emendabatur, neque etiam habebat peius.

Sexta Ianuarii 1779. nulla acceſſio febrilis obſervabatur. Ea die praeſcripſi ſequens.

Rec. Spiritus ſerpilli
Eſſent. caſtorei, aa. unc. ij.
Camphorae. drach. semis
M. D. ut totum dorsum, lumbi, humeri, brachia omni mane probe ſricentur.

Die 9., 10., 11. Iannuarii utroque brachio dextre apteque utitur ad cibos capiendos: vegeta eſt, et alacris: convaluit.

OBSERVATIO II.

Idem extractum in convulſione.

Puella undecim annorum 1778. verno tempore mihi committebatur. Ea a triennio, ni fallor, frequenter levi totius corporis horrore, quaſi ab affuſa inopinato frigida, perſtringitur, artubus omnibus leviter et per momentum, fulguris inſtar, convulſis. Haec tranſitoria couvulſione, perſtante integro omnium ſensuum usu, ſaepiſſime ſingulis diebus vellicabatur. Convulsa non corruebat, niſi perraro. Dederam corticem peruvianum, valerianam ſilveſtrem, folia aurantiorum, aſam foetidam, camphoram, flores zinci etc.: nil emendabatur. Dedi tandem extractum radicis belladonnae; primum granum unum intra 24. oras, ita, ut grani unius pars ſexta pro doſi propinaretur. Tandem exibui grana ij. intra nychthemeron. Intra paucos dies rarius convelli coepit. Tandem

poſt

poſt 14. dies omnino non. Defecerat ex ractum; nec eius ulla erat eo anno recuperandi facultas.

Puella Hungariam petiit, ubi denuo levicule convelli coepit per vices; sed multo rarius, quam initio, et magis rranſitoriae.

Pinguis et optime valens e noſocomio diſceſſit.

OBSERVATIO III.

Epilepſia,

Cuidam alteri Puellae, pauperrimae, orphanae, tredecim annorum, a triennio convulſae epipletice, id extractum dedi; doſi initio minutiſſima, deinde largiori, ut intra 24. horas grana octodecim in ſex doſes diviſa apſumeret. Cum ante uſum remediorum ſingulis diebus ſaepius convelleretur, id nunc erat lucrata, ut integris diebus a paroxyſmo epipletico libera perſtaret. Integris quondam octodecim diebus continuis morbus ſiluit, rediit tamen poſtmodum, utut minus frequenter. Paroxyſmus mihi videbatur plerumque eo gravior eſſe, quo longior praeceſſerat ab eo immunitas. Experimentum proſequi non licuit, cum puellam quidam eius cognatus e noſocomio abduceret.

Idem extractum in epilepſia.

OBSERVATIO IV.

Actiones extracti belladonnae in corpus humanum.

Clariſſimus DE WASSERBERG, omnigena eruditione illuſtris, cui aliquid extracti belladonnae, commiſeram, ut data occaſione eius quoddam periculum faceret; vim remedii in ſe ipſo expertus, ſequentia reſcripſit; obſervationibus meis caeteris adamuſſim conſona.

Mutationes ab extracto belladonnae in corpus humanum inductae.

» Ab uſu pilularum extracti belladonnae, „ quarum in proprio corpore periculum feci, ſenſi „ oris ſiccitatem ac oeſophagi magnam, hinc ſitim; „ ſiccitatem praeterea narium ac oculorum, cum » ſenſu quodam ardoris in hiſce ac palpebris. Dum » quatuor de die ſumebam, magis adhuc, dum „ augere doſin volui, cephalalgia; lectio ad lu» men candelae difficilis, linearum ſubſultus, le» genda oculo breviori ſub foco admovenda: in „ ore ſapor ſubvinoſus: pulſus mollior, tardior » paullo, quam alias eſſe conſuevit; ſubin ardur » quidam ad cardiam: cephalalgia auctam doſin „ certiſſime nunquam non inſequuta, cum quodam » ſtupore, mentisque acie obtuſiori reddita, »

OBSERVATIO V.

Epilepſia.

Uſus extracti belladdonnae et electricitatis contra inveteratam epiplesſiam.

Filius Conſiliari Sz** quarto aetatis anno initio ſaepius quodam quaſi terrore momentaneo, et leviculâ, ſubitanea, brachiorum convulſione perſtringebatur. Cauſam ignorabant. Ea affectio et crebrior evaſit, et diuturnior graviorque, ut tandem iu veram epiplepſiam abierat, cuius aſſultus non raro quotidianos, et quavis die plerumque ſaepius, perferebat. Non nunquam integris quatuordecim diebus, quin et multo pluribus, immunis a paroxysmo fuit, abſque manifeſta ratione.

Innumera remedia per hos annos adhibita nil effecerunt, niſi ut morbus a quovis fere medicamine, anthelminticis variis, moſcho, camphora, caſtoreo, valeriana, aſa foetida, marte, foliis aurantiorum, cortice peruviano, foedo quoque et ſordido menſtrui ſanguinis potu intendi, et frequentius affligere videretur.

Annum agebat 13., quo mihi concredebatur. Dedi extracta aeſtate anni 1779. extractum radicis belladonnae; minutiſſima primum doſi, senſim aucta, ut sub finem anni eiuſdem intra nychthemeron grana viginti devoraret in quinque doſes diviſa.

Paroxyſmi ab aſſumpto extracto mitigari primo, dein totis ſeptimanis non redire; reverſique imperfecti fuerunt, et qui aegrum in terram non pro-

prorueƈrent, neque mente privarenr, et cito evanefcerent, praecipue ſi quis fortiter alloqueretur trementem aegrum. Verum noctu, atque inter dormiendum nihilominus ſubinde verus perfectusque rediit epiplepſiae inſultus.

Iuſſi ut doſin dormitum eunti, et aliam media de nocte propinent.

Non rediit amplius acceſſio nocturna; interdiu vero rarius atque imperfecte.

Spes eſt, eodem remedio, quod morbum cicuravit, eum penitus fore perſanandum.

Dum haec typis mandantur, ad machinam electricam aeger quotidie accedit. Sub uſu electricitatis, et pilularum ex belladonnae extracto paratarum, nullum eſt iam a multis ſeptimanis epilepſia paroxyſmus, neque imperfectus, obſervatus.

OBSERVATIO VI.

Convulſio ex terrore.

Octo annorum Puer, ſemper antea ſanus, pridie feſti Nicolai ſimulato ſpectro terrebatur. Exactis ab eo terrore 24. horis, cum iterum putaret ſe terreri (etſi nemo tunc ipſum terrefecerit), ſubito ad parentem adprehendit, calamatque, ſe a ſpectro iam correptum iri, Hic metus, cum clamore et fuga ad proximum adſtantem, hucusque ſubfrequenter rediit inſperato, quavis fere die, inde tamen poſt plures primum elapſos dies.

In-

In noſocomio id illi accidit aliquoties; curſitando, clamando, proxima quaevis valide apprehendendo, per aliquot minuta ineptiebat, inſaniebatque.

Sumit quotidie gr. j. belladonnae. Altera die ex quo sumere hoc remedium coepit, tota die inſaniebat, noctemque egit inſomnem. Inde a paraxyſmo immunis manſit usque ad 2. Nov., ubi per aliquot minuta priores morbi acceſſum patiebatur. Die ſequenti dedi extracti belladonnae gr. ij.

Die 9. Nov. denuo paroxysmus rediit. Data ſunt gr. iij.

Cum acceſſiones morbi frequentius reverterentur, cum impotentia mentis, et alterius aut cruris aut brachii vel utriuſque convulſione, et ſopor brevi quidem evanidus, paroxyſmum terminaret, morbusque ſub uſus belladonnae ad epilepſiam magis magisque accederet; verminosa quid subeſſe in macro puero, coloris terrei, ruſtico et pauperiore arbitratus, purgare ventrem anthelminticis coepi. Crebriores inde paroxysmi. Camphora et extracto chamomillae nunc utitur: verum hucusque absque effectu optato.

Serius ad machinam electricam adductus melioris eſſe coloris coepit, et rariores multo levioresque pati paroxysmos.

OB-

OBSERVATIO VII.

Chorea S. Viti.

Chorea S. Viti anthelminticis, et pituitam incidentibus sanata.

Iuvenis 16. annorum, cellae vinnarie curator, die 23. Maii 1779. caput temulentum querebatur, caetera ſanus.

Die ſequenti temulentia maior, ardor cum ſenſu preſsionis ad ſcrobiculum, utriusque hypocondrii inflatio, ructus ſubacidi, nauſeae, conatus vomendi, febricula vaga, dolor per laevum brachium veluti rheumaticus, ac ſenſus urticationis cum laevicula ſubinde eiuſdem contractione, et momentanea convulſione: noctes turbatae.

Die 26. Maii brachium ſiniſtrum geſticulationes motusque facit, magis magisque inordinatos, atque animae imperanti obedit minus. Symptomata reliqua perſtiterunt.

Die 27. ira excanduit. Omnia peiora, cum ſiniſtri eruris quoque motu inordinato.

Die 28. lingua exiguis puſtulis obſita, atque oris in laevum latus retractio acceſſit.

Die 30. Maii in facie quoque quaedam puſtulae effloruerunt: augebantur priora. Venaeſectio, quam die ſequenti repetiit: levamen nullum. Noctes perquam inquietae.

1. Iunii in noſocomium suſceptus eſt. Praeter ſuperius enarrata, linguam albescentem exhibuit. Alvus difficilis et rara ſemper fuit.

Sumtis ſolventibus, ſalinis, emeticum hauſit: vo-

vomuit amara. Febricula diſparuit, cum omni moleſtia praecordiorum. Artus multo quietiores.

Poſt emeſin eccoprotica ſumſit, atque ita eſt emendatus, ut die 7. Iulii de ſolo ferme ſiniſtri brachii, atque humeri dolore rheumatico querelas moveret. Poſito igitur inter ſcapulas veſicante, diaphoreticus potus exhibebatur. Verum die ſequentie, (8. Iunii) abſque cauſſa manifeſta incepit flere, geſticulari omnibus artubus, trunco corporis, capite, muſculis omnibus faciei, et multa fatua per vices loqui.

A gummiferulaceis peius habuit, a camphora peſſime. Continuum oris gluten et dentium ſordes accuſavit.

Ab eccoproticis ſalinis emendabatur denuo, non curabatur.

Ab extracto radicis belladonae vertigo, cephalalgia, delirium, furor eſt ortus, ut, eo ſepoſito, purgare denuo ventrem placuerit rheo, et ſalibus mediis, cum multo oxymelle ſquillitico propinatis. Inde lumbricum deiecit (plures iam olim repetitim ſeceſſiſſe aiebat), et pituitam; alvo mediocriter, ſed quotidie, fluente. Oris gluten, artus, atque omnia reliqua ſic emendata ſunt ut ſub menſis eiuſdem finem ſanus ad ſuos redierit.

OBSERVATIO VIII.

Chorea S. Viti priori ſimilis.

Idem morbus, eondem modo sanatus

Choream S. Viti, ab amareſcente primarum viarum pituita natam ſolventibus, eccoproticia, rheo, arcano duplicato et oximelle ſquillito sanavi in alia puella, quam diuturnus ante eum morbum rheumatiſmus afflixit; neglectus, atque in choream S. Viti suapte tandem fatiſcens. Nocuere ſtimulantia, extractum quoque radicis belladdonae, flores zinci, flamma electrica, in ea specie choreae, quam tibi inteſtinalis pituita et vermes produxerunt.

OBSERVATIO IX.

Tetanus maxillae, fracturis et contuſionibus superveniens, laethalis.

Magdalena Kaningerin die 26. Iunii sucenſa turri pulveraria ſingulari ratione laedebatur. Brachium dextrum binis in locis diffractum. Pes ſiniſter infra malleolum externum vulnere cutaneo laeſus. Crus ſiniſtrum et eiusdem lateris femur, ac nates validiſſime ſugillati. Apte deligata bene habuit. ac multo melius, quam omnes alii, eodem tem-

tempore et ex eadem ratione aegrotantes; venae ſectio facta.

Die 3. levis dolor lateris ſiniſtri punctorius, levicula febris: venae ſectio et potus tepidus emolliens, eadem adhuc die dolorem ſuſtulit.

Attamen vulnus illud pedis cutaneum eadem die gangraeneſcere coepit. Scarificatio facta eſt partis gangraenoſae, et deligatio cum spiritu terebinthinae, camphora, unguento de ſtyrace etc.

Partes gangraenosa a die 7. seceſſere. Tendo nudus, boni coloris, et integer apparuit. Nullus ullibi dolor.

Die 9. ſera veſpera tetanus maxillae per vices acceſſit; noctu perſtitit, ita ut, apicem minimi digiti difficillime utrique maxillae interponeres. Per vices ea nocte difficulter deglutivit. Alvus nonniſi enemate, eoque difficulter, movenda. Amaror oris aſſiduus, amaror et aſſumotorum. Per vices quoque nuchae tenſionem dolorificam, et caput in posteriora valide retrotrahentem, conqueſta.

Mane diei alterius (decima morbi) ſimptomata eadem. Balneum totius corporis; cataplaſma anodynum et emoliens ad maxillam; enemata. Opii gr. iv. ſex doſibus ex mixtura neurotica propinabantur. A balneo levari ſe ait. Illud opiſthotonicum rarius iam et mitius per vices redit. Maxilla paulo latius diduci poteſt; noctu vero denuo maxillae arctius ad ſe invicem accedunt; its, ut ſpatium linee dimidiae vix fuerit relictum.

11. morbi mane, eadem, ut noctu. Frequenter exordia opiſtotoni reccurrunt, Opii gr. v. intra 12. oras ex mixtura nevrotica. Balnea ea die bina; enemata; cataplaſma ex fol. hyoſcyſami, flor. chamomill. fimo equino; nil proſectum. Datae ſunt refracte doſes tartari emetici; non scopo

emetico, sed alterante, antispasmodico; nauſeae inanes, et ſane levamine; nox inſomnis.

Mane (12.) datur sequens mixtura:

℞. Camph. mucilag. gummi arabic. solutae, drachm. ſem.
Opii puri gr. vij.
Syrupi diacodii unc. j. ſem.
Aquae chamomillae unc. v.

M. D. omni bihorio duo cochlearia: bina balnea: levamen nullum.

Tetanus eo morbi tempore acceſſit, quo nullibi ullum dolorem eſt queſta, atque optime ſe habuerat.

Magna ſugillationis pars diſcuſſa eſt. In infimo ſiniſtro externo femore levis apertura ſponte eſt facta, quae rubrum humorem effudit et copioſum. Latum in natibus ſiniſtris et impurum ulcus iam inde ab initium.

12. nox insomnis: paroxyſmi opiſthotonici frequentiores; mixtura heſterna, ſed aucta opii doſi. Levamen nullum.

13. morbi, frequentius et validiores paroxiſmi opiſthotoni. Difficilior in dies et horas deglutitio. Erecta melius habet. Melius etiam, ſi invadente opiſthono caput vi ab adſtante in anteriora urgeatur. Pulſus celeres ſemper, et hodie ſolito debiliores. Opiſthotonus ſemper cum metu ſuffocationis et ſtrangulationis erat coniunctus. Alvus non, niſi enemate ſollicitata, parciſſima, difficilis ſudores. Ulcera coloris leviter plumbei, atque hodie ſicciora. Veſperi ſubinde abſona loquebatur: mens dein rediit perfecte. Poſt mediam noctem periit.

Sumſit in morbi decurſu, praeter alia ſuperius

rius commemorata, decoctum corticis peruviani, addita ſub finem morbi radice valerianae ſylv. liquore anod. min Hoffm. et syrupo chamomill.

SECTIO.

In thorace dextro ſanguinis grumosi unciae circiter tres. In eo thoracis cavo, ſiniſtro nempe, quod primis diebus pleuritice doluit, nil praeternaturale inveniebatur.

In femore ſiniſtro contuſo ſanguis per telam celluloſam hinc inde deprehendebatur diffuſus; non magna quantitate, nec magnas efficiens collectiones. Videbatur illud ſanguinem adhuc reſorberi potuiſſe, ſi aegra vixiſſet.

Fors in eo erravi, quod non plures fecerim vaenae ſectiones: tres univerſim me feciſſe ſcio, primam initio, alteram cum pleuritice inciperet dolere, tertiam invadente tetano. Sed bene habere viſa eſt, uſque dum tetanus accederet; hinc plures ante adventum tetani venae ſectiones non feci.

OBSERVATIO X.

Tetanus maxillae, vulneri superveniens, sanatus.

Vocabar ad nobilem foeminam viginti aliquot annos natam, octavo graviditatis menſe, die 18. Iulii 1779. ut conſilio intereſſem. Hiſtoriam mor-

bi egregius eius Medicus DE BEGONTINA *Iunior*, hanc dedit.

Ante ſedecim dies (ſcilicet 2. Iulii 1779.), ex alto decidit, altitudine circiter 14. pedum. Dextrum crus paulo ſupra maleolos diffractum in fruſtula; quorum quaedam ex amplo vulnere exempta ſunt. Calcaneum fractum, et vulneratus pedis calx vulnere lato.

Repoſitio facta eſt: pus tenue; noctes inquietae. Dabatur cortex peruvianus, et veſperi paregoricum.

Die a lapſu 14. utrinque ad maxillae articulos ſenſus conſtrictionis, identidem increſcens, ita, ut die 16. a lapſu, cum me vocarent, vix digitus poſſet dentibus interponi. Bacillum ligneum mordicus tenebat, quo prohibere conabatur, plenam utriuſque maxillae contractionem. Pus hodie laudabilius; quies. Nulli hodie ullibi dolores.

Infaſtum feci prognoſin, nihilominus frequentia propoſui.

℞. Pulv. cort. peruv.
— rad. valerianae sylv. aa. drachm. ſem.
Moschi.
Camphorae aa. gr. ij.
Syrup. chamomill. q. ſ.
F. bolus; dentur tales Nr. viij.; omni trihorio bolum ſumat.

Veſperi ſumat mixturam opiatam; et maxillis adplicet cataplaſma ex foliis hyoscyami, cum lacte coctis et camphora.

Die 1. Auguſt. per vices acceſſit levior opiſthonus, isque frequenter poſtea rediit ad diem uſque 6. Auguſti.

Die 2. Auguſt. mane leves partus dolores

acceſſerant, ſed fugitivi; quotidie horis matutinis reverſi. iterumque evanidi.

Noctes tranquillae erant, leves ſolum hinc inde motus artuum convulſivi inter dormiendum.

Dolor in loco vulnerato exiguus, et vix ſullus toto tempore obſervabatur: quin immo, per omne id tempus, quo tetanus adfuit, dolor in vulnere erat multo minor, quam ante eiuſdem aceſſum.

Inter dormiendum maxillae sponte diducebantur, ila ut bacillus, quem dentibus interpoſuit, ad impediendam plenariam maxillarum clauſuram, in ſomno ſaepenumero ex maxillis relaxatis, atque aliquantum magis hiantibus, elaberetur.

Relicto mosco et camphora (ab utroque enim remedio multum abhorrebat), uſa eſt cortice et valeriana; veſperi opio.

Die 9. Auguſt. circa octavam matutinam foetum maturum et vegetum facili partu excluſit.

Pus toto hoc tempore bonum fuit. Saepius fruſtula et fragmenta oſſiculorum excipiebantur.

Die 26. Auguſt. Martius mihi retulit, Uxorem a 15. diebus non iam indigere bacillo lineo, quam antea mordicus tenebat; poſſe maxillas parumper diducere: caetera bene valere.

Toto tempore utebatur cortice peruviano, et radice valeriana ſylveſtri. Convaluit.

Partu primum abſoluto coadunatio fractorum eſt facta.

OBSERVATIO XI.

Tetanus, opiſthotonus, epilepſia, probabilius a vermibus, et ſectio.

Sutor 18. aunorum a lungo tempore ſanus, 5. Maii querebatur mane dolorem in nucha continuum; prementem, deſcendentem per dorſum; oppreſſionem pectoris a iugulo ad ſerobiculum usque. Noctu ſudor copioſus.

6. Maii omnia eadem. Acceſſit levior, et per pauca minuta durans, maxillae tetanus. Nox inquieta: ſudor multus.

7. Maii in noſocomium venienti, validi caloris ſenſatio utrinque ad tempora fuit, et lingua multum ſpurca, ſubflaveſcens; quaedam oris amarities per omnes morbi dies, halitus acidum ſpirans, et dolor in nucha preſſivus: perſtat oppresſio pectoris, alvus dura, et pulsus naturali celebrior.

Exhibebantur hauſtus ſalini.

Die 8. eadem omnia: totius corporis musculorumque omnium obrigescentia fere continua, ſaepe gravior, nunquam omnino ſoluta; ita ut nunc tetanus videretur univerſalis, nunc potius opiſthotonus: febris intenſior: urinae croceae, iumentoſae, ſemihypoſtaticae: ſitis: lingua impuriſſima: amaror; odor acidum redolens.

Alvus, pertinaciter claura, cyſtere, primo oleoſo, dein acri, reſerata eſt. Hauſtu purgante ex

ex ſale amaro et manna iterato propinato ter purgabatur copioſe.

Noctu binis vicibus epilepticae convellebatur. Linguam aliquoties commordebat. Inſomnis, inquietus. Finito insultu epipletico iactitatio. clamor, boatus.

Die 9. Febris: ſitis. Pectus liberum; impuriſſima lingua. Toto hoc tempore videbatur, ſi quis alloqueretur, veluti ſubridenti vultu reſpondere.

Pulſus toto tempore naturali paulo celerior fuit, non durus. Calor naturali vix maior. Urinae cereviſiae inſtar, brevi iumentoſae, et paullo poſt semihypoſtatice, ſedimento ex albo rubeſcente; ſupernatante, et vitri parietibus adhaerente, ſorde multa mucoſa.

Hac die minor muſculorum colli, thoraeique convulſio, agitatioque: at abdomen ligni adinſtar durum, et hodie magis quam praeteritis diebus Minor rigidatas brachiorum, rariorque convulſio. Ter deiecit. Dolor hodie utrinque in inguine; penis identidem arrectus.

Dolor subitaneus et pungens circa umbilicum per vices, et crebro rediit, eoque redeunte ſubito poſtrorſum convellebatur; couvulſione mox iterum, sed unquam ex integro, ceſſante.

A meridie repente convellitur, respiratione diutiſſime ſuſpenſa; tandem lividus, ore ſpumas agens, non reſpirans, artubus omnibus raro et leviter agitatis, ſeu potius obrigeſcentibus, intra octavam horae partem periit.

Pulſus tempore inſultus epilpetici explorabam; ii erant tenuiſſimi, vix observandi, parum celeres, tandem identidem tenuiores, manente celeritate non magna, donec omnino evanescerent.

EX.

EXTISPICIUM.

Pulmones boni; ſiniſter ſanguine congeſto gravior, quam alias ſolet.

Inteſtina omnia flavu valdopere diſtenta. Ieiunium coloris leviter ex rubro liventis, in eoque lumbrici aliquot.

Colon, antequam in rectum abierat, vaſis ruberrimis, ſolito maioribus, copioſioribus, liventibus quibusdam, longitudine ſpithame, cum magna annexi meſenterii rubentis portione, erat diſtinctum; quod ad inflammatorium fuerit, an ſugillatio, an potius congeſtio ſanguinis non inflammatoria, a ſpaſmis facta, ignoro.

Omentum ſolito rubicundius erat. Glandulae meſenterii maiores conſueto et infarcte apparebant: hepar mollius.

An vermes in cauſſa fuerunt? An erat aliud acre in inteſtinis, aut alibi? Tenebrae ubique.

SPARSA QUAEDAM
VARII ARGUMENTI

Penis fiſſus: hernia veſicae.

Die 19. Iun. 1779. nobis infans offerebatur, quindecim menſes natus, qui ſequentia exhibuit. Utrinque erat hernia ſchronalis, magna; maior tamen in latere dextro. Dextri lateris hernia fuit congenita, ſiniſtri vero poſt tres primum a nativitate menſes prodire coepit, poſtquam infans aſ-

ſi-

ſiduos ante, validosque vagitus edidiſſet. Supra oſſa pubis tumor erat, dimidiatum galline ovum magnitudine aequans, ſubrotundus: re accurate examinata, conſtitit, eſſe veſicam urinariam, aut eius saltem quamdam partem, que inter muſculos abdominus rectos, a se invicem dimotos, ſupra oſſa pubis herniosae prodiit.

Haec veſicae hernia pariter fuerat congenita Penis in dorſo fiſſus, quousque eum poteramus oculis persequi.

* * *

Mortes ſubitae Hydropicorum.

Complures repente moriebantur, cum ex febre acuta convaleſcerent, et cruribus adhuc eſſent oedematoſis, ſi forte somno indulſerant plus aequo; aqua enim ab inferioribus partibus ſubito ad encephalon decubuit.

Quidam etiam, aliunde hydropici ſacti, ſubinde ſubito ſuffocati perierunt, aquis ad pectus ruentibus; aut apopletici, ſero encephalon occupante.

* * *

Tendo inſenſilis.

Nudum tendinem forcipe varie tentatum, indolentem, hoc anno vidimus.

* * *

Decoctum fol. aut cort. salicis albae antisepticum.

In gangraena a decubitu, et bubonibus gangraenoſis, magnae efficacie eſſe uſum externum decocti foliorum, aut corticis, ſalicis albae, certo novi.

Nemo tamen aegrorum gangraenam a decubitu

bitu apud nos primum contraxit; domi vero contractam dicta ratione in noſocomio ſanavimus.

* * *

Febris venerea larvata

Puella 18. annorum, ſemper antea ſana, a novem ſeptimanis in medio ſterno tumor excrevit oſſeus, dolens per vices incertas, interdiu, noctu, dolore ſcidente, per mammas, et brachia diſcurrente: ſubinde dolor penitus quievit: nulla alia ſigna luis venereae unquam adfuerunt. Electuarium ex roob ſambuc. unc. iij extr. gratiol. dr. iij. et merc ſubl. corros. gr. iij paratum exhibebatur. Tumor dolorque diſparuerunt. Convaluit.

Huc quoque hiſtoria pertinet puellae illius febre *quotidiana venerea* laboranti, p....

* * *

Luem veneream, aliis praeparatis mercurialibus non profligatam, ſanavit mercur. ſublimat. non raro; quem, aut ſolum dedimus cum roob sambuci commixtum, aut admixto extracto aconiti, vel gratiolae.

Sic herpes pone aurem dextram in collo puellae, ſaniſſimae ceteroquin et nulla ſigna luis monſtrantis, ſanabatur: variam ſubiit curationem rebelle malum, cauſticis et veſicante impoſito funditus eroſum, iteratis vicibus ſuccrevit: veneream originem tandem suſpicabamur. Verum, nec litus mercurialis, nec quaecunque hydrargyri praeparata profuerunt. Sublimato et extracto aconiti, cum roob ſambuci commixtis, herpes ceſſit, nec rediit posthac.

Multa nobis exempla viſa ſunt luis venereae.

mercurio ſublimato corroſivo, perfecte ſanatae. Verum in re obvia certaque, atque ab uno ſolum alterove contra tot alios ac tantos in dubium vocata, nolo diutius verſari.

Viſi tamen ſunt morbi venerei quidam, qui, mercurio ſublimato rebelles, aliis obediverant mercurialibus remediis, atque his quidem prae illis.

Hinc nulla mercurii praeparationem ſemper, et ubique, *in omni* et *ſingula* lue venerea, depraedicandam, tanquam *universale antivenereum* remedium, arbitramur.

Idcirco modo *huic*, modo *illi* praeparato locus erat; pro diverſa aegrotantis aut *idiosyncraſia*, aut ipſius morbi venerei in variis hominibus *diversa modificatione*, aut luis cum aliis morbis morboſisque conditionibus diverſa *complicatione*.

Male ergo mercurium ſublimatum ex cura antisyphiltica quidam penitus proſcriptum voluerunt, tanquam aut inutilem, aut et perniciosum. Sed male quoque tanquam remedium, quod ſemper et ubique *optimum* eſſet, comendderetur.

Illi igitur, qui luem eo remedio saepe et cum conſtantia ſanatam referebant, non fuerant atro calculo notandi, tanquam ſubleſtae fidei, aut deceptiones; utpote quos vel maxime iterata, caſtaque et ſine metu, et ſine ſpe, et variis et regionibus, capta obſervatio mirum quantum iuſtificat.

Profecto non metebantur magni SWIETENII manes incuſari tanquam nimium quondam creduli, atque ab aliis decepti. Veras eſſe obſervationes, de mercurii ſublimati emolumento; SWIETENIUS fuit ipſe oculis uſurpare non raro, et experientia propria edocebatur, cui hodierne queque obſervationes ſuffragantur.

Li-

Liceat hoc loco illis reſpondere, qui malevolis rumoribus circumventi, obſervationes quaſdam Viennenſes atque experimenta iis verbis in dubium vocant, ut revera omnem his ſidem denegare probe conſtet.

Omnia experimenta de remediorum quorundam facultate Viennae capta ex ipſorum auctorum teſtimonio id docent, hoc vel illud remedium non raro profuiſſe; nocuiſſe etiam ſubinde.

Sed ecce rem quamdam propemodum incredibilem! paucorum illepidissimorum hominum invidioſa, ac falſitatis dudum convicta relatio de permodeſto hoc virorum gravium aſſerto triumphavit.

Verum obtrectationem hanc, temere atque imprudenter prolatam, tempus ipſum et repetita clariſſimorum per Europam virorum experimenta exarmabatur.

* * *

Exacerbatio dolorum venereorum meridiana.

In foemina venerea venereis maculis et tophis tibialibus laborante notabatur quotidiana dolorum exacerbatio circa meridiem exacte recurrens: noctes bonae erant: mercurio ſublimato corroſivo ſanabatur.

Rheumatiſmus tibiarum venereus omni *alterno* die *interdiu* rediit oris conſtitutis: noctu ſiluit. Tibiae denudatae, et aeri frigido expoſitae multo mitius doluerunt.

Dolores venereos diu noctuque *continuos* contigit videre; itemque in alio aegro continuos diu noctuque in certa quaedam eiuſdem brachii parte, quum alia quaedam eiuſdem brachii plaga ſolum noctu doleret.

An-

* * *

Angina *mercurialis*, item *ulcera merculialia* faucium bene debebant diſtingui ab *angina venerea*, et *venereis ulceribus*. Ulcus enim faucium venereum mercurio ſanabatur; ortum vero a nimia hydrargyri ingeſti quantitate, purgante rhatbarino et mirobalanis, parce ſed frequenter exhibitis, et collutoriis adſtringentibus fuerat ſublatum. Angina mercurialis.

Angina mercurialis veſperi atque per noctem intendebatur, et ob hanc veſpertinam exacerbationem venerea eſſe videbatur.

Subinde ulcus faucium, quo initio miaſmati venereo debebatur, uſu hydrargyri, properantius et copioſius exhibiti, non conſolidabatur. Ulcus enim *venereum* deleto miasmate tranſibat in *mercuriale*.

* * *

Durationis difficultatem in lue venerea potius ex tempore, quo miaſma intra corpus delituit, quam ex symptomatum gravitate, aut numero, dimetienda arbitrabamur. Inveteratum, atque annoſum morbum, et palliante ſubinde cura m r.ficatum, laborioſe ſanavimus, et tarde, et acrioribus solum hydrargiri praeparatis, aliisque etiam remediis, pro morbi complicati natura in opem vocatis. Luem vero recentem, utut pleno venereorum graviumque symptomatum agmine ſtipatam, abſque alterius, aut morbi, aut morboſae conditionis consortio, ſanavimus citius, et mitioribus mercurii praeparatis, atque iis plerumque ſolis.

Lues

Liceat hoc loco illis reſpondere, qui malevolis rumoribus circumventi, obſervationes quasdam Viennenſes atque experimenta iis verbis in dubium vocant, ut revera omnem his fidem denegare probe conſtet.

Omnia experimenta de remediorum quorundam facultate Viennae capta ex ipſorum auctorum teſtimonio id docent, hoc vel illud remedium non raro profuiſſe; nocuiſſe etiam ſubinde.

Sed ecce rem quamdam propemodum incredibilem! paucorum illepidiſſimorum hominum invidioſa, ac falſitatis dudum convicta relatio de permodeſto hoc virorum gravium aſſerto triumphavit.

Verum obtrectationem hanc, temere atque imprudenter prolatam, tempus ipſum et reperita clariſſimorum per Europam virorum experimenta exarmabunt.

* * *

Exacerbatio dolorum venereorum meridiana.

In foemina venerea venereiis maculis et tophis tibialibus laborante notabatur quotidiana dolorum exacerbatio circa meridiem exacte recurrens noctes bonae erant; mercurio ſublimato corroſivo ſanabatur.

Rheumatismus tibiarum venereus omni *alterno* die *interdiu* rediit horis conſtitutis; noctu ſiluit. Tibiae denudatae, et aeri frigido expoſitae multo mitius doluerunt.

Dolores venereos diu noctuque *continuos* contigit videre; itemque in alio aegro continuos diu noctuque in certa quaedam eiusdem brachii parte, quum alia quaedam eiusdem brachii plaga ſolum noctu doleret.

An-

hanc aetatem prorſus ſana, et abſque aliis luis ſignis. Omnis ſuſpicio procul abſuit morbi conſortio contracti. Puellae mater dolorem cubiti ſiniſtri, plurimis annis, noctu exacerbatum, et iam ante, quam enixa prolem eſſet, perſenſit. Dolore tandem hoc anno praeter modum increſcente nos adiit filiam una adducit; utramque mercurio ſublimato ita ſanavimus, ut per annum ad id uſque tempus quo hacc ſcribo, ambae incolumem vitam degant, et veteris doloris immunem.

Fomes venereus haereditate acquiſitus videbatur in his puellis, et, pubertatis annis iamiam inſtantibus, prorupiſſe quaſi recluſo carcere, et viribus ab aetate acceptis.

* * *

Triginta quatuor annorum vir gonorrhoeam ante aliquot annos, iteratis, ni fallor, vicibus, contraxit. Decocto lignorum copioſe poto gonorrhoea ſanata, articulorum dolor ſublatus eſt, diuturnus, et blanda noctis ſilentia turbans. Angina nocturna ulcerosa, macula syphiliticae in facie, atque ulcus impurum in parte capitis ſupremi capillata pone frontem. Labia ulceris elata erant a tela cellulosa praetumida, et luxurioſe excreſcente. Utebatur decoctis variis, antimonio, litu quoque mercuriali, et variis quoque hydrargyri preparatis per sex menſes continuos: angina et artuum tortura emendabantur; ita tamen, ut vagus veſperi noctuque dolor, mitior quidem, nunc hanc, nunc illam corporis partem impeteret. Ulcus cicatricem pertinaciter renuebat, fundebatque pus non illau-

dabile; facies caeterum ſaniſſimi hominis, et habitus corporis plenus, atque athleticus.

Cum ſaliva identidem, utut non ſupra modum, moveretur, et faciem bene coloratam, et paullo turgidiorem viderem, blandis et eccoproticis, remediis quotidie alvum ſolicitare conſtitui, praeſcripto ſimul parciori victu. Animus erat, vim humorum, ob uſum hydrargyri longiorem validius caput petentium, avocare, atque ita pertinaci ulceri ſubtrahere pabulum, ut impoſito deinde ſiccante remedio, et levi mechanica preſſione laxis et luxuriantibus plagae carnibus admota, haec perennis puris ſcaturigo exareſcat.

Longo eccoproticorum uſu ſiccatum ulcus eſt; at manſit vagus ille per vices et noctu maxime incurrens rheumatiſmus, orto in media clavicula ſiniſtra tumore oſſeo, diſſectae nucis avellanae hemiſphaerium aequante, dolente, ſi rudius tetigeras noctuque. Ulcus ipſum poſt paucas ſeptimanas, cum recente ebducta cicatrix caeſariem fictitiam, qua locum crinibus carentem tegebat, aegrius ferret et obortis forte ſubtus caeſariem ſudoribus, vehementer pruriret, recruduit, neque amplius adhibita quacunque methodo cicatricem admiſit. Exoſtoſis unguento mercuriali inungebatur, impoſito extra inunctionem tempora mercuriali emplaſtro.

Cum per quatuor menſes nil proficeretur, et febrim validam, cum faciei totius eryſipelate, repente exortam; facta venae ſectio, et dati potus antiphogiſtici, atque etiam emeticum. Poſt quatuordecim dies a febre profligata ulcus coaluit, evaneſcente exoſtoſi, artuumque vago dolore.

Poſt quatuordecim ſeptimanas cephalalgia hominem

minem ex improviso adorta eſt, dolorque in loco nuper cicatrisato validior. Secta vena eſt, et antiphlogiſtico victu paucos intra dies convaluit. Exacto iterum menſe idem capitis dolor eodem modo ſanatus eſt.

Inde firma eſt vegeta ad hunc usque diem valetudo perſtat.

Exoſtoſin et arthritidem vagam et ulceris pertinaciam, hydrargyroſis cicuravit ſolum, non autem penitus devicit. Vehementior febris auxilio fuiſſe contra antiquum morbum videtur; quam utinam in rebelli nonnunquam atque inveterato malo, ita excitare poſſemus, ut, quouſque ſalutaris foret, intenderetur, neque eos tamen idcirco limites, quos intra ipſius vix medicatrix coeſiſteret, egrederetur!

Articulornm dolores nocturnos et tophos, in aliis quoque nulla ſubinde ratione sanandos, febris ſuſtulit, quaecumque demum, et undecumque exorta.

Ipſae certe febres, teſte Seneca, quaedam genera valetudinis levant; et febris, quod maxime mirum videri poteſt, ſaepe praeſidio eſt. Celsus.

* * *

Curam antivenercam eousque protraendam, donec omne miaſma penitus fuerit eſtinctum, quivis concedet; ſed, quae ſigna ſunt miaſmatis ex toto deleti? An ſymptomatum plena evaneſcentia? Verum conſtat, indubitatio, luem quae penitus extincta videbatur, fuiſſe nonnunquam ſolummodo ad tempus enervatam, et absque novo contagio, denuo, ſero licet, repullulaſſe.

Quousque continuanda cura antisyphilitica?

* * *

Scirrhorum ſubſtantia.

Scirrhos mammarum dolentes et cultro exſectos aliquoties examinavimus; ſubſtantia dura erat et molliorem cartilaginem conſiſtentia et colore aemulabatur; ita, ut nihil organici supreſſet, et corpus adpareret homogeneum, ac cartilagineum.

* * *

Fractorum coalitus impeditus.

Habuimus duos iu noſocomio oſſibus fracti: Unus brachium fractum repoſitumque ſaepius initio commovit. Non eſt unio facta, licet poſt aliquot dies quietiſſimus cubaret, et fracta non diſlocaret. Alter et brachium et femur ſimul confractum habuit. Brachium conſolidatum eſt, non autem femur, et ſi fractos artus ne hilum commoveret.

* * *

Sectio Foeminae hydrophobae.

In corpore ſoemina, ex morſu rabili canis hydrophobae factae, accuratiſſime luſtrato culter anatomicus nihil prorſus alieni laeſique potuit detegere.

* * *

Multi hoc anno visum noſtro auxilio recuperarunt; cataracta ſubinde *extracta*, ſubinde vero *depreſſa*.

Non perinde nobis erat, an *hac*, vel *illa* ratione cataractae medeamur; ſed erat non raro locus *extractioni*, nonnunquam vero ſoli *depreſſioni*.

Ope-

Operario per *extractionem* nunquam inſtituebatur, ubi rheumaticus alicubi dolor, aut arthriticus aegrum vexarat, aut cephaleae, aut emicrania; nec iis, quibus tempora doluerunt, nec frequenti ophthalmiae, aut eryſipelati ſaepe recurrenti obnoxiis; nec quibus tuſſi longa, aut facies puſtuloſa fuit, aut dentium et gingivarum conditio parva; neque illis demum, quibus alterutra cornea opacari incepit, aut oculus vaſis ſanguineis amplioribus, aut varicoſis perreptabatur. His inſtituta cataractae extractio plerumque male ceſſit, et oculus poſt operationem inflammabatur, viſu poſthac aut imminuto, penitus amiſſo.

Eo autem in caſu *depreſſio* ſolummodo locum habuit.

Hanc vero acu argentea inſtituebamus, non in apice haſtata, ſed in conum longiorem excurrente et tenuem; cum eius manubrium calami ſcriptorii craſſitiem et formam cylindri et ſeptem pollicum longitudinem haberet.

Hoc inſtrumentum ex argento confectum dixi, ſed cupro largius admiſto; ut apici conoideo et ſubtiliori quaedam firmitas et robur eſſet.

Acus ita comparata, duobus digitis comprehensa, lente gyrando ita intra oculum imittebatur, ut nulla adhibita vi, ſed ſolo ferme pondere proprio, adigeretur.

Depreſſionem hoc modo inſtitutam oculus ita ferebat, ut diligatione vix opus habuerit, nihilque unquam mali ſit conſecutum, nec fuerit aegro neceſſitas decumbendi; praeſtabat tamen oculum deligare, cum lucem repente admiſſam non raro aegerrime ferrent.

Ante, aut poſt depreſſionem valentioribus ſanguis detrahebatur.

Unus,

Unus, cataracta depreſſa, multis vicibus et cum labore vomebat; nihil tamen inde mali eſt conſuetum, neque ideo depreſſa lenticula atque infra vitreum corpus abſcondita, priorem ſtationem repetiit.

Quibus lenticulam extracturi eramus, parari corpus debuit, aptumque reddi operationi ſubeundae.

Diebus aliquot ante operationem tenuiori victu utebantur, et ſanguinis detractione.

Non quovis anni tempore aequalem ſortem experti ſumus; averſabamur conſtitutiones rheumaticas, illas praeprimis, ubi ventres ſupremi prae infimis impetuntur.

Facilem quotidie alvum habere, poſt operationem mirum profuit, eamque enemate ſollicitare potius placuit, quam remedio purgante, utut leni.

Poſt operationes quaſcunque chirurgicas dolor in plaga vulnerata intendebatur, niſi aeger quotidie et facile deiiceret.

Aeris boni habenda eſt cura peculiaris; hinc praeſtat, ſeparato cubiculo committere, cui lentem volueris extrahere. Inter alios enim aegros decumbentes aere veſcuntur immundiore, et in febres tunc epidemicas, aut motus ſaltem febriculoſus facilius labuntur. Febris autem, utut levis, et forte ſolum ephemera, id efficiet, ut morbifica materies in ea corporis parte figatur, quae ante febrim imbecillior fuerat dolueratque; in oculo nempe vulnerato.

Has cautelas nos uſus ducuit, et eventns quidam non boni, ſed quos vitare poſthac didicimus.

Hora poſt extractionem elapſa, et oculo, num ſe omnia ex voto haberent, denno explorato,

to, cataplaſma impoſuimus ex mica panis albi et pulpa pomorum acido-dulcium, cum aqua coctis addito florum sambuci pauxillo.

Maturus hic uſus cataplasmatis id fecit, ut inflammatio praepediretur; quam ſubinde experti eramus, cum minus diminutione, aut etiam iactura, priusquam hoc uſi conſiglio eſſemus.

Hinc omnibus ferme indiscriminatim poſt operationem hunc fotum admovebamus.

Non erat eadem in inflammationem apud omnes proclivitas: vidi enim in extractione cataractae ſecundariae oculum cultello forbice, hamulo diu multumque vexatum, quin ulla fuerit inflammatio ſecuta; ubi aliam, in alio homine susceptam, lentis extractionem, cito et nitide et ſine ulla oculi inſigniore moleſtia perectam, inflammatio dira excepit.

Videor mihi obſervaſſe, eos, quibus ſub operatione aliquid humoris vitrei effluxit, fuiſſe ab inflammatione, tantopere metuenda, et a cuius absentia omnis ferme operationis felicitas dependet, magis immunes.

Deperdita quondam maiori vitrei humoris portione, oculum ſemicollapsum, intra nychthemeron denuo sano aequalem deprehendi, turgidumque et vulnuſculum clauſum.

Emiſſus humor aqueus in alio aegro poſt dimidiam horam denuo erat reſtitutus.

FINIS.

In pulverem subtilissimum ... fiat.

Rx camphoræ gr. j sacchari gr. viij.
Fiant n. viij doses ... cap. 1 quaque
[illegible] vel

Rx Camphoræ gr. x mucilag. gum.
arab. ʒj misce ... et
ex add. syr. ... ʒiß
aq. ... ʒv ...
Cochleare

[illegible] Rx gummi ammoniaci
ʒiß solve in vitello ovi et add.
aq. ~~[illegible]~~ pulegii ʒv syr. ...
ʒj.

Rx ... ovi ... ~~[illegible]~~ ...
[illegible] ~~[illegible]~~ ... ad ... semper
[illegible] Rx ... gr. j ...
... gr. xv ...
... viij doses ... cap. unam quaque
die ... vel Rx ... ʒj
... ʒiß ... gr. ß ...
... ana ... die